

**DİJİTALLEŞME SÜRECİNDE BİLGİ VE BİLGİYİ
KULLANMA BİÇİMLERİ: KUŞAKLAR ARASI BİR
KIYASLAMA**

**2021
YÜKSEK LİSANS TEZİ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

Sergül TOPAKTAŞ

**Danışman
Doç. Dr. Adem SAĞIR**

**DİJİTALLEŞME SÜRECİNDE BİLGİ VE BİLGİYİ KULLANMA
BİÇİMLERİ: KUŞAKLAR ARASI BİR KİYASLAMA**

Sergül TOPAKTAŞ

Doç. Dr. Adem SAĞIR

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

Temmuz 2021

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI	6
DOĞRULUK BEYANI	7
ÖNSÖZ	8
ÖZ	9
ABSTRACT	10
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	11
ARCHIVE RECORD INFORMATION.....	12
KISALTMALAR	13
ARAŞTIRMANIN KONUSU	14
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	14
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	16
ARAŞTIRMA PROBLEMLERİ	17
ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	17
GİRİŞ	19
Problem Durumu.....	19
1. BİRİNCİ BÖLÜM	27
DİJİTALLEŞMENİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ.....	27
1.1. Dijitalleşme Kavramı	27
1.2. Dijitalleşme ile İlgili Temel Kavramlar	32
1.2.1. Dijitalleştirme.....	32
1.2.2. Dijital Dönüşüm.....	34
1.2.3. Sanal Dünya	36
1.2.4. Sanal Mekân.....	38
1.2.5. e-Dünya.....	42
1.2.6. Sosyal Medya.....	45

2. İKİNCİ BÖLÜM.....	47
DİJİTALLEŞME SÜRECİNDE BİLGİ VE KUŞAKLAR	47
2.1. Bilgi Kavramı.....	47
2.1.1. Veri, Enformasyon ve Bilgi (Knowledge)	50
2.1.2. Bilgi Türleri.....	53
2.2. Dijital Bilgi Çağı	56
2.3. Bilgi Araçları.....	59
2.3.1. Analog Bilgi Araçları.....	61
2.3.2. Dijital Bilgi Araçları	65
2.3.2.1. Hem Bilgi Aracı Hem İletişim Aracı: Sosyal Medya ve Web Siteleri	71
2.4. Dijital Bilgi Çağında Kuşaklar.....	78
2.4.1. Kuşak Tanımı ve Kapsamı.....	79
2.4.2. Kuşakların Sınıflandırılması	82
2.4.2.1. Sessiz Kuşak.....	84
2.4.2.2. Bebek Patlaması Kuşağı.....	86
2.4.2.3. X Kuşağı.....	87
2.4.2.4. Y Kuşağı.....	89
2.4.2.5. Z Kuşağı	92
2.4.3. Kuşaklar Arası Farklılıklar.....	94
2.5. Dijitalleşme Sürecinde Kuşakların Dönüşümü: Dijital Yerliler ve Dijital Göçmenler	95
2.5.1. Dijital Yerliler	96
2.5.2. Dijital Göçmenler.....	98
3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	100
DİJİTALLEŞME SÜRECİNDE BİLGİYİ KULLANMA BİÇİMLERİ	100
3.1. Dijitalleşme ve Bilginin Dönüşümü.....	100

3.2. Dijitalleşme ve Bilginin Ulaşılabilirliği	102
3.3. Dijitalleşme ve Bilginin Doğruluğu	103
3.4. Dijitalleşme ve Bilginin Güvenilirliği.....	105
3.5. Dijitalleşme ve Bilginin Mahremiyeti.....	106
4. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	109
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	109
4.1. Araştırmanın Modeli	109
4.2. Katılımcılar	110
4.3. Veri Toplama Araçları	112
4.4. Verilerin Toplanma Süreci.....	113
4.5. Verilerin Analizi.....	114
4.6. İnandırıcılık, Güvenirlik, Teyit Edilebilirlik ve Veri Kaynaklı Olma 114	
4.7. Etik İlkeler.....	115
4.8. Araştırmanın Sınırlılıklar/Karşılaşılan Güçlükler	116
5. BEŞİNCİ BÖLÜM.....	117
BULGULAR VE YORUM.....	117
5.1. Dijitalleşmeye Yüklenen Anlamlar	117
5.1.1. Dijitalleşme ve Gündelik Hayat İlişkisi	118
5.1.1.1. Dijitalleşme ve Çalışma Hayatı	122
5.1.1.2. Dijitalleşme ve Sağlık	123
5.1.1.3. Dijitalleşme ve Değişen İletişim Biçimleri	124
5.1.1.4. Dijitalleşme ve Teknolojik Araçlar	126
5.1.2. Dijitalleşmeye Yüklenen Olumsuz Anlamlar	126
5.1.2.1. Yüz Yüze İletişimi Koparma.....	126
5.1.2.2. Eve Hapsolme.....	127
5.1.2.3. Bağımlı Olma	127

5.1.2.4. Tembellik.....	128
5.1.2.5. Hazıra Konma.....	128
5.1.2.6. İşsizlik	129
5.1.2.7. Uyum Sağlayamama.....	129
5.2. Bilgiye Yüklenen Anlamlar	130
5.2.1. Enformasyon	131
5.2.1.1. Sayısallaşmış Bilgi	131
5.2.1.2. Kaydedilme ve İletilme Biçiminde Değişim	132
5.2.1.3. Etkileşimli Bir Şekilde Aktarım	132
5.2.2. Knowledge	133
5.2.2.1. Öğrenilen Dijital Temelli Bilgi	133
5.2.2.2. Öğrenilen Dijital Bilgiyi Zihinde Yorumlama	134
5.2.2.3. Dijital Temelli Bilgi ve Tecrübi Bilgi Arasındaki Ayrım ...	134
5.3. KUŞAKLAR ARASI BİR KIYASLAMA	135
5.3.1. Bilginin Arandığı Yer: Kitap mı? Dijital Ortam mı?	136
5.3.2. Dijital Bilgi Araçlarını Kullanabilme Durumu	136
5.3.3. Bilgiye Ulaşımında Yaşanan Niteliksel Değişim: Kolaylık ve Zorluk 137	
5.3.4. Bilgiye Ulaşan Küresel Bir Kitlenin Oluşumu	138
5.3.5. Dönüşüme Uğrayan Bilgi: Nicelik ve Nitelik.....	139
5.3.6. Bilgiye Olan Şüphe Sorunu.....	140
5.3.7. Bilgiye Olan Müdahale ve Denetimsizlik.....	141
5.3.8. Bilginin Mahremiyetinde Değişiklik: Tepkiliden Rızaya Dayalı	143
5.3.9. Dijital Ortamda Aktif ve Pasif Olma Süreci	144
5.3.10. Benimseme Sürecinde Rol Oynayan Nitelikler	145
5.3.11. Bilgi ve Bilgiyi Kullanma Biçimlerinin Gelecekteki Rolü.....	146
SONUÇ	148

KAYNAKÇA.....	153
TABLolar LİSTESİ.....	170
ŞEKİLLER LİSTESİ	171
EKLER.....	172
EK 1: Görüşme Formu.....	172
EK 2: Katılımcılar.....	174
EK 3: Etik Kurul İzni	175
ÖZGEÇMİŞ	176

TEZ ONAY SAYFASI

Sergül TOPAKTAŞ tarafından hazırlanan “DİJİTALLEŞME SÜRECİNDE BİLGİ ve BİLGİYİ KULLANMA BİÇİMLERİ: KUŞAKLAR ARASI BİR KİYASLAMA” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Adem SAĞIR

Tez Danışmanı, Sosyoloji Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Sosyoloji Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 09.07.2021

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan: Doç. Dr. Adem SAĞIR (KBÜ)

.....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Halide VELİOĞLU (KBÜ)

.....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Pınar MEMİŞ SAĞIR (SUBU)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onaylamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Sergül TOPAKTAŞ

İmza :

ÖNSÖZ

Eğitim bilimci David Starr Jordan; “nereye gittiğini bilen kişiye yol vermek için dünya bile bir kenara çekilir” der. Nitekim tez yazım sürecim boyunca birtakım zorluklarla karşılaşsam da kendime hep bu sözü hatırlatarak bu yolda devam ettim. Hangi hedefe ulaştığımı ya da ulaşmak istediğimi bilmek, iki yıllık yüksek lisans hayatımda yolumu aydınlatan taraf oldu. Uzun bir çalışma süreci sonrasında Dijitalleşme Sürecinde Bilgi ve Bilgiyi Kullanma Biçimleri: Kuşaklar Arası Bir Kıyaslama başlığıyla hazırlamış olduğum yüksek lisans tezini tamamlamış bulunmaktayım. Bu tez çalışmasının her aşamasında ilk olarak bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım ve her sorumu sabırla yanıtlayan danışman hocam Doç. Dr. Adem SAĞIR’ a teşekkür ederim. Ayrıca lisans eğitimimden bugüne kadar zorluklarla karşılaştığım her anda akademik ve manevi destekleriyle hep yanımda hissettiğim ve tez jürimde yer alan değerli hocam Halide VELİOĞLU’ na sonsuz teşekkür ederim.

Duasını hiç eksik etmeyen anneme; uzakları bana her zaman yakın eden arkamdaki dağım babama bütün yaşamım ve öğrenim hayatım boyunca aldığım her kararda bana destek oldukları için çok teşekkür ediyorum. Ayrıca maddi manevi hep yanımda olan ağabeyime ve varlığıyla bana umut olan kız kardeşlerime; hayattaki en büyük şansım olarak gördüğüm, hayatımın her evresinde olduğu gibi tezin yazım sürecinde de bana cesaret veren, tüm zorlukları birlikte göğüsleyip her satırında da benimle olan canım halama ve eşine çok teşekkür ederim. Son olarak bu süreçte manevi desteklerini güçlü biçimde hissettiğim canım dostlarıma ayrıca teşekkür ederim.

Sergül TOPAKTAŞ

Osmaniye, Temmuz-2021

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, dijitalleşme sürecinde bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri üzerinde kuşaklar arası bir kıyaslama yapılarak farklılıkları ve benzerlikleri tespit etmek olmuştur. Betimsel ve keşifsel bir nitelik taşıyan araştırmada nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Çalışmada derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır.

Bu araştırmanın çalışma grubu belirlenirken amaçlı örneklem yönteminden kartopu örneklem tercih edilmiştir. Görüşmeye katılan X Kuşağı (50-56) katılımcıları Türkiye’de kamu sektöründe görev yapmış ve 2020-2021 eğitim-öğretim yılında görevine hâlâ devam etmekte olan doktor, hemşire, öğretmendir. Z Kuşağı (17-20) katılımcıları ise lise eğitimini kolejde tamamlamış ya da tamamlama aşamasında olup üniversite sınavına hazırlanan öğrenciler ve üniversite birinci sınıfta okuyan lise öğrencisi, mezun ve üniversite öğrencisidir. Araştırmanın çalışma grubu, İstanbul-Ankara-İzmir illerinde yaşayan toplamda 19 kişiden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aşamasında literatür taramalarına ve uzman görüşlerine dayalı olarak hazırlanan yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmelerden elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel ve içerik analizi tekniğinden yararlanılmış; araştırmaya uygun olarak temalar belirlenmiş ve belirlenen temalar kategorilere ayrılmıştır. Araştırmanın verileri Covid-19 salgını sebebiyle online (çevrimiçi) olarak gerçekleştirilmiştir. Böylelikle görüşmeler ortalama iki saat sürmüştür.

Araştırmanın sonucunda, dijitalleşmenin gündelik hayatta olumlu etkisi olduğu gibi birtakım olumsuzlukları da meydana getirdiği, dijitalleşme ile bilgi arasında önemli bir ilişkinin olduğu ve bilginin dijital ortamda bulunduğu, bilginin farklı niteliklerde yer aldığı, analog bilgi araçları internet teknolojisi ile birleşerek dijital bilgi araçlarının kullanımının yaygınlaştığı ve bu bağlamda bilgi ve bilgiyi kullanma biçimlerinin geçmişten bugüne değişim ve dönüşüme uğradığı, dijitalleşme sürecinde X ve Z Kuşağı’nın kullandıkları bilgi araçlarında ayrılıkların bulunduğu ve böylelikle dijitalleşme sürecinde bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri üzerinde kuşaklar arasında daha çok farklılıkların ortaya çıktığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bilgi, Enformasyon, Knowledge, Dijitalleşme, Sanal, Kuşak, Pandemi

ABSTRACT

The aim of this research was to determine the differences and similarities by making an intergenerational comparison on the information and the ways of using information in the digitalization process. Qualitative research design was used in the research, which has a descriptive and exploratory nature. In-depth interview technique was used in the study.

While determining the study group of this research, snowball sampling was preferred from the purposeful sampling method. The participants in this research are 19 people who live in Ankara, İstanbul, İzmir. As X Generation (50-56) participants who participated in the interview are doctors, nurses and teachers who worked in the public sector in Turkey, who are still working in the 2020-2021 academic year. Generation Z (17-20) participants are consist of students who have completed or are in the process of completing their high school education in colleges, high school students, freshmen, graduated and university students. In the research, a semi-structured interview form prepared based on literature reviews and expert opinions was used during the data collection phase. Descriptive and content analysis techniques were used in the analysis of the data obtained from the interviews; The themes were determined in accordance with the research and the determined themes were divided into categories. The data of the research was carried out online due to the Covid-19 outbreak. Thus, the interviews lasted an average of the hours.

As a result of the research, digitalization has a positive effect in daily life as well as some negative effects, there is an important relationship between digitalization and information, information is available in digital environment, information has different qualities, analog information tools are combined with internet technology and the use of digital information tools has become widespread. In this context, it has been determined that the ways of using information and information have changed and transformed from the past to the present, there are differences in the information tools used by the X and Z Generations in the digitalization process and thus there are more differences between the generations on the ways of using information and information in the digitalization process.

Keywords: Information, Knowledge, Digitalization, Virtual, Generation, Pandemic

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	DİJİTALLEŞME SÜRECİNDE BİLGİ VE BİLGİYİ KULLANMA BİÇİMLERİ: KUŞAKLAR ARASI BİR KİYASLAMA
Tezin Yazarı	Sergül Topaktaş
Tezin Danışmanı	Doç. Dr. Adem Sağır
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	09.07.2021
Tezin Alanı	Sosyoloji
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	176
Anahtar Kelimeler	Bilgi, Enformasyon, Knowledge, Dijitalleşme, Sanal, Kuşak, Pandemi

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Information and ways of using Information in the Digitalization Process: An Intergenerational Comparison
Author of the Thesis	Sergül TOPAKTAŞ
Advisor of the Thesis	Assoc. Prof. Dr. Adem SAĞIR
Status of the Thesis	Master's Degree
Date of the Thesis	09/07/2021
Field of the Thesis	Sociology
Place of the Thesis	KBU/LEE
Total Page Number	176
Keywords	Information, Knowledge, Digitalization, Virtual, Generation, Pandemic

KISALTMALAR

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TDK: Türk Dil Kurumu

TC: Türkiye Cumhuriyeti

İTÜ: İstanbul Teknik Üniversitesi

MHRS: Merkezi Hekim Randevu Sistemi

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Araştırmanın konusu dijitalleşme sürecinin bilgi ve bilgiyi kullanma biçimlerine ne tür etkilerinin olduğunu ortaya çıkarmak temel unsur olarak belirlenmiştir. Bu bağlamdan hareketle, X Kuşağı(50-56) ve Z Kuşağı(17-20) arasında kıyaslama yapılarak bu süreçte bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri üzerinde ne tür etkilere sahip olduğunu belirlemek oluşturmaktadır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmanın temel amacı, dijitalleşme sürecinde bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri üzerinde kuşaklar arası bir kıyaslama yapılarak farklılıkları ve benzerlikleri tespit etmek ve araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda literatüre katkı sağlamaktır.

Araştırmada, dijitalleşmenin meydana getirdiği değişim ve dönüşüm pratikleri bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri bağlamında teknolojiyle büyüyen Z Kuşağı ve teknolojiyle sonradan tanışan X Kuşağı üzerinden nitelendirilmektedir. Z Kuşağı 17-20 yaş arası doğanları ifade ederken X Kuşağı ise 50-56 yaş arası doğanları ifade etmektedir. Nitekim, dijitalleşmenin ne anlam ifade ettiği, dijitalleşmenin bilgi üzerinde ne tür etkilerinin olduğu ve bu noktada nasıl değerlendirildiği, dijital bilgi araçlarının bilginin doğasını nasıl etkilediği, dijitalleşmenin bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri üzerinde ne tür etkilerinin olduğunu belirlemek çalışmada önemli olmaktadır. Böylelikle kuşaklar arası kıyaslama yapıldığında bu noktada kuşakların nasıl aktif bir rol üstlendiği, ne tür yaklaşımlara sahip olduğu vb. gibi durumların tespit edilmesi araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

Teknolojik gelişmeler toplumun yaşam tarzını değiştirerek gündelik hayatın her alanında hissedilmektedir. Gerçek anlamda teknoloji olmadan yaşanması hiç kimsenin kabul edemeyeceği bir durum olarak görülmektedir. Dijital ürünler insanların hayatında büyük bir etkiye sahip olmaktadır. Bu ürünler internet ağı üzerinden haberleşme, eğlence, alışveriş yapma, bilgi edinme ve bu bilgiyi paylaşma gibi aktiviteleri gerçekleştirmektedir. Dijitalleşme sürecinde bilgi ve bu bilgiyi kullanma biçimleri kuşaklar arasında kayda değer bir biçimde değişim göstermektedir. Sosyal ve kültürel yaşamlarına bu durum yansımaktadır. Kuşaklar arasında kıyaslama yapılırken gündelik hayat içerisinde internet ağı ile dijitalleşmeye entegre olan uygulamaların nasıl

kullanıldıkları açıklamaya çalışılmaktadır. Yapılan çalışmalara bakıldığında, internet kullanımında genç kuşağın yaşlı kuşağa göre daha aktif olduğu görülmektedir. Genç kuşağın bilgiye erişim sağlama ve bilgiyi paylaşma gereksinimi nasıl elde ettiği ve bu bilgileri ne kadar aktif bir şekilde paylaştığı düşünülmesi gereken önemli bir nokta olmaktadır.

Teknolojik gelişmeler doğrultusunda internet aracılığıyla bilgiye bu kadar kolay ulaşılması ve bilginin yayılması önemli olmaktadır. Dijital ortamda farklı şekillerde ortaya çıkan bilginin doğruluk ve güvenilirlik payının az olmasının sebebi bilgiyi kullanma biçimlerinde oluşan eksik, sahte, parodi, çarpıtma, taklit, uydurma, hatalı ilişkilendirme, bağlamdan koparma, manipülasyon gibi etkenler olabilmektedir. Bir konudaki bilginin sonsuz doğru olabilme ihtimali dijitalleşmenin getirdiği dezavantajlarından birisi olarak görülmektedir.

Dijitalleşmenin bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri üzerindeki etkilerinin nasıl oluştuğu ve bu oluş süreci, toplumda ne gibi durumları değiştirip dönüştürdüğü ve bu durumun kuşaklara ne şekillerde yansıdığı noktası önemli olmaktadır. Bu durumun tanımlanması ve analiz edilmesi doğru bir şekilde hareket edildiğinde kolay olmaktadır. İlk olarak dijitalleşme sürecinde bilgi ve bilgiyi kullanma biçimi odak noktası belirlenerek; birinci bölümde dijitalleşmenin ne olduğundan ve ortaya çıkan yeni kavramlardan bahsedilmekte; ikinci bölümde bilgi kavramı ve bilgi araçları kapsamlı bir şekilde ele alınmakta ve kuşakları sınıflandırarak anlamlarına, özelliklerine yer verilmekte; üçüncü bölümde bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri alt başlıklar ile ele alınmakta ve son olarak bulgular değerlendirilerek kuşaklar arası kıyaslama yapılmaktadır. Bugüne dek yapılmış olan sosyolojik çalışmalarda, bu noktanın üzerinde durulduğu görülmektedir. Fakat kuşaklar arası bir kıyaslama uygulama çalışmasıyla bilgi ve bilgiyi kullanma biçimlerinin ele alınması doğrultusunda sosyolojik anlamda çalışmalar bulunmamaktadır. Bu noktadan bakıldığında bu çalışma önemli ve farklı bir adım olmaktadır.

Dijitalleşme ya da bilgi ve iletişim teknolojileri farklı araştırmalara konu olmuştur. Bu yüzden bilgi ve bilgiyi kullanma biçimlerini okuma aşamasında birtakım durumların göz önünde bulundurulması önemlidir. Öncelikle dijitalleşme sürecinin makro ölçüde geniş bir alanı kapsadığının tahmin edilmesi ve bu süreçten etkilenen bireylerin mikro ölçüde yer aldığının kabul edilmesi gerekmektedir. Böylece

dijitalleşme sürecinde bilgi ve bilgiyi kullanma biçimlerine dikkat ederken, kuşak olgusunun önemli olduğu görülmektedir.

İkincil olarak da dijitalleşmenin büyük oranda bütün kuşakları etkisi altına aldığı kabulünü akla getirmektedir. Buradan hareketle dikkat edilmesi gereken noktalardan birisi de her bir kuşağın farklı sosyal, kültürel, siyasi, ekonomik faktörlere sahip iken, onları ortak noktada buluşturan şey dijitalleşmenin onlara sağladığı internet ağını kullanma durumudur. Bu tespitler göz önünde bulundurularak meydana gelen sorunları ve farklılıkları ele almak bu noktada önemli olmaktadır. Böylece kuşaklar arası kıyaslama yapılmasından sonra araştırmanın amacı ve önemi daha doğru bir şekilde anlaşılacağı ön görülmektedir.

Ayrıca son olarak şunu söylemek gerekir ki, bu araştırmanın asıl önemi alanında yapılmış olan ilk çalışma olmasından doğmaktadır. Dijitalleşme sürecinde bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri bağlamında kuşaklar arasında bir kıyaslama mevcut değildir. Böylelikle bu araştırmayla ilgili eklenilmesi gereken nokta, makro bağlamda dijitalleşme alanında yapılan tecrübelerin incelenmesi, dijitalleşme sürecinde kuşaklar arasındaki bir ayrışma ve birleşme noktalarının ortaya koyulması bakımından da önemli bir çalışma olmaktadır. Hazırlanacak olan bu alandaki çalışma bu noktalardan hareketle gerekçelendirilmektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada, nitel araştırma deseni ve onunla ilişkili olarak derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Creswell(2017, s. 183-205) nitel araştırmanın sosyal ve beşerî bir probleme bireylerin ve grupların atfettiği anlamları keşfetme ve anlamaya yönelik bir yaklaşım olduğunu ifade etmektedir. Araştırma süreci; soruların ve işlem basamaklarının geliştirilmesi, genellikle katılımcıların kendi ortamlarından veri toplanması, özel durumlardan genel temalara ulaşarak tümevarımsal veri analizi yapılması ve verilerin anlamını yorumlama aşamasını kapsamaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu; İstanbul-Ankara-İzmir şehirlerinde yaşayan en az 50 yaşında 10 kişi ile en az 17 yaşında 9 kişi olmak üzere toplamda 19 kişi oluşturmaktadır.

ARAŞTIRMA PROBLEMLERİ

Araştırmada “*Dijitalleşme sürecinde bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri bir dönüşüme uğramış mıdır ve eğer öyleyse bu dijitalleşme süreci nasıl bir bilgi ve bilgiyi kullanma biçimi inşasına sebep olmaktadır?*” temel probleminden hareket edilmiştir.

Çalışma ayrıca şu alt problemleri de esas almaktadır:

Dijitalleşme bağlamında bir bilgi nasıl oluşturulmakta, söz konusu bilgiler nasıl paylaşılmakta ve dönüşmektedir?

Dijitalleşme bilgiyi kullanma biçimi üzerinde ne tür etkiler yaratmıştır?

Dijitalleşmenin kuşaklar üzerindeki etkilerini betimlemek mümkün müdür?

Kuşaklar arası kıyaslama yapıldığında dijitalleşmenin bilgiye yüklenen anlam ve bilgiyi kullanma biçimi arasında ne tür farklılıklar ortaya çıkmıştır?

Dijital ortamda oluşturulan bilgiler, gerçekten bağımsız olmasalar bile, kişilerin isteği doğrultusunda oluşturulan bilgiler midir?

Dijital ortamda erişilen bilgi araçlarının kuşaklar arasında bilgi inşa etme ve kullanma biçimlerine etkileri nasıl olmaktadır?

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırmada, Türkiye’de kamu sektöründe görev yapmış ve 2020-2021 eğitim-öğretim yılında görevine hâlâ devam etmekte olup en az 50 yaş ve üzerindeki X Kuşağı ile lise eğitimini kolejde tamamlamış veya hâlâ tamamlama aşamasında olan aynı zamanda üniversite sınavına hazırlanan öğrenciler ve üniversite birinci sınıfta okuyan en az 17 yaşındaki nitelikli öğrencilerin oluşturduğu Z Kuşağı arasında kıyaslama yapılmıştır. Konuya ilişkin araştırmacının ulaşabildiği kaynaklardan elde edilen verilerle ve yapılan görüşmelerde katılımcılar tarafından verilen cevaplarla sınırlandırılmıştır. Ayrıca araştırmanın gerçekleştirildiği esnada Covid-19 pandemisi baş göstermiştir. Bu nedenle katılımcılarla yüz yüze görüşme gerçekleştirilememiştir. Bu yüzden görüşmeler online(çevrimiçi) olarak yapılmış ve katılımcılara seçenekler (Facebook, Skype, Zoom, Whatsapp) sunulmuştur. Fakat görüşme anında internette

yaşanan kesintiler nedeniyle problemler meydana gelmiştir ve yaşanan tüm bu durumlardan dolayı araştırmanın hızında azalma görülmüştür.

GİRİŞ

Problem Durumu

Geçmişten günümüze kadar gelen toplumlar tarihsel süreç içerisinde dinamik yapısı gereği değişim ve dönüşüme uğramışlardır. Böylelikle her zaman daha konforlu bir yaşam için mücadele etmişlerdir. Gelecek konusunda ise ne kadar çok endişeleri olsa da bunun için boş durmayıp çalışmaya devam etmişlerdir. Akıllı telefon, bilgisayar, internet, televizyon, uydular, vs. teknik olarak toplumun her yerinde varlığını hissettirmeye başlamıştır (Meder, 2001, s. 76). Buradan hareketle, toplumda insanların aklının ucuna dahi gelmesi çok küçük bir ihtimal olan ya da belki de birçoğunun zihninde sadece bir ütopya olarak düşünülen ve 1990'lı yılların ortalarından sonra meydana gelen üçüncü bir devrim gerçekleşmiştir. *Dijital devrim*. İnsanoğlunun bu devrimin içerisinde kendisini nasıl konumlandıracağı hususu herkes için merak konusu olmuştur. İnsanlar dijitalleşmenin ne olduğunu ve etkisinin ne olacağını sorgulamaya başlamışlardır. Özellikle bu zamana kadar böyle bir kavramla karşı karşıya gelmeyen bir dünya düzeni, dijitalleşmenin ortaya çıkmasıyla birçok değişime tanık olmuştur. Dijitalleşmenin insanoğlunu nasıl şekillendireceği, nasıl bir geleceğe sahip olacağı, kültürel ve sosyal açıdan nasıl bir kimlik kazanacağı, vb. konular gündem oluşturmuştur. İnsanların dijitalleşme kavramı ile ilgili bilgileri gerçek dünyada tahayyül etmesi o dönemlerde imkansızdı. Bireylere ait cep telefonların ve evlerde bilgisayarın olması gibi durumların gerçekliğinin düşünülmesi zordu. Buna bağlı olarak radyo, televizyon ve sinemalarda görülen görüntülerin aktarımı baskı ve matbaa teknolojilerinin icat edilmesiyle gerçekleşmiş ve bu gelişmeler kitlesel çağın başlamasına öncü olmuştur (Onursoy, 2019, s. 355).

Yaşadığımız dünya artık farklı şekillerde gündeme gelmektedir. Geleneksel toplumlarda yaşanan tarım çağının ve bunun sonrasında yaşanan endüstri çağının bugün etkileri pek fazla görülmemekte ve son dönemlerde yepyeni bir çağın etkileri ile daha çok karşılaşılmaktadır. Üçüncü devrim olarak da adlandırılan bu çağ, tarım ve endüstri çağlarından çok farklı etkilere sahiptir. Eskiye oranla, insanlara yeni bir yaşam tarzı kazandıran elektronik ve teknolojik bir çağdır. Dijital teknolojilerin hızlı bir şekilde gelişme göstermesi insanların gündelik yaşam tarzlarını dijital yaşama göre şekillendirmesini gerekli kılmıştır (Bozkurt, 2012, s. 336).

Bugün kayda değer bir ivmeyle yıllar önce hayal dahi edilemeyen bir gerçeklik yaşanmaktadır. Dijitalleşme, bugünkü dünya düzeninin her alanına gün geçtikçe dahil olmaktadır. Devrim niteliğinde değişim ve dönüşüm etkisi oluşturan Sanayi Devrimi'nin gelişmeleri günümüzde hızla devam etmekte ve toplumu da etkilemektedir (Özmen & Ersöz, 2020, s. 171). Aktif bir şekilde dijital teknolojileri kullanarak ve onsuz bir yaşamın olunamayacağını düşündürerek dijital ağlar bizi kendisine çekmektedir. Bu gelişmeler son zamanlarda iktidar kavramının yeniden şekillenmesine neden olmuştur. Kaldı ki bugün bu değişimleri tanımlamakta güçlük çekilmemektedir. Ayrıca bu değişimlerde yaşanan gerçeklikler birçok toplumda kabul edilmektedir. Yani dünya üzerinde dijital ağ, dijital bilgi araçlar, sosyal medya, dijital devrim, internet, sanal dünya, sanal mekân, dijitalleştirme, dijital dönüşüm gibi terimlere aşina olunmakta ve bu terimler kullanılmaktadır. Dijital bilgi araçlarında internetin yer almasıyla bu ortamın inşa ettiği dünyaya kolaylıkla erişim sağlanabilmektedir. Böylece önceden sadece bilgisayarda yapılabilen şeyler son zamanlarda bu araçlarda da yapılabilir duruma gelerek toplumda farklı bir düzen inşa etmektedir.

Dijitalleşmenin her şeyi derinden etkilediği bu çağda, insanoğlunun zihninde küçülttüğü bir dünya imgesi karşısında birbirini takip eden gelişmeler de meydana gelmektedir. Bu gelişmeler neticesinde dijitalleşmenin etkisiyle ortaya çıkan birtakım durumlar söz konusudur. Dijitalleşmenin oluşum sürecine bakıldığında gelişmeler tek başına olmayıp küreselleşmeye bağlı bir gerçekliği de karşımıza çıkarmaktadır. İnternetin dijital teknolojilerle bütünleşmesi, yerel ve küresel arasındaki engelleri ortadan kaldırarak dünyada iletişimin online(çevrimiçi) bir şekilde yürütülmesi ile gündelik hayatın sınırlarını dönüştürmektedir (Denizci, 2009, s. 48). Böyle bir gerçeklik karşısında daha önce görülmemiş yeni bir iletişim ortamı internet aracılığıyla gerçekleşmektedir. Geçmiş toplumlardaki insanların kullandığı bilgi araçları etkisini kaybederek bunun yerine internet ağlarıyla kullanılabilen dijital bilgi araçları önemli bir şekilde varlığını hissettirmiştir.

Dijital teknolojiler ortaya çıktığı zaman diliminden günümüze kadar gelişme göstermiştir. İletişim konusunda bazı analog bilgi araçları ile bugünkü dijital bilgi araçları bireylerin gündelik hayatlarında vazgeçilmez bir unsur haline gelmiştir. Dijital teknolojilerin gelişimi ile toplumsal değişimler arasında her zaman bir etkileşim durumu yaşanmaktadır (Yeşilorman & Koç, 2014, s. 117). Buradan hareketle bu ürünler,

teknolojinin var ettiği yaşam tarzını zorunlu kılmıştır. Bu teknolojilerle bireylerin gündelik hayatı kolaylaşmıştır. Bu yüzden giderek bireyler teknolojiyi çıkarlarına göre kullanmakta ve teknoloji alanında meydana gelen gelişmeleri takip etmektedir.

Dijitalleşme, dijital ya da internet teknolojileri, bilgi ve iletişim teknolojileri artık literatüre girmiş bulunmaktadır. Hızla küreselleşen bir dünyada ve kapitalist bir toplum düzeninin içerisinde bilgi araçlarının yeni şekliyle ortaya çıkmaktadır. İnternet teknolojilerinin ön planda olma durumu internetin insanların hayatında her daim merkezi bir konum haline gelmesini olanaklı kılmıştır. Dijitalleşme sürecinde yaşanan ilerlemeler hızlı olmakta ve küreselleşme sürecini de aynı oranda etkilemektedir (Saatçioğlu & Öncel, 2018, s. 16). Kitle iletişim araçlarının yerini artık internet teknolojileri almaktadır. Dolayısıyla internet git gide toplumun gündelik yaşamlarını şekillendirmekte ve her geçen bu durum daha fazla görünür olmaktadır. Küreselleşmenin son dönemlerde her alanda yaygın olduğu gibi bu konuda da kendi varlığını göstermesiyle kültürel ifadelerin, manevi değerlerin kısaca insan yaşamında gerekli olan her şeyin etkililiğini arttırmaktadır.

İnternet kavramı başka bir anlamda da karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte internetin varlığıyla karşımıza çıkan dünya somut bir alandan soyut bir gerçeklik alanını ifade etmektedir. İnternet teknolojisi aslında insanoğlunun gerçek dünyasının dışında kalan kapılarının açılmasıdır. Nitekim somut anlamdaki bir gerçekliğe karşılığı bulunmamaktadır. Bu dijital teknolojiler ile oluşan sanal dünyanın varlığının insanların gündelik yaşamlarına etkisi kaçınılmaz olmaktadır. Bireyler bu dijital teknolojileri kullandıkça sanal dünyadan kopamaz bir duruma gelmektedir (Ballı, 2020, s. 40). İşte bu sanal dünya, fiziksel olarak kurulan bir dünyanın beden, mekân ve zaman kurgusunun sınırlılıklarına bağımlı olmayıp kendi içerisinde bir ütöpik alan inşa etmektedir. İnsanlar sanallığın yarattığı dünyada kendisinin dahi farkına varamadığı birçok şeyle karşılaşmakta ve gündelik yaşantılarını bu belirsizlikler ile sürdürmektedir.

Bugün içerisinde bulunan dönemde iletişim olgusu, fiziksel görünürlüğünü kaybederek yerine sanal ortamdaki algıların yerleşmesi sonucunda duyuların yaşanmadığı sanal ortamlar gerçek ortamı karşılamamaktadır (Ayvaz, 2007, s. 28). Sanal olarak karşılığı olan bu alan sanayi devrimi sonrasında görünür olmaya başlamıştır. Küresel çapta zincirleme şeklinde sayısal kodlarla birbirine bağlanmış

bilgisayar merkezli ve somut bir gerçekliği olmayan alandır. Ayrıca bu sanal ortamın kendine özgü metotlar çerçevesinde yürütülen ilişkileri söz konusu var olmaktadır. Farklı görüş ve düşünce tarzlarının özgür bir şekilde paylaşılabilirdiği bu ortam bilginin akışında ve erişiminde kolaylıklar sağlamış, dijital çağ kendine has evrensel dilini meydana getirmiştir (Ballı, 2020, s. 5). Bu ortamda, sanal dünyanın dışında mümkün olmayan her türlü durumların karşılığı bulunmaktadır. Somutluğu olmayan yapay bir gerçekliğe sahiptir. Bu sahte olan durum kişinin isteğine bağlı olarak değiştirilebilmekte ve yönetilebilmektedir. Mercan'a göre (2010, s. 4) sanal gerçeklik, uygulamada yaşanmayan bir durumun uygulama alanında hissedilen gerçek duygu ve düşüncelerin yaşanması şeklinde tanımlamaktadır. Eğlenmek, eğitim almak, arkadaş edinmek, oyun oynamak, kimlik inşa etmek, alışveriş yapmak, sohbet etmek, vb. gibi sanal gerçeklik örnekleridir. Burada gündelik hayatta yaşanan gerçek his ile sanal dünyanın oluşturduğu his birbirine yakın olarak düşünülmektedir. Dijital teknolojilerin gelişimi özellikle zaman ve mekân kavramlarını şeffaflaştırmakta aynı zamanda her iki olgunun fiziksel gerçekliğini de ortadan kaldırmaktadır. Fakat bu kavramlar varmış gibi hareket edilmektedir.

Küreselleşen dünya üzerinde internet olgusu toplumun her alanına hızlı bir giriş yapmıştır. İlk olarak askeri bir proje özelliğiyle dünya üzerinde en bağımsız iletişim ağı olarak görülen internet, tarihin en önemli olgusu sayılmış ve insanları da büyük oranda etkilemiştir (Denizci, 2009, s. 48). Elbette bu durum tüm yaşam standartlarını değiştirerek insanları etkisi altına almayı başarmış durumdadır. Topluma dijital tabanlı bir yaşamı benimsetmiş olup dijital ve bilişim temelli bir kültürü ortaya çıkarmıştır. İnternet teknolojilerinin toplumda bu kadar etki yaratması birtakım sosyal sonuçları da doğurmaktadır. Özellikle dijitalleşme olgusunun bilgi ve bilgi araçlarını şaşılacak bir ivmeyle değiştirip dönüştürmesi kaçınılmaz bir gerçekliktir. İnternetin ortaya çıktığı dönemde e-maillerin ardından son zamanlarda e-eğitim, e-ticaret, e-okul, e-devlet, e-nabız, e-iş, e-banka gibi kavramlar gündeme gelmektedir. Bu durum dijitalleşme sürecinde yaşanan dijital dönüşüm uygulamalarına örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır. Dijital dönüşüm olgusu, küresel bir etki yaratarak toplumu var eden tüm sistemleri veya toplumun her alanına ulaşan değişimi ifade etmektedir (Kul & Gezen, 2020, s. 2). İleriki zamanlarda bu örneklerin yeni biçimi farklı alanlarda değişime uğrayarak karşımıza çıkma ihtimalinin yüksek olduğu görülmektedir. Çünkü bu türden

örnekler git gide artmakta olup insanların yaşam tarzını şekillendirdiği ve bilgi düzeyini değiştirdiği aşîkârdır.

“Bilgi kavramı Latince ‘informato’ kökünden gelmekte, ‘biçim verme’, ‘biçimlendirme’ ve ‘haber verme’ anlamlarında kullanılmaktadır” (Karabulut, 2015, s. 12). Genel itibariyle bilgi akıl yürütme ve öğrenilen bir şey olarak yorumlanabilmektedir. Buradan hareketle bilgi hemen oluşabilecek bir olgu değildir. Belli bir süre içerisinde gerçekleşen, bilgiye ulaşan kişi için bir anlam ifade eden ve bir sonuca ulaşmada çok aktif olan önemli gerçekliğe sahip ana ilkedir. Bilgiye ulaşma eskisi gibi zor olmamaktadır. Her geçen gün gelişen bilişim ve iletişim teknolojileri ile kolay erişim sağlanabilmektedir. Elbette bu yeni toplum şekli gündelik hayat alanını bilgi merkezli olarak inşa etmektedir. Böylece hiper bir hızdaki iletişim ağı ve sürekli kendisini yenileyen bir internet teknolojisi bilginin tüm alanlarda aktifliğini sürdürmektedir. İnternetin temel bir güç ve kaynak hatta temel bir ihtiyaç olarak kabul edilmesinde ve insanların hayatında var olmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Birçok araştırmaya göre bilgi toplumu kavramının alt yapısı en temel düzeyde 1900’lü yıllardan önce gerçekleştiği öne sürölmektedir. Bilginin önemi, gündelik hayatın her alanında gittikçe artmaktadır. Böylelikle dijital teknolojiler, toplumu oluşturan yapılarda kullanılmaya başlanması, küreselleşmekte olanın devamlı olarak hareketlilik göstermesi, benzerlikten ziyade farklılığın bir arada olması, yüzeyselliğin hâkim olması, yenilenmenin bir kural haline dönüşmesi, beyaz yakalıların daha çok ön planda olması, vb. bilgi toplumunun özellikleri arasında sayılabilir. Dijital temelli olan toplumun yapısında bu özellikler iç içe geçmiş durumdadır. Eskiye oranla bilgiye ulaşım konusunda zorluk yaşanmaması her konuda bilgi odaklı bir toplum yapısını öne çıkarmaktadır. Bilgi toplumunda bilgi kavramı amaç olmaktan ziyade araç olarak görölmekte ve toplumsal alanın ilerlemesini sağlayan temel bir güç unsuru haline gelmektedir. Dijital bilgi çağında toplum bilgiye soyut bir anlam yükleyerek insanların yaşam şeklini ve düşünce biçimini belirleyen bir olgu olarak ifade edilmektedir (Fındıkçı, 1998, s. 83).

Dijital bilgi çağı, sonsuz bilgi ağlarını kusursuz bir biçimde örgütleyen ve bütünüyle uzak olan mesafeleri yok eden sanayi-ötesi bir durumu meydana getirmektedir. Her an her yerde sürekli olarak değişimlerin, yeniliklerin zorunlu olduğu

bir yaşam biçimi artık insanlarda bir ihtiyaç haline dönüşmüştür. Dijital teknolojilerle yaşanan değişim ve dönüşüm bilgi, icat ve gelişmeleri meydana getiren insan olgusunu değerli kılmaktadır (Ünal, 2012, s. 300). Bilgi aslında insanlığın var oluşundan bugüne kadar dini metinler (kutsal kitaplar) hariç, hep insanlar tarafından üretilmiştir. Böylece dijital teknolojiler üretim alanında insanı temel bir unsur olarak öne çıkarmaktadır. Bu konuda en önemli fark, dijital teknolojilerin insanlara sunduğu imkanları yine sistematik alan içerisinde bir bilginin oluşmasında ve üretiminde kullanıyor oluşudur. Bu durumda internetin her geçen gün ilerleme göstermesi, herkesin bilgiye kolay ve hızlı bir şekilde ulaşılabilir olmasına yol açmaktadır (Bingöl & Tanrıver, 2011, s. 134). Nitekim, gelişmekte olan dijital teknolojiler bilginin bu konumunu desteklemektedir. Burada özellikle gözlemlenmesi ve vurgulanması gereken noktalardan birisi de bilgiyi var etme noktasında baş rol üstlenen insan olgusunun ihtiyacımız olan bilgiyi anında gereken yere iletebilen önemli bir varlık olduğudur. Bunun yanı sıra bilgiyi merkeze koyan bir toplumun ilk olarak bilgiye erişmeye ve bilgiyi kullanmaya yönelik yoğun ilgisinin olması kaçınılmaz olmaktadır.

Tarım, sanayi ve sonrasında üçüncü devrim olan dijitalin gelişimiyle kabul görülen bilgi çağı üretimin merkezine bilgiyi yerleştirmektedir. Sonrasında ise bilgi üretiminin gittikçe artış göstermesini, bilgiye erişme ve bilgiyi aktarma isteğinin daha çok oluşmasını olanaklı kılmaktadır. Tüm bu gelişmelerin meydana gelmesi dijitalleşmenin sayesinde olmaktadır. Başka bir deyişle dijitalleşme olgusu, yeni bir toplum inşasını ve geçmiş alışkanlıkların gün geçtikçe yok olmasını ifade etmektedir. Bilgi, enformasyon ve iletişim terimleri dijital teknolojilerin gelişmeleri ile bağlantılı olarak eski düşünce ve yaşam tarzını yok edecek kadar köklü bir kopuşun ve yeni bir çağa atılan adımın da göstergesidir (Özdemir, 2012, s. 14). Dijital bilgi çağında oluşan bu toplum, bilgiyi sermaye kavramı ile eşdeğer olarak görmektedir. Her çağın kendine özgü sorunları olduğu gibi dijital bilgi çağında da birtakım problemler ortaya çıkmaktadır. İnsanlar bu çağın hızına yetişememekte ve bu hıza ayak uyduramamaktadır. Böylece bir gelecek kaygısı oluşmaktadır. İnsan gücünün yerini artık bu çağda akıl ve düşünce unsuru yer almaktadır. Daha çok eğitim alanının ön planda olması ile buna dayalı olarak nitelikli ve bilgili insanlara duyulan ihtiyaç artmaktadır. Dijitalleşme ile bilginin küreselleşmesi sonucunda iletişim ve bilgiye

ulaşımda sınırlılıklar yok olmaktadır. Fakat önemli olan bir diğer nokta, dijital eşitsizliklerin yaşanması sonucunda ülkeler arasında rekabetin olmasıdır.

Dijitalleşmenin bilgi üzerindeki etkileri kaçınılmaz bir gerçekliktir. Eleştirel iletişim kuramı, gerçek yaşamda bilgiye sahip olanların toplumda güç sahibi olduğunu ve aktif rol aldığını savunmaktadır (Bayraktaroğlu & Bayraktaroğlu, 2009, s. 10). Dijital ortamda aktarılan bilgilerin toplumsal süreçleri etkileme kuvveti yüksektir. Bu durum dijital bilgi araçları ile bilgiye erişilebilirlik sağlayabilenlerin bilginin doğruluğunu, güvenilirliğini ve mahremiyetini de sorgulamalarına ortam hazırlamaktadır. Böylelikle dijital ortamdaki öğrenilen bilgi toplumun bütün yaşam tarzını ve düşünce biçimini büyük bir oranda etkilemektedir.

Dijitalleşmeyle paralel olarak oluşan dijital bilgi çağı bu dönemde kuşaklar arası bir farklılığı öne çıkarmaktadır. Türkiye’de yazılan lisansüstü ya da doktora tezlerine bakıldığında, kuşaklar arası kıyaslama konusunda 2010 sonrası daha ön planda olduğu görülmektedir.¹ Bunun sebeplerinden biri de bu dönemde internet kullanımında veya dijital bilgi araçlarında artış olduğu tahmin edilmektedir. Dolayısıyla kuşaklar arasında büyük bir oranda birçok açıdan farklılıkların meydana geldiği düşünülmektedir. Son zamanlarda sosyal bilimlerde önemli bir araştırma konusu haline gelmesinin ve belirginlik göstermesinin temel nedeni ise dijitalleşmenin etkisiyle bilgi araçlarının veya iletişim teknolojilerinin kullanım oranının yaygınlaşmaya başlamasıdır.

Genç kuşak dijital teknolojilerin içinde büyümesinden dolayı internet veya ağ kuşağı olarak da nitelendirilmektedir. Yaşlı kuşak ise genç kuşağa göre dijital ürünleri sonradan görmüş ve içselleştirmiş bir nesildir. Dijitalleşmeyle bilginin önemli sayıldığı taraf sosyal medya siteleridir. Sanal ortamlar sosyal medyanın var olmasından sonra internet kullanıcıları tarafından daha fazla kullanılmaya başlanmıştır. Genç kuşakların teknoloji çağında yetişmelerinden dolayı dijital bilgi araçlarını kullanma alışkanlıkları yaşlı kuşağa göre daha fazla olabilmektedir. Hatta genç kuşak bilgi edinme ihtiyacını

¹ Daha ayrıntılı inceleme için şu tezlere bakılabilir: “Ferhat YASAV, (2016), Dijital Yerli ve Göçmenlerin Haber Almada Mobil İnternet Kullanımı: Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Örneği, (Anadolu Üniversitesi)”

“Emel Demir Askeroğlu, (2017), Dijitalleşme Sürecinde Dönüşen Kültür ve Yaşam Tarzları: Kuşaklar Üzerine Bir Tipoloji Araştırması, (Maltepe Üniversitesi)”

“Selda Işık, (2019), Dijital Çağda Kuşaklararası Farklılıklar ve Z Kuşağı: Dijital Yerliler ve Dijital Göçmenlerin Teknoloji Kullanım Özelliklerine Yönelik Bir Araştırma, (Ege Üniversitesi)”

aktif bir şekilde internet üzerinden erişmektedir. Bu noktadan hareketle dijitalleşmenin bilginin doğasını etkileyeceğini söylemek mümkündür. Bir toplumda farklı kuşaklar bir arada olabilmekte ve yaşam şekli dijital teknolojilere uyum sağlama durumuna göre farklılık gösterebilmektedir (Onursoy, 2019, s. 356). Genç kuşak ve yaşlı kuşak arasında dijital bilgi çağına uyum sağlama durumu, dijital bilgi araçları ve bilgiyi kullanma biçimleri konusunda da büyük oranda farklılıklar söz konusu olmaktadır.

Literatüre bakıldığında, dijitalleşme bağlamında kuşaklar arası kıyaslamaya odaklanan çalışmalar bulunmaktadır. Dijital bilgi araçlarının kullanımının artış göstermesi gündelik hayatın her alanında vazgeçilmez bir unsur haline geldiğinin göstergesidir. Böylece yaşlı kuşağın eskiye oranla dijital bilgi araçları ile daha fazla ilgilenmeye başlaması gibi durumlar yaşlı kuşak üzerinde yapılan çalışmaların arttığı tahmin edilmektedir. Bu çalışmada ise literatürdeki araştırmalardan yararlanılarak; kuşaklar arası bir kıyaslama yapıldığında dijitalleşmenin bilgi olgusu üzerindeki etkileri ve bilgiyi kullanma biçimleri üzerinde genel bir çerçeve çizilmeye çalışılmaktadır.

1. BİRİNCİ BÖLÜM

DİJİTALLEŞMENİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

1.1. Dijitalleşme Kavramı

Tarihin seyrini değiştirecek şekilde toplum üzerinde önemli bir rol üstlenen dijitalleşme, kaçınılmaz olarak gündelik hayat alanında varlığını sürdürmektedir. Bunun yanı sıra insanlar hemen hemen her alanda elde etmek istediği bilgilere kolaylıkla ulaşabilmektedir. Bu durum ise dijitalleşmenin bir sonucu olarak görülmektedir.

“Kelime itibariyle dijital, sayısal manasına gelmekte, dijitalleşme ile de fiziki verilerin bilgisayar ortamında sayısal formata çevrilerek, depolanması ve istenildiği zaman üzerinde işlem yapılarak kullanılması kastedilmektedir” (Acun, 2020, s. 71). Basit anlamda düşünüldüğünde dijitalleşme kavramı, sayısallaştırma anlamına gelmektedir. Önceden analog olan verilerin dijital ortamda kod sistemlerine karşılık gelme durumudur. Yani ses, görüntü ve yazının sanal ortamda sayısallaştırma sürecidir. Dijitalleşmenin var ettiği sanal ortamda bilgileri depolama ve uzun bir süre boyunca saklama özelliği bulunmaktadır. Böylece bu dijital ortam insanların bilgiye ulaşımı konusunda kolaylık sağlamaktadır. Fakat zor olan kısım ise bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri üzerinde oluşan olumsuz durumlardır. Buna bağlı olarak dijital verinin herhangi bir şekilde kaybolmasına maruz bırakılmadan birçok kişi tarafından yeniden kullanılabilmesine imkân sağlamaktadır (Yankın, 2019, s. 11). Dijitalleşmenin bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri üzerinde oluşturduğu etkiler toplumun her alanında önemli olmaktadır. Gelişme gösteren teknolojiler sonucunda toplumda dijitalleşmenin başlaması, bilginin paylaşılmasına hız katmıştır (Akgül ve diğerleri, 2018, s. 191). Böylelikle 1946’lı yıllardan sonra icat edilen bilgisayarın kullanılmaya başlanmasıyla dijitalleşmenin etkilerini karşımıza çıkarmıştır. Ardından 1990’lı yıllarda internetin doğuşuyla network(bilgisayar ağı) sistemleri dijitalleşme alanında büyük bir ivme kazandırmıştır. Bununla birlikte bilgisayar teknolojisine bilgisayar ağ sistemlerinin eklenmesi birçok gelişmeleri beraberinde getirmiştir. Baskı ve matbaa teknolojileri ile bilgi kitleliliğe kavuşarak kitle iletişim araçları ile bilgi iletişim teknolojileri birleşmiş ve çağları dönüştürmüştür (Karakaş, 2019, s. 2). Dijitalleşme bu yönüyle daha fazla gelişme göstererek sanal bir ortam içerisinde bilginin üretilmesinin ve bu ortamda yayılmasının ardından bilginin küresel bir kitleye ulaşmasına katkıda bulunmuştur.

Fiziksel olarak dokunma, görme ve hatta kitaplıkların raflarına kaldırılan ortamda bulunan kitaplar artık dijital teknolojilerle sanal bir ortamda var olmaktadır.

Her çağda olduğu gibi dijital bilgi çağında da bir düzen değişikliği meydana gelmekte ya da toplumda bir başkalaşım gözlenmektedir. Bugün insan elinin değdiği her şey dijitalleşmenin kendisini de ilgilendirmektedir. Dijitalleşmenin etkileri günümüzde tüm dünyayı her anlamda kuşatmaktadır (Haberli, 2019, s. 309). Şöyle ki dijitalleşme insanın var ettiği tüm nesneleri kendi özelinde biçimlendirmektedir. Zaman-mekân kavramı, mesafe algısı, hız ve sınırsızlık, gerçeklik olgusu, iletişim araçları, analog bilgi araçları, bilginin doğası, bilginin ulaşılabilirliği/doğruluğu/güvenilirliği/mahremiyeti dijitalleşmenin etkisiyle değişim ve dönüşüm yaşamıştır. Böylelikle dijitalleşme, insanların gündelik hayatının her alanında etkisini göstermektedir. Online(çevrimiçi) alışverişlerinde, fatura ödemelerinde, sağlık hizmetlerinde, haberleşmede, bilgi edinmede ve birçok alanda aktif rol oynamaktadır. Dışarıdaki fiziksel bir yaşantıyı sanal ortama taşıyarak her alanda kendi varlığını sürdürmektedir. Böylelikle toplumun her katmanında dijitalin etkilerini görmek artık kaçınılmaz bir toplumsal gerçekliktir.

Dijitalleşme sürecinde gündelik hayat içerisinde dijital bilgi araçlarının kullanılması ile mesafe kavramı da değişkenlik göstermektedir. Bu bağlamda fiziksel veya somut anlamdaki özelliklerin geri planda kalmasıyla mesafe kavramı yeniden tanımlanmaktadır. Mesafe olgusunun içeriğinin değişmesi ile ulaşabilmenin yanında özellikle dokunma eylemi anlam kazanmakta ve şeffaflık ile pürüzsüzlük kavramları toplumda belirleyici bir rol üstlenerek mükemmeliyetçilik hisleri uyandırmaktadır (Çiftçi & Karakaş, 2019, s. 14). Mesafe kavramı daha önce görme ile gerçekleşirken şimdi ise dijital bilgi araçların etkisiyle dokunma ile yer değiştirmektedir. Dijital bilgi araçlarının ekranına dokunma eylemi ile mesafedeki engelin ortadan kalkması arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır (Bauman, 2012, s. 25). Bir dokunma eylemi ile mesafeyi ortadan kaldıran, her şeyin alınıp satılabilir kılınmasına ve her konuda mahremiyetin ortadan kalkmasına sebebiyet veren ise sanal mekânlardır.

Dijital teknolojilerin var ettiği evrensel bir özelliğe sahip olan sanal mekânlar, haberleşmeyi sağlayan ağlar aracılığıyla her türlü bilginin anında kitlelere ulaşması sonucunda zaman kavramını da potasında eritmektedir. Bilginin bu ağlar neticesinde hiper hızdaki akışı öznel bir zamansallığı da içine çekmektedir. Son yarım yüzyıl

içerisinde dijital teknolojiler birçok açıdan değişimlere sebep olmaktadır. Bunun sonucunda bilgiye ulaşım konusunda daha önce yaşanan birçok engel de ortadan kalkmaktadır. Dolayısıyla geçmişte yaşanan birçok sorunun dijitalleşme sayesinde çözüme kavuşmaktadır. Nitekim, bugün yerelliğin niteliğinde azalmalar meydana gelmektedir. Mekânsal mesafedeki engellerin olması ve bu bağlamda zamanın uzaması dijital teknolojilerin internet ile küresel bir boyut kazanarak dijital ortamda mesafenin daralıp zamanın kısalması önemli bir değişim ve dönüşümün gerçekliğidir (Harvey, 2010, s. 270). İnsanlar zaman ve mesafe konusunda yaşanan uzaklık sorununu aşmakta ve dünyanın bir ucundaki kişiye ya da kitleye kolay erişim sağlayabilmektedir. Böylelikle yaşanan bu durum aslında insanların fazladan emek vermesine gerek kalmadan bir tuşla işlerini kolaylaştırmaktadır. Bilgisayar bağlantıları ile video sisteminin birleşmesiyle uzaklık-yakınlık olarak ifade edilen mesafe kavramının geçmişteki kadar gündelik yaşantıda bir önemi kalmamıştır. Günümüzde geleneksel olan herkes tarafından bilinmekte ve tüm dünyada eş zamanlı olarak yaşanmaktadır (Çiftçi & Karakaş, 2019, s. 17). Günümüzde dijitalleşme, her alanda olduğu gibi insanların zaman algısını da kökten değiştirmiştir. Bununla birlikte gündelik hayatın içerisinde değişen zaman kavramı belirgin özelliklerini yitirmektedir. Birçok alanda dijitalleşmenin getirdiği olanaklar, zamana göre hareket etme durumunu ortadan kalkmaktadır. Daha önceden gündüz mesai saatleri içerisinde yapılan basit bir iş dahi günümüzde dijital bilgi araçları ile istenilen zamanda kolaylıkla yapılabilir. Artık zaman kavramında sınırlılık, belirleyici durumlar bulunmamaktadır. Tüm bu değişimler, dijital bilgi araçları ile erişim sağlanan sanal ortamın getirdiği mecralarda görülmektedir. Çevrimiçi ağlar ile bağlantı kurularak günümüzdeki yeni dijital teknolojiler zaman kavramının evrenselliğini ve bağımsızlığını inşa etmektedir.

“Mcluhan dijital teknolojilerin toplumun her alanına etki etmesiyle birlikte yeni bir ‘aynı andalık’ ve ‘her yerde’ olma deneyimi yaşandığını, bu deneyimle birlikte ‘zamanın’ durup ‘mekânın’ ise yok olduğunu savunur” (Serin & Aksoy, 2020, s. 7). Yeni internet teknolojileri geçmiş zaman ile gelecek zamanı yok ederek şimdiki anın içerisine çekmektedir. Böylece zaman olgusu, eşzamanlılığa evrilmiş bulunmakta ve bununla birlikte geçmiş ile şimdi arasında bir iç içe olma durumu başlayınca sanal bir gerçekliğe dönüşmektedir. Günümüz internet teknolojisi ile hareket eden insanlar için her şeyin şimdiki anda olduğu görülmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, geçmişe dair bir duygu yoğunluğu içerisinde bulunmak veya geleceğe dair hayaller kurmak gibi

şeylerin artık önemsiz ve imkânsız olduğudur. Sanal ortam ve bu ortamdaki zaman olgusu, insan değerlerini ön plana koyan geçmişteki anılardan ayırmaktadır. Ayrıca bu durum anılardaki zaman ve mekân olgusunu zihinlerden yok etmenin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Dijital teknolojilerin gelişmesi ile zaman ve mekân kavramının hem niteliği değişkenlik göstermekte hem de toplum üzerindeki etkisi farklılık göstermektedir (Bauman, 2012, s. 8). Dijitalleşme sürecinde bilgi ve iletişim teknolojileri geleneksel zaman ve mekânın özelliklerini önemli ölçüde yerinden etmektedir. Zaman ve mekân olgusunda sınırlılıkların yok olması sonucunda dijital bilgi araçları ile insanların gündelik hayatındaki tüm iş alanlarına dahil olan bilgi transferi veya bilgiye erişim günümüzde hiper hızda gerçekleşmektedir. Dijitalleşme, daha önce hiç karşılaşılmayan bir hız sürecini radikal bir biçimde yaratmaktadır. Geleneksel olan her şeyin alt üst edilmesine yol açmaktadır.

Geçmiş dönemde varlık kavramı üzerinde toplumun dünya düzenini algılayıp yorumlarken homojen, kapsamlı, doğaüstü ve din kurallarına göre hareket edildiği bilinmektedir. İnsanın varoluşu geçici sayılmakta; zamanın ve mekânın ise kalıcı olması önemli olmaktadır. Fiziksel olarak tanımlanan mekân algısında yer alan sınırlayıcı özelliklerinin hiç düşünülmeden zihnin akışkanlığında gerçekleşen sanal mekân dinamik ve esnek bir yapıdadır (Ak, 2006, s. 2). Bu yüzden dijital ortamda ulaşılan bilgide belirli bir mekândan söz etmek mümkün değildir. Gerçeklik ve güven kavramları da sorgulanır hale gelmiştir. Bir yandan dijital bilgi çağı geliştirdiği bilim ve teknoloji sayesinde Endüstri Çağı ortaya çıkmıştır. Diğer yandan ise toplumda alt yapısı dijital olan bir yaşam tarzına uyum sağlama durumu ortaya çıkmıştır. Eski dönemlerde var olan gündelik yaşam tarzı enformasyon teknolojileriyle bir dönüşüm yaşamıştır. Birçok kuramcı dijitalleşme ile gündelik yaşam biçimi konusunda ilişki bulunduğunu iddia etmektedir. Frankfurt Okulu kuramcılarında Habermas, toplumun gündelik yaşam tarzlarının teknoloji ile şekillendiğini ve gündelik bilginin temel kaynağını enformasyon teknolojisi ile oluştuğunu vurgulamaktadır (Karakaş, 2019, s. 43). Yaşanan gelişmeler neticesinde bilgi iletişim alanında farklı bir kültür ortaya çıkmıştır. Böylece bu kültürün özelliklerini taşıyan bir toplum oluşmuştur. Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojileri ile yaşadığımız çağ, *Dijital Bilgi Çağı*'dır.

Dijitalleşmenin avantajlarının yanı sıra dezavantajları ile bahsedilmesi de gerekmektedir. Bugün yaşadığımız dünyada kişi veya kitlelere, bilginin aktarımı ve erişimi ekstra bir çaba gerektirmeden zahmetsizce olması avantajları arasında sayılabilmektedir. Bunun yanı sıra birçok mesleğin ortadan kalkması, işsizliğin giderek artış göstermesi, dijital bilgi araçlarının dünyanın birçok bölgesinde olmaması nedeniyle bilgiye erişimde eşitsizliklerin oluşması, hackerların insanların özel bilgilerine kolaylıkla ulaşabilmesi ve bu bilgileri kullanması, yığılan bilginin önüne geçilememesi ve siber suçların yaşanması gibi sorunlar dijitalleşmenin dezavantajları arasında olmaktadır.

Bilginin kamusal ortamdaki bilinen şekli dijitalleşmenin etkisi ile bir dönüşüm yaşamıştır. Geçmişte bilgi kütüphane, kitap, gazete, dergilerde kamusal ortamda yer alırken artık günümüzde bilginin amacı, kaynağı, alanı ve kullanma biçimi dijitalleşmenin etkisiyle değişmiştir. Kamusal ortamdan sanal ortama doğru bir yolculuk gerçekleşmiştir. Dijital teknolojileri kullananlar tüm dünyaya hızlı bir şekilde ulaşarak hem güncel bilgiye sahip olmakta hem de güncel bilgi paylaşımında bulunmaktadırlar (Yayla, 2015, s. 49). Geçmişteki yazılı ve analog bilgi araçları mutlak bir bilgi oluştururken dijitalleşmeyle ortaya çıkan dijital bilgi araçları (sosyal ağ siteleri, haber kaynakları, e-hizmet vs.) bilginin tarihsel akışını büyük bir oranda değiştirmiştir.

Dijital teknolojiler ile meydana gelen bugüne kadar karşılaşılmamış gelişmeler varlığını tüm dünyada göstermiştir. Enformasyon alanı da bunlardan biridir. Enformasyon alanında dijitalleşmenin etkisinin görülmesi toplumun her kesiminde önemli bir rol üstlenmiştir. Toplum tarafından hissedilen bu yenilik önceki dengeleri değiştirmiştir. Özellikle iletişimin internet teknolojisi üzerinden yapılması bu süreçte önemli bir adımlardan biridir. Günümüzde iletişim sürecinde küresel anlamda bir enformasyon hareketi görülmektedir. Dolayısıyla enformasyon çağı geçmiş döneme göre toplumdan bağımsız bir şekilde ve küresel boyutta dolaşım gücünü elinde bulundurmaktadır (Çaycı & Karagülle, 2016, s. 580). Bu durumun sebebi olarak bilgi araçlarının son zamanlarda ciddi bir şekilde gelişmesi, internet ağlarının hızlanması, akıllı telefonların icat edilmesi ve dijital ortamın daha fazla kullanılır hale gelmesi sayılabilmektedir. Bu özelliklerden yola çıkarak bilgi ve bilginin kullanım alanları da dijitalleşme ile yeniden şekillenmektedir. Yani bilginin ve bilginin kullanma biçimlerinde dijitalleşmenin etkisi görülmektedir. Bilgi ve bilgi ağını ilgilendiren her bir

aşama dijitalleşmenin etkisinde olmaktadır. Örneğin; insanların bilgiyi kullanma biçimi, depolama alanı, üretimi, bilgiye ulaşma, vs. gibi aşamalar örnek olarak verilebilir. Bununla birlikte enformasyonun rolü ve üretim alanı dijitalleşme ile değişiklik göstermektedir.

Küresel bir özellik taşıyan dijitalleşme, toplumun gündelik yaşantısında onsuz yaşanamayacak bir algı inşa etmektedir. Dolayısıyla etkileriyle insanları kendi dünyasının içine çekmeyi bir şekilde başarmaktadır. Dijitalleşme sadece insanları etkilemekle kalmayıp kültür, ekonomi, siyaset, hukuk, sağlık, eğitim gibi toplumu etkileyen olguları da etkisi altına almaktadır. Tüm bu olgular üzerinde bir reformun yaşanması dijitalleşmenin iktidar konumunda olmasına zemin hazırlamaktadır.

Günümüzde dijitalleşmenin etkileri ister istemez her alanda hissedilir olduğundan kuşaklar da bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmak zorunda kalmaktadır. Son zamanlarda dijital bilgi araçlarının kullanımında ciddi bir şekilde artışın olduğu görülmektedir. Bireylerin geçmişteki bilgi ve iletişim biçimleri dijital teknolojilere bağlı olarak değişkenlik göstermektedir (Dalkıran, 2018, s. 33). Burada önemli olan nokta kuşakların dijital ortamda bilgiyi kullanma biçimlerinin nasıl olduğudur. Kuşakların dijital bilgi araçlarını kullanarak bilgi ve bilgiyi kullanma biçimlerinde farklılık oluşturması toplum içerisinde açık görülmektedir. Kullandıkları internet ağ siteleri, sosyal medya araçları hatta bilgi araçları düşünüldüğünde genç kuşak ile yaşlı kuşak arasında büyük oranda ayrılıklar bulunmaktadır.

1.2. Dijitalleşme ile İlgili Temel Kavramlar

1.2.1. Dijitalleştirme

“Dijitalleştirme genel olarak elektronik sistemlerce algılanamayan yapılandırılmamış formdaki bilginin elektronik ortamca algılanabilecek yapılandırılmış forma çevrilmesi uygulamalarını tanımlamak için kullanılmaktadır” (Külcü, 2010, s. 297). Basit bir şekilde ifade edilirse dijitalleştirme, analog olan materyallerin dijital ortama sunulmasıyla insanların kullanabilmesidir. Başka bir anlamda ise dijitalleştirme kavramı bilgi ve iletişim teknolojilerinde iletişimin teknik olarak değişerek ve dijital medya altyapısı ile şekillenerek dönüşmesidir (Yankın, 2019, s. 11). Alışveriş yapma, eğlence, oyun, fatura ödeme, iletişim, bilgi paylaşımı ve bilgiye erişim gibi durumların dijitalleştirildiği gerçeği herkes tarafından bilinen bir durumdur.

Dijitalleştirme, dijitalleşmeden sonraki aşamadır. Başka bir deyişle, sayısallaştırılan verilerin alıcılar tarafından bilgi ve iletişim teknolojileri ile kullanılmasıdır.

Bilgiye ulaşım ve bilginin kullanımı dijitalleşmenin gelişmesiyle büyük bir oranda hız kazanmaktadır. Bu durumun en önemli nedenlerinden biri ise internet olmaktadır. Birçok bilgi ve iletişim araçları teknoloji alanında yenilikler ortaya koymakta ve her geçen gün ilerleme göstererek yeni araçlar toplumdaki bireylere hizmet vermektedir (Turan, 2016, s. 122). Bu teknoloji, analog olan tüm verilerin dijital ortamda işlenerek bilgilere kolay bir şekilde ulaşılmasına imkân sağlamaktadır. Bunun yanı sıra dijital bilgi aracına sahip olan kişilerin dijital ortamlarda (internet ağ siteleri, sosyal medya araçları) bilgiyi artık zaman sınırı olmadan istediği şekilde kullanması, bilgiye ulaşması gibi durumların yaşanması dijitalleştirme sayesinde gerçekleşmektedir. Dijitalleştirmenin sağladığı imkânlar neticesinde bilgilerin geniş kitlelere ulaştırılmasının ya da çoğaltılmasının ücretsiz olması birtakım olumsuzlukları meydana getirmektedir. Bilginin dijital bir forma dönüşmesi her bir bilginin tekrarlanmasına sebep olmaktadır. Dijitalleşen ve aynı zamanda tekrarı olan bilgilerin kalitesi, değeri, doğruluk payı önemli ölçüde azalmaktadır.

Dijitalleştirme işlemi ile veriler uzun bir süre depolanabilmekte ve saklanabilmektedir. Bir veri dijitalleştirme sürecinde insanlar tarafından işlendikten sonra erişim ve paylaşım aşamasına geçmektedir (Şahin, 2010, s. 44). Bununla birlikte materyaller dijitalleştirme ile mekân ve zaman sınırlaması olmadan dijital ortamda bir uçtan bir uca erişilebilirlik sağlamaktadır. Dijital kaynağın kullanımı ve erişimiyle ilgili olan bu süreç uzun bir zaman içerisinde gerçekleşen ve maliyetli olan bir işlemdir (Acun, 2008, s. 13). Sonuç itibarıyla geçmiş dönemlerde yaşanan bilgiye erişimdeki imkansızlıklar ve zorluklar günümüzde dijitalleştirme sayesinde ortadan kalkmaktadır. Bilgi ve bilgiyi kullanım biçiminde devrim niteliğinde değişimin yaşandığı aşıkardır. Bu özelliklerle birlikte bilginin alt yapısını oluşturan bir dijital düzen mekanizması bulunmaktadır. Dijitalleştirme işlemlerinin kamusal alanda ve gündelik yaşam içerisinde uygulanma işleminin belirli aşamalardan geçmesinin ardından dijital dönüşüm meydana gelmektedir (Yankın, 2019, s. 9).

1.2.2. Dijital Dönüşüm

Günümüzde dijital dönüşüm, toplumun tüm sistemlerinde varlığını hissettiren vazgeçilmez bir unsur haline gelmiştir. Son yıllarda insanı ilgilendiren her konuda dijital dönüşüm gerçekleşmektedir. Dijital dönüşüm süreci fiziki verilerin dijitalleşme ve dijitalleştirme işlemlerinden sonra meydana gelen üçüncü bir aşamadır. Bu noktada sürecin işleyişinde hız durumunun da artış göstermesiyle büyük oranda değişimler olmuştur.

Dijital dönüşüm kavramının 2000’li yıllarından sonra ortaya çıkmasıyla mobil teknolojiler gerçek anlamda insanların çalıştığı yerlerde görülmeye başlanmıştır (Sevgi, 2016, s. 17). Radikal bir hızda gerçekleşen bir dönüşüm geleneksel argümanları da etkilemektedir. Dijitalleşme sürecinde internet teknolojileri, yapay zekâ ve robot teknolojileri, kurum ve kuruluş alanlarındaki elektronik hizmetler, yeni medya ağları gibi daha birçok alanda dönüşüm meydana gelmektedir. Bu dönüşümün özelliği çok büyük boyutlarda olmakta ve karşılıklı etkileşim yoluyla bir bütünlük özelliğini taşımaktadır. Tarihsel süreç içerisinde ilk defa yaşanan yazılı, sözlü, görsel-işitsel iletişim şeklinin bir sistem içerisinde bütünleşmesi etrafında hipertext ve meta-dil ortaya çıkmaktadır (Castells, 2008, s. 440). Buradan hareketle toplumdaki bütün mekanizmaların işleyişinde ve insanların gündelik yaşantılarında dijitalleşmenin dönüştürdüğü etkiler görülmektedir.

Yapay zekâ, robotlar, akıllı sistemler, sosyal medya siteleri gibi uygulamalar dijital teknolojilerin bir parçası olarak görülmekte ve tüm sektörlerde büyük oranda bir dönüşüm meydana gelmektedir (Yankın, 2019, s. 14). İletişim alanlarında olduğu gibi kurumsal alanlarda da bir değişim ve dönüşüm olmuştur. Eğitim, sağlık, hukuk, banka, vb. gibi örnek verilebilir. Bu dijital dönüşümün uygulamaları dijital bilgi araçları ile bütünleşerek bilginin anlık olarak sisteme geçmesi, işlenmesi ve yayılması konusunda önemli olmaktadır. Böylelikle dijital dönüşümün dijitalleşme ve dijitalleştirmeden daha kapsamlı bir kavram olduğu görülmektedir.

Bilgi ve iletişim teknolojilerine bağlı olarak gelişme ve değişme gösteren her şey dijital dönüşümün bir parçasıdır. İnternet teknolojilerinin benimsenmesiyle gerçekleşen işlemlerin, stratejilerin ve ihtiyaçların yenilenme durumu dönüşümle bir farklılık göstermektedir. Bu farklılıkların dijitalleşme ile inşa edildiği açık görülmektedir.

Dönüşümün meydana gelmesi için analog olan araçlara uygulanan küçük bir geliştirme yönteminden ziyade daha çok istenilen alanda yepyeni yöntemlerle inovasyon ve yaratıcılığın olması gerekmektedir (Dijital Dönüşüm Dergisi, 2020).

Dijital dönüşüm birkaç teknoloji üzerinden meydana gelen değişim veya özellik olarak algılanmanın ötesinde olup internet, sosyal medya, yapay zekâ, kurumların dijitalleşmesi gibi birçok şeyin akla getirilmesi gerekmektedir. E-hizmet kavramı üzerinden düşünüldüğünde; internet teknolojileri ile fiziki materyaller veya veriler dijital ortamda bir araya getirilmektedir. Nitekim, bu ortamda verilerin depolanma ve aktarım süreci gerçekleşmektedir. Bu yeni sürecin çok önemli olduğu ve bu alandaki gelişmelerin insanların gündelik yaşantısına büyük bir etkisi bulunmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin ya da kurumların dijitalleşmesi dijital dönüşüm anlamında varlığını yeniden ortaya koymaktadır. Dijital dönüşüm kavramına tek bir açıdan bakılmamakla birlikte çok yönlü düşünülmesi gerekmektedir. Buradan hareketle, toplumdaki birçok insan dijital dünyanın çıktılarını kolayına gelecek şekilde kullanmakta ve dijital sisteme ayak uydurmaya çalışmaktadır. Kısaca dijital dönüşüm;

“Dijital dönüşüm, hızla gelişen bilgi ve iletişim teknolojilerinin sunduğu imkânlar ve değişen toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda, organizasyonların daha etkin, verimli hizmet vermek ve faydalancı memnuniyeti sağlamak üzere insan, iş süreçleri ve teknoloji unsurlarında gerçekleştirdiği bütüncül dönüşümü olarak tanımlanabilir” (Tubitak-Bilgem, 2020).

Bugün dünya genelinde birçok alan dijital dönüşüm ile ilerleme göstererek toplumda varlığını hissettirmektedir. Böylelikle insanların gönüllü olarak veya olmadan bir süre sonra hızlı bir şekilde dönüşümün etkisi altında olduğu görülmektedir. Birçok literatüre göre son on yılda dijital dönüşüm ile bilginin paylaşılması, aktarımı, kullanımı, kaynağı hatta üretimi üzerinde ciddi anlamda değişimlerin olduğu iddia edilmektedir. *Facebook, Twitter, Instagram* gibi sosyal medya siteleri ve *Wikipedia* gibi web siteleri piyasanın dışında olup mülkiyete girmeyen fakat bilginin paylaşılabilirdiği yeni dijital araçlar olarak görülmektedir (Yankın, 2019, s. 21). Böylece bilgi ve bilgiyi kullanma biçiminin dijital teknolojiler ile çok yönlü bir aktarımı yaşanmaktadır. Bu yüzden nitelik ve nicelik bakımından çeşitlendirilmesi mümkün olabilmekte ve görsel, işitsel, fotoğraf, canlı video paylaşımı gibi farklı şekillerde sınırsız sayıda karşılığı bulunmaktadır. Dijital

teknolojiler iletişim de interaktif bir özellik sunmasıyla kullanıcılar kendi görüş ve fikirlerini bu sanal ortamda paylaşabilmekte ve ulaştıkları bilgiler üzerinde de değişiklikler yapabilmektedir (Askeroğlu, 2017, s. 84).

1.2.3. Sanal Dünya

Sanal kavramı, literatürde somut bir karşılığı olmayan fakat dokunulabilen, zihinde canlanan bir imge olarak nitelendirilmektedir. “*Sanal, somut ve soyutluğun arasında melez olarak bulunan bir kavramdır*” (Koray, 2019, s. 34). Detaylı düşünüldüğünde sanal kavramı ne tam anlamıyla somut ne de soyuttur. Alt yapısını fiziksel durumlar oluştururken farklı şekillerde tekrardan kurgulanabilen kendine özgü bir sistem inşa etmektedir.

Yeryüzünde sanal dünya zaman, mekân, mesafe, hız, gerçeklik kavramlarının yanında bilgi ve iletişim teknolojileriyle bilginin doğasını yeniden şekillendirmiştir. İnsanlara farklı bir dünyanın kapılarını açmıştır. Sanal dünya insanı merkeze alarak her şeyi etkilemektedir. Bu etkilenme biçimi karşılıklı olmaktadır. İnsan bu dünyanın en önemli parçası olarak görülmektedir. Ayrıca insanoğlunun ürettiği dijitalleşme gerçeği, sanal dünyadan bağımsız bir şekilde yaşamının neredeyse imkânsız hale geldiğini göstermektedir. Geçmişte yaşayan insanlar kitaplarda okuduklarını veya filmlerde seyrettiklerini akıllı telefon, bilgisayar, tablet gibi dijital bilgi araçlarında hayal dahi edemezken bugünkü insanlar teknolojinin hızına yetişememektedir. Her an yanımızda bulunan akıllı telefon, bilgisayar, tablet, gibi dijital bilgi araçlarının taşınabilir özelliği vardır. Böylece insanlar dijital bilgi araçlarını kullanarak sanal dünyanın içerisine daha rahat ve hızlı bir şekilde dahil olabilmektedir. Buna bağlı olarak geçmiş toplumlara kıyasla her geçen gün daha fazla bilgi ihtiyacının hissedilmesi ve bilginin paylaşımına sunulması dijital bilgi araçları ile mümkün olmaktadır (Yeşilorman & Koç, 2014, s. 128). Dolayısıyla sanayileşmeden itibaren toplumsal yaşam, kitlesel kullanıma ulaşan bilgi teknolojileri üzerinden açıklanmakta ve kavramsallaştırılmaktadır. Dijital teknolojilerdeki gelişmeler insanların hayatını çok yönlü bir iletişim ağı ile çevrelemekte olup birtakım durumları meydana getirmektedir. Küreselleşme olgusunun bir parçası olan dijitalleşme süreci, toplumda fiziksel olan birçok şeyin sayısal ifadelere karşılık gelerek dönüşüm geçirmesi sonucunda sanal dünyayı ortaya çıkarmaktadır. İnternetin dijital teknolojilerle bütünleşmesi, yüz yüze ve temas halinde olan iletişim ile fiziksel anlamda aynı yerde bulunmadan gerçekleşen etkileşim arasındaki farklılıkları ortaya

koyarak zaman ve mekân olgusundaki değişimleri açığa çıkarmaktadır (Giddens, 2005, s. 382-383).

Sanal dünya, bilgisayar teknolojileri ve internet ağları ile birbirine bağlanma özelliği bulunan, insanın isteğine göre şekil alan, yapay özelliğin veya sanallığın içerisinde meydana gelen bir gerçekliği içerisinde barındırmaktadır. Sanal dünyanın en önemli özelliği yalnızca internet ile oluşan bir gerçekliğe tekabül etmesidir (İsmayılzade, 2017, s. 234). Her insan burada istediği dünyayı elde edebilir, istediğine ulaşabilir, onu yönlendirebilir. Bilgi ve iletişim teknolojiler ile sanal dünyada günlük rutin işler sıradanlaşmaktadır. Örneğin; oyun oynama, alışveriş yapma, fatura ödeme, telefonla görüntülü konuşma, sosyal medyadan iletişim kurma, istediğimiz bilgilere ulaşma ve yorum yapma, uygulamalar üzerinden toplantılar yapma, vs. sayılabilir. İnsanların gerçek dünya ile ilişkisi ortadan kalkmaktadır. Fakat gerçek dünyada olan fiziki faktörler sanal dünyada varmış gibi davranılmaktadır. Böylece sanal dünyanın alanı gerçek dünyadan daha fazladır. Bunun yanında sanal dünyaya bağımlılık konusunda artışın olması muhtemeldir. Burada sorumluluk bilinci yok edilmektedir.

Geçmişten bu yana bilinen ontolojik kavramı sanal bir gerçekliğin içerisinde dönüşüme uğramıştır. Sanal dünyada varlık alanı, sanal bir gerçeklikte yer alarak tarihsel anlamdaki varlık algısından daha farklı yeni bir alan inşa etmiştir. Bu sanal dünyadaki gerçeklik kavramı her şeyin yeniden farklı bir bakış açısıyla algılanmasına neden olmuştur. *“Bir köken ya da bir gerçeklikten yoksun gerçeğin modeller aracılığıyla türetilmesine hipergerçek yani simülasyon denilmektedir”* (Baudrillard, 2011, s. 14). Siber uzam simülakrları ortaya koymaktadır. Bu simülakr terimi hipergerçeklik ile aynı anlama sahiptir. Yani sanal dünya gerçeklikten uzaklaşmış, gerçekliğin ötesinde, gerçeğin temsili bir varlık olma durumudur. Artık özne ve nesne algısı yeniden şekillenmekte ve bu algı hipergerçek alanda meydana gelmektedir. Siber uzamda var olan hipergerçek bir mekân, gerçeklikten uzaklaşmış ve gerçeğin ötesinde olarak tanımlansa da bu mekandaki insanlar arasındaki ilişkiler gerçek olabilmektedir. Siber uzam; mekânın fiziksel veya somut karşılığının olmaması, yaşıantımızdaki birçok alanlarda zamanın ve mekânın bir gerçekliğe karşılık gelmemesi, bulunan fiziksel alan ve yaşadığımız an ile yüz yüze iletişim durumlarının ortadan kalkmasıdır. Toplumdan kendisini soyutlayan insanlar, sanal dünyadaki ortamları istediği gibi hareket edebilecekleri bir mekân olarak kullanmaktadır. Böylelikle gerçeklikten yoksun

simülakrlar meydana gelmektedir. Son zamanlarda gerçeklik olgusundaki netliğin giderek kaybolması ile aynı zamanda aynı mekânda yer almanın ve gerçeklikle ilişkili olan algıların yeniden tanımlanması söz konusudur (Sağır & Aktaş, 2019, s. 2).

İletişim alanında da telefon, televizyon, radyo gibi analog bilgi araçların gelişerek dijital teknolojiler ile bir araya gelmesi sonucunda sosyal medya siteleri, canlı video görüşmeleri gibi birçok şey ortaya çıkmıştır. Buradan hareketle gerçek dünyadan sanal dünyaya geçiş yaşanmakta ve burada daha fazla zaman harcanmaktadır. Zaman, mekân, iletişim olgularının hatta toplumun da sanal kavramıyla bütünleştiği ve bu sanal dünyanın içerisinde varlığını sürdürdüğü görülmektedir. Dijital bilgi araçların sosyal, kültürel, ekonomi, siyaset, sanat, vb. alanlar üzerindeki etkisi baz alınarak çağdaş sosyolojik ve felsefe disiplinlerinde toplumun tanımı yapılmaktadır (Cebir, 2018, s. 98).

Dijitalleşmenin küresel etkilerinden birisi de bilgi ve iletişim teknolojilerinin toplumda yaygınlık göstermesiyle yepyeni kitlesel iletişim biçimini dünya genelinde kullanan kişi sayısının yarıdan fazla oluşudur. Sanal dünyanın içerisinde birçok çeşitli alanlar olduğu gibi bilgi alanında da değişimler meydana gelmektedir. Bilgi de dijital dönüşümlerden etkilenecek bu dünyanın içerisinde yer almaya başlamaktadır. Dolayısıyla bilgi ulaşılır ve kullanılır hale gelen bir özellik kazanmaktadır. Böylelikle sanal olan dünyada internet ve dijital teknolojileriyle bilginin mahiyetinde yaşanan durum, bilgi olarak adlandırılan söylemlerin toplumda normalleşerek inanılmaya başlanmasıdır. Ayrıca sanal dünya bize birçok bilginin doğruluğu, bilginin kim tarafından paylaşıldığı ve paylaşılan bilginin kime ulaştığı konusunda da belirsizlik yaşatmaktadır. Sanal dünya, bilginin dijitale dönüşmesini, bilgiyi üreten dijital insanı ve aynı zamanda insanın inşa ettiği bilgi ve teknolojilerini içerisinde barındırmaktadır. Dijital bilgi çağında güç tanımı bu üç özellikten beslenerek oluşmakta ve bilginin sınırlarını aşması, nitelikli olması ve evrensel olması sonucunda önemli ölçüde vazgeçilmez bir güç kaynağına dönüşmektedir (Mercan, 2010, s. 3).

1.2.4. Sanal Mekân

Sanal kavramı daha önce değinildiği gibi tam anlamıyla fiziksel bir karşılığı bulunmayan ve gerçeklik kavramının sanalın bir parçası haline gelmesi durumudur. Böylelikle sanal mekân kavramından bahsetmeden önce gerçek mekânı daha iyi anlamak gerekir. Sanal kavramının dışında kalan mekân, sınırları ve bulunulan ortamı

fiziksel bir temas halinde içselleştirilerek sürdürülen bir gerçekliği ifade etmektedir. (Göktepe, 2013 , s. 7). Böyle bir nitelikte olan mekân olgusu, teknolojik ürünlerin ortaya çıkmasıyla bu çağın üretim modeline göre mekânın yeniden şekillenmesine olanak sağlamıştır. Mekân kavramının yeniden şekillenmesi gündelik yaşantımızda var olan hem somut bir gerçekliği hem de kurgusallığı ele almaktadır. Dolayısıyla sanal ortam, aslında bir tür mekânı temsil etmektedir. Teknoloji ile iç içe olduğumuz bu dünya da bu kavram sık sık dile getirilmektedir. Sanal kavramının gündelik hayatta dile getirildiği durum teknolojinin bize sunduğu bilgisayar tabanlı bir altyapıdır. Ayrıca dijital bir donanım ve yazılım ile kullanıcılarının da etkileşime geçerek aktif olduğu ortamları ifade etmektedir.

Dijital teknolojiler aracılığıyla iletişim olgusunun küresel bir özellik taşıması sonucunda insanlar arasındaki ilişki boyutunun da küreselleşmesi ile siber mekânlar (sanal mekânlar) görünür olmaya başlamıştır (Güngör, 2019, s. 96). Sanal mekân deyince düşünülmesi gereken noktalardan birisi de gerçek mekândır. Çünkü bu mekânda somut olarak karşımıza çıkan, gözle görülen veya hissedilebilen durumlar vardır. Sınırlarının olduğu, içinde bir yaşamın var olduğu ve insanların bu mekânın içinde fiziki olarak yer aldığı bir anlama karşılık gelmektedir. Bunun yanında siber mekân anlamında sanal ortam veya dijital mekân gibi kavramlar aynı anlamda kullanılmaktadır. Günümüzde sanal mekânlara dijital bilgi araçlar ile ulaşılmaktadır. Siber mekân, gündelik yaşam içerisindeki fiziksel olan her türlü durumun dijital ortamda sayısallaşarak anlam kazanmasıdır. Bu mekânlara örnek olarak; telefon ile yapılan görüntülü görüşmeler, internet siteleri, çevrimiçi oyunlar, vb. verilebilir. Bu mekânlar daha çok eğlence, bilgi edinme, eğitim, sosyalleşme, vb. gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Böylelikle bu amaçlarla kullanılan dijital bilgi araçları ise sanal mekânları meydana getirmekte olup toplumu yeniden şekillendirmektedir. Sanal mekânlar interaktif bir ortam oluşturarak analog bilgi araçlarını dönüştürmektedir. Sanal kavramının içinde kullanılmaya başlanılan terimlerle sanal dünyanın kapıları bize açılmış olmaktadır.

Dijitalleşmenin ortaya koyduğu argümanlar neticesinde mekânın alışagelen özellikleri günümüzde dönüşüme uğramıştır. İnternetin kullanılmaya başlanmasıyla online(çevrimiçi) ağlar sayesinde dijital bilgi araçları, gerçek alan ile sanal alan arasında bir köprü görevi üstlenerek yeni bir “mekân” olgusu ortaya koymaktadır. Mekân artık

soyut olup zihinde yakınlık olarak anlamlandırılmaktadır. Bu yakınlığın hiçbir şekilde çaba göstermeden, insanların rahat bir şekilde iletişim kurmasına yol açmaktadır. Sanal mekân, herhangi bir fiziksel temas durumu içermeyen bireyin zihninde canlandırdığı soyut bir olgudur (Göktepe, 2013 , s. 13). Sanal mekân zihinde canlanan bir olgu olduğu için kullanıcılarının da zihninde bir iz bırakması açısından önemli sayılmaktadır. Bu mekândaki sınırlamalar gerçek mekândaki gibi karşımıza çıkmayıp özellikle mekânın açıklayıcı bir niteliğe sahip olması ve yerin belirtilmesi olarak görülmektedir. Ayrıca sanal mekânın gerçek mekânda olduğu gibi fiziksel kapasitesi bulunmamaktadır. Buna göre kendine özgü bir alanı temsil etmektedir. Bu alan gerçek yaşamdaki bir fiziksel alana karşılık geldiği gibi insanın zihninde meydana gelen bir ütopyaaya sahip mekân olarak da görülebilmektedir. Buradan hareketle her insanın kendi zihninde istediği gibi bir mekân elde edebildiği net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Dijital teknolojilerdeki meydana gelen gelişmeler ve sosyal medya araçları sınırları olan fiziksel mekândan sınırları aşan bir mekân özelliğine dönüşmesiyle sosyalleşme olgusu farklı bir boyuta ulaşmıştır (Mert, 2019, s. 28). Dijitalleşmenin ortaya koyduğu bir dokunma hamlesiyle sanal mekânda bulunma hali gerçek hayattaki sınırların yok olmasına neden olmaktadır. Yani kurallardan uzak, bağımsız bir özelliği vardır. İnternetin gündelik yaşamda var olmasıyla bilgisayarlar, akıllı telefonlar, tablet gibi teknolojik ürünleri kullanarak oyun merakı olan bir çocuğun veya karşılıklı yüz yüze sohbet eden birinin farklı dünyalarda var olması gibi kullanıcıyı artık fiziksel bir mekândan koparıp gerçek olmayan bir ortamda var etmektedir. Aslında gerçek mekândan farklı olarak bu mekânın sınırları da sayısal kodların yazılı metinlere ve dijital görsellere dönüşmesiyle çizilmektedir.

Sanal mekânın diğer özelliklerinden birisi de aynı ortamda bulunmayan kişilerin dijital bilgi araçlarının sağladığı imkânlar neticesinde bir arada olabilecekleri ortama dâhil olmalarıdır. Fakat bu durum başka bir sonucu ortaya çıkarmaktadır. Günümüzde dijital bilgi araçlarının kullanımı insanların gündelik yaşamlarının her alanında hissedilmesi belli bir mekâna ait olma durumunu yok etmiştir. “*Heidegger’ e göre modern insan yersiz yurtsuz bir insandır, kendine yer ve yurt aramaktadır*” (Topakkaya, 2018, s. 67). Dijitalleşme sayesinde Heidegger’in yersiz yurtsuzluk kavramı evrensel bir duruma dönüşmüştür. Mekân denilince çoğunlukla akla ilk gelen fiziki mekân algısıdır. Oysaki internet teknolojisi aracılığıyla insan kendisine sanal bir mekân oluşturmaktadır.

Bu mekân bir yandan özgür olma durumunu meydana getirerek gerçeklik ötesi bir mekân özelliğini de ortaya koymaktadır.

Dijitalleşmenin getirdiği sonuçlar ile mesafe kavramının içinin boşaltılması ile toplumda yeni bir mekân olarak siber-uzam kavramı meydana gelmektedir. Rheingold siber-uzamı kelimelerin, verilerin, ilişkilerin dijital teknolojilerin kullanıcıları tarafından gerçekleşen bir uzam; Bell ise yeni kimlikler ve yeni ortamları teknoloji ile kullanıcı arasında oluşan uzam şeklinde ifade etmektedir. (Uzun & Aydın, 2012, s. 266). Detaylı düşünüldüğünde siber uzam kavramı zaman olarak içerisinde bulunulan anı kapsamayan ve mekân olarak bulunulan alanı karşılamayan bir niteliğe sahiptir. Fakat yaşanılan an ve bulunulan alana gönderme yapar. Sanal olarak nitelendirilen yer, internet ağı aracılığıyla ulaşılan ortamdır. Bu sanal ortam, siber uzama geçiş sağlar. Yani zamanın ve mekânın ortadan kalkması veya diğer bir deyişle fiziki olan her şeyin yok olması siber uzam kavramına karşılık gelmektedir. Burada bir sınırsızlık, belirsizlik var olmaktadır.

Castells, günümüzdeki gelişmelerin enformatik bir şekilde varlığını hissettirdiğini, mekânların dönüşerek hızlı bir şekilde küresel bilgi ve finans ağlarının geleneksel olanı geride bıraktığını dile getirmektedir (Yıldız & Alaeddinoğlu, 2011, s. 854). Dijital teknolojilerin gelişmesi ile bir yandan oyun oynama gerçekliğindeki fiziksel mekânın etkisinin giderek kaybedilmesi, yazı yazarak sohbet edilebilen ortamlardan mikrofon/hoparlör ile sesli, kamera kullanılarak görüntülü sohbet edilerek iletişim sağlanması sanal mekânın bir parçasıdır. Sanal mekândaki iletişim özelliği, kişi kendisini ifade ederken kullandığı jest, mimik ve ses tonundaki vurguların yerini emoji, simge, sembol ve görüntülerden meydana gelen bir pratiğe bırakmıştır. Bununla birlikte yaş farkı olmaksızın herkesin bilgi sahibi olduğu bu küçük ekranlar aracılığıyla sanal mekân da eskisinden çok farklı bir bilgi ortamına ulaşılabilir. Dünyada insanların artık bir yerde olup biten bir olay hakkında anında haberdar olması ve bu haber hakkında birden fazla bilgiye erişimi çeşitlilik kazanması sanal mekânın sağladığı yararlar arasında sayılabilmektedir.

Fiziksel ve sanal mekân ikilemi içerisinde iki farklı dünyada da bulunmaya çalışan insan gerçeklik ve gerçekliğin ötesinde bir iletişim sağlarken yer ve yön karmaşası ile karşılaşmaktadır (Güzelkahraman, 2019, s. 45). Sanal mekânlar kullanıcılarının fiziksel bir ortamdan kurgusal ortama girmesine, gerçekliklerden

koparak kendilerinin zihninde yarattığı kurguya dayalı bir dünya kurmasına neden olabilmektedir. Böyle bir dünyayı var ederken sanal mekânda kişisel düşünceleri, örf ve adetleri, kültürel pratikleri, çevresel faktörleri etrafında şekillenmektedir. Ayrıca buradaki en önemli noktalardan biri de insanların tamamıyla gerçeklikten uzaklaştığı bunun karşısında da kurgusal bir gerçekliğe yakınlaşması söz konusudur. Yani insanların gündelik hayatın içerisindeki gerçeklikten sıyrılıp sanal dünyanın içerisindeki gerçekliğe kendisini tamamen hapsedmesi durumudur. Tüm bunlardan hareketle, gerçekliğin soyutluk kazanmasıyla mekân kavramı dijital bilgi çağında insandaki duyuşsal bilginin yorumlanmasında ve insan zihninin şekillenmesinde başat bir rol üstlenmektedir.

Dijitalleşme sürecinde mekân kavramı, gerçeğin kopyalar mecrası ile yer değiştirmektedir. İnsanlar böyle bir mekânı baştan sona istediği gibi kusursuz bir biçimde şekillendirmekte ve gündelik hayatta bir karşılığı olmayan, kendilerine has bir özelliği olan mekân yaratmaktadırlar. Tasarladıkları mekânı istedikleri zaman ortadan kaldırma, değiştirme, terk etme ya da istediği mekânda bulunma, istediği amaca göre kullanma gibi kullanıcılara alternatifler sunmaktadır. Tam anlamıyla bireye özgü olan durumların yaşandığı bir dünya var olabilmektedir. Kendilerine istedikleri özelliklerde gerçek hayatta bulundukları mekânlar inşa etmektedirler. Böylelikle çatışma halinde ve yeniden bir mekân var etme çabasında olmaktadır.

1.2.5. e-Dünya

Dijital teknolojiler ile e-dünyanın oluşumu toplumda her geçen gün daha fazla belirginlik göstermeye başlamaktadır. Dijitalleşen bir dünya gerçeği e-dünyaya denk gelmektedir. Böylelikle insanlar bu sanal gerçeklikte gündelik hayat alanındaki gerçekliğini sürdürmektedirler. Gündelik hayat içerisinde bireylerin her türlü ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için e-dünya ile bağlantı kurması gerekmektedir. Dolayısıyla dijital teknolojilerin şekillendirdiği bir dünya düzeni bireylere kolaylıklar sağlamaktadır. İhtiyaç olarak görülen gündelik hayat alanındaki tüm gerçeklikler e-dünya ile bütünleşmektedir. Bilgi, dijital ortamda kullanıcılara sunulmadan önce elektronik ortama aktarılmaktadır. Bilginin elektronik olarak karşılığının bulunması anlamında isimlendirme biçimi, elektronikleşen sektörün başına “e” harfi ve sonrasında “-” işaretinin konulmasıyla ifade edilmektedir (Güvenç, 2014, s. 34). e-Dünya, dijital bilgi çağında gündelik hayat içerisinde birçoğu sıkça kullanılan yeni terimler ortaya

koymaktadır. Bunlar; e-devlet, dijital vatandaş, e-eğitim veya e-okul, e-kitap, e-dergi, e-sağlık veya e-nabız, e- ticaret veya e-alışveriş, e-banka veya mobil bankacılık gibi daha birçok terimler bulunmaktadır. Tüm bu terimler dijital teknolojiler ile bir araya gelerek e-dünyanın simgesi hâline geldiğini göstermektedir.

Dijital teknolojilerde yaşanan gelişmeler sonucunda hâlâ analog bilgi araçları ile bilgiye ulaşım sağlanırken son zamanlarda elektronik ortamda mobil uygulamalar aracılığıyla toplumda bilgi hizmeti sağlanmaktadır. Dijital bilgi çağında kullanıcı merkezli sistemlerin meydana gelmesi ve internet aracılığıyla bilgilere her an kolaylıkla ulaşılması önceki durumu daha ileri noktaya taşımaktadır (Cibaroğlu, 2020, s. 12). Dijital teknolojilerin toplumsal değişmelere neden olması ile devletin bu değişmelerden etkilenmesi kaçınılmaz olmaktadır. Buradan hareketle, dijital teknolojilerin devlet perspektifinde ne yönde etki edeceği veya devlet kurumlarının bu teknolojilerden ne şekilde etkileneceği konusu toplum açısından önemli olmaktadır. Devlet veya özel kurumlarda yürütülen birçok iş otonom özelliği ile daha az emek harcanarak bireylere kolaylık sağlamaktadır. Bireylerin dijital ortamda temel bilgilerini girmesi ile devletin bilgi hizmetlerinden faydalanmaktadır. Bireylerin faydalandığı bu hizmet, e-devlet olarak ifade edilmektedir. e-Devlet, elektronik ortam üzerinden bireylerin ihtiyaçlarına göre hizmet sunulan bir platformdur.² Bireylere ait bilgi veya belgelerin bulunduğu bir alan olup, dijital bilgi araçları ile istenilen zamanda ulaşmak mümkün olmaktadır. Türkiye kapsamında düşünüldüğünde ise 2003'te e-Dönüşüm projesi başlatılmıştır. Bu proje topluma hızlı ve kaliteli bir kamu hizmeti verilmesi amacıyla kurulmuştur.

Dijital teknolojilerinin gelişmesiyle kamu hizmetlerinin imkânlarından faydalanan, dijital ortama katılımcı bir özellik gösteren bireyler “*dijital vatandaş*” olarak görülmeye başlanmıştır. Dijital vatandaşlık, “*e-vatandaşlık*” olarak da adlandırılmaktadır. Başka bir ifadeyle dijital vatandaş kavramı, dijital teknolojilerin siyasi yönünün, halk ve hükümet ilişkisi kapsamındaki etkileşiminin dışavurumu olarak

-
- ²e-Devlet Kapısı: 20 Nisan 2006 yılında vatandaşların internet ile erişilebilen kamu hizmetlerinden tek noktadan yararlanabilmesi amacıyla kurulmuştur. Günümüzde ise sorgulama hizmetleri, başvuru hizmetleri, belge üretme hizmetleri, ödeme hizmetleri, bilgilendirme hizmetleri, abonelik hizmetleri ve kamu kurumları arasında bilgi ve belgelerin paylaşımı gibi birçok alanda hizmetleri vardır. <https://www.turkiye.gov.tr>

tanımlanabilmektedir (Aldemir & Avşar, 2020, s. 149). Bu doğrultuda dijital teknolojilerin oluşturduğu dönüşüm özelliğiyle ortaya çıkmaktadır. Bir ülkeye bağlı birey, dünyanın herhangi bir yerinde dijital bilgi araçlarını kullanarak görev ve sorumluluklarını dijital ortamda devam ettirmesi durumu dijital vatandaşlık terimine karşılık gelmektedir.

Dijital teknolojiler eğitim alanında da varlığını hissettirmektedir. Online(çevrimiçi) olarak bireylere uzaktan eğitim-öğretim imkânı sunmaktadır. Öğrenme sürecinin bu şekilde dijital ortamda gerçekleşmesi “e-eğitim” kavramına denk gelmektedir. Bu noktada tüm fiziksel materyaller elektronik sisteme veya enformasyona dönüşerek dijital ortamda üretilmektedir. Dijital bilgi araçların ekranından dijital ortamda okunabilen kitaplar “e-kitap” olarak ifade edilmektedir (Aydoğan, 2014, s. 25). Bir kitabın ses, görüntü, video gibi özelliklere dönüşmesiyle okuyucular çoklu ortama başvurabilmektedirler. Aynı zamanda bu ortamda e-dergilerde yer almaktadır. E-dergi, e-kitap gibi 2000’li yıllardan sonra açık erişim özelliğiyle yoğun olarak kullanılmaya başlanmıştır. E-dergilerin en önemli nitelikleri arasında bireylerin eş zamanlı olarak erişim sağlayabilmesi, sınırsız bir şekilde çoğaltılabilmesi ve basılı dergilerdeki tüm özelliklerin bulunabilmesi sayılabilmektedir. Fakat e-dergilerin basılı dergilerden ayrılan yönü elektronik sistem içerisinde yayımlanması olmaktadır (Yılmaz, 2018, s. 64). Dijital teknolojiler yazılı bilgi araçlarından olan gazete sektörünü de etkilemiştir. E-gazetenin dijital ortamdaki alanı giderek artış göstermektedir. Denetim mekanizması sıkı olan basılı gazetenin yerine serbest bir ortamda interaktif bir özelliği olan e-gazete kullanılmaktadır. Tüm bu dijital ortamda yer alan e-kitap, e-dergi veya e-gazete gibi bilgi edinme araçlarının satın alınıp okunabilme özelliği bulunmaktadır.

Günümüzde dijital dönüşüm kapsamında sağlık alanında yapılan birtakım çalışmalar yer almaktadır. Bu doğrultudan hareketle, Sağlık Bakanlığı tarafından “*dijital hastane*” terimi ortaya çıkmıştır. Hastanede bulunan sistemlerin alt yapısı, dijital teknolojiler ile güçlendirilerek tıbbi ürünler ve sistemler dijital ortamda kullanılmaktadır (Kaya, 2020, s. 3). Türkiye’de e-sağlık uygulamaları hem kullanıcılara sağlık hizmeti vermekte hem de kullanıcıların bilgilerine kolaylıkla erişim sağlanabilmektedir. Ayrıca e-nabız, e-randevu, e-mhrs gibi uygulamalar dijital teknolojilerin etkisiyle kullanılmaktadır. Bu uygulamalar zor bir durumda kalınmadığı sürece hastaneye gitmeye gerek kalmadan bireylere kolaylıklar sunmaktadır.

Dijital dünya düzeninde ekonomi veya ticari alanında da dönüşümler yaşanmakta olup işletmeler ise bu duruma ayak uydurmak zorunda kalmıştır. Üretim, satış, dağıtım, müşteri ilişkileri kısaca alışveriş konusunda alışkanlıklar değişiklik göstermeye başlamıştır. Bu değişimler sonucunda e-ticaret veya e-alışveriş kavramı her geçen gün yoğun bir şekilde kullanılmaktadır (Akyazı, 2018, s. 604). Rekabet ortamı, kâr-zarar oranları, markaların reklamı e-ticaret kapsamında önemli olmakta ve tüketici konumundaki kişiler için ürünün bilgilerine kısa sürede aracısız olarak dijital ortamda erişebilmektedir. Bu duruma paralel olarak dijital teknolojiler bankacılık sektöründe de dönüşümler yaşatmaktadır. Dolayısıyla günümüzde dijital bankacılık, mobil bankacılık veya e-banka terimlerinin insanlar tarafından kullanıldığı görülmektedir. Son zamanlarda yoğun olarak kullanılmakta ve dijital ortamda mobil uygulamalarla erişim sağlanarak para transferi, fatura veya taksit ödemeleri vb. işlemler yapılmaktadır. Tüm bu gelişmelerden hareketle denilebilir ki gündelik hayat içerisindeki geleneksel olanın ya da birçok şeyin dijital bir özellik kazanması internet ortamda fiilen karşılığının olması ile doğrudan ilişkilidir (Binark, 2007, s. 5).

1.2.6. Sosyal Medya

Sosyalleşme kavramı, tarihsel süreç içerisinde toplumun geleneksel değerlerini benimseyerek toplumda yaşayan aynı zamanda bulunduğu çağın koşulları etrafında öğrenilen bir olgudur (İşman ve diğerleri, 2016, s. 610). Bugün sosyalleşme kavramı birçok açıdan değişiklik göstermektedir. Bilgi ve teknoloji araçlarının gelişim göstermesiyle sosyalleşme dijital ortamda varlığını hissettirmektedir. Bu ortam, sosyalleşmenin yeniden tanımlanmasına sebep olmaktadır. Sosyal medyanın ortaya çıkmasına zemin hazırlayan sosyal ağ teriminden bahsetmek gerekir. Elektronik cihazların internet ile birleşmesiyle sosyal ağ meydana gelmektedir. Sosyal ağ olarak nitelendirilen kavram ise internet aracılığıyla bireylerin kendilerini tanımladığı ve her toplumdan insanlarla semboller aracılığıyla sosyal ilişkiler kurduğu sanal bir ortamdır (Koç & Karabatak, 2012, s. 156). Dolayısıyla sosyal ağlar ortaya çıktıkları ilk zamanlarda alışveriş yapmak, eğlenmek, oyun oynamak gibi amaçlar için kullanılıyorken daha sonra bilgi elde etmek, bilgi akışı sağlamak, öğrenmek amacıyla kullanılan bir bilgi aracı olmuştur.

Web 1.0 teknolojisi sadece bilgiye ulaşılmasına katkı sağlamıştır. Gelişmelerin ardından Web 2.0 teknolojisinin internet bağlantısıyla interaktif özelliğin oluşması

sonucunda sosyal medya olgusu ortaya çıkmıştır. Her geçen gün gelişmekte olan ve dijital teknolojiler aracılığıyla Web 3.0 teknolojisinin taşınabilir araçlara getirilen sosyal medya yeni bir arayüz ile kullanıcılar tarafından istediği an erişimi olan bir araç olmuştur (Karakoç & Taydaş, 2013, s. 213). İnternet her alanda varlığını hissettirerek sosyal medyanın üzerinde de etkisini göstermektedir.

2. İKİNCİ BÖLÜM

DİJİTALLEŞME SÜRECİNDE BİLGİ VE KUŞAKLAR

2.1. Bilgi Kavramı

Bilgi, bireylerin gündelik hayat alanında en önemli bir olgu haline gelmektedir. Sıklıkla ihtiyaç duyulan ve insanların hayatının her alanında varlığını sürdüren vazgeçilmez bir unsurdur. Detaylı bir şekilde incelemelerde bulunulduğunda insanlık tarihinin akışından bu yana bilginin yeri ve önemi daha iyi anlaşılabilmektedir. Yaşadığımız döneme kadar bilgi konusunda birçok tanımlamalar yapılmıştır. Bu tanımlamalar, toplumun özelliklerini yansıtmakta ve bu özellikler toplumdan topluma farklılık göstermekte veya aynı toplum, koşullara göre dönüşüme uğramaktadır (Topdemir, 2016, s. 1).

Tarihin akışı bilgi ile süreklilik göstermektedir. Bilgideki gelişmeler, ilerlemeler veya bilgiyi etkileyen unsurlar insanların yaşam tarzlarını, iletişim biçimlerini şekillendirmektedir. Buradan hareketle, bütün toplumlar içerisinde yaşadıkları hayata göre bir bilgi inşa etmektedirler. Bell, bilgi kavramını dijital teknolojilerle sistematik bir şekilde iletilen, deneyim özelliğiyle olgu ve düşünceleri kapsayan ve ilkelere dayanan kelimeler olarak ifade etmektedir (Atik & Dura, 2002, s. 134). Buna göre bilgi kavramı herkes tarafından kabul edilen, ispatlanmış, insanın düşüncesinde oluşan bir olgudur. Bu nitelik, bugünkü toplumun koşullarını temsil etmektedir. Diğer yandan bilgi, geçmişten bu yana değerlendirildiğinde kitap veya ansiklopediler içerisinde yer alarak bir sonraki kuşaklara aktarabilmek amacıyla yazılmış gerçek bir argümandır.

Bilgi, özne ve nesne ilişkisinden doğmasıyla öznenin bilme ihtiyacı sonucunda ortaya çıkmaktadır (Kültekin, 2006, s. 14). Bilgi birçok akademisyen tarafından farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Ayrıca sosyal bilimler ve fen bilimleri arasında da değişkenlik görülmektedir. Örneğin bazı akademisyenlere göre olayları veya olguları açıklamada, sorgulamada, yorumlamada enerji tüketirken düşüncesinde oluşturduğu bir aktivitedir. Bazılarına göre ise yaşanan tecrübeler, gözlem ve materyaller (kitap, gazete, ansiklopedi, vs.) aracılığıyla öğrenilmiş gerçekler bütünüdür. Bunun dışında kalan başka bir tanıma göre ise bilgi araçlarıyla çift taraflı olarak paylaşımı ve aktarımı olan fikirlerden ibarettir. Bu tanımlamaların sonucunda bir çıkarım yapılacak olursa; bilgi kavramında birey ve olguların gerçekliği arasında ilişki bulunduğu söylenebilir.

Bilgi olgusunun toplumsal bir tarafı da bulunmaktadır. Bu olgu, gündelik yaşam içerisinde insanların toplumsal etkileşimlerini ortaya koyan bilgi biçimleri ile ilgilenmektedir. Geçmişten bugüne dek tarihte farklı yaşam şekilleri meydana gelmiştir. Merkezi bir konumda olan bilgi, tarımdan sonra sanayi devriminin yaşanması neticesinde bugünün çıktılarına zemin hazırlamıştır. Değişim veya gelişim unsuru, bütün uygarlıklarda varlığını hissettirmektedir. Günümüzde ise bilgi merkezli bir toplum sürecinde oluşan özellikler görülmektedir. Tarımda tecrübe ile edinilen bir bilgi varken sanayi devrimi ile teknik bir bilgi bulunmaktadır. Böylelikle toplumda makineleşmenin başlamasıyla farklı bir dünya ile karşılaşmıştır. Meydana gelen gelişmeler neticesinde bilginin önemi daha da artmıştır. Değişim ve gelişim ile bilgi arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur. Bu ilişkiyi ise her bir toplum ayrı bir şekilde belirlemektedir. Günümüzde bilginin yaratıcısı olan toplumlar ve ülkeler güçlü bir potansiyele sahip olmaktadır (Değirmen ve diğerleri, 2016, s. 105). Bilginin niceliği konusunda büyük bir oranda değişiklikler meydana gelse de tüm toplumlar bilgiyi belirleyen faktörlere bağlı olarak bilgi ile yaşamlarını sürdürmektedirler (Numanoğlu, 1999, s. 334). Geçmişten bu yana insan tarafından elde edilen bilgiler uygulama alanlarında kullanılmıştır. Fakat daha sonra bu uygulama alanı bilginin kendisinde olmaya başladığında toplumda yeni bir dönemi inşa etmiştir. Son dönemlerde bilgi üretim alanında en temel unsur haline gelerek sermaye ve emek ile tanımlanmaktan ziyade dijital teknolojilerin ortaya koyduğu gerçekliklerle yeniden adlandırılmaktadır (Kültekin, 2006, s. 12). Dolayısıyla her dönemde bilgi varlığını koruyarak birçok alanda merkezi bir konum haline gelmektedir. Bilginin sadece toplumsal gerçekliği değişkenlik göstermektedir. Bilgi, enformasyon, inanç sistemleri, deneyimler, sosyal ve kültürel değerler gibi birçok durumların etkisi ile günümüzde farklı bir boyut kazanmıştır.

Bilgi merkezli yaşam tarzı, etkileşim biçimi doğal olarak toplumun kendisini de dönüştürmektedir. Buradan hareketle, bilgi olgusunda var olan değişimler ile toplum arasında paralel bir ilişki bulunmaktadır. Bilgi, toplumu şekillendirir; toplum ise bilgi ile şekillenir. Bilgi toplumu, sanayi toplumundan sonra meydana gelen ve sanayi toplumundan daha farklı niteliklere sahip olan yeni bir toplum şeklinde tanımlanmaktadır (Törenli, 2004, s. 11). İkinci dünya savaşından sonra bilgi toplumu yükselişe geçmektedir. Buna göre, bilginin üretilmesi, tüketilmesi, sermaye olarak görülmesi ve gün geçtikçe değerinin artması önemli detaylar arasındadır. Ekonomik anlamda bir güç kaynağı olarak görülmesinin yanı sıra toplumda iletişim aracı olması,

toplumsal yaşamın gidişatında en önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilgi, insanların yaşama şeklini belirleyen bir olgudur. Bilgi toplumunda ilk ve önemli özellik ise bilgi olgusunun tüm dünyayı kuşatması ile insanların bu olguyu hayatında sürekli olarak istemesidir (Doğan, 1996, s. 202). Süreklilik gösteren ve dinamik bir yapısı olmasıyla toplumdaki bireylerde öğrenme veya bilme isteği oluşturmaktadır.

“Condorcet, Saint-Simon, Comte ve Marx gibi bazıları öncülük etmiş; Jarusalam, Durkheim, Levy-Bruhl, Weber ve Scheler gibi bazıları kuruculuk yapmış; Mannheim, Sorokin ve Gurvitch gibi bazı düşünürlerde bu çerçevedeki modern çağdaki sorunların çözümüne katkıda bulunarak gelişmesini sağlamıştır” (Şener, 2014, s. 31).

Bilgi sosyolojisi alanında yer verilmesi gereken önemli bir diğer düşünür ise Auguste Comte (1798-1857)’tur (Aydın, 2008, s. 206). A. Comte Üç Hal Yasası kapsamında bilgiyi evrelere ayırarak açıklamaktadır. Bunlar sırasıyla; teolojik, metafizik ve pozitif olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır. Teolojik evre ilk aşama olmakla birlikte burada olguları dinsel etkenlere dayandırarak; ikinci aşama olan metafizik evreyi geçiş dönemi kabul ederek gerçek varlıkları soyut güçlerle açıklamaya çalışmaktadır. Pozitif evre ise bilimsel gelişmelerin meydana gelmesiyle olguları deney, gözlem ve yasalar içerisinde açıkladığı son aşamadır.

Bilgi olgusu, süreklilik gösteren dinamik bir yapısının olması ile teolojiden pozitif evreye doğru gelişim içerisinde (Cansever, 2016, s. 45). Bilgi sosyolojisinin amacı, bilgi sistemleriyle toplumsal yapılar arasındaki ilişkileri inceleyerek o toplumun geçmişine olduğu kadar, geleceğine de ışık tutmaktır (Aydın, 2008, s. 196). Dolayısıyla sosyolojinin bir alt dalı olan bilgi sosyolojisi bilginin toplum içerisindeki konumunu incelemektedir. Bilgi, her bilgi türünün toplamından oluşan sistematik bir yapıdır. Bu özelliği hangi bilgi türlerinin var olduğunu, her birinin aralarında olan ilişkilerini ve tamamıyla olan etkileşimini ortaya çıkarma amacı gütmektedir. Dini, siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel, vb. gibi insanı ilgilendiren her türlü olgular toplumun birer yansımasıdır. Bu bağlamda bilgi konusunun toplumu ilgilendiren bir yönü bulunmaktadır. Bundan dolayı bilginin sosyoloji bilim dalında önemli bir yeri bulunmaktadır.

Bilginin tarihsel süreç içerisinde gelişme göstermesi birtakım olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Bilgiye soyut bir anlam yüklenmesi bir problem olarak görülmüştür. Toplumsal değişme ve gelişmeler ile bilgi net bir şekilde algılanamamıştır. Bilgi kavramı daha çok insan beyninde meydana gelen zihinsel bir olgudan öteye

geçememiştir. Günümüzde bilgi konusuyla ilgili tartışmalar devam etmektedir. Bu konu üzerinde çalışan bazı akademisyenler bilginin ne olduğu ile ilgili sorulara cevaplar aramakta ve incelemeler yapmaktadırlar. Toplumsal değişme ve gelişme gösteren günümüz toplumunda bilginin çok yönlü bir özelliğe sahip olması, bilgi ve bilgiyi kullanma biçiminin yeniden şekillenmesine neden olmaktadır. Buradan hareketle bilginin ne anlama geldiğini düşünmek yerine bilgiye hangi bakış açısı ile bakıldığı, nasıl yer verildiği, bilginin nerede konumlandırıldığı hususlarına dijital bilgi çağında daha çok dikkat edilmektedir (Bozkurt, 2014, s. 511).

2.1.1. Veri, Enformasyon ve Bilgi (Knowledge)

Bilgi toplumu alanında yapılan araştırmalarda bu toplumu oluşturan unsurlar olan veri, enformasyon ve bilgi terimleri önemli görülmekte ve detaylı incelenmektedir (Yılmaz, 2009, s. 96). Veri, enformasyon ile knowledge terimleri anlamsal ve içerik bakımından birbirinden farklıdır. Yabancı literatüre bakıldığında ise bilgi terimi üç farklı anlamda kullanılmaktadır. Veri(data), enformasyon (information) ve bilgi (knowledge) terimleri birbirinden farklı anlamlar ifade etmekte fakat Türkçe 'de sadece "*bilgi*" anlamı üstlenmesiyle anlam karmaşasına yol açmaktadır (Bayraktutan, 2005, s. 7). Böylelikle Türkçe literatürde "*bilgi*", birbirinin yerine paylaşım veya aktarım aracı olarak kullanıldığında anlam karmaşasına neden olmaktadır. Bu karmaşanın oluşmasının ana sebebi, İngilizce 'de bilgi teriminin knowledge; enformasyon teriminin ise information anlamında karşılık bulmasıdır (Yılmaz, 2009, s. 96). Dolayısıyla bu bölümde, information terimine karşılık gelen enformasyon kavramı ve knowledge terimine karşılık gelen bilgi kavramı şeklinde ifade edilmesi daha doğru olduğu düşünülmektedir.

Dijitalleşme sürecinde her alanda olduğu gibi bilgi kavramında da değişim ve dönüşüm meydana gelmiştir. Enformasyon ve bilgi(knowledge) terimlerinin daha iyi algılanabilmesi için öncelikli olarak bu terimlerle ilişkili olan veri terimine yer verilmesi önemlidir. Böylelikle daha anlaşılır olacağı görülmektedir. Veri terimi, işlem görmemiş ham bilgilerden oluşmaktadır (Çetin & Celep, 2003, s. 7). Herhangi bir teknoloji aracı tarafından işlenmemiş, kodlanmamış ham bir bilgi özelliğine sahiptir. Buradan anlaşılacağı üzere veri terimi, enformasyonun içerisinde yer almayan bir olgu olarak değerlendirilebilir. Bu ham bilgilerin formül ile bütünleştirilme işlemi sonucunda enformasyon elde edilmektedir. Veriler sistemli bir program etrafında bütünleşip anlam

bularak enformasyon niteliği taşımaktadır (Yılmaz, 2009, s. 98). Böylelikle veriler ne insan zihninde ne de bir formül içerisinde bulunmaktadır. Enformasyonun var olabilmesi için verilerin işlenerek anlam kazanmış olması gerekmektedir. Enformasyon iletişim olgusu ile iç içe düşünülmektedir. Anlam kazanmış verilerin iletişim olgusu ile bütünleşmesi enformasyon içerisinde mesaj niteliği taşıdığının göstergesi olmaktadır.

Enformasyon kavramı, bir dosya ya da bunun yerine geçen herhangi bir araç aracılığıyla mesaj olarak ifade edilmektedir (Durna & Demirel, 2008, s. 133). Bu mesajın özelliği dijital bilgi araçları ile enformasyon alanında görsel, işitsel, yazılı ve sözlü olarak şekillenmektedir. Bilindiği gibi bu alanda mesajın bir alıcısı ve vericisi mevcuttur. Enformasyon çok farklı şekillerde alıcısında ilgi ve merak uyandırmaktadır. Enformasyonda karşılaşılan özelliklere veya niteliklere bağlı olarak mesajı alan kişinin iletilen konu üzerinde düşüncelerini değiştirmek, mesajı ileten kişi veya kişilerin isteğine göre etki yaratmak ön plandadır. Enformasyon bu gücü elinde bulundurarak ayırt edici bir özelliğe sahiptir. Toplumda bilgi alışverişini sağlamaktadır. Buna göre enformasyon kavramı, alıcıda merak uyandıran ve bunun sonucunda iz bırakan bilginin doğru bir araç yardımıyla aktarımıdır (Gürdal, 2000, s. 3). Ayrıca enformasyonda bireye ait bir bilginin(knowledge) elektronik ortamda işlenerek, saklanarak ve internet aracılığıyla erişilebilmesi önemli bir noktadır.

Veri; enformasyon ve bilginin oluşum sürecinin ilk aşaması ve en önemli olgusudur. Enformasyon ise verilerin işlenmesiyle oluşan ikinci aşamadır. En son aşama bilgi(knowledge) olmaktadır. Dolayısıyla enformasyon ve bilgi, veri olmadan bir anlam ifade etmemektedir. Bu üç terim birbirini tamamlayan bir yapıya sahiptir. Yaşanılan tecrübelerin, gözlemlerin, öğrenmelerin oluşmasından sonra enformasyon ile bütünleşerek insanın düşüncesinde benimsenen öznelleşmiş ifadelerdir (Yılmaz, 2009, s. 114). Bu bağlamda bilgi (knowledge) insan beyninde gerçekleşen zihinsel bir oluşum olmakla birlikte veri ve enformasyon sürecinden sonra meydana gelmektedir. İnsan beyninde bulunan daha önceki bilgiler(knowledge) ile enformasyon aracılığıyla elde edilen bilgiler sentezlenerek hafızada yeni bir bilgi meydana gelmektedir. İnsanın zihnindeki bu yeni bilgilerin(knowledge) de dijital temelli küresel bir ortama aktarılması ve paylaşılmasıyla enformasyona dönüşme süreci gerçekleşmektedir. Bu noktada, bilgi(knowledge) ve enformasyon arasında bir ilişki olduğu düşünüldüğünde insan zihnindeki bilginin(knowledge) enformasyona çevrilmesi sonucunda aktarımı,

paylaşımı ve kullanımı söz konusudur. Bu noktada iki farklı türde dönüşüm meydana gelmektedir. İlk olarak verinin sistem içerisinde kodlanarak enformasyona daha sonra bilginin enformasyona (ve enformasyonun bilgiye dönüşümü) dönüştürülmesidir (Jensen, 2005, s. 54).

Enformasyon ve bilgi(knowledge) arasında farklılıklar bulunmaktadır. İnsan zihninde yer alan bilgiye(knowledge) hiç kimse doğrudan ulaşamamaktadır. Başkası tarafından yönetilemediği için denetim mekanizması ise kendisidir. Buradaki bilgiye(knowledge) sadece enformasyona çevrilince ulaşılabilir. Enformasyonda alıcı ve verici bulunurken bilgi(knowledge) de sadece kişinin kendisi vardır. Kullanım alanı açısından bakıldığında bilgi(knowledge), uygulama ve kural gerektiren durumlarda görülür. İnsanın kendi deneyimleri sınırlı bir bilgi(knowledge) barındırmaktadır. Bu yüzden enformasyona ihtiyaç duyulmaktadır. Dijital ortamı ifade eden enformasyonda ise bilgilere farklı biçimlerde ulaşılabilir ya da bu bilgiler çeşitli yollarla aktarılabilir, paylaşılabilir hatta silinip düzeltilebilir özellikler yer almaktadır. Böylelikle enformasyonun belli bir denetim mekanizması bulunmamaktadır. Enformasyonun kullanım alanında veriler organize olduğu için sınırsız bir bilgi meydana gelmektedir. Ayrıca bu bilgilere gereksinim duyulmadan kendiliğinden ortaya çıkabilmektedir. Bu doğrultuda araştırmacılar bilgi ve enformasyon arasındaki ilişkiye önem vermekte ve enformasyonun gelişigüzel bir şekilde meydana gelmesini savunmak yerine bilginin kontrollü bir biçimde ortaya çıkması gerektiğine vurgu yapmaktadırlar (Cansever, 2016, s. 47) .

Bilgi, enformasyona kıyasla zaman isteyen, süreç içerisinde oluşan ve daha fazla emek harcanılan bir olgudur (Arslan, 1991, s. 15). Bu yüzden enformasyon ile kıyaslandığında insan hafızasında daha sistematik ve kalıcı bir etkiye sahiptir. Bir diğer farklı nokta ise ham bilgiler soyut iken veri tabanına koyulup enformasyona dönüşmesinden sonra somut bir özellik kazanmaktadır. Böylelikle enformasyon kavramı sayısal anlamda artış sağlayan yani miktar özelliği taşıyan, kendine has bir yapısı ve dili ile aktarım yapan bir süreç olarak ifade edilmektedir (Cansever, 2016, s. 46). Dolayısıyla aynı veya benzer paylaşımların olması, küresel anlamda zaman ve mekân engeli olmadan hiper hızda erişim sağlanması, vb. gibi özelliklerle oluşan medyadaki içeriklerin enformasyon olarak tanımlanması daha doğru olmaktadır. Bilgi(knowledge) ise zihinsel bir durumu ifade etmesinden dolayı soyuttur. Bu durum,

bilgi(knowledge) ile enformasyonda bulunan özellikler arasında büyük bir fark olduğunun göstergesidir.

2.1.2. Bilgi Türleri

Birçok araştırmacının bilgi türleri konusundaki sınıflandırmasında büyük bir oranda farklılık görülmektedir. Fakat literatürde aynı bilgi türlerinden bahseden çalışmalar bulunmaktadır. “*Ayrıca bilgi türleri konusuna, özelliklerine ve elde edilişlerine göre farklılık göstermektedir: gündelik bilgi, dinsel bilgi, teknik bilgi, sanat bilgisi, bilimsel bilgi, felsefi bilgi*” (Çüçen, 2003, s. 5). Bu şekildeki sınıflama toplum içerisinde herkes tarafından bilinmektedir. Buna ek olarak en çok bilinenler arasında “*toplumsal bilgi*” ve “*politik bilgi*” sayılmaktadır. Literatürde birçok araştırmalar neticesinde bilgi kavramında olduğu gibi bilgi türleri içerisinde de çeşitli görüş ve düşünceler bulunmaktadır (Uçak, 2010, s. 719). Buna göre bilgi türleri konusuna göre şu şekilde sınıflandırılabilir:

1) Bilimsel bilgi: Belirli yasalar çerçevesinde gerçekleşen bilgi türüdür. Bir bilgi üretilme aşamasında deney ile ispat etme durumuna sahiptir (Altuğ, 2019, s. 8). Böylece herkes tarafından kabul edilebilir bir bilgi sunar. Araştırma yöntemi farklılık gösterse de sonuç aynı olmaktadır. Böylelikle tamamlanmış bir bilgi olarak görülmektedir. Sonucun hatalı olma şansı yok denecek kadar azdır. Pozitivizmin kriterlerini taşıması, gözlemsel ve rasyonel olması en önemli noktalardan biridir. Bir olgu gözlem yapılarak ve rasyonel olarak değerlendirildiğinde insan zihninde bir bilgiye dönüşmektedir. Örneğin; nesnelerin yere düşmesi, kuşların uçabilmesi gibi.

2) Dinsel Bilgi: Mantık çerçevesinde çıkarımlardan elde edilen bir bilgi türüdür. Bu yüzden bilimsel bilginin tersine tamamlanmış bir bilgi olarak düşünülmemektedir. Bu tür bilgilere iyi ya da kötü anlamda değerler yüklenmektedir. Soyut kavramlar bu tür bilgiler içerisinde yer almaktadır. Belirli inançlara dayanan, değişmez nitelikteki inanç ile insanın yaşam, yaratılış, varlık üzerine her şeyi açıklamaya çalışan bir bilgi türüdür (Altaş, 2003, s. 234).

3) Toplumsal Bilgi: İlk olarak ailede başlayan bilgi türüdür. Toplumu meydana getiren tüm sistemlerin etrafında oluşan ve toplumu oluşturan bireyler açısından eşit ve özgür kabul edilen bilgidir (Uçak, 2010, s. 720). Ne kişisel ne de bilimsel bir özelliğe sahiptir. Mutlak bir bilgi türü olmayıp zamana ve mekâna bağlı olarak değişkenlik

göstermektedir. Ayrıca toplumlar değişme ve gelişme gösterdikçe toplumsal bilginin nitelikleri de farklılaşmaktadır.

4) Sanatsal Bilgi: Estetikliğin gerçeklik ile olan ilişkisidir (Kavuran, 2003, s. 228). Özenin yaratıcılığını ve yeteneğini kullanarak ortaya koyduğu duygu ve düşünceler ürünüdür. Her insan da farklı anlamlar oluşturmaktadır. Sanatsal bilginin amacı pragmatist bir yaklaşım yerine haz ve güzellik duygusu ile sanatı ortaya koyabilmektir. Böylece birey için nesnedeki odak nokta güzellik, haz olmaktadır.

5) Tecrübi Bilgi/Gündelik Bilgi: İnsanoğlunun yaşamışlıklarından meydana gelen bir bilgi türüdür. Yaşayarak öğrenilen güncel olanın bilgisi olarak tanımlanabilir. Bu bilgi türü, unutulması zor olup kalıcı bir özellik taşıyan somut bir bilgidir. Böylece hayatın zorlukları ile nasıl baş edileceği konusunda kolaylık sağlamaktadır. Sanayi öncesi dönemdeki kuşaklarda bu bilgi türünün özellikleri daha çok görülmektedir. Son dönem içerisinde toplumun değişim ve dönüşüme uğraması sonucunda nesilden nesile aktarım aynı şekilde olamamaktadır. (Engin, 2005, s. 437). Bu nedenle tecrübi bilgilerin bir sonraki kuşaklara aktarılması kolay olmamaktadır.

6) Teknik Bilgi: Bu bilgi türüne uygulama alanlarında daha sık karşılaşılmaktadır. Özellikle Sanayi devriminde makineleşmiş bir endüstrinin gelişiminde kullanılmaktadır. Gündelik yaşamda daha fazla gerekli hale gelen ve aletlerin pratik kullanıma dönüştürülerek elde edilen sistemli bir bilgi türüdür. Bu bilgi türü, pragmatist bir özelliğe dayanmaktadır (Onan & Arısoy, 2013, s. 81). Bu yüzden insanın herhangi bir aleti kendi istediği gibi yapabilme becerisi teknik bilgisiyle mümkün olmaktadır.

7) Felsefi Bilgi: Varlığın anlamına ve kaynağına bir bütünlük çerçevesinde detaylı olarak sorgulayıcı, açıklayıcı bir şekilde yaklaşan bilgi türüdür. Varlığın hakikati ile ilgilenir, sürekli merak edip, sorma eyleminde bulunup sorgular. Ancak felsefi bilgi, bilgiyi en üst noktaya koymak zorunda hissederek her şeye sürekli olarak sorgu ile yaklaşmaktadır (Mengüşoğlu, 1955, s. 67). Bu durumda sonuç önemli olmamakla birlikte akıl yürütülmüş bütünsel düşüncelerin sonucunda felsefi bilgi ortaya çıkmaktadır. Kişisel bilgiler her zaman ön plandadır. Böylece filozofların ürettikleri felsefi bilgiler subjektiftir. Bu bilgi türüne antik çağlarda daha sık karşılaşıldığı görülmektedir.

8) Politik Bilgi: Geçmişten bugüne kadar bütün toplumlarda yaşanmış olay ve olgular üzerinde yürütülen fikirlerdir. Kişiden kişiye farklılık gösteren kabullerdir. Birçok kişiye göre önemsiz bir bilgi türüdür. Politik bilgi ile ideoloji arasındaki ilişki önemli olmaktadır. Düşünce ile toplumsal olgular arasındaki ya da insanların örf ve adetleri ile sosyal yapı arasındaki bağlantıyı kuran ideoloji, toplumdaki olay ve olguları anlamlandırmak, gözlemlemek veya analiz etmek noktasında önemli olmaktadır (Kaya, 2000, s. 173). Özellikle toplumun geleceğine yönelik fikir veya yorumlarda bulunurken birtakım gruplar arasında tartışmalar çıktığında bu bilgi türü önemli olmaktadır.

Bahsedilen bilgi türlerinin dışında ulaşılabilirliğine göre değişkenlik gösteren iki tür bilgi bulunmaktadır. Bunlar: örtük ve açık bilgi. Örtük bilgi; doğrudan anlaşılamayan, deneyimler sonucu zihinde bir anlam ifade eden kişiye özel bir bilgi türüdür. İnsanlar düşündüklerini açık ve net bir şekilde aktaramayabilirler. Bu yüzden örtük bilginin anlaşılması çoğu zaman zorlaşmaktadır. Çünkü herhangi bir bilgi aracı ile aktarılması mümkün değildir. Dolayısıyla bahsedilen bu özelliklerden ötürü örtük bilgi karmaşık bir yapıya sahiptir (Odabaş, 2005, s. 3). Örtük bilginin anlaşılamayan tarafı açığa çıkarılarak giderilmektedir. Böylece örtük bilginin öznel tarafı evrensel bir nitelik haline gelmesiyle kalıcı olabilmektedir. Bu aşamada dijital bilgi araçlarından faydalanılarak örtük bilgi açık bilgiye dönüşmektedir. Açık bilgi dijital teknolojilerin aracılığıyla sanal ortamda metin, tablo, dosyalar, veri tabanları şeklinde organize olmuş bir bilgi türüdür (Durna & Demirel, 2008, s. 143). Dijital bilgi araçları ile kolay bir şekilde açık bilgilere ulaşılabilen ve bu bilgiler interaktif bir özellik kazanmaktadır. Bu noktada ise açık bilgi ile örtük bilgi arasında büyük bir oranda fark bulunmaktadır.

Örtük bilgi ve açık bilgi arasında paralel bir ilişki bulunmaktadır. Ortak faktörü insandır. Fakat aralarındaki en temel fark erişim ve aktarım yönüdür. Örtük bilgiye tam anlamıyla erişim sağlanamazken, açık bilgiye isteyen herkes erişim sağlayabilir. Dijital bilgi araçları sayesinde insanlar tarafından birçok yöntem ile açık bilgide aktarım yapılırken örtük bilgide yalnızca insanın kendisi aktarım yapabilmektedir.

Geçmişten günümüze kadar yaşanan her çağda farklı bilgi türleri önem göstermiştir. Değişim ve dönüşüm sürecinin yaşanmasında bilimsel bilginin rolü daha çok önemli olmaktadır. Bugün toplumun gündelik hayat alanını uzay araştırmaları, dokunmatik ekranlar, internet çağı, online(çevrimiçi) koşullar yönlendirmektedir. Bu

durumdan hareketle, bilimsel bilgilerin bilgi ve iletişim teknolojileri üzerinde varlığı tamamen hissedilmektedir.

2.2. Dijital Bilgi Çağı

Gündelik yaşamda insanları diğer canlılardan ayıran temel ihtiyaçlardan birisi de öğrenme isteğidir. Merak duygusu, hayatı kolaylaştırma amacı, vb. gibi etkenler insanın doğasında var olan özellikler arasındadır. Öğrenme isteğinin meydana gelebilmesi için insanda genel bir bilginin bulunması gerekir. Bu nedenle öğrenme isteği ile bilgi arasında bir ilişki vardır. Elbette doğru bilgileri öğrenme sayısız denemelerden sonra oluşmaktadır. İnsanoğlu varlığını devam ettirdiği sürece bilginin varlığı da bu paralel de ilerleyecek ve üretimi artacaktır (Cibaroğlu, 2020, s. 12).

Bilgi her çağda önemli olduğu gibi yaşadığımız çağın içerisinde de hayati bir önem taşımaktadır. Bu yeni toplumsal düzende gerçekleşen değişimler, dönüşmeler ve gelişmeler neticesinde bilgi aktif bir rol üstlenmektedir. Bilginin bu şekildeki varlığı toplumun bir parçası olan insanı da etkilemektedir. Toplumda meydana gelen farklılaşmalar ile bilgi ve insan arasında etkileşimin var olduğunu da ortaya koymaktadır. Buradan hareketle, bilgi de meydana gelen olumlu veya olumsuz gelişmelerde insanın büyük bir oranda etkisi vardır. Özetle bilgi kavramı; toplumu oluşturan bireyler tarafından kendisine verilen rolü her zaman yerine getirmektedir (Engin, 2005, s. 433).

Değişim ve dönüşüm olguları son yıllarda en çok karşılaşılan ve birçok alanda görülen argümanlardan biri olmaktadır. Toplumsal alanda bilginin bu konuyla ilişkili etkileri görülmektedir. “*Enformasyon ve bilgi alanında meydana gelen yeni teknoloji devrimi ile başlayan ‘bilgi çağı, enformasyon çağı, küreselleşme çağı, sanayi ötesi çağ’ gibi*” (Alaca & Yılmaz, 2016, s. 508) isimlerle tanımlanmaktadır. Birçok araştırmacı tarafından bu şekilde tanımlamalar yapılmaktadır. Fakat daha çok bilinenler arasında bilgi çağı kullanılmaktadır. Bilgi çağının toplumsal bir düzende karşılığı ise bilgi toplumdur. Böylelikle birbirinin yerine kullanılmasında büyük bir farklılık görülmemektedir. Bugün içerisinde bulunulan dönemi bilgi toplumu tanımlamak ve bu bağlamda bilgi çağı olarak ifade etmek doğru olmaktadır (Koçak & Memiş, 2018, s. 5).

Geçmişten bugüne dek çağların adlandırılmasında içinde bulunulan özellikler ön planda tutulmuştur. Geleneksel toplumda tarım odak noktası olmasından dolayı tarım toplumu oluşurken modern dönemin başlarında makinelerin icat edilmesiyle sanayi toplumu oluşmuştur. Bahsedilen iki dönem arasındaki zaman farkı çok fazladır. Sanayi devriminin getirmiş olduğu yenilikler önceki toplum yapısına kıyasla toplumda büyük bir oranda değişim ve dönüşüm yaşatmıştır (Alaca & Yılmaz, 2016, s. 508). Daha sonra dünyayı saran hızlı gelişmeler bilgi toplumunun özelliklerini ortaya koymuştur. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin meydana getirdiği fırsatlar ve kolaylıklar sanayi devrimine kıyasla daha hızlı gelişme göstererek insanların hayatını etkilemiştir. Böylece bilgi çağına adım atılmıştır. Bu çağda bilgi ve iletişim teknolojileri keşfedilmekte ve dijital bilgi araçları gündeme gelmektedir. Sanayi devriminden sonraki yüzyıllar içerisinde gelişme gösteren insanoğlu teknoloji ve bilgi üzerinden hâlâ ilerleme kaydetmektedir (Özdemirci & Torunlar, 2018, s. 78). Böylelikle bilgi, olguların etkileşimine açık bir şeydir.

Bilgi toplumunun en önemli özellikleri arasında bilginin giderek artması, bir güç olarak görülmesi ve herkesin bilgiye ulaşma imkânına sahip olması sayılabilmektedir (Alaca & Yılmaz, 2016, s. 509). Günümüzde yaşanan değişim ve dönüşümlerle birçok alandaki üretim, tüketim ve yönetim şekli bilgiyi merkeze alan bir konumdadır. Toplumda bilgi sektöründe çalışan bir kitle oluşmaya başlamıştır. Hem bilginin niteliği hem de bilginin sektör yapısı değişime uğrayarak insanların çalışma hayatında farklılıklar olmuştur. Bilgi çağının getirmiş olduğu bilgi merkezli toplum yapısı geleneksel anlamdaki kurumları geride bırakarak yerine kendi var oluş niteliklerini bir araya getiren yapılar ve kurumlar meydana getirmiştir.

Gündelik hayatın içinde bilgi, insanların hayatını kolaylaştıran ve çoğunlukla ihtiyaç haline gelen bir özelliktir. Böylece insanların bilgiye olan ihtiyacını giderme isteği bu çağda daha da hız kazanmıştır. Bilgi çağının en önemli noktası, insan ve bilgi merkezli dünyanın yanı sıra dijitalleşmenin bu iki faktörü bütünleştirici bir özelliğe sahip olmasıdır. Diğer anlamda dijitalleşme ile bilgi çağı iç içe geçerek birbirinden bağımsız düşünülmemektedir. Ayrıca bu çağın hareket noktası dijitalleşme ile olmaktadır.

İnsanların bilgi ihtiyacının günden güne artması ile bilgiye kolay ulaşım aynı zamanda kolay tüketmeleri, dijital teknolojilerin daha çok kullanılmasına ve rekabet ortamının oluşmasına neden olmaktadır (Alaca & Yılmaz, 2016, s. 508). Bilginin her anlamda bir iktidar sembolü olarak varlığını ortaya koyması ve ardından dijital bilgi araçları ile bu gücün yönlendirilmesi bilgi çağında rekabeti daha da arttırmaktadır. Böylelikle bu çağda rekabet kavramı bilginin odak noktasına yerleşmektedir. Bu rekabet ortamında güçlü bir konuma gelmek için çaba göstermişlerdir. Bireyler, bilginin verdiği güç potansiyelini kaybetmemek veya mevcut konumundan daha güçlü olmak için devamlı olarak bilgiyi biriktirme ve güncelleme ihtiyacı duymaktadırlar (Uçak, 2010, s. 706). Böylece bilgiyi kullanma biçimi bu çağ içerisinde önemli olmaktadır.

Dijital bilgi çağında bilgi olgusu olmadan gündelik yaşantıda ihtiyaçların karşılanabilmesi ve toplumdaki bütünlüğün sağlanabilmesi pek mümkün olmamaktadır. Bilginin başka kitlelere ulaşılabilmesi ve pragmatist bir anlayışla kullanılabilmesi için iletişim önemlidir. Dolayısıyla bireyler sahip olduğu bilgileri paylaşma esnasında ya bireysel bir yolla ya da dijital teknolojiler aracılığıyla bu işlemi gerçekleştirecektir (Arklan & Taşdemir, 2008, s. 68). Dijital bilgi çağı ile enformasyon kavramına bağlı oluşumlar akla gelmektedir. Enformasyon diğer bir deyişle anlam kazanmış veriler ile iletişim olgusu bir bütün olarak düşünüldüğünde bilginin birden fazla alıcıya ve vericiye ulaşması dijital bilgi çağı içerisinde ortaya çıkan bir özelliktir.

Bilgi ve iletişim teknolojilerini bilgiden bağımsız olarak düşünmek mümkün değildir. Dijital bilgi çağının ortaya koyduğu gelişmelerle sınırlar yok olmuş ve dünyanın küçük olduğu kanısına varılmıştır. Yaşanılan bu durum dijital bilgi çağında küreselleşme olgusunun özelliklerini göstermektedir. Bununla birlikte küreselleşme olgusu son zamanlarda ortaya çıkan bir kavram olmasının yanı sıra günümüzde etkisi her alanda görülmektedir (Balay, 2004, s. 62). Dolaylı olarak küreselleşmenin etkisi sınırları aşarak nitelikli veya niteliksiz bilgi yığının oluşmasına ortam hazırlamıştır. Ayrıca toplumun düşünce dünyasını da etkilemiştir. Dijital bilgi çağında iletişim olanaklarının artış göstermesinin bu duruma etki payı yüksektir. Küreselleşme olgusu içerisinde dijital bilgi araçları ile bilgiye erişim ve bilginin kullanımı hız kazanmaktadır. Dijital bilgi çağı ile meydana gelen olay ve olgular sonucunda dünya düzeninde ve toplum yapısında farklılıklar olduğu görülmektedir.

2.3. Bilgi Araçları

İnsan toplumsal bir varlıktır. Toplu halde yaşayan insanlar daha sonra farklı bölgelerde yaşamaya başlayınca yanında bulunmayan insanlarla haberleşme, bilgi alışverişinde bulunma gibi ihtiyaçlarını gidermek istemişlerdir. Bu ihtiyacın, insana özgü bir durum olduğu açık ve net bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Eski çağlarda toplumda ateş yakma, duman çıkarma, posta güvercini kullanma gibi eylemler haberleşme aracı olarak görülmektedir (Kılıç, 2014, s. 39). Yeme, içme, barınma gibi en temel ihtiyaçlarından birisi de bilgi alışverişinde bulunmadır. Bu durum aslında sosyalleşme isteğimizin de bir parçasıdır. Dolayısıyla sosyalleşme olgusunun kendi içerisindeki gerçekliği dil, sosyal ve kültürel vb. gibi unsurlar ile meydana gelmektedir. Ortaya koyulan bilgi alışverişi bu tür unsurların etkileşimine bağlı olarak gerçekleşmektedir.

Geçmiş toplumlarda ilk olarak karşılaşılan güvenilir bilgi araçları arasında dinsel veya uhrevi düşünceler kabul edilmektedir. Buradan elde edilen bilgi ve bilgiyi kullanma biçiminde, özellikle okuma-yazma bilinmeyen dönemlerde din adamlarının veya halk arasında bilgili olduğu düşünülen kişilerin söylemleri yer almaktadır. Tecrübe sahibi insanlar da bilgi kaynağı veya bilgi aracı olarak yazılı olmayan bir kültür içerisinde önemli olmaktadır. Tüm bunlardan hareketle, kalıcılığı tartışılır olsa da pratik bilgiler kuşaktan kuşağa aktarmada ve gündelik hayat alanında ilk kaynak olma özelliğini taşımaktadır. Bu doğrultuda deneyimlenmiş ve başka şekillerde öğrenilmiş bilgiler daha sonradan gelen toplumların ilerleme aşamasında önemli olmaktadır (Yılmaz, 2020, s. 8). Kahvehane ortamları, komşuluk kültürü, düzenlenen geziler ve etkinlikler, göç olayları, savaşlar sonucunda meydana gelen insan ilişkileri gibi etkenler de geçmiş toplumlarda bilgi araçları olarak nitelendirilmektedir.

Kulaktan kulağa söylemler olarak adlandırılan sözlü bilgi araçları yerini artık yazılı bilgi araçlarına bırakmıştır. Yazının keşfedilmesiyle toplum içerisinde her anlamda köklü bir değişim ve dönüşüm meydana gelmiştir. Eski dönemlerden günümüze kadar gelen bilgiler sonraki nesillerin üretkenliğinin devam etmesini ve daima önceki topluluklardan bir adım önde olmasını sağlamaktadır (Özbay, 2005, s. 71). Bilginin aktarımı ve kalıcılığı konusunda yazının keşfi büyük bir oranda katkı sağlamıştır. Eksik veya yanlış bir bilgi aktarımı ortadan kalkmış olmakta ve bilginin mirasçıları öğrendiklerini sonraki kuşaklara daha kolay iletebilmektedirler. Kolay

aktarımı ve kalıcı olma konusunda sözlü bilgi araçları karşısında yazılı bilgi araçları; daha sonra ise gelişme gösteren ses ve görüntü sistemiyle analog bilgi araçları; son olarak ise diğer bilgi araçlarına kıyasla bütün özellikleri bir arada toplayan dijital bilgi araçları ön planda olmaktadır. Toplumsal ilişkiler açısından enformasyon alanında, bilgi ve bilgiyi kullanma biçimlerinde bir dönüm noktası yaşanmıştır. Dijital bilgi çağından önce bir bilginin diğer insanlara ulaşması için toplumun farklı yöntemlere başvurduğu kabul edilmektedir. Yazının keşfedilmesinden önce bilgi aktarımı söz ile olurken yazının keşfi ve sonrasında baskı ve matbaa teknolojilerinin ilerleme kaydetmesiyle bilgi kalıcı hâle getirilerek hızlı bir şekilde aktarılmaya başlanmıştır (Yılmaz, 2020, s. 22). Bilgi aktarımı ve bilgiyi kullanma biçimi bakımından düşünüldüğünde baskı ve matbaa teknolojileri, bilgilerin baskılanıp kopyalanmasına olanak sağlamıştır. Böylece bilgilerin kalıcı bir şekilde bir bilgi aracı ile kullanımını ve artış göstermesini başlatmıştır.

İletişim kavramı başka bir ifadeyle bilgi paylaşımı olarak nitelendirilmektedir. Bilgi araçları iletişime imkân vererek bilgi depolamada, transferinde, paylaşmada ve bilgiyi kullanmada büyük bir öneme sahiptir. İnsanlar, sembolik şekilleri kullanmak ve paylaşabilmek amacıyla teknik bir bilgi aracı kullanmaktadırlar (Aymaz, 2018, s. 127). Bu durum kitle iletişim açısından değerlendirildiğinde yazılı, görsel ve işitsel özellikleri kapsamaktadır. Bu tür özellikleri barındıran bilgi araçları toplumsal olay ve olguları aktarırken insanlar üzerinde oluşan duygu ve düşüncelerin, değerlerin, inançların şekillenmesinde birçok etkisi bulunmaktadır. Bilgi araçları toplumsal yaşamın içerisinde birçok açıdan insanların ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bunun yanında bilgi ve bilginin kullanım biçiminde başat bir rol üstlenmektedir. İletişim sürecinin tarihine bakıldığında kişilerarasındaki ilişkilerde daha çok yüz yüze iletişim olduğu görülmektedir. Fakat her çağda toplumların değişim ve gelişim göstermesine bağlı olarak bilgi araçları da bu noktada etkilenmiştir. Özellikle ilk olarak toplumda sanayi devrimi ile kitap, gazete, telgraf, telefon, radyo, televizyon, bilgisayar, internet ve dijital teknolojiler sırasıyla gelişme gösteren ve toplumu etkileyen olgulardır (Kıran, 2016, s. 57). Genel itibarıyla bilgi araçları olarak ifade edilirse; bu araçların ortaya çıkış zamanları ve kullanım özellikleri bakımından “*analog bilgi araçları*” ve “*dijital bilgi araçları*” olarak ayrılabilir.

2.3.1. Analog Bilgi Araçları

Analog bilgi araçları içerik olarak herkes tarafından bilinen geleneksel medya araçları ile eşdeğer bir anlama sahiptir. Böylelikle geleneksel medya araçlarının en temelde haber verme ve bilgi dağılımı gibi niteliklere sahip olduğu için bilgi araçları olarak değerlendirilebilir. Önceki dönemlerde kullanılan bilgi araçları arasında kitap, gazete, radyo, televizyon, sabit telefon sayılabilmektedir (Kıran, 2016, s. 63). Ayrıca kütüphane, mektup (posta) ve faks da bilinenler arasındadır.

İlk olarak bir ağaç kabuğunun üzerine yazılan yazılar ve semboller posta güvercinleri aracılığıyla alıcıya bilgi aktarımı yapılmış ve haberleşme sağlanmıştır (Kılıç, 2014, s. 34). Yazının keşfi ile mektubun birleşimi haberleşmenin gerçekleşmesi ve bilgi aktarılması anlamında insanlık tarihinin ilk örneği olarak görülmektedir. Daha sonra gelişmeler sonucunda oluşan mektup(posta) sistemi, evrensel anlamda bir bilgi aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Geçmiş toplumlarda baskı ve matbaa teknolojisinin gelişmesiyle meydana gelen bilgi araçları içerisinde en çok bilinenler ise kitaplar, dergiler ve gazetelerdir.

On beşinci yüzyıldan sonra gazeteler süreli yayınlar aracılığıyla tek bir sayfa olarak basılmış sonraki yüzyıllarda ise gelişme göstererek bugünkü gazeteler ortaya çıkmaya başlamıştır (Dolgun, 2016, s. 346). On sekizinci yüzyılın gelişmeleriyle kitap, gazete ve dergi endüstrisinde toplumda hızlı bir artış meydana gelmiştir. Özellikle kitap bilgi araçları içerisinde bilgiyi kalıcı olarak bir sonraki kuşaklara aktarmada önemli bir rol üstlenmektedir. Bununla birlikte kütüphanelerin önemi de kaçınılmazdır. Kütüphaneler, toplumda eşit bir şekilde bilgi aracı özelliği taşımaktadır (Alar, 2001, s. 297). Tüm yazılı bilgi araçlarını bir araya getirmede, korumada ve insanların faydalanmasını sağlamada büyük bir görev üstlenmektedir.

Eski bilgi araçlarından biri olan ansiklopedi de pek fazla bilgi kaynağı olarak tercih edilmese de bugün kütüphanelerde yer almaktadır. Geçmiş toplumlarda kitap ve ansiklopedi bilgiye erişimde tercih edilen ilk yazılı bilgi araçları olarak bilinmektedir. Basılı bir kaynak olan ansiklopedi, bilgiyi bir araya getiren ve içindeki bilgilerin değiştirilmesi mümkün olmayan bir bilgi aracıdır (Tekin, 2020, s. 211). Gazete ve dergi, kitap ve ansiklopediye göre uzun süreli bir bilgi aktarma aracı olarak görülmemektedir. Böylece gazete ve dergide geçici bir süre gününbirlik bilgiler yer alırken kitaplar ise

basıldıktan sonraki zamanın ötesinde de varlığını koruyan bilgi araçları konumundadır(Yılmaz, 2020, s. 29). Gazeteler ucuz maliyetle kâğıt harcayan ve her gün basılan bir bilgi aracıdır. Kendine özgü bir kitle yaratmakla kitlenin gündemle ilgili bilgi ihtiyacını da gidermektedir.

“Dergiyi tanımlamak gerekirse; kelime anlamı olarak ‘derlemek, toplamak’ anlamını taşıyan derginin diğer adı mecmuadır” (İspirli, 2000, s. 104). Gündemin dışında evrensel olarak gerçekleşen olayların ayrıntıları yer almakta aynı zamanda değişim ve dönüşüm bağlamında nitelikli bir bilgi akışını içermektedir. Dolayısıyla gazete ve dergi yeni bilgi elde etmede toplum açısından önemli olmaktadır. Dergiler gazeteye kıyasla daha pahalı bir bilgi aracı olmakta ve içerisindeki bilgileri hedeflediği insanlara, doğru bir yöntem ile aktarabilirse tam anlamıyla kalıcı bir iz bırakabilmektedir (Peltekoğlu, 2007, s. 265).

Baskı ya da matbaa teknolojisi ile yazılı bilgi araçlarının ortaya çıkmasından sonra teknik anlamda teknolojinin gelişmesiyle analog bilgi araçları kullanılmaya başlanmıştır. Telgraf, enformasyon çağının başlangıcı olarak kabul edilmektedir (Aymaz, 2018, s. 136). Telgraf icat edilmeden önce bilginin bir yerden bir yere ulaşabilmesi için aracın da taşınması gibi bir durum söz konusuydu. Diğer bir ifadeyle gazete, dergi veya kitap gibi bilgi araçları da resmî işlemlerden geçtikten sonra bu araçların insanlar tarafından götürülmesi gerekiyordu. Bu durumda bilginin ulaştırılması uzun bir sürede olurken telgrafla daha kısa sürede gerçekleşmiştir. On sekizinci yüzyılın sonlarından itibaren telgrafın ardından telefonun icat edilmesi ve yirminci yüzyılda ise telsiz haberleşmenin ortaya çıkması mesafedeki engelleri yok etmiştir (Sine, 2016, s. 38). Özellikle telefondan önce insanlar çağın imkânlarından yararlanarak faks aracını icat etmiştir. Kurumlar arası iletişim alanlarında ve resmî belgelerin gönderiminde kullanılmıştır. Telefon ise faksın icadından sonra geliştirilen ilk temel elektronik bilgi aracı olmuştur. Sesi ileten ile bilgiyi aktaran telefonun bu özelliği aynı zamanda telgrafın önüne geçmesini sağlamıştır (Yayla, 2015, s. 14). Tüm bu bilimsel gelişmeler ilerleyen zamanlarda diğer bilgi araçlarının alt yapısını hazırlamıştır. Teknik anlamda büyük bir oranda dönüşümlerin meydana gelmesi toplumun ihtiyacının giderilmesinde önemli bir nokta olmuştur. Gelişmelerin hız göstermesiyle telgraf ve telefondan daha sistemli olduğu düşünülen ve radyonun keşfedilmesini sağlayan telsiz telgraf icat edilmiştir

(Aymaz, 2018, s. 137). Bu gelişme özellikle akademik bilgilerin bir arada toplanmasını sağlayarak bilim dünyasına katkıda bulunmuştur.

Radyo, bilgi aktarma aracı olarak görülmektedir (Dilber, 2012, s. 87). Teknik alanında fayda sağlayan bilgiler bilgi alışverişine hız kazandırmak için önemli çalışmaları gündeme getirmiştir. Sesi iletme ve tek bir yayın özelliği bulunan radyo aracılığıyla bilgilerin aktarılması geçmiş dönemlerdeki toplumlarda farklılık yaratmıştır. Radyonun gazeteden sonra toplumda görünür hâle gelmesiyle her ortamda dinlenebilir olması, boyutunun küçük olmasından dolayı taşınabilir özelliğinin bulunması ve maliyetli olması önde gelen bir bilgi aracı olmasında etkili olmuştur (Kıran, 2016, s. 65). Daha sonra ses ve görüntü özelliğinin birleşimi ile icat edilen televizyon, toplum içerisinde büyük bir etki uyandırmıştır. Ortaya çıktığı ilk dönemlerde elektrik ile çalışan televizyonda siyah-beyaz ekran ve tek bir kanal yer almaktadır. Geçmiş toplumlarda özellikle bu niteliklere sahip televizyonlar belirli yerlerde ve maddi imkânları elverişli olan insanların evlerinde bulunmaktadır. Yani her kesimin ulaşabileceği bir araç olmamaktadır.

Televizyonun yazı, ses ve görüntü özelliklerini bir arada bulundurma ile her kitleye hitap edebilme özelliği toplumun burada yer verilen bilgilere inanma potansiyelini daha çok arttırmaktadır (Işık, 2000, s. 70). Bilgi aktarımında insanlar üzerindeki bugüne kadar görülmemiş yönlendirici potansiyeli ve baştan çıkarıcılığı başarılı bir şekilde gerçekleşmektedir. Televizyonun kullanım sıklığı diğer bilgi araçlarına kıyasla daha fazla olmaktadır. Televizyon analog bir bilgi aracı olarak düşünüldüğünde insanların düşüncelerini, inanç ve değerlerini kısaca gündelik hayat alanını diğerlerine göre daha çok etkilemektedir. Diğer bilgi araçlarına kıyasla ön planda tutulan televizyon hem her anlamda bilgiye yer vermekte hem de toplumda önemli bir bilgi aracı olarak görülmektedir (Kıran, 2016, s. 66). Kitap, gazete, dergi, telgraf, sabit telefon, radyo ve televizyon özelinde değerlendirildiğinde hem yazılı hem analog bilgi araçları bilgiyi insanlara aktarmada tek yanlı olarak sunmaktadır. Gazeteler yazılı olarak daha ayrıntılı bir bilgiye yer verirken, radyo ve televizyon ses ve görüntü olarak hem bilgi aktarımı yapmakta hem de bilgi dışında farklı nitelikte özellikler taşımaktadır. Yazılı olan bilgi araçları daha çok eğitilmiş bir kesime hitap etmektedir. Analog bilgi araçları ise her kesime hitap etmekte olup daha cazip bir niteliğe sahiptir.

Bilgi ve bilgiyi kullanma biçimi her toplumda önemli olmaktadır. Bu anlamda duman veya ateşle haberleşme olarak ifade edilen yazısız veya sözlü bilgi araçlarındaki bilgiler hafızada kısa sürede tutularak kalıcı bir özellik taşımamaktadır. İnsan zihnindeki bir bilginin kalıcı yanı geçici süreli olmakta ve sadece insan yaşadığı sürece varlığını koruyabilir (Kılıç, 2014, s. 53). Bu dönem de sadece yazılı bilgi araçları ile kuşaktan kuşağa aktarma durumu olabilmektedir. Dolayısıyla bilgi araçları dönemin özelliklerine göre değişmektedir. Geçmişteki bilgi araçların içerisinde yer alan kıraathaneler, sohbet ortamları, din adamlarının veya bilgili olarak bilinen kişilerin söylemleri, geziler sözlü bilgi araçları; kitap, dergi, ansiklopedi, kütüphane, mektup yazılı bilgi araçları; telgraf, faks, radyo, telefon ve televizyon analog bilgi araçları olarak görülmektedir. Burada bahsedilen analog bilgi araçları geçmiş toplumlarda kullanılan ve bugüne kıyasla gelişmemiş olan özelliklere sahiptir. Buna göre televizyonda siyah-beyaz ekranların olması, radyo ve televizyonda tek bir kanalda yayın yapılması, ankesörlü telefon veya bazı evlerde kablolu ev telefonun bulunmasıdır. Yazılı bilgi araçları gibi analog bilgi araçlarına da geçmişteki toplumlarda çoğu insanın erişebilmesi mümkün olmamaktadır. Bu sebeple bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri bağlamında değerlendirildiğinde geçmişteki toplumlarda insanlar ekonomik durumlarına göre yaşamını sürdürmektedirler.

Analog bilgi araçları yaşanan dönemin ve toplumun bilgilerine yer vermek ve toplum açısından da önemli bir araç hâline gelerek düşünce tarzını etkilemektedir (Kılıç, 2014, s. 30). Bu konuda bilgilerin insanlara doğru olarak sunulması toplum açısından büyük bir önem arz etmektedir. Analog bilgi araçlar ile yapılan bilgilerin aktarımında zaman, mekân ve içerikte sınırlılığın yanı sıra merkeziyetçi ve monolog bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Alıcı ve vericinin karşılıklı bir şekilde bilgi alışverişinden ziyade sadece verici ile sağlanan hizmet bulunmaktadır. Ayrıca analog bilgi araçları bu hizmeti sağlarken toplumu eğitmek, bilgilendirmek, sosyal ve kültürel anlamda süreklilik sağlamaktadır. Daha sonra popüler olan radyo ve televizyonda ise eğlendirmek ve ikna etmek gibi özellikler bu işlevlere eklenmiştir. Bilgileri aktarma ve insanları olay ve olgulardan haberdar etme analog bilgi araçlarının en temel sorumlulukları arasında yer almaktadır (Yılmaz, 2020, s. 10). Bu analog bilgi araçları ulus ve ulus ötesi alanlarda her konuda haber yaparak insanlara bilgi aktarmaktadır.

2.3.2. Dijital Bilgi Araçları

Geçmiş dönemlerden bu zamana kadar meydana gelen gelişmeler ve özelinde matbaa teknolojilerinin icat edilmesi ile bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri üzerinde köklü bir değişim ve dönüşüm yaşanmaktadır. Matbaa teknolojisi kontrol mekanizması doğrultusunda bir amaç üstlense de kontrol mekanizması olmayan bir sonuç ortaya çıkarmaktadır. Başka bir anlamda, eski olarak nitelendirilen durumun güncelliğini yitirmesi yerine gelişmelerin reforma uğrayarak yeni olarak adlandırılmasıdır (Yengin, 2016, s. 106). Yenileşmenin getirmiş olduğu birtakım olgular bu zamana kadar olan kontrolün veya denetimin ortadan kalkmasına yol açmaktadır. Bu durumdan hareketle, yenileşme ile günümüzde “*dijital bilgi araçları*” üzerinde birçok değişim ve dönüşümün etkileri görülmektedir.

21. yüzyılda meydana gelen gelişmeler toplumun yaşam tarzını büyük bir oranda değiştirmektedir. Meydana gelen değişim ve dönüşümlerin ana sebebi şüphesiz teknoloji olmaktadır (Bulunmaz, 2015, s. 322). Toplumsal olay ve olguların alt yapısında çoğu zaman bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkisi mevcuttur. Bu noktadaki gelişmeler, bilgi ve bilgiyi kullanma biçimlerinin değişim ve dönüşümü üzerinde önemli bir rol üstlenmektedir. Tam anlamıyla analog bilgi araçları bambaşka bir biçimde karşımıza çıkmaktadır. Geçmiş döneme kıyasla bilgi ve bilgiyi kullanma biçimi bilgi araçlarının sürekli gelişen özelliği ve yeni dijital teknolojiler ile buluşmaktadır. Bu yenilik, analog olmayanı ifade etme olarak algılansa da yaşanan gelişmeler neticesinde analog bilgi araçlarının yeniden şekillenmesi ya da dijital bilgi araçları ile iç içe geçmesi anlamında düşünülmektedir. Meydana gelen yenilikler doğrultusunda anlam bakımından dijital medya, multimedya (çoklu ortam) terimine karşılık gelmektedir. Dijital medyanın “*yeni*” olarak algılanan tarafı daha çok etkileşimli bir özelliğinin bulunması ile günümüz teknolojisinin niteliklerine sahip olmasıdır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta ise eski ve yeni arasında bir farklılıktan ziyade daha çok interaktif ve online (çevrimiçi) özellikteki dijital teknolojilerin analog bilgi araçları üzerine oturtulmasıdır (Altunay, 2015, s. 413). Açacak olursak; iletişim alanında eski ile yeninin sentezlenmekte ve temelinde dijitalleşmedeki gelişmeler yer almaktadır. Sonuç itibarıyla dijital medyadaki ortamın doğması çoklu bir ortamda bilginin depolanmasına, erişimine ve dağıtımına yol açmaktadır. Bilginin bu özellikleri iletişimin gelişme göstermesiyle yaşanan dönemin şartlarına göre bilgi araçları ortaya çıkmaktadır. Böylece bilginin de farklı ortamlarda

meydana geldiği görülmektedir. Bu yüzyılın şartlarına bakıldığında dijital medya tüm dünyayı egemenliği altına almış bulunmaktadır. Bilgide de devrim niteliğinde enformasyon teknolojileri aracılığıyla bugüne kadar görülmemiş bir ilerleme sağlanmaktadır. Bu noktadan hareketle dijital medya, bilginin aktarılmasında, kitlelere ulaştırılmasında ve diğer bilgi araçlarının tüm işlevlerini üstlenmesinde aktif bir role sahiptir (Karabacak, 1993, s. 33).

Dijital medya ortamı, toplumun bilgi ve bilgiyi kullanma biçimlerinde makro bir kitlenin parçalanmasına yol açarak mikro bir kitleyi oluşturmuştur. Geçmiş toplumlarda sayıca az ve belli başlı özelliklere sahip analog bilgi araçlarını kullanan makro bir kitle ön plandayken günümüzdeki dijital medya ortamı ile birçok niteliklere sahip dijital bilgi araçlarını kullanan mikro bir kitle ile karşılaşmaktadır. Geçmiş toplumlarda analog bilgi araçlarının sayısı kısıtlı olup çok fazla özelliklere sahip olmadığı için kitlesinin de makro düzeyde olduğu görülmektedir. Mikro anlamdaki kitle ise dijital bilgi araçlarının çeşitlilik göstermesiyle meydana gelmektedir. Dijital bilgi araçlarının sayıca fazla olması nedeniyle tam olarak belirgin bir kitlesinin olduğunu düşünmek doğru değildir. Herhangi bir kesimden olan birey istediği dijital bilgi aracını kullanabilmektedir. Dijital medya ortamı, yenilikleri ortaya çıkararak mikro olan bir kitleye karşılıklı etkileşim özelliği ile tercihler sunmaktadır. Fakat 2000’li yıllarından itibaren internetin ortaya çıkması ile insanların pasif izleyici konumundan aktif bir katılımcı rol üstlenmesi sonucunda iletişim farklı bir boyuta ulaşmıştır (Olgun & Öztürk, 2020, s. 140). Örneğin; günümüzdeki birçok dijital bilgi aracı ile gündeme dair haberleri takip etmeleri, okudukları yazılara yorumlar yapabilmeleri veya bunun dışında sosyal medya araçları ile fotoğraf, video paylaşımı yapmaları olarak görülebilmektedir. Bu noktada analog bilgi araçlarından farklı olarak dijital bilgi araçlarını kullanabilen her kesimin istediği dijital medya ortamında arada herhangi bir kişi olmadan bilgiye doğrudan ulaşabilmektedirler. Ayrıca bilgi paylaşımında söz hakkına sahip olabilmektedirler. Bu gelişmeler, yeni dijital teknolojiler sayesinde meydana gelmektedir.

Yaşadığımız çağ itibarıyla analog bilgi teknolojilerinde yaşanan değişimin ana sebebi ise sayısal(dijital) teknolojilerin ortaya çıkmasıdır (Kırık, 2017, s. 232). Dijital medyada tüm teknolojik gelişmelerin temelini sayısallaşma oluşturmaktadır. Medya kavramının sayısal kodları içermesi ayırt edici bir özelliği olduğunu ortaya koymaktadır. Analog teknolojinin gelişerek sayısal teknolojilere dönüşmesi dijital medyayı meydana

getirmektedir. Teknolojinin sayısallaşması veya dijitalleşmesi, iletişim, zaman ve mekân, mesafe gibi hususların yeniden şekillenmesini sağlamıştır. Tüm bu yenilikler, dijital teknolojilerin gelişmesiyle dijital medya ortamında gerçekleşmektedir. Teknoloji tabanlı, karşılıklı etkileşimin var olması, eş zamanlı özelliğinin bulunması, birden fazla ortam yapısına sahip olması, farklılıkları bir araya getirmesi, sınırsız bir kapasitesiyle her türlü konuda gücü elinde bulundurması ve tüm bunları yüksek hızla tamamlaması son derece önemli olup insanlar açısından vazgeçilemez bir gerçeklik haline gelmektedir. İnsanların işlerini kolaylaştıran teknoloji, gündelik yaşamın her alanında görülmesine ve her geçen gün yaygınlaşmasına sebep olmaktadır. Bu dijital medya ortamı, insanların bilgi araçlarını kullanımında da etkilidir. Ayrıca bu durum enformasyonun kolay bir şekilde artmasına ve kullanılmasına zemin hazırlamıştır. “Buna göre yeni medyanın dijital, interaktif(etkileşimli), hiper-metinsel, ağ yapılı, sanal ve simülasyon(benzetim) olma gibi özellikleri vardır” (Lister ve diğerleri, 2009, s. 13). Bu özelliklerden yola çıkılarak dijital medyanın oluşturduğu gerçeklik sanaldır. Sanallıkta dijital temelli bir yapı hâkimdir. Bilgi paylaşımlarını yapabilmek için bireylerin dijital bilgi araçlarını kullanmasını olanaklı kılmıştır. Bu özelliklerin bir arada bulunması analog teknolojiden ayrıldığını ve farklı olduğunu göstermektedir.

Dijital medya farklı bakış tarzının, tecrübelerin, enformasyonun aktarımı konusunda büyük bir gelişme sağlarken interneti de içerisine yerleştirerek toplumu her anlamda etkilemektedir. Dijital medya dünyasında bilgi ve bilgiyi kullanma biçimlerini nicelik ve nitelik açısından etkileyen iki temel olgu bulunmaktadır. İlki bilgi ve iletişim teknolojileri diğeri ise internet. Bu önemli iki olgu, dijital medya ortamını oluşturan bilgi araçlarının özelliklerini, kapasitesini, performansını belirlerken internet ise bu niteliklerle birlikte bilginin dağılımında ön planda olmaktadır. Sayısallaşma ile yaşanan gelişmeler sonucunda dijital araçlar birbirinin özelliklerini taşıırken aynı zamanda bilginin saklanması ve aktarımında meydana gelen engelleri ortadan kaldırmıştır (Yengin, 2016, s. 107). Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimi sonrasında dijital bilgi araçları ortaya çıkmış ve internet ile analog bilgi akışının seyri değişmiştir. Dijital(sayısal) teknolojiler ile internetin birleşmesiyle her alanda olduğu gibi bilgi ve bilgiyi kullanma biçimlerinde de toplumsal bir değişim ve dönüşüm yaşanmaktadır. Toplumun içerisinde var olan bu olgudan herkes etkilenmektedir. Dolayısıyla özellikle internet, gündelik hayatımızın en önemli bir parçası olup insanlar tarafından vazgeçilmez bir gerçeklik olarak kabul edilmektedir.

World Wide Web terimi İngilizce kökene sahip olmakla birlikte “dünyayı kuşatan ağ” olarak çevrilebilmektedir. “Bir başka tanıma göre; Web internet üzerinde hiper metinsel belgelere ulaşmayı sağlayan, bağlantılı bir sistemdir” (İşlek, 2012, s. 13). Bu sistemin özelliklerine kullanıcılar dijital bilgi araçları ile ulaşabilmektedirler. Yazı, görsel-işitsel veriler, hareketli görüntü ya da internet sayfalarında veri şeklindeki enformasyon aktarımlarını içermektedir. Ayrıca hiper bağlantılar, internet sayfalarında multimedya ortamında kullanılarak birden fazla sayfa arasında dolaşmaktadır. Dijital bilgi araçları ile özdeşleşen internetin bireysel veya gruplarla etkileşim özelliği bulunmaktadır. Bununla birlikte süresiz bir şekilde gerçekleşen bir platformdur. Buradan hareketle, bilgi ve iletişim teknolojileriyle internetin ortaya çıkışı çok önemli olmaktadır. Bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri açısından düşünüldüğünde ortaya çıktığı ilk zamanlarda internete bilgisayar ile erişilirken daha sonra günümüzdeki dijital bilgi araçları ile erişim sağlanmaya başlanmıştır. İnternetin artık bilgisayar dışında diğer dijital bilgi araçları içerisinde erişiminin olması insanlara çoğu konuda her zaman büyük bir avantaj sağlamaktadır. Sağlanan bu imkânların sonucunda dijital teknolojiler, bir kontrol mekanizması inşa edenler karşısında büyük bir güç potansiyelini elinde tutabilmektedir (Atabek, 2001, s. 5).

İnternet olgusu günümüzde insanlar tarafından gündelik yaşantının vazgeçilmez bir unsuru olarak görülmektedir (Dumlu, 2019 , s. 37). Dijital medya, internet ile bütünleştiğinde eş zamansızlık, etkileşim ve kitlesizleştirme özelliklerini barındırmaktadır. Bu özellikler görüntülü veya yazılı bir şekilde dijital ortamın uzantısı olan sosyal medyada da meydana gelmektedir. İlk olarak günümüzdeki gelişmeler ve yenilikler sayesinde dijital bilgi araçlarında var olan eşzamansızlık geçmiş dönemde analog bilgi araçlarında yaşanan eş zamanlılığın dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Eş zamansızlık kavramı, zaman kavramındaki önceki sınırlılıkların ortadan kalkmasını ifade etmektedir (Yengin, 2016, s. 107). Dijital medya ortamında etkileşime ihtiyaç duyulmaktadır. Önceden büyük bir kitle ön plandayken etkileşim özelliğiyle bireylerde bu sürecin içerisine dahil olmaktadır. Etkileşim özelliğinde üçüncü bir kanal bulunmamaktadır. Birey bu ortamda daha çok söz sahibidir. Buradan hareketle, insanların etkileşimde bulunmasının sonucunda dijital bilgi araçları ile üretim konumunda olabileceği anlamına gelmektedir. Bu noktada iletişim olgusu artık aktif bir kullanıcı etrafında biçimlenmektedir (Dumlu, 2019 , s. 40). Diğer bir özellik olan kitlesizleştirme, kişilere ayrı ayrı özel olarak mesaj iletme ve aynı şekilde mesaj alma

durumunu içerisinde barındırmaktadır. Analog bilgi araçlarında kişiden kitlelere bir bilgi aktarımıyla kitleleşme söz konusu vardır. Dijital bilgi araçlarında ise kişiden kişiye, gruptan gruba, kişiden gruplara veya gruplardan kişilere bilgi aktarımıyla kitlesizleştirici bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Dijitalleşme sürecinde küresel bir kitlenin içerisinde her bir bireye karşı bilgi aktarımının gerçekleşmesi toplumu kitlesizleştirmekte veya bireyselleştirmektedir (Sucu, 2014, s. 60). İnternet ile dijital medyanın bileşiminden eşzamansızlık, etkileşim ve kitlesizleşme gibi özellikler ortaya çıkmış ve bu özellikler iç içe geçmiştir.

Dijital(sayısal) ve bilgi terimlerinin birleşimiyle oluşan dijital bilgi, örgütlenmiş bir kaynaktan aktarılan dağınık bilgi birikiminin enformasyona dönüşmesidir. Ayrıca birçok niteliklere sahip farklı araçlarla bilgiye ulaşma veya bilgiyi paylaşma/kullanma özelliklerine sahiptir. Böylelikle dijital bilgi araçları ham veriyi işleyip aktarmada yardımcı olmaktadır. Bu araçlar kullanıcıları tarafından bilgileri açıklamada, değerlendirmede ve anlamlandırmada büyük bir görev üstlenmektedir (Dumlu, 2019 , s. 13). Küreselleşme olgusunun dünya düzenine her anlamda etki eden yapısı, dijital medya üzerinden toplumsal yapıyı da etkilemektedir. Yirminci yüzyılın ortalarından sonra varlığını hissettiren siyah-beyaz ekranlı televizyonlardan dijital televizyonlara, bilgisayarlar dizüstü bilgisayarlara, dizüstü bilgisayarlar tabletlere, kablolu telefonlar cep telefonlara, cep telefonları ise akıllı cep telefonlara dönüşmektedir. Yüz yüze ve temas halinde olan iletişimden dijital ortamda bulunarak ekrana dokunma eylemiyle gerçekleşen iletişime doğru bir dönüşüm yaşanmaktadır (Bauman, 2014, s. 24). Böylelikle analog bilgi araçlarının dijitalle yeniden güncellenmesi söz konusudur. Günümüzdeki dijital bilgi araçları analog bilgi araçlarından daha farklı biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişme göstermesiyle daha fazla özellik kazanmaktadır. Nitekim günümüzde dijital bilgi araçlarının küresel bir hızda enformasyon ağını oluşturduğunu söylemek bu noktada mümkün olmaktadır. Zamandan ve mekândan bağımsız olarak kullanılan dijital bilgi araçları ile gerçekleşen iletişim olgusu da küreselleşmenin etkisi altında olmaktadır. Küresel anlamda bir enformasyonun oluşması ise dijital bilgi araçları ile gerçekleşen internet ağlarının öncülüğünde meydana gelmektedir.

Dijitalleşen bilgilere ulaşım kitap, dergi, gazete, radyo ve televizyon gibi analog bilgi araçlarının internet ağları ile bütünleşmesinin sonucunda ortaya çıkan yalnızca bir

dijital araç üzerinden sağlanmaktadır (Çaycı & Karagülle, 2016, s. 573). Dijital bilgi araçlarının günden güne gelişme göstermesiyle (bilgisayarlar, akıllı telefonlar, tabletler, dijital kaynaklı radyo ve televizyon gibi) ses, görüntü ve veri hizmetleri ekranlarda bir bütün haline gelmektedir. Buradan hareketle internet bağlantısıyla enformasyonun tek bir mecradan yürütülmesi olanaklı hale gelmektedir. Böylece bu bilgi araçlarının tek bir sistemin içerisinde yer alması onun küresel bir güç olduğunu ortaya koymaktadır. Analog bilgi araçlarına karşı bu şekilde bir sistem özelliğini barındıran dijital bilgi araçları rakip olarak değerlendirilmektedir. Bu özellikler her geçen gün farklı teknoloji ve yenilikler ile ilerleme kaydederek günümüz bilgi araçlarının içerisinde sanal bir dünyayı var etmektedir. Dönemin oluşturduğu koşullara göre gündelik hayat içerisinde kullanım sıklığı ve sebebi farklılık gösterse de analog bilgi araçları günümüzde varlığını hâlâ korumaktadır. Aynı anda iki farklı bilgi araçları da kullanılabilir. Televizyon seyredilirken aynı zamanda akıllı telefonda kitap okuyabilmek, e-maile bakmak, oyun oynamak veya radyo dinlemek mümkündür (Maigret, 2019, s. 339). Dolayısıyla analog bilgi araçları günümüzdeki dijital bilgi araçları içerisinde yer almaktadır. Analog bilgi aracıyla elde edilen bilgiden dijital bilgiye geçişle bilgi ve bilgiyi kullanma biçimi değişiklik göstermiştir.

21. yüzyıl içerisindeki gelişmeler neticesinde televizyon bugüne kadar siyah-beyaz ekrandan renkli ekrana ve tek bir kanaldan sayısız kanallara dönüşmesiyle dijital bilgi araçlarından biri olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra televizyonun uydu sistemi ile dijital ses ve görüntü özelliğinin olması bilgi aktarımında önemli olmaktadır. Daha fazla ilerleme kaydederek televizyonun internet ile birleşimi gerçekleşmektedir. Toplumda kullanımı yadsınamayacak şekilde artış göstermektedir. Bu durum geçmiş dönemdeki analog bilgi araçlarında da meydana gelmektedir. Dijital bilgi çağı içerisinde internet ile analog bilgi aracı olan radyonun bir araya gelmesi ve radyo yayınlarının internet ortamında verilmesi kayda değer bir gelişme olarak değerlendirilmektedir (Seçim, 2017, s. 304). Radyo yayın kanalları da artış göstermekte ve radyo yayınlarına dijital bilgi araçları ile internet ortamından erişim sağlanabilmektedir.

Dijital bilgi araçlarında önemli görülenler arasından biri de bilgisayar olmaktadır. Dijital teknolojileri ile toplumda değişim ve dönüşümün hız kazanmasının sonucunda 1980'li yıllarda kişisel bilgisayarların piyasada görülmekte ve 1990'lı yıllarda internet kullanımında artış meydana gelmektedir (Delal, 2018, s. 53). Daha

sonra teknoloji geliştikçe bilgisayarların dizüstü bilgisayara dönüşmesiyle boyutunun küçük olması, ucuzlaması, taşınabilecek ağırlıkta hafif olması büyük bir avantaj olarak değeriendirilmektedir. Geçmiş dönemlerde kullanılan kablolu ev telefonlarının yerini cep telefonları almıştır. Cep telefonları da gelişerek akıllı telefonlara dönüşmüştür. Akıllı telefonlar dijital bilgi araçları içerisinde insanların gündelik hayatında önemli olmaya ve daha fazla kullanılmaya başlanmıştır. Diğer bir ifadeyle akıllı telefonların birçok özelliğı geniş bir kullanıcı kitlesini oluşturmaktadır. Böylece popüler dijital bilgi araçları arasında yer almaktadır. Bilgisayar ve akıllı telefonların yanı sıra artık tabletlerle her yerden internete girerek dünyadaki tüm bilgilerden haberdar olmak mümkündür. Günümüzde bilginin elektronik sisteme aktarılması ile dijital bilgi araçlarının internet bağlantılı olması bilgi ve bilgiyi kullanma biçiminde önemli bir yere sahiptir.

Kısaca bahsetmek gerekirse; analog bilgi araçları ile dijital bilgi araçları arasında birtakım belirgin çizgiler bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi etkileşim, eş zamansızlık ve kitlesizleştirmedir. Bu özellikler dijital bilgi araçları etrafında şekillenmektedir. Ayrıca dijital teknolojilerin gelişmesi sonucunda zaman, mekân ve mesafe ile ilgili engeller ortadan kalkmaktadır. Ses, canlı görüntü gibi teknik özellikler ile bir dijital bilgi aracının internet bağlantısıyla bütünleşmesi analog bilgi araçlarından ayrıldığıının göstergesidir. Burada en önemli nokta bilginin dijitalleşmesi ve bilgiyi kullanma biçiminin değışmesi olmaktadır. Analog bilgi araçlarının makro yapıda bir kitlesi mevcutken daha sonra makro kitlenin parçalanarak her bir dijital bilgi araçlarında mikro yapıda kitlenin oluştuğı görölmektedir. Bu durum ise bilgi araçlarında çeşitliliğın artmasının yanı sıra kullanıcıların tercih yapma imkânı sunması ile ilişkilidir. Belirli zamanlarda bilgi aktarımı yapan analog bilgi araçları tek taraflıdır. Fakat dijital bilgi araçlarında ise kullanıcılar istediğı zamanda hareket edebilir ve çift yönlü bir etkileşim söz konusudur.

2.3.2.1. Hem Bilgi Aracı Hem İletişim Aracı: Sosyal Medya ve Web Siteleri

Sosyal medyanın toplumda hızlı bir şekilde aktif olarak kullanılmaya başlanması ile önemli bir olgu haline gelerek birçok çalışmada ele alınmış ve çok fazla tanımı yapılmıştır (Delal, 2018, s. 53). Sosyal medya hem iletişim kurulabilen hem de bilgi alışverişı yapılabilen çevrimiçi araçlardır. Sosyal medya ortamı birden fazla kültürün veya kitlenin bir araya geldiğı, internet sitelerinde deneyim, fikir, görüş ve bilgilerin aktarıldığı platformdur (Kılıç, 2015, s. 47). Bu medya türünde hareketli görüntü, yazı,

müzik gibi özellikler ile sosyal medya sitelerinde isteğe bağlı olarak etkileşim olmaktadır. Arka planında dijital dili ile etkileşim özelliğinin yer aldığı ve bilginin küresel olarak aktarılabilirdiği bir medyadır (Alıkılıç, 2011, s. 12). Bu bağlamda, sosyal medyanın etki alanı küreseldir. Sosyal medya tek taraflı olmayıp çift taraflı etkileşim ve paylaşım imkânı veren, bilgi ve iletişim teknolojilerinin aracılığıyla bireyleri ve toplulukları bir araya getiren bilgi aracıdır. Bir bilginin üretimi ve paylaşımı kullanıcı tarafından meydana gelmekte ve aynı zamanda bu iki özellik sosyal medya ortamında gerçekleşmektedir. Hem bilgi hem de iletişim aracı olarak rol üstlenen bu yeni ortam bağımsız, sınırsız, katılımcı ve interaktif bir sanal ortam inşa ederek gün geçtikçe daha fazla görünürlüğünü arttırmaktadır (Dumlu, 2019 , s. 55). Böylece sosyal medyanın bu özelliklerde kurgulanabilmesi için birey ve grupların bir araya gelmesine fırsat verilmesi önemli bir noktadır.

Sosyal medyanın popüler olmasının veya aktif kullanıcı sayısının fazla olmasının nedenlerinden biri de bilgi alışverişinin sanal dünya içerisinde yapılabilmesidir (Çelik, 2014, s. 31). Ayrıca homojen olmayan bir çeşitlilik ön planda olmaktadır. Dijital bilgi araçlarında bahsedildiği gibi sosyal medya araçlarında; insanları ikna etme potansiyelinin yüksek olması, kısa sürede kolay ve hızlı bir şekilde enformasyonun üretilmesi ve paylaşılması, küresel çapta herkese ulaşım sağlanması, ucuz olması, zaman ve mekân konusunda engellerin olmaması, bağımsız hareket edilebilen bir alana sahip olması, kontrol mekanizmasının olmaması nedeniyle güvenlik sorunun bulunması gibi özellikler yer almaktadır. Bu özelliklerin yanı sıra günümüzde analog bilgi aracı ile bir sosyal medya aracı iç içe geçmiş bulunmaktadır.

Güncelliğini koruması, her an çeşitli konularda gündem oluşturmaları sebebiyle sosyal medyanın bilgi akışı yakalanamayacak kadar çok hızlı olmaktadır (Bauman, 2014, s. 107). Sosyal medya hem bilgi olarak hem de bilgiyi kullanma biçimi olarak geniş bir yelpazeye sahiptir. Bu yelpazeyi kapsayan sosyal medya ve web siteleri ise *Facebook, Twitter, Youtube, Bloglar, Wikiler, Forumlar* en bilinenler arasında yer almaktadır (Çalışkan & Mencik, 2015, s. 265). Ek olarak *Instagram, Academia, WhatsApp* gibi sosyal medya siteleri günümüzde farklı amaçlarla en fazla kullanılanlar arasında yer almaktadır. Bu sosyal medya siteleri üye olunarak gerçekleşen ve insanların ortak bir amaç etrafında bilgi alışverişi yapmak için bir araya geldikleri çevrimiçi topluluklardır. Ayrıca bu siteler aracılığıyla üyeler yakın arkadaşlarından veya dünyadan

haber almakta, eğlenme amaçlı oyun oynamakta ve özelliklerine göre daha birçok amaçla kullanılmaktadır. İnternet aracılığıyla ulaşılabilen hem sosyal medya hem de web sitelerinin canlı video, resim, yazı özelliği bulunmakta ve herhangi bir ücret söz konusu değildir (Kuzucanlı, 2019, s. 33).

Günümüzde insanlar tarafından internet kullanımının artış göstermesiyle yerel ve ulusal anlamda bilgi ve bilgiyi kullanma biçimi kapsamında gelişmeler yaşanmaktadır. 1994 yılında kurulan *Geocities* ise kullanıcıları tarafından oluşturulan bilgiler yalnızca 6 tane şehir üzerinden aktarılmış ve buna rağmen bu dönemde en fazla kullanılan bir sosyal ağ olmuştur (Şentürk & Şendurur, 2017, s. 907). Öncelikle sosyal medya bağlamında insanların birbirlerine yazı veya e-mail yoluyla olan gönderileri ilk girişim olarak sayılabilmektedir. 1995'te üretilen bir program sonucunda kullanıcılar yabancı insanlarla iletişim sağlayabilecekleri bir ortam oluşturmuşlardır. İlk sosyal medya siteleri olarak adlandırılan *classmates.com* ve *match.com* web tabanlı olma özelliği taşımaktadır. Bu özellik gelişerek profesyonel anlamda *SixDegrees.com* adlı ilk sosyal ağ sitesi kurulmuştur.

SixDegrees.com 1997'de kurularak profil oluşturma, arkadaş listesi oluşturma ve başka kişilerin profillerine de bakabilme gibi özelliklerin bulunmasıyla kullanıcılara farklı imkânlar sağlamıştır (Özata, 2013, s. 78). Bu sitede kullanıcılar takma isimle hesap açabilmekte ve istediği bilgilere yer verebilmektedir. Fakat ardından kullanıcıların gerçek isimlerini kullanabildiği 1999 yılında Microsoft aracılığıyla *Messenger* programı kurulmuştur (Kuzucanlı, 2019, s. 20). Gelişmelerin ardından *AsianAvenue*, *BlackPlanet*, *MiGente* ve *Ryze.com* adında siteler kurulmuştur. 2002 yılında *Friendster* adlı site kurulmuş ve bu dönemde önemli derecede popüler olmuştur. Daha sonraki yıllarda sosyal medya siteleri rekabet anlayışı ile çeşitlenerek kullanıcı sayısında da çok fazla artış olduğu görülmüştür.

Facebook, 2004 yılında Mark Zuckerberg tarafından kurulmuştur. İlk zamanlarda Harvard Üniversitesi'nin öğrencileri üye olarak kullanabilmiştir. Daha sonraki gelişmelerle dünya üzerinde tüm insanlar erişim sağlayarak gündelik hayat alanının bir parçası haline gelmiştir. Diğer anlamda *Facebook* iletişim sağlanabilen, fotoğraf, video, yazı paylaşımı yapılarak veya gruplara üye olunarak bilgi elde edilebilen bir sosyal medya sitesidir (Mustafa, 2018, s. 19). Kullanımının basit olduğu

görülmektedir. Hem genç kuşağa hem de yaşlı kuşağa hitap etmesinden dolayı kurulduğundan bu yana en fazla kullanıcısı olan sosyal medya sitesidir.

Facebook'un sınırlı özelliklerinden sonra sosyal medya alanında ilerleme kaydedilmiştir. Dijital ortamda bilimsel bilgiye gerek duyulmadan günlük yazma olarak nitelendirilen *Blog* kavramı uzun bir süreç sonucunda ortaya çıkmıştır. *Blog*ların kullanımında en belirleyici noktalar ise güncel özelliği ve dinamik yapısının olması ile içten ve önemli bilgilerin yer almasıdır (Yurttaş, 2010, s. 111). Her statüden insanın herhangi bir konu hakkında bilgi birikimlerini istediği herkese aktarabildiği internet sitesi olarak bilinmektedir. Böylece küreselleştirme ve toplumsallaştırma özelliğine sahiptir. Çok fazla *Blog* sitesi bulunmaktadır. Dolayısıyla *Blog* kullanıcıları tarafından bir bilgi alışverişi gerçekleşmektedir. Yani bir konu üzerinde yorum yapılabilir. Dijital ortamda bilgi aktarımı yazı, ses, fotoğraf, canlı video gibi imkânların olması gazete yazılarına göre daha çok cazip gelmektedir. Bu yüzden bilgiye ulaşımında *Blog* siteleri daha geniş bir alana sahiptir. Buradan hareketle kullanıcı sayısında artışın meydana gelmesi *mikroblog*ların oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Hem *mikroblog* hem de sosyal medya sitesi olarak değerlendirildiği zaman akla ilk gelen *Twitter* olmaktadır.

Twitter, 2006 yılında kurulduktan sonra popülerlik kazanarak günümüzde diğer sosyal medya sitelerine göre hâlâ en aktif kullanıcı sayısına sahiptir (Erkayhan, 2013, s. 17). Bu platformda gerçek dünya ile sanal dünya arasında aynı anda anı yaşama durumu vardır. *Twitter*'ın kurucu şirketi kullanıcılarına “*şu anda neler oluyor*” şeklinde soru sorarak dünya genelinde bir bilgi ağı oluşturmaktadır. Kullanıcı sayısında, niteliğinde veya konu belirlemesinde sınırlama bulunmamaktadır. 140 karakterle sınırlayıcı olan *Twitter*'da iletilen tweetin herhangi bir telefonda atılan sms arasındaki fark ise atılan tweet'e herkesin ulaşabilmesidir (Sine, 2016, s. 70). Daha sonraki yıllarda karakter sayısı 280'e yükselmiştir. Geniş kapsamlı bir sosyal medya sitesi olup anıdalık özelliği olması ve dijital bilgi araçları ile paylaşım yapılması kullanıcı sayısının artmasına neden olmaktadır. Saniyeler içerisinde kullanıcıların aynı anda bilgi paylaşabilmesi ile çok kısa sürede herhangi bir konu üzerinde geniş bir kitlenin oluşumu mümkün olabilmektedir. *Twitter* kullanıcıları tarafından gündem konusu oluşturulan ve ilgilenilen herhangi bir konu hakkında her an güncel bilgilere ulaşılabilen bir bilgi ağı olarak tanımlanabilir (Tosun, 2013, s. 24).

Wiki teriminin Türkçe karşılığı “*hızlı*” anlamına gelen ve internet siteleri içerisinde yer alan interaktif bir platformdur (Çizmeci, 2015, s. 87). *Wiki*’ler internet aracılığıyla gönüllü kullanıcılar tarafından kolay erişim sağlanabilen çevrimiçi siteleridir. Diğer yandan *Wiki*’ler sanal ansiklopediler olarak da değerlendirilmektedir. Kullanıcılar hem bilgi üretimi yapılabilmekte hem de bilgileri değiştirebilmektedir. Aynı zamanda kullanıcılar başka kullanıcıların yazdığı bilgilerden de faydalanabilmektedir. *Wiki*’ler dinamik bir özelliğe sahip olmasıyla hem bireysel hem de kolektif bilgi üretimi olan ortamdır. Alanında uzman olmayan kişilerin de bilgi paylaşımı yapabildiği bu ortamda gerçek anlamda denetleme mekanizması bulunmamaktadır. *Wiki*’lerde paylaşılan bilgilerin kullanıcılar tarafından ne kadar nitelikli olduğu algısı oluyorsa bu ortamdaki fikir ve düşüncelere karşı bir o kadar güven duygusu oluşmaktadır (İşlek, 2012, s. 44). Bilgi ve bilgiyi kullanma biçimi bağlamında diğer sosyal medya siteleri ile kıyaslandığında *Wiki*’ler de yazı, resim, video gibi özelliklere sahiptir. Fakat *Wiki*’ler ortamının bilimsellik içermesinden dolayı diğer ortamlara göre daha az kullanıldığı görülmektedir. *Wiki*’ler diğer sosyal medya siteleri ile karşılaştırıldığında çok fazla kullanıcı sayısına sahip olmamakta ve buna rağmen bilgiye ulaşmada en çok tercih edilen bir araç sayılmaktadır (Delal, 2018, s. 64). Bugün *Wiki* siteleri arasında en çok bilinen ise *Wikipedia*’dır. Bu site, birçok değişik alanlarda bilgilerin paylaşıldığı ve çok fazla bilginin bir araya geldiği platform olmaktadır. *Wiki* sitelerine benzer bir şekilde *Ekşi Sözlük*, *Uludağ Sözlük* ve *İTÜ Sözlük* gibi siteler bulunmaktadır. Dijital ortamda katılımcı özelliği bulunan bu sözlük türlerinde mutlak bir bilgi yoktur. Yani herhangi bir konu hakkında çok farklı bilgiler yer almaktadır.

Hem üyelik hem de kural sistemlerinin denetlenmesi bağlamında düşünüldüğünde *Wiki* ve *Blog* siteleri daha esnek bir yapıdadır. Forum sitelerinin ise daha sıkı bir yapıda olduğu görülmektedir. Forum siteleri dijital ortamda tartışma üzerinden yürütülen bir bilgi aracıdır. “*Forum ya da mesaj panosu, elektronik ortamda yaratılmış, bilgi ve paylaşım platformları*” (Kocabay, 2007, s. 123) olarak tanımlanmaktadır. Forumun gerçekleşmesi için belirli sayıda üye bulunması zorunludur. Forum sitesi üzerinde farklı konulara yer verilerek bireyler istedikleri konulara olumlu veya olumsuz fikirlerini söylemektedirler. Dolayısıyla forum, dijital ortamdaki sanal tartışma sitesi olarak da değerlendirilmektedir.

Bilgi ve bilgiyi kullanma biçimi sadece metinsel olarak sağlanmayıp fotoğraf ve canlı video olarak da gerçekleşmektedir. Bu özellikleri içerisinde barındıran sosyal medya sitelerine *Instagram* ve *Youtube* örnek verilebilir. Dijital video özelliği bulunan *Google Video*, *Dtube*, *Twitch*, *Vimeo*, *Metacafe*, *Dailymotion*, *İzlesene*, vb. gibi platformlar sayılabilir. 2005 yılında kurulan *Youtube*, Paypal şirketinde çalışan üç kişi tarafından kurulan ve internet üzerinden canlı video paylaşım özelliğinin olmasıyla bu konuda günümüzde en fazla başvurulanan bir sitedir (Ata & Atik, 2016, s. 315). *Google*'un kapsamı alanına girmesiyle kurulduğu zamandan beri diğer video paylaşım siteleri arasında en popüler olanı *Youtube* olmaktadır. *Youtube* ortaya çıktığında video paylaşımı bireysel olarak gerçekleşiyorken günümüzde ise milyonlarca kullanıcıyla yapılabilmektedir. Böylece kullanıcılar video veya canlı yayın üzerinden bilgi elde edebilmekte aynı zamanda paylaşım yapabilmektedirler. Herkese açık bir platform olduğu için sınırsız bir şekilde bilgi sağlanabilmektedir. Kullanımının daha kolay olması ve eğlenceli bir özellik taşıması kullanıcılar tarafından daha cazip hale gelmektedir. Bu niteliklerinin yanı sıra analog bilgi araçlarına göre daha pahalı olmaktadır. *Instagram* ise ilk olarak 2010 yılında Kewin Systrom ve Mike Krieger adında kişilerin aracılığıyla kurulan sosyal medya sitesidir. Kullanıcıların bu platform üzerinde de fotoğraf ve video paylaşımı yapabilmeleri mümkün olabilmektedir. Zamanla gelişen özellikler ile farklı niteliklere sahip olması sonucunda kullanıcı sayısı artış göstermiştir. *Youtube*'un bir uzantısı şeklinde düşünüldüğünde kısa süreli video paylaşımı olan *Vlog* veya *Youtube* olarak görülen *Instagram* son dönemde yoğun olarak kullanılmaktadır (Kurtulan, 2017, s. 46). *Instagram* günümüzde *Twitter*'dan sonra en popüler olan sosyal medya sitesi olma özelliğine sahiptir.

Sosyal medya sitelerine göre geniş bir alana sahip olmasa da günümüzde akıllı telefon kullanan bireylerin *WhatsApp* uygulamasını gönüllü olarak kullandıkları görülmektedir. *WhatsApp* uygulamasının mesaj iletme, sesli ve görüntülü konuşma, dosya/ fotoğraf/canlı video aktarım özelliğinin bulunması ile günümüzde en fazla tercih edilen bilgi ve iletişim aracıdır (Göncü, 2018, s. 592). Son zamanlarda özellikle bu uygulamaya benzer özelliklerde bulunan *BİP Messenger* ve *Telegram*'ın kullanıcı sayısı da artmaya başlamıştır. Tüm bunlar bir enformasyonun bir parçası olarak görülmektedir. Günümüzde özellikle farklı amaçlar için dijital ortamda kullanılan uygulamalar artış göstermektedir. Genel itibarıyla *Zoom*, *Microsoft Teams*, *Skype*, *Discord*, *Adobe Connect*, *Google Meet* daha çok eğitim amaçlı kullanılan uygulamalardır. Diğer yandan

Web siteleri üzerinden de eğitim amaçlı bilgilere ulaşılabilen platformlar bulunmaktadır. *Academia.edu* ve *ResearchGate.com* eğitim veya bilgi edinme amaçlı kullanılan Web siteleri aynı zamanda dünya genelinde akademisyenleri bir araya getiren ve belirli bir kitlesi bulunan platformdur (Acar ve diğerleri, 2014, s. 21).

TÜİK hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırmasına göre, 2020 yılında internet kullanım oranı 16-74 yaş grubundaki bireylerde %79 olarak belirlenmiştir (TÜİK Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2020). Buradan yola çıkarak dijital dünyada gün geçtikçe toplum çevrimiçi bir özellik kazanmaktadır. Toplumun çevrimiçi bir özellik kazanmasının en büyük nedeni bilgi ihtiyacını karşılama isteğidir. Buna göre bireylerin interneti kullanma nedenleri farklılık göstermektedir. TÜİK 2020 verilerine göre %95 ile ilk sırada *WhatsApp*, *BİP*, *Messenger* ve *Skype* gibi uygulamalardan yapılan mesajlaşma ve aynı uygulamalarla internet üzerinden %88 ile sesli veya görüntülü arama yapma ve ardından %80 ile sosyal medya üzerinden profil oluşturma, mesaj gönderme, içerik paylaşma şeklinde interneti kullanma amaçları arasında olmaktadır. Bu duruma karşılık mal veya hizmet satışı ise interneti kullanma amaçları arasında %13 oran ile en az görülmektedir. İnterneti kullanım oranlarında yaş gruplarında da farklılıklar bulunmaktadır. Yine TÜİK 2020 verilerine göre 16-24 yaş grubunda %91 iken 65-74 yaş grubunda %27 olarak belirlenmiştir. Böylelikle bu farklılık yaş gruplarının dijital bilgi araçlarını (akıllı telefon, bilgisayar, tablet, vs.) kullanım oranlarıyla da paralellik göstermektedir.

“We Are Social” ve “Hootsuite” ortaklığıyla her yıl olduğu gibi küresel çapta Ocak 2021’de sosyal medya kullanım istatistiklerini içeren bir rapor yayınlamıştır. Sosyal medya sitelerinin aktif kullanıcı sayısı bir önceki yıla kıyasla %13 oranında daha fazla artmış ve 2021 yılının başlarında toplamda dünya üzerinde aktif kullanıcı sayısı ise yaklaşık olarak 4,2 milyar olmuştur (We Are Social, 2021). Ayrıca bu raporun 2021 yılı verilerine göre, 2,7 milyar kullanıcı sayısı ile *Facebook* sosyal medyanın en fazla kullanılan mecrası olmaktadır. *Facebook*’u 2,2 milyar kullanıcıyla *Youtube* uygulaması, 2 milyar kullanıcıyla *WhatsApp* uygulaması ve ardından 1,2 milyar kullanıcıyla *Instagram* uygulaması takip etmektedir. En az 17 sosyal medya sitesi arasında *Twitter* ise 353 milyon kullanıcı sayısı ile 16. sırada yer almaktadır. Sosyal medya kullanımı her geçen yıl büyük bir oranda artış sağlamaktadır. Bugün dünyada sosyal medya sitelerinden en az birini kullanmayan kişi sayısı yok denecek kadar azdır. Türkiye’de de

sosyal medya kullanıcı sayısı bir önceki yıla göre artış göstermektedir. Bu durum nüfus sayısına göre şekillenmektedir. Aynı raporun verilerine göre Türkiye’de sosyal medya kullanıcı sayısı geçen yıla kıyasla 6 milyon nüfus ile %11 oranında artış bulunmaktadır. Dolayısıyla genel olarak kullanıcılar sosyal medyayı ve interneti benimseme de çok fazla zorluk çekmemektedir. Özellikle yaşlı kuşakta bu durum daha belirgin bir şekilde gözlemlenmektedir.

Aynı rapora göre, *Facebook*’ta 65 yaş ve üzerindeki aktif kullanıcı sayısı bir önceki yıla göre %25 oranında artış göstermekte ve bu oran %13 olan genel ortalamanın yaklaşık iki katı olmaktadır (We Are Social, 2021). Kullanılan dijital bilgi araçları sosyal medya ortamında enformasyona ulaşmada, paylaşmada ve enformasyonun artışı sağlamada etken bir özellik taşımaktadır. İlk olarak sosyal medya kullanımı sadece bilgisayar ile gerçekleşirken bugün ise dijital bilgi araçlarla da (akıllı telefon, bilgisayar, tablet, vs.) gerçekleşmektedir. Bu araçlara sahip olma oranına bakıldığında sosyal medya kullanımı da artış göstermiştir. Ayrıca dijital bilgi araçlarından farklı olarak sosyal medya kavramı denilince akla ilk gelen şey ise teknik açıdan ziyade internet ağı ile meydana gelen enformasyon ortamı olmaktadır.

Sosyal medya siteleri internet özelinde önemli bir alan inşa etmekte ve toplum açısından bireylerin haberleşme alanını ve bilgiyi kullanma biçimini önemli derecede değiştirmektedir (Sarsar ve diğerleri, 2015, s. 419). Sosyal medya birçok düşünce tarzlarının bir arada bulunduğu ve aynı zamanda istenilen bilgiye kolay erişim sağlandığı önemli bir medya türüdür. Sınır kavramının ortadan kalkmasıyla her kesimden insanın düşüncelerini aktarabildiği popüler bir iletişim aracıdır. Popüler olarak görülmesinin sebeplerinden birisi de insanların sosyal medyayı istedikleri gibi kullanabilmeleridir. Böylece gündelik yaşantı da karşılaşılan vazgeçilmez bir olgu olarak görülmektedir.

2.4. Dijital Bilgi Çağında Kuşaklar

Geçmişten bugüne kadar yaşanan tarihsel gelişmeler toplumun değişmesinde ve yenilenmesinde büyük bir önem taşımaktadır. Toplumdaki gelişmelerden etkilenen bireyler yaşamış ve yaşanmakta olan değişimlerden her zaman etkilenmektedirler. Bireyin dünyaya geldiği andan itibaren ömrünün sonuna dek kendini değiştirme durumu, yaşadığı çağın getirdiği olay ve olgulardan etkilenmesiyle gerçekleşmektedir. Bunun yanı sıra çevresel faktörler de birey üzerinde büyük bir rol oynamaktadır. Örneğin;

yaşadığı şehir, aile yapısı, arkadaş çevresi, komşuluk ilişkileri, okul, vb. etkenler sayılabilmektedir. Dünya genelinde toplumda meydana gelen olay ve olgular ile bireyin yaşadığı ortamdaki faktörler bir bütün olarak düşünüldüğünde bu etkenler, gündelik yaşam tarzını şekillendirme bakımından önemli olmaktadır.

Dünya üzerinde her dönem farklı bir boyutta olumlu ve olumsuz durumlarla karşılaşmaktadır. Her toplum bu yaşananlardan farklı bir biçimde etkilenmektedir. 21. yüzyıl öncesinde büyük savaşların meydana gelmesi, ekonomik krizlerin oluşması, modernizm kavramının ortaya çıkması sonucunda sosyo-kültürel anlamda toplum yapısının ve düşünce tarzının değişime uğraması, politik çerçevedeki anlayış yapısının karmaşık bir sürece girmesi gibi yaşanan her bir durum bu dönem içerisinde toplum ve birey açısından önemli olmaktadır. 21. yüzyılda ise bu yaşananların etkisi devam etmekte ve aynı durum başka bir biçimde yaşanmaktadır. Ek olarak çevresel felaketler, terör olayları bu yüzyıl içerisinde fazla görülmektedir.

Son zamanlarda dijital dünya düzeninde bireylerin gelişmelere, yeniliklere uyum sağlaması ve dijital bilgi araçlarının kullanımının artması toplumda değişimlere neden olmaktadır (Askeroğlu, 2017, s. 101). Bireylerin iletişim biçiminden gündelik yaşam tarzına, eğitim seviyesinden bilgi ve bilgiyi kullanma biçimine kadar birçok alanda dijital teknolojilerin gelişimi toplumda büyük rol oynamakta ve bireyleri etkilemektedir. Böylelikle bireyin yaşamını her anlamda etkileyen tüm gelişmeler ve değişimler sonucunda karşımıza kuşak kavramı çıkmaktadır.

2.4.1. Kuşak Tanımı ve Kapsamı

Kuşak kavramı birçok araştırmacı tarafından benzer bir şekilde tanımlanmaktadır. Bir diğer tanıma göre ise aynı zaman diliminde ya da tarih aralıklarında dünyaya gelen ve toplumsal değişim ve dönüşümlerden etkilenen belirli bir sınıflandırma içerisinde yer alan topluluk, kuşak(jenerasyon) olarak adlandırılmaktadır (Adıgüzel ve diğerleri, 2014, s. 166). Aynı dönemlerde dünyaya gelen ve aynı dönemin olay ve olgularını yaşayan bireylerin oluşturduğu kitle olarak tanımlanabilmektedir. Biyolojik olarak aynı ve birbirine yakın zamanda dünyaya gelmiş bireyler grubundan oluşanlar da kuşak olarak nitelendirilmektedir. Bu grup birçok araştırmaya göre yirmi beş ve otuz yıllık zaman dilimini dolduran yaş gruplarını kapsamaktadır. Daha çok

biyolojik olarak kullanılan kuşak kavramı, sosyolojik anlamda nesil ve jenerasyon kavramları ile ifade edilmektedir.

TDK Felsefe Terimleri Sözlüğü “*yaklaşık olarak aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları, kaderleri paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişilerin topluluğu*” olarak tanımlamaktadır (TDK Felsefe Terimleri Sözlüğü, 2021). Yapılan kuşak kavramı tanımlamalarının ortak özelliği bireylerin aynı dönemde yaşamış olmaları, aynı olay ve olgulardan etkilenmiş bulunmalarıdır.

Kuşakları sınıflandırırken sadece biyolojik olarak değerlendirmek yerine sosyolojik bir yaklaşımla konumlandırmak da önemli olmaktadır (Özkan, 2017, s. 20). Sosyolojik bakış açısıyla değerlendirildiğinde kuşak kavramı ilk olarak aynı zaman diliminde dünyaya gelen bireyler topluluğu olarak ifade edilmektedir. Diğer yandan bireylerin kendisini konumlandırma şekli büyüdüğü aile ortamıdır. Böylelikle bireyler aynı çağın koşulları içerisinde toplumsal değişim ve gelişmeleri yaşamalarıyla benzer yönde eğilimleri olan topluluklar olarak tanımlanabilmektedir. Toplum içerisinde doğan, gelişen ve büyüyen bir insan toplumdan bağımsız düşünülemez. Bu yüzden her kuşak, bulundukları ortamın ve çağın tüm gelişmelerine bağlı olarak şekillenmektedir. Kuşaklarda dikkat edilen detaylardan birisi de toplumsal olay ve olgulardan etkilenmesi sonucunda kendisinden sonraki toplumsal olay ve olguların oluşmasında da büyük bir rol oynamasıdır. Kuşakların en önemli iki özelliği vardır; ilk olarak yaşanan değişimi etkilemekte ve sonrasında bu değişim sürecinde çok fazla etkilenmekte olmalarıdır (Askeroğlu & Karakulakoğlu, 2019, s. 522). Bu noktada kuşakların dinamik bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Kuşak olgusu son yıllarda birçok araştırmacı tarafından farklı düşünceler etrafında ele alınmaktadır. Fakat bu konuda ilk defa ele alan kişi Auguste Comte olmuştur. Comte, kuşaksal değişikliklerin geçmişten bugüne kadar dinamik bir şekilde devam eden bir olgu olduğunu ve toplumsal gelişmenin sadece kuşaktan kuşağa aktarılan bilgi birikimiyle gerçekleşeceğini ifade etmiştir (Özkan, 2017, s. 18). Dolayısıyla geçmişteki kuşakların düşünce ve yaşam biçiminin değişime uğradığı görülmektedir. Günümüzde de yaşanan olay ve olgular üzerinde hiç kuşkusuz büyük bir etkisi vardır. Comte’ un dışında da kuşak kavramından bahseden ve bu kavramı

tanımlayan kişiler bulunmaktadır. Bunlar; Jean-Claude Lagree ve Karl Mannheim'dir. *“Jean-Claude Lagree kuşak kavramını aynı tarihsel olayların içinde bulunmuş, aynı dönemi yaşamış, aynı toplumsal koşullarda sosyalle olmuş ve hatta aynı kolektif kimliğe ait olmuş bireylerin oluşturdukları topluluklar olarak tanımlamıştır”* (Lagree, 1991, s. 7).

20. yüzyıl itibariyle sosyal bilimlerde araştırma yöntemlerinin ilerleme göstermesiyle kuşak konusunu araştırmalarda sistemli bir şekilde ilk defa kullanan Karl Mannheim'dir (Latif & Serbest, 2014, s. 136). Mannheim yaptığı çalışmada, kuşak kavramını ortak bir kültür ve alışkanlıklar etrafındaki bireylerden oluşan topluluklar olarak ifade etmektedir. Bununla birlikte kuşakların sosyal anlamdaki konumuna her açıdan bakıldığında benzer bir davranış sergilediklerini dile getirmektedir. Böylece Mannheim, kuşak kavramını ilk olarak biyolojik bir şekilde açıklamış ve daha sonra sosyolojik bir yaklaşımla ele alarak araştırmalarını tekrardan değerlendirmiştir. Ona göre kuşak olgusu, bireyin toplumsal değişimler ile etkileşimi devamlı olarak tekrar eden bir durumdur. Bu akışın içerisinde aynı dönemde ve ortamda büyüyen bireylerin toplumdaki konumları, ortak bir düşünce etrafında şekillenmektedir. Ayrıca kuşak konusunda önemli noktalara değinerek bulunduğu dönem içerisinde birçok açıdan değerlendirmelerde bulunmaktadır. Sınıflandırmanın bir bütünlüğü ifade etmesi için aynı zaman diliminde doğmasına ve benzer toplumsal değişimlerden etkilenmesine vurgu yapan Mannheim, bahsedilen kuşakların geçmişten asla kopamayacaklarını belirtmektedir (Toruntay, 2011, s. 65).

Kuşak kavramının alt yapısında bir toplumsal değişim olgusu yer almaktadır. Dijital bilgi çağı ile kuşak kavramı artık bilgi ve iletişim teknolojiler etrafında tanımlanmaya başlanmıştır. Özellikle eğitim, sağlık, ticaret, iletişim, vb. alanlardan bilgi ve bilgiyi kullanma biçimlerine kadar tüm alanların etkileri kuşaklarda hissedilmiş durumdadır. Bu nedenle gündelik hayat alanında bilgi ve iletişim teknolojilerin etkisi büyük bir oranda görülmektedir. Takip edilemeyecek kadar hız kazanan dijital teknolojiler internet, uygulamalar ve sosyal ağların gelişimi ile geçmişteki dönemlere oranla kısa sürede daha fazla etkileme durumu oluşturmaktadır (Dalkıran, 2018, s. 38). Bu sebeple, bireyin gündelik hayat alanı, değer yargıları, bilgi düzeyi geçmişe göre daha hızlı bir şekilde değişime uğramaktadır. 21. yüzyılda bilgi ve iletişim teknolojileri kuşaklar üzerinde kırılma noktası yaratmıştır. Nitekim, kuşaklar arasında uçurum belirginleşmiş olup kuşak kavramının önemi daha da artmaya başlamıştır. İnsanların

önceki değer yargıları ve yaşam tarzı bu dönemin koşullarına göre yeniden şekillenmiş veya yeni bir forma dönüşmüştür. Bu şekilde değerlendirildiğinde kuşaklar arasında farklılıkların ya da çatışmaların yaşanması mümkün olabilmektedir. Dolayısıyla dijital bilgi çağı içerisinde birçok etken kuşakların sınıflandırılmasını ve değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır (Ardıç & Altun, 2017, s. 12).

2.4.2. Kuşakların Sınıflandırılması

Birçok araştırmacı farklı perspektiften baktıkları için kuşak kavramı üzerinde birden fazla tanım yapmaktadır. Fakat kuşakları ele alırken sadece doğdukları zaman dilimi kapsamında değerlendirmek yetersiz olmaktadır. Bu noktadan hareketle, kuşakları detaylı bir şekilde analiz etmek daha doğru olmaktadır. Her bir kuşak için kültürel özellikleri, yaş grupları, düşünce yapısı, tecrübeleri ile incelemek gerekmektedir. Dolayısıyla geçmişten bugüne kadar toplumsal değişimlerin meydana gelmesi ile farklı kuşak grupları oluşmuştur.

Tablo 1.Farklı Kaynaklara Göre Kuşakların Sınıflandırılması

Kaynak	Sınıflandırma				
Howe ve Strauss (2000)	Sessiz Kuşak (1925-1943)	Patlama Kuşağı (1943-1960)	13. Kuşak (1961-1981)	Milenyum Kuşağı (1982-2000)	-
Lancaster ve Stillman (2002)	Gelenekçiler (1900-1945)	Bebek Patlaması (1946-1964)	X Kuşağı (1965-1980)	Milenyum Kuşağı; Patlama Kopyası; Y Kuşağı; Gelecek Kuşak (1981-1999)	-
Martin ve Tulgan (2002)	Sessiz Kuşak (1925-1942)	Bebek Patlaması (1946-1960)	X Kuşağı (1965-1977)	Milenyum Kuşağı (1978-2000)	-
Oblinger ve Oblinger (2005)	Yetişkinler (<1946)	Bebek Patlaması (1947-1964)	X Kuşağı (1965-1980)	Y Kuşağı; Ağ Kuşağı; Milenyum Kuşağı (1981-1995)	Milenyum Sonrası (1995-şimdi)
Tapscott (1998)	-	Bebek Patlaması (1946-1964)	X Kuşağı (1965-1975)	Dijital Kuşak (1976-2000)	-

Zemke Raines, ve Filipczak (2000)	Eski Askerler (1922-1943)	Bebek Patlaması (1943-1960)	X Kuşığı (1960-1980)	Gelecektekiler (1980-1999)	-
--	---------------------------	-----------------------------	----------------------	----------------------------	---

Kaynak: (Reeves & Oh, 2008)

Yapılan çalışmalarda kuşakların sınıflandırılması konusunda farklılıklar bulunmaktadır. Tabloya göre farklı araştırmacıların yaptığı sınıflandırmada ise kuşakları tanımlama biçimleri şu şekilde olmaktadır: 1946 yılından önce doğanlar “*Sessiz Kuşak/Gelenekçiler/Yetişkinler/Eski Askerler*”, 1946-1964 yılları arasında doğanlar “*Patlama Kuşığı veya Bebek Patlaması*”, 1965-1981 yılları arasında doğanlar “*13. Kuşak veya X Kuşığı*”, 1981-2000 yılları arasında doğanlar “*Milenyum Kuşığı/Y Kuşığı/Gelecek Kuşak/Ağ Kuşığı/Dijital Kuşak*” olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca 2000 ve sonraki yıllarda doğanlar ise “*Milenyum Sonrası*” yani Z Kuşığı olarak sınıflandırılmıştır.

Çeşitli literatürlere bakıldığında araştırmacılar tarafından farklı tarih aralıkları bulunmakta ve kuşakların özellikleri benzerlik göstermemektedir. Fakat bu kuşakların sınıflandırılmasında kuşaklara ait özellikler arasında keskin çizgilerle ayrılan farklılıklar bulunmamaktadır. Kuşakların oluşumunda her bir toplumun toplumsal olay ve olgulardaki süreci ve bu noktada etkilenme durumu farklı zaman dilimlerinde gerçekleştiği için sınıflandırma yapılmaktadır (Dalkıran, 2018, s. 38). Bir diğer etken ise etnik kültürel yapıların değişiklik göstermesinden kaynaklı olarak toplumdan topluma kuşakların özelliklerinde birtakım ayrılıklar olabilmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojileri geliştikçe dijital kültür küresel boyutta toplumu etkisi altına almaktadır. Bundan dolayı dijitalleşme süreci toplumsal değişimin bir parçasıdır. Dijital bilgi çağı etkisiyle gündelik yaşam alanında yaşanan toplumsal değişimler kuşaklar üzerinde belirgin bir şekilde görülmektedir. Dünya geneline bakıldığında en çok bilinen ve kullanılan kuşak sınıflandırması şu şekilde olmaktadır;

Tablo 2.Dünyada Yaygın Olarak Kullanılan Kuşak İsimleri ve Dönemleri

Kuşak Adı	Dönemi
Sessiz Kuşak	(1927-1945)
Büyük Bebek Patlaması Kuşağı	(1946-1964)
X Kuşağı	(1965-1979)
Y Kuşağı	(1980-1999)
Z Kuşağı	(2000 yılı ve sonrası)
Kaynak: (Dijital Ajanslar’dan akt. Kuyucu, 2014, s. 57)	

Bu tablodan hareketle, birçok araştırmacı literatürde kuşak sınıflandırması yaparken genellikle birbirine yakın kuşak isimlerini ve tarih aralığını kullanmaktadır. Çünkü toplumsal olay ve olgular neticesinde yaşanan değişimleri keskin çizgilerle sınırlayabilmek pek mümkün değildir. Bu çalışmada ise en çok kullanılan Sessiz Kuşak veya Gelenekçiler, Bebek Patlaması, X Kuşağı, Y Kuşağı ve Z Kuşağı kavramları tercih edilmektedir.

2.4.2.1. Sessiz Kuşak

Sınıflandırma yapılırken Sessiz Kuşak olarak tanımlansa da çeşitli kaynaklarda Gelenekselciler veya Savaş Kuşağı gibi başlıklarla da adlandırılmaktadır. Bugünkü yaşlıları kapsayarak 1900-1945 tarih aralığında dünyaya gelen bireyler, Sessiz Kuşak olarak bilinmektedir. Farklı araştırmacılar tarafından tarih aralığı değişiklik gösterse de neredeyse birbirine yakın olmaktadır. Yapılan çalışmalara göre Sessiz Kuşak diğer kuşaklar arasında ilk sırada yer almaktadır.

Sessiz Kuşak, 1900-1945 tarih aralığında hem I. Dünya Savaşı hem de II. Dünya Savaşı yaşanmıştır. Bu kuşağın büyük olaylara tanıklık etmesi ve olaylardan etkilenmesi yaşamlarında önemli olmaktadır. Bu kuşağın karakteristik özellikleri, tarihsel süreç içerisinde birtakım olay ve olgulara tanıklık etmesi sonucunda şekillenmiştir. Bu dönemde dünya genelinde yaşanan birçok olayların yanı sıra Türkiye’de imparatorluğun çöküş sürecine rastlanmaktadır. 1850’den itibaren Osmanlı döneminde yaşanan çöküş süreci toplumda sosyolojik sorunlara neden olmuştur. Bu dönemde toplumdaki bireyler

yaşam mücadelesi vererek ayakta kalabilmek için uğraşmışlardır (Yalçın ve diğerleri, 2013, s. 140). Özellikle Sessiz Kuşak, 19. yüzyılın ilk yarısında meydana gelen gelişmeler neticesinde ülkenin iyileşmesine, ayağa kalkmasına ve yeniden doğuşuna şahit olmuştur.

Bugün yaşamakta olan büyük anneanneleri, babaanneleri ve dedeleri kapsayan kuşak, kurallara sadık ve uyumlu bir özelliğe sahiplerdir. Örf ve âdet yapılarındaki köklü değişikliklere alışkın değillerdir. İnsanlar arasındaki ilişkilerinde güven duygusunu ön planda tutan, planlı bir yaşam tarzına sahip olan, kontrollü hareket eden özellikleri vardır (Bayhan, 2017, s. 170). Bu kuşağın deneyimleri çok fazla olduğu için yüksek bilgi kapasitesine sahiptirler. Yaşadıkları çağda bilgiye ulaşmada sahip oldukları bilgi aracı radyo olmaktadır. Özellikle bu kuşak için radyo aracılığıyla bilgi sahibi olma durumu büyük bir önem ifade etmektedir. Bilgi alışverişi konusunda gelenekselciler, çoğunlukla posta ya da yazılı bilgi araçlarından kitap, gazete, dergi gibi açık ve sade anlatımı olan ya da kısa ve öz bir dille aktarılan kaynaklara başvururlar (Adıgüzel ve diğerleri, 2014, s. 171).

Tarihsel olay ve olgular toplumu derinden etkileyerek bu kuşağı şekillendirdiği gibi bir sonraki kuşağı da değiştirmektedir. Bir yandan meydana gelen savaşlar, göçler, sosyo-ekonomik sıkıntılar, siyasi anlaşmazlıklar diğer yandan teknolojik gelişmeler toplum yapısını değiştirirken kuşakların gündelik hayat alanını ve bakış açılarını ciddi anlamda etkilemekte ve dönüştürmektedir. Sessiz Kuşağı 1900-1945 tarih aralığında doğan bireyler olarak değerlendirildiğinde Türkiye’de TÜİK 2020 verilerine göre nüfus oranı şu şekilde olmaktadır;

Tablo 3. Türkiye’de Sessiz Kuşağın Nüfus Dağılımı

Yaş Grubu	Toplam	Erkek	Kadın
75-79	1.355.346	583.671	771.675
80-84	861.199	339.767	521.432
85-89	466.748	177.532	289.216
90+	199.842	53.128	146.714
Toplam	2.883.135	1.154.098	1.729.037

Kaynak: (TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt İstatistikleri, 2020)

2.4.2.2. Bebek Patlaması Kuşağı

Bebek Patlaması Kuşağı II. Dünya Savaşı'nın izlerini taşıyan, genel itibariyle 1946-1964 tarihleri arasında dünyaya gelen ve diğer bir tanımlamayla “*Baby Boomers*” olarak ifade edilen bireylerden oluşmaktadır. Bebek Patlaması olarak sınıflandırma yapılmasının en önemli nedeni II. Dünya Savaşı'ndan sonra azalan nüfusun sonucunda hızlı bir şekilde doğum oranlarında artışın yaşanmasıdır. Ayrıca Soğuk Savaş ve Vietnam Savaşı yaşayan kuşak olma özelliğini de taşımaktadırlar. Bu kuşak hem nüfusun artışından hem de savaşıardan etkilenmelerinden dolayı toplumu şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Günümüzde Türkiye’de bu kuşakta yer alan TÜİK 2020 verilerine göre nüfus oranı ise şu şekilde olmaktadır;

Tablo 4. Türkiye’de Bebek Patlaması Kuşağı’nın Nüfus Dağılımı

Yaş Grubu	Toplam	Erkek	Kadın
55-59	4.577.587	2.273.088	2.304.499
60-64	3.574.394	1.764.938	1.809.456
65-69	2.938.715	1.399.052	1.539.663
70-74	2.131.705	960.742	1.170.963
Toplam	13.222.401	6.397.820	6.824.581

Kaynak: (TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt İstatistikleri, 2020)

Bebek Patlaması Kuşağı bireylerini diğer kuşaklardan ayıran en belirgin özelliği 68 Kuşağı’nın öncüleri olarak görülmeleridir (Ardıç & Altun, 2017, s. 14). Bu kuşakta çok fazla idealist ve muhalefet olma özelliği vardır. Ebeveynlerinin söylediklerini dikkate alan, otoriteye karşı her sorumluluğu yerine getiren bireylerden ziyade daha çok bağımsızlıkları için uğraşan bir kuşaktır (Bayhan, 2017, s. 172). Geçmişte yaşanan ekonomik sıkıntılarının giderek yok olmasıyla bu kuşağın karakteristik yapılarında ciddi anlamda değişiklikler meydana gelmiştir. Aile yapısının değişmesinde etkin bir rol oynayan bu kuşakta, komün yaşam tarzı, gönüllü evlat edinme ile bekar anneliğin ortaya çıkması, kadınların iş hayatına katılması, kadınların özgür olması gibi durumlar görülmektedir. Ayrıca bireyselliği ön planda tutmalarının yanı sıra iş yerlerinde takım çalışmalarına da önem vermektedirler. Eğlence ve lüks harcamaları ile dikkat

çekmektedirler. Genel itibariyle bu kuşak Sessiz Kuşak ile kıyaslandığında daha refah, bolluk, zenginlik içerisinde oldukları ortaya çıkmaktadır.

Bebek Patlaması Kuşağı; savaşların ve büyük ekonomik sıkıntıların bittiği, gündelik yaşamın kolaylaştığı ve teknolojinin ilerleme kaydettiği bir döneme denk gelmektedir. Bu kuşak, televizyonu bilgi aracı olarak kullanan ilk kuşak olma özelliğini taşımaktadır. Bu dönemde radyo ise önemli bir bilgi aracı olmaktadır. Ayrıca radyo ve televizyon bu kuşakta farkındalık oluşturmuş ve tüm dünya genelinde önemli bir bilgi aracı haline gelmiştir. Bu kuşağın bireyleri yaşadıkları dönemde teknolojik gelişmelere tanıklık etmiş olsa da çocukları ile teknoloji ve bilgiye ulaşma olanakları bakımından çok fazla ayrılan tarafları bulunmaktadır (Kuyucu, 2014, s. 848). Gündelik yaşantılarında bilgiye çok önem vermektedirler. Öğrenmenin ne kadar değerli olduğunu bilen ve anlayan bir kuşaktır.

2.4.2.3. X Kuşağı

X Kuşağı 1965-1980 tarih aralığında dünyaya gelen bireyler olarak sınıflandırılmaktadır. Diğer bir yandan X Kuşağı, Bebek Patlaması Kuşağı bireylerinin çocukları olmaktadır. Dünya genelinde araştırmacılar tarafından yapılan tanımlamada X Kuşağı “*Kayıp Kuşak*” olarak nitelendirilmektedir. “*Türkiye için bu kuşak ‘Geçiş Dönemi Çocukları’ olarak tanımlanmaktadır*” (Ardıç & Altun, 2017, s. 15).

X Kuşağı, Sessiz Kuşak döneminde başlayan ve bu dönemde de devam eden Soğuk Savaş ve Vietnam Savaşı’ndan etkilenmiştir. Bunun yanı sıra Amerika’da ilk defa yaşanan Başkan Richard Nixon’un istifası nedeniyle Watergate Skandalı bu kuşak üzerinde büyük bir etki uyandırmıştır. Türkiye’de ise bu dönemin X Kuşağı bireyleri yoğun siyasi olaylara tanıklık etmiştir. Sessiz Kuşağın bolluk, zenginlik içinde yaşamasının sonucunda piyasada meydana gelen maliyet artışı ile hükümetin ekonomik durumu bozulmuştur. X Kuşağı’nın liberalleşen bir dünya düzeninde çok fazla çalışkan olma sebebi Bebek Patlaması Kuşağı’nın aşırı tüketici özelliklerinden sonra 1970’li yıllarında petrol krizini yaşamasıdır (Tur, 2019, s. 22). X Kuşağı bireylerinde yaşayabilmek için daha fazla çalışma inancı hâkimdir. Ayrıca yaşadıkları olumsuz durumlardan dolayı şüpheli ve temkinli davranan, güven duygusunu önemseyen ve gelecek kaygısı olan, az şeyle yetinmesini bilen özelliklere sahiptir. Her şeye pragmatist bakış açısı ile yaklaşmaktadırlar. Olumsuzluklarla baş etmeyi öğrendikleri için sorunları

çözerken sorgulayıcı bir tavır sergilerler. Dolayısıyla daha cesur ve sorumluluk sahibi olmayı öğrenmişlerdir. Değişen dünya dinamikleri karşısında daha idealist ve realist olmaktadırlar. Bağımsızlığına düşkün ve bireycidirler. Bu özellikler ile kolektif düşünce yapısını benimsemişlerdir. Aynı zamanda bu kuşağın bireyleri iş ve aile yaşantısına değer verdikleri gibi dinamik ve kısa sürede değişkenlik gösteren bir karaktere sahip olan ve mücadele etmeyi seven özellikleri vardır (Arslan & Staub, 2015, s. 7). Bu dönemde kadının iş hayatına adım atması ile cinsiyetçi yaklaşımların azalmasına neden olan durumlar söz konusudur. Bu durum geleneksel aile yapılarını da etkilemiştir. X Kuşağı bireylerinde görülen evlenmeden önce aileden ayrı evde yaşama, az sayıda çocuk sahibi olma, boşanma olgusunu normal karşılama, tekrar evlenme gibi durumlar yaşanmaya başlanmıştır. Buna ek olarak genellikle stresli yaşam tarzından uzak durmak isteyen, işi basitleştiren ve eğlenceli hale getirerek yapmaya çalışan bireylerdir. Ayrıca dünyanın hızlı bir şekilde değişime uğraması nedeniyle bu çağa ayak uydurabilmek için büyük bir çaba göstermektedirler. X Kuşağı bireyleri dijital bilgi çağının gelişmelerine uyum sağlama mücadelesi verseler de baş döndürecek şekilde yaşanan bu hıza yetişememekte ve kendilerini yabancı hissetmektedirler (Askeroğlu, 2017, s. 111).

X Kuşağı bireyleri eğitime çok önem verirler. 1965-1980 yılları arasında Türkiye’de toplumu oluşturan bütün sistemlerde büyük bir oranda ilerlemeler kaydedilmiş böylelikle gündelik yaşam tarzı refah düzeye ulaşmıştır (Ardıç & Altun, 2017, s. 16). Bu dönemde X Kuşağı bireylerinin birçoğu genellikle yurtdışına özellikle Almanya’ya işçi olarak göç ettikleri için uluslararası ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Ayrıca bu dönemde Türkiye’de birçok kurum ve kuruluş artış göstermiştir. Çalıştıkları iş yerlerinde en son çıkan teknolojiyi kullanmaktadırlar. Böylelikle gündelik yaşam içerisinde gelişen teknolojiye aşina olmaya başlamışlardır. Teknolojik ilerlemelerin bu dönemde başlamasıyla bilgisayar kullanan ilk kuşak olma özelliğini taşımaktadırlar. Sadece kurumlarda bulunan bilgisayarların evlere taşınma durumu ise kişisel bilgisayarların ortaya çıkmasıyla gerçekleşmiştir. X Kuşağı bireylerinin bir kısmı kamusal alanda kullandığı bilgisayarı ve interneti artık özel alanda da kullanmaya başlamıştır. Bu kuşaktakilerin birçoğu bilgiye bilgisayar ile ulaşabilmektedir. Böylece Türkiye’de X Kuşağı bireylerini 1965-1980 tarih aralığında dünyaya geldiği düşünüldüğünde TÜİK 2020 verilerine göre başlıca nüfus oranları şu şekilde olmaktadır;

Tablo 5. Türkiye’de X Kuşağı’nın Nüfus Dağılımı

Yaş Grubu	Toplam	Erkek	Kadın
40-44	6.235.110	3.145.645	3.089.465
45-49	5.563.666	2.788.035	2.775.631
50-54	4.584.632	2.325.190	2.259.442
Toplam	16.383.408	8.258.870	8.124.538

Kaynak: (TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt İstatistikleri, 2020)

Dünya genelinde ve Türkiye’de yaşanan değişim ve dönüşümlere bakıldığında X Kuşağı bireyleri, televizyonun artışının ardından renkli televizyonun ve kişisel bilgisayarın gelmesi ile yaşam tarzlarının değiştiğine tanık olmuştur (Yalçın ve diğerleri, 2013, s. 149). Böylelikle dijital bilgi araçları bu dönemde teknolojik bir alt yapı oluşturmuş ve X Kuşağı bireylerinin bilgiyi kullanma biçimi dönüşmüştür.

2.4.2.4. Y Kuşağı

Y Kuşağı, 1981-2000 tarih aralığında dünyaya gelen ve günümüzde en fazla nüfusa sahip olan bireylerden oluşmaktadır. Literatürde Y Kuşağı bireyleri sınıflandırılırken birçok araştırmacı tarafından farklı isimler kullanılmaktadır. Bu kuşağın bireyleri yapılan çalışmalarda daha çok Milenyum Kuşağı, Gelecek Kuşak, www Kuşağı, Dijital Kuşak, Net Kuşağı, Neden Kuşağı (Gen Why), Sonrakiler (Nexters) veya Patlama Kopyası (Echo Boomers) olarak sınıflandırılmaktadır (Ekşili & Antalyalı, 2017, s. 92). Y Kuşağı ismi verilerek sınıflandırma yapılmasının nedeni X Kuşağı’ndan ayrı bir şekilde düşünülmesidir. Diğer bir sebep ise İngilizce “WHY” soru kelimesinin Türkçe karşılığının “NEDEN” anlamına gelmesi ile her şeyi sorgulayan Y Kuşağı’na “WHY” kuşağı adı verilmektedir ve kısaca “Y” harfi kullanılmaktadır.

Günümüzde yapılan çalışmalarda Y Kuşağı’nın tarih aralığında belirsizlik veya farklılıklar bulunmaktadır. Daha önce bahsedildiği gibi kuşak olgusunda biyolojik olarak sınıflandırma yapılmaktadır. Fakat dijital bilgi çağında dünyanın hızına ayak uyduramayacak şekilde değişen ya da dönüşen toplumsal olay ve olgular yaşanırken sınıflandırmanın sosyolojik olarak yapılması gerekmektedir. Bu durumdan dolayı bu kuşağın tarih aralığında farklılıklar meydana gelmektedir. Dolayısıyla Y Kuşağı’nın

dünyaya geldikleri tarih aralığı Tolbize'e göre 1981-1995, Yelkikalan ve Altın'a göre 1980-1994 şeklinde ele alınmaktadır (Yüksekbilgili, 2015, s. 260). Bilgi ve iletişim teknolojilerinin bu dönemde daha hızlı bir şekilde gelişme göstermesi toplumda da değişimlerin hızlanmasına neden olmuştur. Hem teknolojinin ilerleme durumu hem de toplumun değişime uğradığı zaman dilimi toplumdaki farklılıkların göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde 1990'lı yıllardan itibaren internetin kullanımında artış olurken Türkiye'de 1990'lı yılların sonuna doğru daha çok kullanılmaya başlanmıştır (Bayar, 2019, s. 38). Bu nedenle Y Kuşağı'nın Batı toplumunda internet ve teknoloji ile tanışma yaşı Türkiye'deki Y Kuşağı'ndan daha önce olmuştur. 1980-2000 tarih aralığına denk gelen Y Kuşağı bazı araştırmacılara göre kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır. 1995'ten öncesi ve sonrası olarak değerlendirilmektedir. Y Kuşağı'nın kendi içerisinde ayrışmasının nedeni, internet kullanımıyla sosyal medya sitelerinin bu tarihlerde artış göstermesidir.

Y Kuşağı bireyleri dijitalleşen dünyayı birebir takip etmiş ve teknolojinin gelişimine doğdukları andan itibaren tanık olmuştur. Teknolojinin gelişimi toplumsal değişimlere yol açtığı gibi bu kuşak üzerinde de hızlı bir şekilde etkisini göstermiştir. Bu kuşak internet, bilgisayar, cep telefonları, mp3, dijital oyunlar ve kameraların dünya genelinde yaygınlaşmaya başladığı dönemde büyümüşlerdir. Böylelikle dijital teknolojileri daha çabuk benimsediklerinden dolayı daha rahat bir şekilde kullanabilmektedirler. Gündelik hayatlarında vakitlerinin yarısından fazlasını bu sanal ortamda geçirmektedirler. Bu kuşakta dijital teknolojileri kullanıp kullanmama durumu gönüllü olmaktan ziyade daha çok vücudun bir parçası haline gelmesi söz konusudur (Deloitte Eğitim Vakfı, 2013, s. 1). Teknolojiye olan düşkünlüğüyle bilinen Y Kuşağı bireyleri bu dönemde sosyal medyanın gelişme göstermesiyle daha fazla dijital ortamda yaşamaya başlamışlardır. Sonuç olarak kendilerine sanal mekânda bir yaşam alanı inşa ettiği ortaya çıkmaktadır.

Y Kuşağı bireyleri sosyalleşme veya iletişim de sınırları aşarak dünya ile bağlantı kurabilmektedir. Bu kuşağın bir önceki kuşakta görülmeyen en önemli özelliği, dünyaya açık bir Türkiye'de doğmalarıdır. Sosyalleşme kavramı bu dönemde değişiklik göstermektedir. Y Kuşağı bireyleri sosyalleşmeyi yüz yüze yerine dijital ortamda gerçekleştirmektedir. Bu özelliklerden yola çıkarak dijital teknolojilerin getirdiği yenilikleri veya gelişmeleri çok yakından takip etmektedirler. Hayatlarını bu olguya

göre şekillendiren bu kuşak önceki kuşağa kıyasla daha fazla dijital teknolojilerle vakit geçiren bireylerden oluşmaktadır. Bu yönden Y Kuşağı bireyleri birbirleri ile çok fazla benzerlik göstermektedir.

Y Kuşağı'nın tarih aralığı dünya üzerinde barışın çok uzun bir süre olmadığı, dijital teknolojilerin küreselleşmeye başladığı ve liberal yaşamın her yerde görüldüğü döneme rastlar (Yalçın ve diğerleri, 2013, s. 151). Buradan hareketle bu tarihler arasında en fazla bilinen Körfez Savaşı, Irak Savaşı, Bosna-Hersek Savaşı, terör saldırıları, doğal afetler gibi olumsuzlukların yaşanmasının yanı sıra teknolojiye de gelişmeler meydana gelmiştir. Yaşanan bu olumsuzluklar ile Y Kuşağı bireyleri teknolojinin gelişimine tanık olmuşlardır. Fakat teknolojinin kullanımı ile Y Kuşağı bireylerinde narsizm ortaya çıkmıştır. Burada bahsedilen narsist kişilik bozukluğu kendisini her açıdan ön planda tutan kişiler için kullanılmaktadır. Bu durumun meydana gelme sebebi olarak günümüzde dijital teknoloji ile gelişen ve hâlâ devam eden uygulamalar ve sosyal medya siteleridir (Seymen, 2017, s. 471).

Dijital teknolojilerle küçük yaşlarda tanışan Y Kuşağı'nın yaşam biçimi, bilgi birikimi sanal dünya üzerinden şekillenmektedir. X Kuşağı kurallara bağlı yaşarken Y Kuşağı daha çok istediği şekilde hayatlarını sürdürmektedir. Bunu ise içerisinde bulunduğu sisteme uyum sağlayarak yapabilmektedir. Yaşam standartları yüksek olduğu için beklentileri de fazla olmaktadır. Y Kuşağı bireyleri monoton bir yaşam tarzını sevmeyen, özgüvenleri yüksek olan, sabırsız kişilikleri olan ve iş hayatında çok zor doyuma ulaşan özelliklere sahiptirler. Ayrıca kolay veya hızlı bir şekilde iş değiştirmektedirler. Çünkü kendilerini geliştirip statülerini yükseltme amacındadırlar. Bu sebeple dijital teknolojiler ve diğer etkenler, iş hayatının mobil ve esnek duruma dönüşmesi çalışanlar üzerinde daha çok özgürlük ve esneklik sağlamaktadır (Yüksekbilgili, 2013, s. 346). Y Kuşağı hemen hemen tüm ihtiyaçlarını dijital ortamda karşılayabilmektedir. Zamanları çok önemlidir. Onlar için sonuçtan ziyade süreç daha ön plandadır. Farkındalıkları çok iyi derecede olduğu için öğrenme durumları çok hızlıdır. Öğrenme aşamasında sorgulayıcı yapılarını açığa çıkarırlar. Dijital ortamda çok fazla bilginin olması Y Kuşağı bireyleri üzerinde güven sorununun oluşmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla bu konuyla ilgili yapılan bir araştırma sonucunda sadece %6,9'u gündelik bilgiler konusunda öğretmenlerden bir şeyler öğrendiklerini kabul etmektedirler (Deloitte Eğitim Vakfı, 2013, s. 5).

Birden fazla işi aynı anda yapabilme becerisine sahip olan Y Kuşağı bireyleri her zaman ön planda olabilmeyi başaramışlardır. Nitekim dijital ortamda var olan bilgileri çok rahatlıkla kullanabilmektedirler. Bu kuşak, dijital bilgi çağının olumlu yönlerini kullanarak hiçbir çaba göstermeden internetten elde ettiği bilgileri daha çok kendilerine yatırım olarak kullanmaktadırlar. Y Kuşağı bireyleri en çok bilgi sahibi olduğu konularda önceki kuşağın eksiklerini tamamlamakta ve onlarda önceki kuşağın var olan bilgi birikimlerinden faydalanmaktadır (Gani, 2016, <https://www.theguardian.com/international>).

Y Kuşağı bireylerinin dünyaya geldiği tarih aralığı dünya genelinde yapılan çalışmalarda belirtilmiş olsa da birçok araştırmacı tarafından kesinlik olmadığı için günümüzde hâlâ tartışmalar devam etmektedir. Bu doğrultuda en çok kabul gören Y Kuşağı bireylerinin dünyaya geldiği tarih aralığı 1980-2000 yılları arasında olmaktadır. Aşağıda Türkiye’de Y Kuşağı sınıflandırmasına giren nüfusun cinsiyet bilgileri ve toplam nüfus oranları verilmektedir;

Tablo 6.Türkiye’de Y Kuşağı’nın Nüfus Dağılımı

Yaş Grubu	Toplam	Erkek	Kadın
20-24	6.663.636	3.408.434	3.255.202
25-29	6.370.954	3.240.543	3.130.411
30-34	6.318.894	3.199.710	3.119.184
35-39	6.473.583	3.270.512	3.203.071
Toplam	25.827.067	13.119.199	12.707.868

Kaynak: (TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt İstatistikleri, 2020)

2.4.2.5. Z Kuşağı

Z Kuşağı son yapılan çalışmalara göre 2000’li yıllardan sonra dünyaya gelen bireyler olarak sınıflandırılmaktadır. Günümüzde (2021) en büyüğü yirmi bir yaşında olan kuşaktır. Özkan Z Kuşağı’nı “*Kuşak I, İnternet Kuşağı, Instant Online (her daim çevrimiçi), Next Generation (sonraki nesil) ya da iGen*” (Özkan, 2017, s. 98) olarak sınıflandırmaktadır. Bu sınıflandırmaların haricinde *Kristal Kuşak, Medya Kuşağı ve Derin Duygusal* gibi isimlerle birçok kaynak tarafından adlandırılmaktadır. Strauss ve

Howe’a göre ise çok fazla bireyselleşmenin görüldüğü ve yalnızlığın tercih edildiği bir kuşak olarak tanımlamaktadır (Aydın & Başol, 2014, s. 4). Fakat fiziksel anlamda yalnız kalsalar da dijital bilgi araçları sayesinde sosyalleşebilmektedirler.

Z Kuşağı bireyleri dünyayı geldikleri an itibariyle dijital bilgi çağı içerisinde yaşamaya başlamışlardır. Z Kuşağı’ndan önceki kuşaklar arasındaki en önemli fark ise takip edilemeyecek kadar hızlılığın ve kırılmaların yaşandığı bir zaman diliminde doğmalarıdır (Altuntuğ, 2012, s. 206). Bu kuşağın bireyleri dijital teknolojilere düşkünlüdürler. Böylelikle sanal ortama kolaylıkla uyum sağlamaktadırlar. Daha yaratıcıdır. Konsantre olma becerileri yüksektirler. Her şeye çabuk sahip olma istekleri vardır. Tüketim konusunda aktif role sahiplerdir. Ayrıca Y Kuşağı’na kıyasla doğduktan birkaç sene sonra teknoloji ile tanışmaktadırlar. Daha sonra tam anlamıyla okuma-yazma bilmeseler de dijital bilgi araçlarını kullanmayı öğrenebilmektedirler. Onlar için bu durum gündelik hayat alanının vazgeçilmez bir gerçeği olarak görülmektedir. Günümüzdeki akıllı telefonlar ile her an her yerde devamlı bir şekilde dijital çağda “connected” olarak yaşayan, sosyal medya sitelerini aktif olarak kullanan, görüntülü ve emojilerle iletişim kuran bir kuşak olarak değerlendirilmektedir (Taş ve diğerleri, 2017, s. 1037). Hızlılık onlar için çok ön plandadır, rahatlarına çok düşkünlüdürler. Yeterince hırslı değillerdir. Özellikle bu kuşak Y Kuşağı bireylerinden farklı olarak sonuç odaklıdır. El, göz, kulak, vb. koordinasyon yapısı çok iyi konumdadır. Adalet kavramı onlar için değerlidir. Dijital teknolojiler ile iç içe yaşadıkları için bireysel özellikleri buna göre şekillenmektedir. Z Kuşağı bireylerini ikna etmek çok zordur. Herhangi bir durum karşısında hevesleri çabucak geçmektedir. Oyun, yemek, giyim, bilgi gibi her türlü ihtiyaçlarını dijital bilgi araçları ile yapabilmektedirler. İş hayatlarında hiyerarşiye pek sıcak bakmazlar. Bu noktada rahat bir karaktere sahip olmalarından dolayı iş hayatında da biraz daha özgür ortam istemektedirler. Böylece yöneticilerin bakış açılarını da eleştirmektedirler. Z Kuşağı bireylerinin haksızlığa karşı kendilerini savunmaları ise daha önceki kuşaklarda görülmeyen bir özelliktir. Bu kuşak kendilerini ezdirmeye müsaade etmezler. Açık sözlü ve dürüst olmaktadır. Böylece kendilerine motive edici bir ortam yaratmaya çalışmaktadırlar. Z Kuşağı bireylerinin karakterlerinde meydana gelen değişimleri doğrudan teknolojiyle bağlantılı olarak düşünmek gerekir (Askeroğlu, 2017, s. 122). Dijital teknolojiler bu kuşağı, gündelik yaşam tarzından bireysel özelliklere kadar etkilemektedir. Z Kuşağı bireylerinin bilgiye

ulaşma durumunun çok kolay bir şekilde gerçekleşmesi önceki kuşaklara göre daha avantajlıdır.

Yapılan araştırmalar değerlendirildiğinde Z Kuşağı bireylerinin dünyaya geldiği tarih aralığı net bir şekilde belirlenmemiştir. Birçok araştırmada ortak olan nokta ise Z Kuşağı bireylerinin dünyaya gelme dönemi 2000’li yıllardan sonra olduğu ve belli bir tarihsel sınırın olmadığı yönündedir. Dolayısıyla Z Kuşağı içerisinde yer alan bireylerin nüfus oranı değişmektedir. TİİK’in 2021 yılındaki verilerine göre Z Kuşağı’nın nüfus sayısı ve diğer bazı bilgileri Tablo 7’de gösterilmektedir;

Tablo 7.Türkiye’de Z Kuşağı’nın Nüfus Dağılımı

Yaş Grubu	Toplam	Erkek	Kadın
0-4	6.121.707	3.140.172	2.981.535
5-9	6.526.593	3.349.253	3.177.340
10-14	6.419.937	3.294.985	3.124.952
15-19	6.230.114	3.201.588	3.028.526
Toplam	25.298.351	12.985.998	12.312.353

Kaynak: (TİİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt İstatistikleri, 2020)

2.4.3. Kuşaklar Arası Farklılıklar

Her kuşak farklı tarih aralıklarında dünyaya geldiği gibi toplumda da farklı olay ve olgular yaşanmaktadır. Böylelikle her kuşak kendi içerisinde farklı düşünce ve yaşam tarzına sahip olmaktadır. Kuşakların toplumda oluşan değişim ve dönüşümlerden etkilenme düzeyi ise yüksektir. Savaşlar, krizler, sosyo-kültürel etkenler, ekonominin kş, siyasi faktörler, doğal afetler, teknolojik gelişmeler gibi durumların yaşanması kuşaklar üzerinde büyük rol oynamaktadır. Bu şekilde dşnldğinde kuşakların etkilenme durumu aynı olmamakta ve bu durum farklı niteliklerde ortaya çıkmaktadır.

Yapılan araştırmalardan yola çıkarak kuşaklar arasındaki farklılıklar hakkında genel bir değerlendirme yapıldığında; Sessiz Kuşak rf ve adetlerine göre kararlar aldığı ve uyumlu bir kişiliğe sahip olduğu görülmektedir. Sonrasında oluşan Bebek Patlaması Kuşağı bireyleri özgürlükleri için çok çaba sarf etmişler ve rahat bir yaşam tarzını benimsemişlerdir. Sessiz Kuşak ve Bebek Patlaması Kuşağı’nın ortak özelliği ise tecrübi

bilgiye en fazla sahip olan bireylerdir. Aynı zamanda bilgiye analog bilgi araçları (kitap, dergi, gazete, radyo ve televizyon) ile ulaşmaktadırlar. X Kuşağı döneminde, toplumsal çözümlerin meydana gelmesi ile gündelik hayat içerisinde değişimler görülmeye başlanmıştır. Ayrıca X Kuşağı bilgisayar teknolojilerinin ortaya çıkmasıyla teknolojiyi önemsemektedirler. Y Kuşağı bireyleri teknolojinin ortaya çıktığı an itibariyle gelişmeleri birebir yaşayıp gören ve gelişmeler neticesinde dinamik bir yaşam tarzını benimsemektedirler. X ve Y Kuşağı'nın ortak özelliği ise sorgulayıcı olmaları ve teknolojiyi kullanabilmeleridir. Son olarak Z Kuşağı bireyleri aceleci ve aşırı derecede teknolojiye bağımlıdırlar. Bütün gereksinimlerini teknoloji ile karşılayan bireylerdir.

Tüm bu özellikler dikkate alındığından kuşaklar arası farklılıklar belirgin bir şekilde bulunmaktadır. Her bir kuşak arasında benzerlik olduğu gibi keskin sınırlarla ayrılan taraflarını da söylemek mümkündür. Örneğin; X ve Y Kuşağı arasında benzerlik bulunurken Sessiz Kuşak ve Z Kuşağı arasında keskin farklılıklar söz konusudur. Dolayısıyla birbirine yakın dönemde dünyaya gelen kuşaklarda benzerlikler görülürken birbirine uzak dönemde dünyaya gelen kuşaklarda büyük oranda farklılıklar bulunmaktadır. Kuşaklar arasında farklılıkların oluşmasında yaş olgusu ve tarihsel süreç içerisinde yaşanan toplumsal olay ve olgular etkili olmaktadır.

2.5. Dijitalleşme Sürecinde Kuşakların Dönüşümü: Dijital Yerliler ve Dijital Göçmenler

Dijital teknolojilerin çok hızla ilerleme göstermesi ile dijital bir yaşam inşa edilmektedir. Dijital bilgi araçları ve internetin ortaya çıkışı günümüzde birçok alanda engelleri ortadan kaldırarak insanların ihtiyaçlarına cevap verebilmektedir. Akıllı telefonlar, tabletler, bilgisayarlar, vb. gibi dijital bilgi araçları yaygın olarak kullanılmaktadır. Fakat dijital bilgi araçlarının kullanımı konusunda birtakım kuşaklar arasında ayrışmalar yaşanabilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta ise dijital teknolojilerin gelişmesi ile hiç kuşkusuz kuşakların bu olgudan etkilenmesidir. Bu olguyu merkeze koyarak kuşakları sınıflandırmak önemli olmaktadır. Bir diğer önemli olan nokta ise dijital teknolojilerin kullanımını yaş olgusuyla birlikte düşündürmektir. Sonuç olarak kuşak olgusunu, küresel bir etki oluşturan dijital yaşam üzerinden açıklamak doğru olmaktadır.

Dijital bilgi araçlarına aşına olamayan aynı zamanda kullanmakta zorluk çeken ve dijital yaşamın içerisinde büyüyen, buna kolay uyum sağlayan iki tür kuşaktan bahsetmek gerekmektedir. Teknolojik gelişmelerdeki değişime önceki kuşaklar uyum sağlamakta güçlük çekerken, sonraki kuşakların çok hızlı bir şekilde uyum sağladıkları görülmektedir (Bağcı & İçöz, 2019, s. 233). Dijitalleşmenin etkisinde büyüyenler ile bu değişime sonradan dahil olanlar olarak iki ayrı kuşak bulunmaktadır. Bu bağlamda bireyleri Prensky (2001a) “*dijital yerli*” ve “*dijital göçmen*” kavramlarını ortaya koyarak kuşaklar arasında çeşitli farklılıkların olduğunu ifade ederek çalışmalarında yer vermiştir. Dijital teknolojilerin gelişimine göre varlığını sürdüren bu bireyleri 1980 yılı öncesi ve sonrası dünyaya gelenler olarak sınıflandırmanın yapılması daha anlaşılır olmaktadır. Y Kuşağı ve ardından dünyaya gelen bireyler(Y Kuşağı, Z Kuşağı) “*dijital yerli*”, Y Kuşağı ve öncesinde dünyaya gelmiş olanlar(Sessiz, Bebek Patlaması, X) “*dijital göçmen*” şeklinde ifade edilmektedir (Bayhan, 2014, s. 15). Diğer yandan dijital yerli ve dijital göçmen olarak ayrılan bireylerin bilgi ve bilgi kullanma biçimi konusunda önemli derecede farklılıklar görülmektedir. Dijital teknolojilere her bireyin eşit bir şekilde ulaşma imkânı olmadığı gibi, bu teknolojilerin kullanımı konusunda eşit olma durumu da görülmemektedir (Kandemir, 2020, s. 54).

2.5.1. Dijital Yerliler

Dijital teknolojilerin ve internetin iç içe geçmesiyle çevrimiçi ortamlar gündelik hayatın merkezine yerleşmiştir. Günümüzde birçok gereksinim bu ortamda giderilmeye başlanmıştır. Dünya da teknolojik gelişmelerin başladığı dönemde doğan ya da büyüyen kuşaklar, uyum sağlama sürecine girmiştir.

Genel itibariyle dijital teknolojiler ile doğan ya da büyüyen bireyler birbirine yakın farklı tarihler ile belirtilmektedir. Farklı araştırmacılar bu konuda çeşitli tanımlamalar yapmaktadır. Bu noktada Prensky’nin 2001 yılında yaptığı çalışma çok fazla bilinmekte ve kabul görülmektedir. Prensky (2001b) tarih aralığı olarak 1980 ve sonrasında doğan bireyler olarak sınıflandırmakta ve bu bireyleri “*dijital yerli*” olarak nitelendirmektedir. Günümüzde ise 1980 yılından itibaren doğan bireylerin dijital teknolojileri daha fazla kullanması ve gündelik hayat alanının bir parçası olması nedeniyle dijital yerli olarak ifade edilmektedir.

Dijital yerliler, “*Binyılın öğrencileri (millennials), internet nesli (Net Generation), oyun nesli (the gamer generation), yeni nesil (next generation, n-generation), siber çocuklar (cyber kids), zaplayan insan (homo zappiens), çekirge zihin (grasshopper mind)*” (Pedro 2006’dan akt. Şahin, 2009, s. 156) şeklinde farklı tanımlamalar yapılmaktadır.

Dijital yerliler olarak adlandırılan bu topluluk internet, dijital oyun, dijital bilgi araçları, sosyal medya ve Web siteleri olmayan bir dünya düşünememektedirler. Sanal ortamın dijital bir dile sahip olması, dijital yerlilerin çok kolay uyum sağlamalarının yanında dijital dille konuşmaları onları farklılaştırmaktadır. Dijital yerlilerin kullandıkları dilin farklı olmasının en önemli sebebi internet ve dijital ortam olmaktadır (Kurt ve diğerleri, 2013, s. 12). Onlar için internet ve dijital ortam kaçınılmaz bir gerçekliktir. Bu durum fiziksel yaşamdaki gerçeklik kavramının yerine geçmektedir. Dijital yerliler dünyaya geldikleri andan itibaren dijital ortama uyum sağlayabilmekte ve bu duruma kolay alışabilmektedirler (Çetin & Özgiden, 2013, s. 175). Dijital yerlilerin gündelik hayat tarzına bakıldığında dijital yaşamın daha da yaygınlaşmaya başladığı görülmektedir. Ayrıca dijital yaşam içerisinde birçok yenilikleri hemen öğrenebilmektedirler. Dijital yerliler, dijital teknolojiler ve internet olgusundan bağımsız düşünülmemektedir. Bu bakımdan dijital yerlilerin önceki kuşaklara göre yaşam tarzında farklılıklar bulunmaktadır. Davranış şekilleri, giyim tarzı, saç stilleri, bilgiyi elde etme yolları gibi birçok konuda farklılığı dijital yerlilerde görmek mümkündür. Dijital teknolojileri farklı alanlarda kullanabilme potansiyelleri vardır. İletişim kurma biçimleri çok fazla olmakta ve küresel bir kitleye istediği zaman ulaşabilmektedir. İnsan ilişkilerinde kullanıldığı alan dönüşüme uğramıştır. En fazla mikroblog türlerini, sosyal medya ve web sitelerini aktif bir şekilde kullanarak etkileşim içerisinde olmaktadır. Bu sitelerden istedikleri bilgilere de ulaşabilmektedirler. Bilgiye erişimi ve paylaşımı sanal ortam içerisinde olmaktadır. Kişisel veya kişisel olmayan bilgileri sanal ortamda paylaşmaktan keyif almaktadırlar. Dijital yerliler daha çok sanal ortamdaki bilgilere başvurmakta ya da görsel, işitsel, canlı video olarak eş zamanlı işlemleri aynı anda yapabilmekte ve doğrusal olmayan verilerden bilgiye ulaşmaktadırlar (Şahin, 2009, s. 162). Dijital yerliler sanal ortamda öğrenme yeteneğine sahip olup bilgi edinme ihtiyacını bu ortamda karşılamaktadır. Sanal ortamın dışında olan kütüphane, kitap, ansiklopedi, vs. gibi analog bilgi araçlarını pek fazla kullanmadıkları görülmektedir. Bilgisayar, akıllı telefon, tablet gibi dijital bilgi

araçlarını en yoğun bir biçimde kullanmaktadırlar. Sosyal medya siteleri veya web siteleri dijital yerlilerin bilgiye daha hızlı erişim sağladıkları alanlardır. Dijital yerliler öğrenme aşamasında yardım beklemek yerine deneme-yanılma yoluyla tek başına araştırıp öğrenmeyi tercih ederler. Böylece dijital bilgi araçları onların hayatında merkezi bir konuma sahiptir. Bu araçlar ile sanal ortamda öğrendiklerini başka insanlara aktarabilmektedirler. Dijital yerliler sanal ortamda öğrendikleri bilgilerle büyüyen bireylerden oluştuğu için düşünce biçimlerinin alt yapısını bu ortam oluşturmaktadır.

2.5.2. Dijital Göçmenler

Dijital bilgi çağında dünyaya gelmemiş fakat dijital teknolojilerle sonradan tanışan, benimsemekte zorlanan ve buna rağmen değişimlere ve gelişmelere uyum sağlamaya çalışan bireyler “*dijital göçmen*” olarak sınıflandırılmaktadır. Dijital göçmen kavramı 1980(Y Kuşağı) öncesinde dünyaya gelen bireyleri kapsamaktadır. Dijital bilgi araçları ile sonradan karşılaşarak kendilerini yeniliklerin ve gelişimlerin içerisinde bulmuşlardır. Böylelikle yaşadığımız çağ içerisinde okullarda kıdemli olarak görev yapan öğretmenleri dijital göçmen olarak nitelendirmek mümkündür (Arabacı & Polat, 2013, s. 14). Bunun yanı sıra dijital teknolojilere hevesi olan, mesleğinden dolayı ilgi alanına giren, gönüllü ve zorunlu olarak kullanan teknoloji destekli mühendisler, bilim insanları, bilişim uzmanları, vb. olarak çalışan bireyler dijital göçmenler arasında bulunmaktadır.

Dijital göçmen olarak sınıflanan bireyler, dijital teknolojileri kullanmakta zorluk yaşamaktadırlar. Bu yüzden anlayamadıkları zamanlarda dijital yerlilerden yardım istemektedirler. Öğrendikleri bilgileri sürekli olarak uygulayarak kalıcı hale getirmektedirler. Onların gerçekliği fiziksel bir ortam olmasından dolayı dijital ortamda yabancılik çekmektedirler. Dijital göçmenler, teknolojik gelişmelerle toplumsal değişim ve dönüşümün sonucunda meydana gelen dijital dil ve kültüre aşına olmaya çalışan bireylerdir (Tur, 2019, s. 33). Dijital göçmenlerin kendi döneminin toplumsal olay ve olgularına göre şekillenen ortak bir dil ve kültür yapısı vardır. Kendilerine has kullandıkları kelimeler ve bunları ifade etme şekilleri dijital yerliler tarafından çağ dışı olarak kabul edilmektedir. Böylece dijital yerlilere kıyasla teknolojinin dilini daha geç öğrenme eğilimindedirler. Bu yüzden çoğu zaman etrafında dijital yerli sınıflandırılmasına giren bireylere sorarak dijital dili öğrenme çabasına girmektedirler. Dijital dili öğrenseler dahi dijital yerliler kadar mümkün olmamaktadır. Bu durumun

sebebi onların dijital teknolojiler içerisinde doğmamasından kaynaklanmaktadır. Bu konuda hep bir tedirgin veya endişelidirler. Dijital göçmenler bilgi araçlarını kullanırken en son çıkan yeniliklere pek fazla hâkim olamamaktadır. Dolayısıyla dijital bilgi araçlarını kullanırken günümüzde çok yaygın kullanılan Bloglar veya diğer paylaşım biçimlerinin yerine mail ile bilgi almayı seçmektedirler. Alışkanlıklarından vazgeçmede güçlük çekmektedirler. Dijital göçmenler bilgi paylaşımını daha çok yaşlılarıyla bilgi alışverişinde bulunmak gibi fikri arzusunu gidermek amacıyla kullanmaktadır (Prensky, 2001a, s. 3).

Dijital göçmenler teknolojik ürün hakkında teknik bilgiye sahip olmak için kullanma kılavuzunu okuma çabasındadırlar. Diğer taraftan sosyal medya sitelerini veya web sitelerini aktif olarak kullanamamaktadırlar. Grafik ya da hiper metin biçimleri yerine basılı olan bilgi araçlarına veya görsellik içermeyen doğrusal okumalara başvurumaktadırlar (Arabacı & Polat, 2013, s. 15). Dijital göçmenlerin teknoloji ve interneti kullanım eğilimleri zorunluluktan dolayı ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra teknoloji ve internetin farklı ihtiyaçlara da cevap vermeye başlamasıyla kullanım sayısında artış olduğu görülmektedir. Örneğin; dijital göçmenler görüntülü konuşma, dijital oyun, fatura ödeme gibi dijital çağın imkânlarından yararlanabilmektedir. Böylelikle yaşamlarında teknolojiden bağımsız hareket etmemektedirler.

Bilgi ve bilgiyi kullanma biçimi farklılık göstermektedir. Dijital bilgi çağında dijital göçmenler özellikle deneyimlenmiş bilgilere sahip olmasından dolayı hem yaşlılarının hem de dijital yerlilerin bilgi boşluğunu doldurmaya çalışmaktadırlar. İlk önce fiziksel materyalleri daha sonra dijital teknolojiler ve internet ortamını kullanmayı tercih etmektedirler. Örneğin; kütüphanede araştırma yapmayı severler. Böylelikle dijital göçmenler bilgi ve bilgiyi kullanma biçiminde baskı ya da matbaa teknolojilerinden elde edilen materyalleri daha ön planda tutmaktadır. Bugün dijital yerliler interneti daha fazla kullanırken dijital göçmenlerin interneti daha az kullandıkları ortaya çıkmıştır (Uysal, 2020, s. 54). Fakat bu konuda dijital göçmenler ile dijital yerliler arasında farkın kapatılacağına yönelik eğilimler bulunmaktadır.

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİJİTALLEŞME SÜRECİNDE BİLGİYİ KULLANMA BİÇİMLERİ

3.1. Dijitalleşme ve Bilginin Dönüşümü

Yazının keşfi bilginin üretimini somut bir biçime dönüştürmüştür. O günden günümüze kadar gelen tarihsel süreçte bilgi pek çok açıdan değişim ve dönüşüme uğramıştır. Öncelikle bilgi, harflerden sayısal verilere dönüşmüştür. Bilginin; doğası, amacı, üretimi, tüketimi, niteliği, niceliği, denetim mekanizması, bilginin kaydedilme ve iletim şekli ve bulunduğu alan dönemin koşullarına bağlı olarak farklılaşmıştır. Tüm bu etkenler düşünüldüğünde geçmişe kıyasla bilginin en fazla etkilendiği ve dönüşüme uğradığı gelişmelerden biri ise dijital teknolojilerdir.

Zihinde oluşan bir bilginin somut bir kaynak aracılığıyla dışavurumu “*bilginin dönüşümü*” olarak tanımlanabilir. Önceden zihinde oluşan bilgiye ilişkin deneyimin yüz yüze temas halinde aktarımı varken günümüzde dijital bilgi araçlar ile aktarılması olarak düşünülmektedir. Bu dijital ortamda aktarılan bilgiler, insanlar arasında oluşan sosyalleşmenin yeni bir boyut kazanmasına da katkıda bulunmaktadır. Bilgiye ilişkin deneyimlerin dijital ortamda yazıya dökülerek ifade edilmesi sosyalleşme olgusunda önemli bir etkidir. Diğer yandan birçok kişi tarafından aktarılan ve sonrasında öğrenilen bilgilerin insan zihninde bireysel bir bilgiye dönüşmesi dijital ortam ile gerçekleşmektedir.

Dijital teknolojilerin gelişmesinde bilgi en üst düzeyde aktif rol oynar. Bilgi unsuru, en temelde dijital teknolojilerin oluşum aşamasında hammadde olarak nitelendirilmektedir (Orhan & Genç, 2018, s. 268). Buradan hareketle bilgi, dijital ortamın alt yapısını oluşturmaktadır. Bilginin sayısal verilere dönüşmesi ve dijital teknolojiler ile bir araya gelmesi aynı zamanda ham bilgilerin artışına da zemin hazırlamaktadır. Bu noktada, ham bilgilerin fiziksel materyallikten dijital bir bilgiye dönüşmesi gerçeği ortaya çıkmaktadır. Bu duruma bağlı olarak, bilginin bulunduğu ortam dijital teknolojilerle dönüşüm yaşamıştır. Yazılı bilgi araçlarında yer alan bilgiler özelliğini kaybederek dijital ortamda istenilen bir şekilde değişime uğrayabilmektedir. Yani dijitalleşme ile bilgi esnek bir özellik kazanmaktadır. Bilginin başkaları tarafından anlaşılmadan kolaylıkla bir tuşla silinebilmesi, yazılabilmesi veya aktarılması söz konusudur. Nitekim, orijinal bilgiler birçok sayıda kopyalarıyla karşı karşıya gelmektedir. Böylelikle dijital ortamda yer alan bilgilerin artışında sınırsızlık meydana

gelmektedir. Zaman ve nicelik konusunda sınır bulunmadığı için aynı konu üzerinde birçok bilginin dijital ortamda özgürce dolaşımı söz konusudur. Bilginin nicelik faktöründe yaşanan artışın en temelde bilginin iletim şeklinden kaynaklanan bir durum olduğu kaçınılmaz bir gerçekliktir. Dolayısıyla dijital bilgi araçlarının çeşitlilik kazanması bilginin niceliğini de etkilemektedir. Dijital bilgi çağını ön planda tutan özelliklerinden biri ise enformasyondaki artıştır (İşliyen, 2020, s. 250). Fiziksel materyaldeki bilgilerin dijital bilgiye dönüşmesiyle işitsel veya görsel olarak ifade edilme şekli ortaya çıkmakta ve bireyler dijital bilgi araçlarında birden fazla enformasyonu eş zamanlı olarak yeni bir bilgi elde etme durumuyla karşılaşmaktadır. Örneğin televizyonda film veya dizi seyrederken alt tarafta kamu spotu veya herhangi bir reklamın bilgisi göze çarpmaktadır. Bu durumun yanı sıra akıllı telefon ile bir metin okurken aynı zamanda tableten veya bilgisayardan da müzik dinlenebilmektedir. İkinci bir araç aynı anda kullanılarak dijital ortamda bilgi sahibi olunabilir ve paylaşılabilir.

Dijital bilgi çağında hız faktörü; bilginin üretilmesi, aktarılması veya yayılması konusunda önemli olmaktadır. Dijital bilgi araçları ile dijital ortamda paylaşılan bir bilgi geçmiş dönemlere kıyasla çok kısa sürede alıcısına ulaşabilmektedir. Bilginin hız kazanması daha önce bahsedilen bilginin niceliğine de etki etmektedir. İnteraktif bir özelliğe dönüşen dijital ortamdaki bilginin baş döndürücü bir şekilde bu ortamda var olup daha sonra yerine yenisi eklenmektedir. Dolayısıyla sosyal medya sitelerinde interaktif etkileşimi açık ve net bir şekilde görülmektedir (Yüksel, 2014, s. 132). Bilginin hız kazanması ve güncel olması bu noktada önemli bir durumdur. Diğer yandan bilginin artış göstermesi ya da bilgi yığınının oluşması herkesin bilgi üzerinde söz hakkına sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

Dijital teknolojilerin gelişme göstermesinin sonucunda dijital ortamda yer alan bilgi ile gündelik hayattaki bilgi gerçek dünyada birbirini tamamlayabilmektedir (Karabacak & Sezgin, 2019, s. 324). Fakat gerçek dünyada yer alan bilgilerin karşılığı tam olarak dijital ortamda yer alan bilgiler de bulunmamaktadır. Bu doğrultudan hareketle, bilgi ve yaşam arasındaki gerçeklik boyutu sorgulanır hale gelmektedir. Bilgi giderek ticari bir malzemeye dönüşmektedir (Bayhan, 2019, s. 49). Böylelikle dijital teknolojiler sayesinde ekonomik bir değere dönüşen bilginin kullanımı arttıkça değeri de bu duruma paralel olarak artmaktadır. Bilginin artan değeri ise onu bir güç unsuru haline getirmektedir. Bilginin dönüşümünde yaşanan tüm bu etkenler, bireyler üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkiler oluşturmaktadır.

3.2. Dijitalleşme ve Bilginin Ulaşılabilirliği

Bireylerde bilgiye ulaşım bilgi ihtiyacının oluşması sonucunda sağlanmaktadır. Dijital bilgi çağında bilgi bombardımanı yaşanmaktadır. Herhangi bir bilgiye ulaşılırken internetteki arama motorları veya bilgi araçları hakkında ön bilgiye sahip olunması önemli olmaktadır. Bilgiye ulaşım konusunda web siteleri(*Academia.edu* ve *ResearchGate.com*), açık erişim ile ulaşılan araçlar(kütüphane, dokümantasyon), dijital bilgi araçları(akıllı telefon, tablet, bilgisayar), sosyal medya siteleri(*Twitter*, *Facebook*, *Youtube*) gibi dijital ortamda bir gruplandırma yapılarak konusuna göre bilginin ulaşımı daha kolay olabilmektedir. Bilgiye ulaşım esnasında dijital bilgi araçlarını kullanabilmek ve bu araçların kullanımı hakkında bilgi sahibi olmak da önemlidir. Bahsedilen bu dijital bilgi araçları aynı anda küresel bir kitlenin güncel bilgilere ulaşmasına imkân vermekle birlikte zaman tasarrufu da sağlamaktadır (Özsağır & Küllük, 2003, s. 570). Bu nedenle bilgiye ulaşımında bu araçların kullanımı artış göstermektedir. Dijital teknolojiler alanında gelişme gösteren toplumlar güncel bir bilgiye anında ulaşım sağlamak amacıyla her geçen gün yeni sistemler ortaya koymaktadır (Ortaş, 2018, s. 226).

Tarihin en eski dönemlerinde insanlar konuşarak, resimler veya işaretler ile bilgi sahibi olurken baskı ya da matbaa teknolojilerin keşfedilmesinden sonra yazılı bilgi araçları ile bilgiye ulaşılmıştır. Bu dönemde bilgiye ulaşım çok zor olmaktadır. Fakat günümüze gelindiğinde ise dijitalleşme süreciyle dijital ortamda rahatça bilgiye ulaşılmaya başlanmış ve bilgi araçları çeşitlilik göstermiştir. Web siteleri, sosyal medya siteleri, dijital bilgi araçları, elektronik ortam ile elde edilen e-kitap, e-gazete gibi bilgi araçları bilgiye ulaşımında en aktif rolü üstlenmektedir. Dijital bilgi çağında internet aracılığıyla küresel bir hızla kolay bir şekilde bilgiye ulaşım sağlanabilmektedir (Mazrui, 2006, s. 418). Özellikle internetin olması ve internetin dijital bilgi araçlarında yer alması analog bilgi araçlarına göre bilgiye ulaşımında en önemli iki özelliktir. Böylelikle bilgiye ulaşımın hem ucuz olması hem de hız kazanmasından dolayı mesafelerdeki engellerinde ortadan kalktığı görülmektedir. Dijital bilgi çağında bilginin önemi tartışılmaz olup aynı zamanda bilgiye ulaşımın ihtiyaç haline geldiği kabul edilmektedir.

3.3. Dijitalleşme ve Bilginin Doğruluğu

Bilgi bağımsız hareket etmektedir. Bilginin başına buyruk bir şekilde dijital ortamda yayılması onu karmaşık bir yapının içerisine sürüklemektedir. Dijital ortamda oluşturulan herhangi bir bilginin kişiye göre hazırlanması söylenti ya da ideoloji içeren bir özellik taşımaktadır. Bu ortamdaki bilgiler eksik, yalan, yanlış, yanıltıcı veya farklı anlamlara yönelten bir nitelik taşımaktadır. Dolayısıyla birçoğu kasıtlı olarak veya kasıt gözetmeden bu tür durumlara neden olabilmektedir. Yanlış veya sahte bilgiler tarihsel süreç içerisinde meydana gelmiş ve günümüzde de hâlen varlığını sürdürmektedir. Enformasyon özelliğiyle oluşturulan bu özellikteki içerikler ise bireylerin veya toplumun algısında doğru olmayacak şekilde bilgilere neden olmaktadır (Eroğlu & Çakmak, 2020, s. 308).

Dijital bilgi çağı içerisinde sosyal medya sitelerinin çeşitlilik göstermesi bilginin küresel anlamda dolaşımını da hızlandırmaktadır. Bu noktada bilginin farklı kullanıcılar tarafından yayılımı ve sayısının artışı doğruluğu konusunda birtakım sorunları gündeme getirmektedir. Bilginin sürekli dinamik yapıda olması veya yerine yenisinin gelmesi insanların eleştirel düşünme tarzını da ortadan kaldırmaktadır. Sosyal medya ve Web siteleri hakkında yeterince bilgi sahibi olmayan kullanıcılar birçok bilgiye doğrudan inanmaktadırlar. Böylece her türlü sebepten ötürü sahte veya yanlış bilgiler dijital ortamda çok fazla yer almaktadır. Kolay ve hızlı bir şekilde sosyal medya ve Web siteleri ile paylaşım imkânı sunan dijital ortam bu tür bilgilerin oluşmasına yol açmaktadır. Belirli bir kısıtlama olmadan her düzeyden insan kullanıcı olarak bilgi yayılımına sebep olabilmektedir. Burada ortaya çıkan en önemli sorun ise manipüle ederek doğru bilgi ile kullanıcıların arasına mesafe girmesine neden olmasıdır (Aydın, 2020, s. 79). Dijital bilgi araçlarının görsel, işitsel ve canlı video şeklinde özelliklerinin bulunması bilgilerin farklı şekillerde ve rahatlıkla manipüle edilmesine izin verilmektedir. Alt yapısı yanlış veya sahte olan bilginin üzerine ekleme yapılarak yepyeni bir bilginin oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Sosyal medya ve Web siteleri ile meydana gelen sahte veya yanlış bilgiler, post-truth kavramını gündeme getirmektedir. Post-truth kavramı ise hakikat-sonrası anlamında olup 2016 yılında ortaya çıkan bir dönemi belirtmektedir. Bu kavram, dijital ortamda gerçek bilgi ile yalan/yanlış/sahte/eksik bilgilerin iç içe geçerek belirsiz bir

anlam kazanması aynı zamanda bu bilgilerin kişilerin düşüncelerine göre ifade edilmesi, yorumlanması olarak görülmektedir (Kavaklı, 2019, s. 665). Dijital ortamda paylaşılan bilgilerin kişiye göre ifade edilmesi veya yorumlanması sonucunda bu bilgiler kullanıcılar tarafından doğru bilgi olarak algılanmaktadır. Ayrıca doğru bilgi ile sahte veya yanlış bilgi iç içe geçmekte ve ayırt edilmesi pek mümkün olmamaktadır. Bu durumda ise karar alma aşamasında bireylere veya topluma ciddi oranda zarar vermektedir.

Sahte veya yanlış bilgiler dijital ortamda kullanıcılar tarafından yanlış bilgilendirmeye ve dezenformasyona yol açmaktadır. Bu kavramlar, sosyal medya ve Web siteleri ile daha fazla ortaya çıkmaktadır. Yanlış bilgilendirme, kasıtlı olmadan bir bilginin kullanıcının anladığı şekliyle yanlış ifade edilmesi veya değer yargılarıyla yorumlanması olarak tanımlanmaktadır (Eroğlu & Çakmak, 2020, s. 311). Yanlış bilgilendirme kasıtlı bir amaç gütmeye için herhangi olumsuz bir durum söz konusu değildir. Fakat dezenformasyon, bireyleri veya toplumu bilinçli bir şekilde manipüle etme amacı gütmektedir. Bu durum ise dijital ortamda konuşulmasını ve daha ön planda olmasını sağlamak için yapılmaktadır. Dezenformasyon, tasarlanarak veya planlı bir şekilde zarar vermek amaçlı yapılan sahte veya yanlış bilgilerin paylaşılması olarak ifade edilmektedir (Aydın, 2020, s. 79). Dezenformasyon, yanlış bilgilendirmeye göre daha çok kötü ve tehlikeli olmaktadır.

Dijital bilgi çağında yaşanan yanlış veya sahte bilgilerin oluşması sonucunda hem bu tür bilgilerin önüne geçilmeye çalışılmakta hem de doğru bilginin önemi artmaktadır. Sosyal medya ve Web siteleri ile dünya genelinde artış gösteren yanlış veya sahte bilgilerin önüne geçebilmek için doğruluk kontrol merkezleri ortaya çıkmaktadır (Şener, 2018, s. 357). Bu platformun en önemli özelliği her türlü bilginin sağlaması yapılarak farkındalığı arttırmak ve doğru bilgiye katkıda bulunmaktır. Örneğin dünya genelinde bu konuda “*First Draft Network*” ve sonrasında Google üzerinden bilgileri teyit etmek amacıyla kurulan bilgi doğrulama hizmeti kurulmuştur. Türkiye’de ise kuruluş sırasına göre ve en çok bilinenler arasında yalansavar.org, dogrulukpayi.com, malumatfuruş.org, teyit.org bulunmaktadır (Aydın, 2020, s. 80). Bu platformlar kullanıcılar tarafından önemli görülmekte aynı zamanda yanlış veya sahte bilgilerin yerine doğru bilgileri göstermektedir.

Oxford Üniversitesi Reuters Enstitüsü aracılığıyla 2018 yılında yapılan araştırmaya göre, 37 ülke arasında %49 oranıyla en çok yanlış veya sahte habere maruz kalan Türkiye olmaktadır (Fletcher, 2018, s. 39). Bu bilgilerden çıkarım yapıldığında ise Türkiye'nin doğru bilgi kapsamında çalışmaların yürütülmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

3.4. Dijitalleşme ve Bilginin Güvenilirliği

Dijital bilgi araçlarına sahip olma veya sosyal medyaya üye olma oranının yaygınlaşması sonucunda bilginin kolay ve hızlı bir şekilde yayılması, bilgilerin güvenilir olup olmadığı konusunu gündeme getirmektedir. Dijitalleşme sürecinde bilgilerin dönüşümü, ulaşılabilirliği, doğruluğu kadar güvenilirliği de önemli olmaktadır. Buradan hareketle, bilgiler elektronik ortama veya dijital ortama transfer edilirken bilginin kaynağı belli olmadığı için güvenilirliği de önemli bir soruna dönüşmektedir.

Geçmişteki bilgi araçları ile günümüzdeki bilgi araçları arasında farklılık bulunmaktadır. Değişen veya dönüşen bilgi araçları bilgiye olan güven kavramını da etkilemektedir. Bu bağlamda yazı, ses ve daha sonra görüntünün gelmesiyle kısıtlı olarak ulaşılabilen bilgiye güvenilirliğin daha fazla olduğu düşünülmektedir. Günümüzde görsel, işitsel ve canlı video özelliklerinin bir dijital bilgi aracında bulunmasıyla rahatça ulaşılabilen bilgilere güvenirlilik pek fazla olmamaktadır.

Dijital ortamda yer alan bilginin çoğu zaman kime ait olduğu bilinmemesi, birçok kişi tarafından defalarca kez yeniden yazılması ve artan bilgi araçları ile kolaylıkla aktarılması bir denetim mekanizmasının olmamasından kaynaklanmaktadır (Neuman, 2018, s. 248). Bu durum dijital ortamda bilgi güvenilirliğinin oluşmamasına neden olmaktadır. İdeoloji içeren veya kişisel değer ve yargılarla paylaşılan bilgiler ile gerçek veya doğru bilgileri dijital ortamda fark edebilme durumu çok zor olmaktadır. Gerçek olmayan bilgiler küresel bir hızla yayıldığında o bilgi etrafında oluşan topluluk da o hızla yaygınlaşmaktadır. Böylelikle bu durumda bilginin güvenilirliği oldukça önem kazanmaktadır. Her türlü bilginin bireyler tarafından istenildiği şekilde yorumlanması sonucunda inanılabilirliği veya güvenilirliği açısından belge niteliğinde karşılığı bulunmamaktadır. Günümüzde bireyler bilgiyi hangi web sitelerden aldığı, denetim mekanizmasının olup olmadığı, bilgiyi paylaşanın nasıl bir eğitim aldığı, vb.

gibi etkenler güvenilir bir bilginin tespitinde ön planda olmaktadır. Diğer yandan aynı bilgi her bir kaynakta değişkenlik göstermektedir. Bireyler bilgilerin niceliğine bakarak niteliği konusunda bilgiye güvenmede güçlük çekmekte ve bir bilgiye güven duyacakları zaman uzun bir süre takip ettiği sitelerden yararlanmaktadırlar (Bayhan, 2019, s. 123). Böylelikle bireylerin bilgi denizi içerisinde birçok sitede aynı içerik ile karşılaşması ve tek bir siteden güvenilir bir bilgiye ulaşması sonucunda ikna olma ya da inanma oranı daha fazla artmaktadır.

Sosyal medya siteleri bilgi güvenilirliği konusunda büyük bir etken olmaktadır. Bir denetim mekanizmasının bulunmaması hızlı ve kolay bir şekilde bilginin çeşitlilik kazanmasına neden olmaktadır. Denetleme ve gözetleme uygulamaları dijital ortamda yeteri kadar mümkün olmamaktadır. Güvenirlilik konusunda bilgi ve kaynak arasında bir ilişki söz konusudur. Bilgi güvenilirliği kadar kaynak güvenilirliği de çok önemli olmaktadır (Türkoğlu & Doğan, 2018, s. 377).

3.5. Dijitalleşme ve Bilginin Mahremiyeti

Mahremiyet kavramı konusunda araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlamalar yapılmaktadır. Kimi araştırmacı merkeze bireyi koyarken kimi araştırmacı ise toplumu koyarak açıklamaktadır. Bu yüzden mahremiyet kavramını net bir şekilde ifade etmek mümkün olmamaktadır. Müslüman toplumlarda “*mahrem*” teriminden türeyen mahremiyet kavramı, diğer toplumlarda “*privé veya private*” gibi kelimelerle ifade edilmekte ve anlamı ise “*özel alan*” olarak tanımlanmaktadır. Mahremiyet kavramı, bireylerin herhangi bir kişi veya kişiler ile kurum veya kuruluşlar tarafından hayatına müdahale edilmediği sadece kişiye ait olan özel yaşam alanı şeklinde adlandırılmaktadır (Kırboğa, 2020, s. 112).

Mahremiyet kavramı dinamik bir özellik içermektedir. Her toplumda aynı anlamda karşılığı bulunmamaktadır. Bireye özgü bir yaşam alanı ve bireyin bilgilerini kapsayan bir olgu olarak ifade edilmektedir. Fakat anlam olarak toplumdan topluma farklı anlamlara karşılık geldiği gibi kişiden kişiye göre de değişiklik göstermektedir. Böylelikle mahremiyet kavramını belirli bir kalıbın içerisine koymak mümkün değildir. Mahremiyet kavramı tarihsel süreç içerisinde zaman ve mekân kavramlarının etkisiyle toplumsal olay ve olgulara göre farklılık göstermektedir.

Bireyin ve toplumun bir parçası olan mahremiyet olgusu, bireyler arası ve toplumla olan ilişkisini belirleme aşamasında önemli bir rol oynamaktadır. İnternetin ortaya çıkması ve dijital teknolojilerin yaygınlaşmasından sonra sosyal medya ve Web siteleri ile mahremiyet kavramında meydana gelen ihlal durumu hızlı bir şekilde artış göstermektedir. Dijital bilgi çağı ile mahremiyet olgusu yeniden şekillenmekte ve bu olgu üzerinde sosyal medya ve Web siteleri en büyük etken olarak görülmektedir. Günümüzde bireylerin dijital ortam üzerinden tüm ihtiyaçlarını karşılaması veya sosyal medya ile ilgili etkileşimleri esnasında karşılığında bilgilerini paylaşması mahremiyete dair problemlerin tekrar ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Eroğlu, 2018, s. 131). Her birey dijital ortamda basit bir işlem yaparken dahi bilgilerini gönüllü olarak ya da farkında olmadan paylaşmaktadır. Bu durum günümüzde sosyal medya ve Web sitelerinin ses, fotoğraf, canlı video gibi özellikleri ile gerçekleşebilmektedir. İnternet kullanımı bir ihtiyaç hâline gelmesiyle dijital ortamda yapılan birçok şey ifşa olmaktadır. Örneğin; telefon görüşmeleri, çevrimiçi ortamlarda yapılan araştırmalar, sosyal medya da paylaşılan özel alandaki içerikler, resmî kurum ve kuruluşlarda yer alan kişisel bilgiler ile e-maillerde bulunan bilgilerin bireyin dışındaki güçler tarafından ele geçirilmesi söz konusudur. Mahremiyet olgusunun ortadan kalktığı bir dönem içerisinde sınırlarının belirsizleştiği de aşikârdır.

Sosyal medya siteleri mahremiyet olgusunun dönüşümü üzerinde önemli bir faktör olmaktadır. Özel alan ve kişisel bilgilerin dijital ortamda paylaşılması sebebiyle kamusal alanın özelliği de farklılaşmıştır. Özel alana ait bilgilerin dijital ortamda paylaşımı yapıldıktan sonra kamusal alana ait bir bilgi haline gelmektedir. Böylece bireyler tarafından mahremiyet algısı üzerinde belirli bir bakış açısının kalmadığı şeklinde bir gerçeklik meydana gelmektedir. Herhangi bir dijital bilgi aracı ile sosyal medya ve Web sitelerinde yapılan paylaşımlar kendi denetimleri dışında başkaları tarafından kayıt altına alınabilmektedir. Bu noktada profilde yer alan bilgilere, fotoğraflara veya canlı video yer alan içeriklere herkesin ulaşabilmesi özel alanın kamusal alanın içerisinde yer aldığını göstermektedir (Köktener & Akgün, 2020, s. 239).

Dijital teknolojiler mahremiyetin ihlaline neden olduğu gibi gözetimin oluşmasına da etki eden bir olgudur (Toprak ve diğerleri, 2009, s. 143). Bireyler dijital bilgi çağı içerisinde kendisini gözetleyen kim olduğunu bilmemektedirler. Nitekim, dijital bilgi araçları, çevrimiçi ortamlar, akıllı veya giyilebilir teknolojiler, güvenlik

kameraları aracılığıyla bireylere ait istedikleri birçok bilgilere ulaşabilmektedirler. Bu tür dijital teknolojilerin gelişimiyle oluşan sistemler içerisinde toplumda bireylerin gözetlenebilmesi mahremiyet ihlalini kolaylaştırarak rızaya dayalı bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu durumda dijital teknolojilerin bireyler üzerindeki gözetlenme durumunun normal karşılanmasındaki en önemli sebep ise güvenlik olmasıdır (Vatandaş, 2020, s. 447). Dolayısıyla bu dönemde birey dışardan gelecek herhangi bir tehlikeye karşı güvenlik içerisinde olduğunu düşünmektedir. Fakat bireyler, bilgilerini kullanma yetkisine sahip olanların egemenliği altına girebilmektedir. Bunun yanı sıra birçok kurum veya kuruluşlar, çevrimiçi siteler dijital ortamda kaliteli bir şekilde reklam ve hizmet sunup bunu daha cazip hale getirerek bireylerin kendi rızasıyla bilgilerine ulaşmaktadırlar. Günümüzde gündelik hayatı kolaylaştıran dijital teknolojiler aynı zamanda karşılığında bilginin doğruluğunu, bilginin güvenilirliğini ve bilginin mahremiyetini ortadan kaldıran sistemin hegemonyası altında sürekliliğini devam ettirmektedir. Bu teknolojiler bilginin mahremiyeti bağlamında düşünüldüğünde büyük bir oranda geri planda kalmaktadır (Çevik, 2019, s. 38).

4. DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölüm; araştırmanın modeli, katılımcılar, veri toplama araçları ve verilerin toplanma süreci, verilerin analizi, inandırıcılık, güvenilirlik, teyit edilebilirlik ve veri kaynaklı olma, etik ilkeler ve sınırlılıklar/karşılaşılan güçlükler başlıklarından oluşmaktadır.

4.1. Araştırmanın Modeli

Dijitalleşme sürecinin bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri üzerinde nasıl bir rol oynadığını kuşaklar arası bir kıyaslamayı analiz ederek öğrenmeyi amaçlayan bu araştırma, nitel araştırma yöntemi ekseninde genel tarama modeli ile kurgulanmıştır. Nitel araştırma karmaşık olan, sürekli değişkenlik gösteren ve birçok anlamda çeşitliliğe sahip olan sosyal dünyayı ifade etmektedir. Nitel araştırmada yer alan en önemli nokta, olay ve olguları bulunduğu ortama göre müdahale edilmeden analiz edilmesidir (Punch, 2016, s. 142). Bu nedenle doğal bir ortamın olması nitel veri toplama araçlarının kullanılmasıyla bütüncül ve güvenilir bir araştırma sonucu elde edilmektedir. Nitel araştırma yöntemlerinin bu çalışmada tercih edilmesinin sebebi verilerin doğruluğu konusunda ayrıntılı bir biçimde incelenmesine olanak sağlamasıdır. Diğer yandan çelişkili olduğu düşünülen bilgilerin araştırmanın güvenilirliğinin kontrol edilmesi açısından önemli olmaktadır. Sözel anlamda yorumun yapılması verileri doğru analiz etme açısından önemli derecede yardımcı olmaktadır. Sonuç itibarıyla nitel araştırmada toplumdaki bireylerin olay ve olgulara nasıl anlam yüklediği ve toplum içerisinde gündelik hayatı nasıl yorumladığı konusunda keşfettikleri noktalar araştırmacılara katkı sağlamaktadır (Berg & Lune, 2015, s. 20).

Bu çalışmanın ele aldığı grup farklı branşlarda kamuda görev yapan kişiler ve öğrenciler olarak belirlenmiştir. Araştırmacı nitel araştırma desenini kullanarak genç kuşak ile yaşlı kuşak arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmıştır. Araştırma konusu dijitalleşme sürecinin bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri üzerine ne tür etkilerinin olduğunu ortaya çıkarmak olduğu için toplumu oluşturan bireylerin bu olgudan hem etkilenme hem de bu olguyu etkileme durumu önemli bir noktadır. Böylelikle araştırmanın konusuna ilişkin kıyaslama yapılacak olan “*genç kuşak ve yaşlı kuşak*” çalışmanın grubunu önemli kılmaktadır.

Genel itibariyle bu tür çalışmaların en önemli tarafı, araştırmaya katılan katılımcıların toplumsal olay ve olgulardan sonra yaşanan toplumsal değişimler bakımından “*etkileme ve etkilenme*” olanağına sahip olmasıdır. Böylece araştırmacı katılımcıları belirleme aşamasında seçici ve titiz bir şekilde hareket etmiştir.

4.2. Katılımcılar

Bilimsel araştırmalarda örneklem unsuru, evren hakkında bilgi sahibi olmada önemli olmaktadır. Araştırma konusu ile ilgili evrene ulaşabilmek pek mümkün olmadığı için geçerli ve güvenilir bir bilgi elde edebilme noktasında örneklemin doğru belirlenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla evren ile ilgili örneklem üzerinden belirlenen araştırmanın güvenilirlik ve geçerliği ise ortaya koyulacak bilgilerin doğruluğu, sağlamlığı konusunda yardımcı olmaktadır (Neuman, 2014, s. 276). Nitel araştırmalarda örneklem sayısından ziyade, araştırma konusuna uygun bir şekilde belirlenen katılımcılar ve dokümanlar yer almaktadır. Bu noktada genel tarama modelinde katılımcıların, kendi koşulları çerçevesinde olduğu gibi analiz edilmeye çalışılmaktadır.

Tablo 8. Demografik Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişken	Kategori	Sayı (S)	Yüzde (%)
Yaş	1965-1980 arası (X Kuşağı)	10	53
	2000 ve sonrası (Z Kuşağı)	9	47
Cinsiyet	Kadın	7	37
	Erkek	12	63
Medeni Durum	Evli	8	42
	Bekar	11	58
Yaşadıkları Yer	İstanbul	7	37
	Ankara	5	26
	İzmir	7	37

Bu araştırmanın çalışma grubunu İstanbul-Ankara-İzmir şehirlerinde yaşayan; en az 50-56 yaş arası 10 kişiden oluşan X Kuşağı ile en az 17-20 yaş arası 9 kişiden oluşan Z Kuşağı olmak üzere toplamda 19 kişiden oluşturmaktadır. Örneklemin dağılımına bakıldığında, 7’si kadın(%37), 12’si erkek(%63) ve 8’i evli(%42), 11’i bekar(%58) aynı zamanda 7’si İstanbul’da(%37), 5’i Ankara’da(%26) ve 7’si ise İzmir’de(%37) yaşayan katılımcıların 10’u X Kuşağı’na(%53), 9’u ise Z Kuşağı’na(%47) mensup olduğu görülmektedir. (Tablo 8). Araştırmaya katılan 50-56

yaş arası katılımcılardan 3'ü İstanbul'da, 2'si Ankara'da, 5'i İzmir'de yaşamakta olup 3'ü kadın ve 7'si erkek, 8'i evli ve 2'si bekardır. 17-20 yaş arası katılımcılardan ise 4'ü İstanbul'da, 3'ü Ankara'da, 2'si İzmir'de yaşamakta olup 4'ü kadın ve 5'i erkek, tümü bekardır.

Tablo 9. Katılımcıların Diğer Bağımsız Değişkenleri

1965-1980 arası (X Kuşağı) Mesleki Bilgiler		
<i>Doktor</i>	<i>Hemşire</i>	<i>Öğretmen</i>
1	2	7
2000 ve sonrası (Z Kuşağı) Eğitim Düzeyi		
<i>Lise Öğrencisi</i>	<i>Mezun</i>	<i>Üniversite Öğrencisi</i>
2	3	4

Tablo 9'da görüldüğü üzere X Kuşağı katılımcıların 1'i doktor, 2'si hemşire ve 7'si de öğretmendir. Z Kuşağı katılımcıların 2'si lise öğrencisi, 3'ü mezun ve 4'ü ise üniversite öğrencisidir. Araştırmada X Kuşağı yaşlı kuşak ve Z Kuşağı ise genç kuşak olarak tercih edilmiştir. Araştırmanın sınırlandırılması bağlamında, Türkiye'de kamu sektöründe görev yapmış ve 2020-2021 eğitim-öğretim yılında görevine hâlâ devam etmekte olan X Kuşağı ile lise eğitimini kolejde tamamlamış veya hâlâ tamamlama aşamasında olan aynı zamanda üniversite sınavına hazırlanan öğrenciler ve üniversite birinci sınıfta okuyan nitelikli öğrencilerin olduğu Z Kuşağı arasında kıyaslama yapılması etkili olmuştur. Ayrıca X Kuşağı'nda kitap okumayı seven, kendini geliştirmiş veya geliştirmeye adanmış ve Z Kuşağı'nda ise nitelikli aileler tarafından yetiştirilen özellikle kendini ifade edebilen öğrenciler olmaktadır. Bu noktada araştırmanın örneklem grubunu belirleme aşamasında önemli kriterler göz önünde bulundurulmuştur. Bu araştırmada araştırmacı örneklemi belirlerken amaçlı örneklem türlerinden kartopu örnekleme tekniğini tercih etmiştir. Nitel araştırmalarda, katılımcılar araştırmanın problemini ve araştırmanın odak noktasındaki örnekleme derinlemesine analiz etmeye yönelik gönüllü olarak bilgiler vermede amaçlı örneklem kullanılmaktadır (Creswell, 2013, s. 292). Amaçlı örneklem, araştırmanın amacına uygun kişileri belirlemenin zor olduğu durumlarda kullanılır. Kartopu örneklem ise araştırmacının herhangi örnek bir olayla başlangıcını yaptığı ve sonrasında bu örnek olayla bağlantı kurarak aldığı

bilgilerle diğerk örnek olayları belirlediğı ve bunu tekrarladığı rastlantısal olmayan bir temele dayanır (Neuman, 2014, s. 324). Araştırmacı, içerisinde bulunulan Covid-19 pandemi sebebiyle örneklem grubuna ulaşım konusunda birtakım zorluklar yaşamıştır. Ayrıca araştırmacı, soruların daha iyi anlaşılması ve araştırmanın en iyi şekilde yürütülmesi için örneklem grubunu seçerken özen göstermiştir.

4.3. Veri Toplama Araçları

Yapılan araştırmada dijitalleşme sürecinde bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri bağlamında X Kuşağı ve Z Kuşağı arasında bir kıyaslama yapılmasına yönelik olarak yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda görüşmelerin açık uçlu sorulardan hazırlanması ve bu noktada daha az düzeyde standartlaştırılması istenilmektedir. Görüşmelerin bu özellikte olması katılımcıların düşüncelerini, tecrübelerini ya da aktarmak istediklerini daha kolay ve anlaşılır bir şekilde ifade etmesini sağlamaktadır (Merriam, 2018, s. 87). Araştırmanın gerçekleştirildiğı esnada Covid-19 pandemisinin baş göstermesinden ötürü mülakatlar hem araştırmacıyı hem de katılımcıları riske atmamak adına online(çevrimiçi) olarak gerçekleşmiştir. Katılımcılara seçenekler (*Facebook, Skype, Zoom, Whatsapp*) sunulmuştur.

Görüşme formu araştırmanın amacı doğrultusunda hazırlanmış iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum, yaşadığı yer, eğitim düzeyi ve mesleki bilgiler gibi demografik bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde ise katılımcılara araştırmanın problemine yönelik on iki soru yöneltilmiştir. Bu sorular katılımcıların, dijitalleşmenin anlamını nasıl ifade ettiklerini, dijitalleşme ve bilgi arasındaki ilişkiyi nasıl yorumladıklarını, dijitalleşmenin bilgiyi kullanma biçimleri üzerindeki nasıl değerlendirdiklerini, dijitalleşme ile bilginin dönüşümü arasındaki ilişkiyi nasıl yorumladıklarını, dijital araçlar aracılığıyla bilgiye ulaşırken neler yaşadıklarını, dijital araçların bilgini doğası ve bilgiyi kullanma biçimleri üzerindeki etkileri hakkında ne düşündüklerini, dijitalleşme sürecinde kuşakların ne kadar aktif olduklarını, bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri arasında kuşaklar arasındaki farklarla ilgili ne düşündüklerini, bu konuda dijitalleşme sürecinde genç kuşağı ya da yaşlı kuşağı nasıl yorumladıklarını, yaşlı kuşağın internet ağlarını kullanma durumunu aynı zamanda benimseme sürecini nasıl değerlendirdiklerini ve gelecekte tüm kuşakların bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri üzerinde aktif rolünü nasıl yorumladıklarını belirlemeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Bu konuyla ilgili literatüre bağlı olarak

oluşturulan görüşme formu uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman tarafından yapılan incelemeler sonucunda ortaya çıkan öneriler doğrultusunda düzeltilmiştir.

Bir sonraki süreçte çalışma grubunda yer almayan halen kamuda sınıf öğretmeni olarak görev yapan X Kuşağı ve hâlen lisede öğrenci olan Z Kuşağı olmak üzere toplamda iki pilot görüşme yapılmıştır. Pilot görüşmenin yapıldığı X Kuşağı ve Z Kuşağı bireylerinde soruların anlaşılmadığı görülmüştür. Katılımcılar dijitalleşmeyi ya da internet alanını “*sanal ortam(mekân)*” olarak değerlendirmiştir. Dolayısıyla araştırmada dijital ortam, internet alanı olarak ifade edilmesine dönüşmüştür. Böylece bu durum araştırmada temel varsayım olmuştur. Katılımcılar bilgiyi ise “*enformasyon*” olarak değerlendirmiş ve bu durumda araştırmada temel varsayım enformasyon olmuştur. Teoride ilk bölümde “*sanal mekân*”; ikinci bölümde “*enformasyon*” kavramına yer verilmiştir. Pilot görüşmenin yapıldığı bireylerin tercihinde eğitilmiş olmaları, kitap okumayı ve araştırmayı sevmeleri, kendini geliştirmiş ya da geliştirmeye yönelik potansiyel özellikte olmaları etkili olmuştur. X Kuşağı bireylerinin gündelik yaşamlarında kendini geliştirebilecek aktivitelere katılmaları, yeniliğe açık olmaları ve Z Kuşağı bireylerinin ise dijital ortam üzerinden başvuru yaparak yarışmalara ya da projelere katılan aynı zamanda araştırmayı seven özellikte olmaları önemli bir nokta olmuştur. Pilot uygulama ve literatür taraması sonucunda görüşme formunda yer alan sorunlar araştırmanın amacına uygun ve anlaşılabilir olacak bir şekilde belirlenmiştir.

4.4. Verilerin Toplanma Süreci

Araştırma verileri katılımcılarla online(çevrimiçi) olarak yapılan görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmaya katılan her iki kuşakta yer alan bireylere ilk olarak doğrudan telefon yoluyla ulaşılmıştır. Telefonda araştırma hakkında ön bilgi verilerek görüşmeye katılıp katılmama durumları teyit edilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden her iki kuşakta yer alan bireylerle görüşmelerin yapılacağı zamana ve sosyal ağ platformuna karar verilmiştir. Bununla birlikte araştırmanın kapsamı ve amacı hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Bu araştırma, Covid-19 pandemisi nedeniyle araştırmaya katılan katılımcıların yaşadıkları ev ortamında gerçekleştirilmiştir. Online(çevrimiçi) olarak yapılan görüşme esnasında internet bağlantısında kopukluklar, ses veya görüntü bozukluğu gibi birtakım aksaklıklar yaşanmıştır. Bu yüzden görüşmelerde soruları tekrarlama durumu fazla olmuştur. Görüşmelerde olumsuz durumlar yaşansa da ev ortamında gerçekleşmesinden dolayı katılımcılar soruları yanıtlarken daha rahat bir

şekilde ifade etmiştir. Görüşmelerde araştırmacının üniversitesindeki etik kurul izinlerini aldığı görüşme formundaki soruların haricinde hiçbir soru yöneltilmemiştir. Her bir görüşme öncesinde katılımcılardan ses kaydı konusunda izin alınmıştır ve tüm katılımcılar ses kaydına izin vermiştir. Online(çevrimiçi) olarak gerçekleştirilen görüşmelerdeki ses kaydı ise araştırmacının bilgisayarında kurulu olan bir ses kaydı programı ile yapılmıştır. Bu durumda katılımcıların gerçek isimlerinin, çalıştıkları ve öğrenim gördükleri kurumlarının gizli kalacağı çalışmada kodlanıp kullanılacağı belirtilmiştir (KX1= Katılımcı X Kuşağı 1 ya da KZ1= Katılımcı Z Kuşağı 1). Ayrıca yapılan 19 görüşmeden sadece bir tanesi yüz yüze gerçekleşmiştir. Bu bağlamda tüm görüşmelerden en uzununu online(çevrimiçi) olarak yapılmıştır ve bu görüşme kopuklukların yaşanması sonucunda 2 saat 49 dakika sürmüştür. En kısa görüşme ise 39 dakika sürmüştür.

4.5. Verilerin Analizi

Mevcut araştırmada ilk olarak veriler elde edilmiş ve daha sonra düzenlenmiştir. Ses kaydı alınan görüşmeler kâğıda geçirilmiştir. Araştırmacı tarafından görüşme tarihlerine göre kronolojik sıraya koyulmuştur. Veriler çok dikkatli ve özenli bir şekilde okunmuştur ve araştırmacı verilerin tümüne hâkim olmuştur. Bu aşamadan sonra araştırmacı içerik analizini uygulayarak katılımcıların görüşme formundaki sorulara verdikleri yanıtlar etrafında kodlar ve temalar belirlemiştir. Böylelikle belirlenen kodlar ve temalar arasındaki birbirine yakın, çelişkili ve bağımsız olanlar listelenmiştir. Bu durumun sonucunda yoğun olarak vurgulanan ya da anlamlı olanlar ise asıl kod ve temalar içerisine kaydedilmiştir.

Araştırmacı verileri toplamda 4 aşamada analiz etmiştir. İlk aşama, araştırma verilerini ses kayıtlarının çözümlenmesi neticesinde ortaya çıkan bilgiler kapsamında kodlamıştır. İkinci aşamada yarı yapılandırılmış görüşme formu çerçevesinde tematik kodlamalar yapılmıştır. Üçüncü aşamada araştırmacı oluşturduğu tematik kodlar etrafında uygun başlıklar belirlemiştir. Oluşturulan temaları ve başlıkları bulgular ile detaylı bir şekilde yorumlamıştır. Son aşamada ise veriler ve bulgular başlığı altında yer alan şekillerle birlikte değerlendirmiştir.

4.6. İnandırıcılık, Güvenirlik, Teyit Edilebilirlik ve Veri Kaynaklı Olma

Bu araştırmada inandırıcılığın oluşmasına yönelik görüşmeler uzun sürede gerçekleşmiştir. Böylece daha kapsamlı ya da en küçük ayrıntılara sahip olan veriler

toplanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda görüşme sonuna kadar not edilen ve verilen bilgiler çerçevesinde görüşmeyi sonlandırmadan önce katılımcılara eklemek ya da çıkarmak istedikleri noktaları olup olmadığı sorulmuştur. Yedi katılımcı görüşme sonunda görüşme formundaki bazı sorulara verdiği yanıtı birkaç ekleme yapmak istemiştir. Daha sonra ise görüşmeler kâğıda geçirilmiştir. Nitel bir araştırmada genel olarak araştırmacının belirlediği yöntemlerin diğer araştırmalarda da yer verilmesine imkân sağlayan aktarılabilirliğin gerçekleşmesi için bu çalışmada belirlenen ölçütler detaylı bir şekilde betimlenmiştir. Nitekim araştırmacı bu durumda katılımcıların belirlenmesi, veri toplama ve veri analizinde belirlenen ölçütlere ayrıntılı olarak yer vermiştir. Tutarlılığın sağlanmasında ise ilgili alanda çalışmaları bulunan ve görüşme formunu gözden geçiren öğretim üyelerinden farklı iki öğretim üyesine yürütülen araştırma konusuna ilişkin ayrıntılı bilgilendirme yapılmıştır. Daha sonra araştırmanın konu bütünlüğü ve uyum bakımından gözden geçirilmesi istenmiştir. Öğretim üyelerinin gözlemlemiş oldukları tutarlılık değerlendirmesi sonucunda araştırmanın bir bütün olarak tutarlı olduğu kanaatine varılmıştır. Son olarak teyit edilebilirliğin sağlanması hususunda tutarlılık değerlendirmesi yapan öğretim üyeleri ile ham veriler üzerinden tema ve kodlar paylaşılmıştır. Bu bağlamda araştırma konusuna ilişkin tema ve kodlar arasındaki uyum teyit edilmiştir. Böylelikle verilerin analiz sürecinde bir bütünlük sağladığı tespit edilmiştir.

4.7. Etik İlkeler

Nitel bir araştırmanın doğru bir şekilde ilerleyebilmesi etik ilkelere sahip olması ile ilgilidir. Her aşamada araştırmacının etik ilkelere karşı duyarlılıkla hareket etmesi önemli olmaktadır. Araştırmanın ön yargılardan uzaklaşıp objektif olarak değerlendirilmesi, katılımcıları zor durumda bırakacak bilgilerden kaçınılması veya özelini gizlemek için takma isimlerin kullanılması gerekmektedir (Creswell, 2013, s. 60). Böylelikle araştırmacı, katılımcıların gerçek isimlerini, görev yaptığı kurumun ve okuduğu okulun bilgilerini çalışmada kullanmamıştır. Araştırma boyunca katılımcıların kişisel bilgileri korunmuş ve katılımcılara zarar verecek yöndeki bilgilerin sunulmasından kaçınılmıştır.

Araştırmacı kayıtlı olduğu üniversiteden görüşme formunda yer alan sorular için etik kurul izinlerini(Ek-3) almış olup görüşme sırasında katılımcılara bu soruların dışında soru yöneltmemiştir. Araştırmacı tarafından yöneltilen sorulardan istediklerine cevap verebileceği ve görüşmeyi istedikleri zaman bitirebileceği konusunda

katılımcılara bilgilendirme yapılmıştır. Bununla birlikte görüşmeye başlamadan önce katılımcılardan ses kaydının alınması hususunda rızalarının olup olmadığı öğrenilmiş ve araştırma katılan tüm katılımcılar ses kaydına izin vermiştir.

4.8. Araştırmanın Sınırlılıklar/Karşılaşılan Güçlükler

Araştırmacı çalışma süresince katılımcılara ulaşırken ve ulaştıktan sonra birtakım sorunlarla karşılaşmıştır. Çalışan katılımcıların mesai saatlerine göre görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin ise ders saatlerine göre görüşme yapılmıştır. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda telefon ile ulaştığı birkaç katılımcıdan olumlu bir geri dönüş alamamıştır. Böylece zamanı ayarlama durumu araştırmacının karşılaştığı önemli sorunlardan biri olmuştur.

Araştırmacının karşılaştığı bir diğer sorun ise, Covid-19 pandemisi sebebiyle bir katılımcı hariç diğer katılımcılarla yüz yüze görüşme gerçekleştirilememiştir. Böylelikle online(çevrimiçi) olarak gerçekleşen görüşmelerde internette kopukluklar yaşanmıştır. Özellikle ses ve görüntünün kopukluk yaşanmasından sonra uzun bir süre bağlanamama sorunu olmuştur. Yüz yüze yapılan görüşmelerde gözlem yapma imkânı bulunurken online olarak gerçekleşen görüşmelerde böyle bir ortamın olmaması nedeniyle gözlem yapılamamıştır. Dolayısıyla bu durum araştırmacının görüşmelerde önemli oranda eksiklik yaşamasına neden olmuştur.

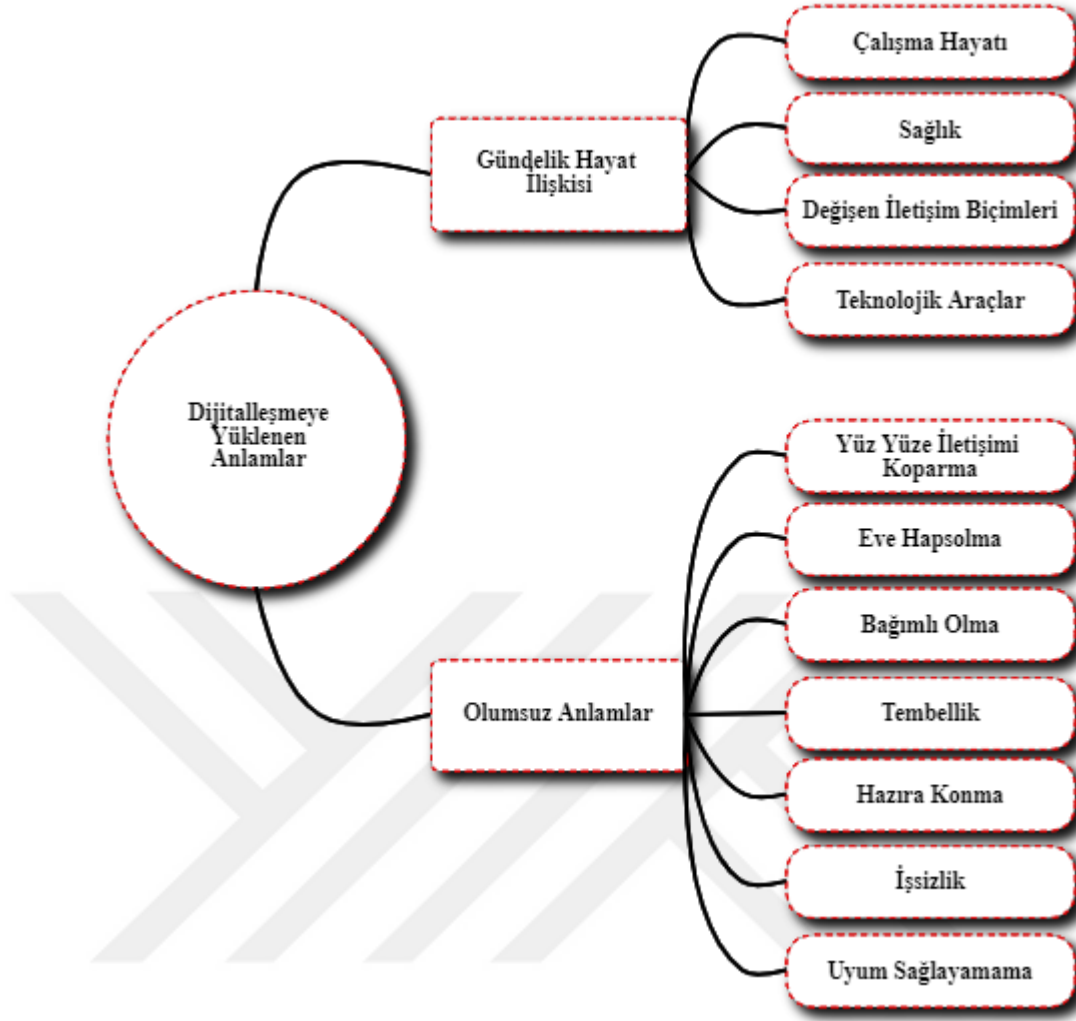
5. BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın amacına yönelik olarak gerçekleştirilen mülakatlarda katılımcıların görüşme formundaki sorulara vermiş oldukları yanıtlara ve bu cevaplar sonucunda ortaya çıkan verilerden hareketle yapılan içerik analizinde elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular 3 temel tema altında toplanmıştır. Bunlar; dijitalleşmeye yüklenen anlamlar, bilgiye yüklenen anlamlar, son olarak değişen bilgi araçları bağlamında bilgi ve bilgiyi kullanma biçimlerine yönelik kuşaklar arası bir kıyaslamadır. Araştırmanın bulguları raporlaştırılırken, katılımcıların her bir soruya ilişkin olarak vermiş oldukları yanıtlar temalar ve kategoriler olarak bir araya getirilmiştir.

5.1. Dijitalleşmeye Yüklenen Anlamlar

Araştırmaya katılan katılımcıların “*dijitalleşmeye yüklenen anlamlar*”a yönelik olarak ifade ettikleri görüşler ve bu görüşlerde ortaya çıkan ifadelerde önemli olan noktaları şekil 1’de görülmektedir.

Şekil 1. Dijitalleşmeye Yüklene Anlamlara Yönelik Katılımcı Görüşleri

Şekil 1 incelendiğinde katılımcılar dijitalleşmeye yüklenen anlamları ifade ederken verdikleri cevaplar iki kategori altında sınıflandırılmaktadır. Bu kategorilerde dijitalleşmeye yüklenen anlamların “*gündelik hayat ilişkisi*” ve “*olumsuz anlamlar*” olarak nitelendirildiği görülmektedir.

5.1.1. Dijitalleşme ve Gündelik Hayat İlişkisi

Dijital teknolojiler, gündelik hayatın tüm aktivitelerinde etkili olmaya başlamasıyla sayısal kodlar üzerinden gerçekleşmesinin yarattığı yeni akışkanlıkları da beraberinde getirmektedir. Her şeyin dijitalleşmesi veya dijital formata dönüşmesi gündelik hayat üzerinde köklü bir değişim ve dönüşüm sürecini başlatmaktadır. Özellikle günümüzde yaşanan Covid-19 pandemi sonrasında, gündelik hayatın

içerisindeki gereksinimlerin karşılanabilmesi amacıyla dijitalleşme olgusu daha fazla merkezi bir konum haline gelmektedir (Bozkurt, 2020, s. 116). Dolayısıyla salgın, dijitalleşmeyi zorunlu kılmış ve aynı zamanda hızlandırmıştır. Toplumda dijital bir dünya düzeni yaygınlaşmaya başlamaktadır. Salgın döneminden önce olduğu gibi salgın sonrasında da dijitalleşme, yeni akışkanlıklara uyum konusunda birtakım zorluklar yaşatsa da gündelik hayatın birçok alanında kolaylıkları ve yapılacak işlerin hızlılığını daha çok yaşatmaktadır. Bu noktada dijitalleşme sürecini gündelik hayat ilişkisi üzerinden ön plana çıkartan katılımcılar şu sözlerle argümanlarını ifade etmektedirler:

“Yaşam alanlarımızda, hayatımızdaki her şeyin dijitalleşmesi, hızlı olması, kolaylaşmak geliyor aklıma...Ama en çok da kolaylık geliyor aklıma nedense.”
(K1Z)

“Teknolojinin değişmesiyle kurumların dijitalleşmesi ilişkisini insanların o kurumlara gitmeden işlerini kolaylıkla halledebilmektedirler. Enerji sarf etmemektedirler. Oralarda vakit kaybetmediklerini tek tuşla halletmektedirler.”
(K2Z)

“Hem hayatı kolaylaştırıyor hem de daha da hızlandırıp ucuzlaştırıyor. Maliyeti azaltıyor...Hayatın kolaylaşmasını da dijitalleşme olarak görebiliriz...e-banka, e-okul, e-nabız gibi uygulamalar insanların daha az enerji harcayarak amaca uygunluk bakımından bu durum mükemmel.”
(K3Z)

“Devlet kurumları akla gelmektedir. Sağlık, nüfus...Ben internetten her bilgiye ulaşıyorum da ‘neden bankacılık işimi yapamayayım?’ bunun beklentisi olmaya başladı...E-okul ise 8 senedir kullanmaktayım. Dijitalleşme toplumdaki standart şeyleri de değiştirmiş bunu fark ettim. Örneğin; e-okuldan notlarımı öğreniyorum.”
(K4Z)

“Dijitalleşme sayesinde eğitimimizi ilerletebiliyoruz, mülakatı yapabiliyoruz. Mesleğini yürütebilmekte. Dijitalleşme bize artı, olumlu yönlerini gösteriyor bize...Pandemi sürecinde kurumlarda teknolojileşmek zorunda kaldı. Eğitimimi de teknoloji üzerinden alıyorum. Hocalar dahi ‘teknoloji hoca’ oldu. Her şeyi hızlandırdı. Notlarımız daha hızlı sisteme aktarılıyor, hastanedeki sonuçlar sisteme aktarılıyor. Babam belediyede ‘bilgi işlem’ bölümünde işlemleri daha hızlı gerçekleştirmekte. Önceden örneğin faturaların kesilirken bir alet olurdu ama şimdi direk olarak sisteme düşmekte. Hatta faturalar otomatikçe verilmiş ordan kolaylıkla ödenmekte. Dijitalleşme bize hız kattı. İşlerimizi kolaylaştırdığı için olumlu tarafları bana göre daha fazla... İnternet hayatımızı zorlaştırıcı bir şey değil. Sorularımıza cevap veren bir yer.”
(K5Z)

“Hayatımızı kolaylaştırıyor. Ben teknolojiyi kullanmakta zorlanıyorum, cesaret edemiyorum. Bir de faturayı alıp gidip ödemeye alıştığımız için kendimi değiştirmede zorlanıyorum. Kullanamıyorum. Pandemi sürecinde kızıma söyleyerek hallediyorum.”
(K1X)

“Ve bankacılık işlemlerini evden de halledebiliyorum. Gitmiyorum bankaya. Kuyrukta da beklemiyorum...Hayatımızı dijitalleştirme her alanda kolaylaştırdı. Eskiden hastaneye gittiğimizde birçok aşamadan geçiyorduk. Sonra muayene

oluyorduk. Dijitalleşme ile aşamadan geçtiğimiz süreç yerine anında oluyor. Mesela polis ceza yazdığında sistemde anında gözüktüyor.” (K2X)

“e-bankacılık insanlar için bir kolaylık. Özellikle Covid döneminde gitmiyorum bankaya.” (K3X)

Katılımcıların ifadeleri göz önünde bulundurulduğunda dijitalleşme ve gündelik hayat arasında bir ilişki betimlenmektedir. Böylelikle verilen cevaplarda ortak nokta ise dijitalleşmenin birtakım eski alışkanlıkları geride bıraktığı aynı zamanda kolaylık, pratiklik ve hızlılık üzerinden gündelik hayat içerisinde değişim veya dönüşüm sağladığı şeklinde yorumlanabilir. Önceden fiziksel olarak gerçek bir mekâna yani bir kuruma gidilerek yapılan işlemler artık gündelik hayatta gitmeye gerek duymadan dijitalleşme ile kolay ve hızlı bir şekilde halledilmektedir. Örneğin; fatura ödemeleri, banka veya ceza işlemleri. K4Z ve K2X’in ifade ettiğine göre aynı zamanda hastane ve eğitim ile ilgili bilgilere artık yorulmadan çok rahat bir şekilde uygulamalar üzerinden ulaşılmaktadır. Böylelikle kurumların dijitalleşmesi katılımcıların gündelik hayatını büyük bir oranda etkilemektedir. Özellikle K1X, K3X ve K5Z’nin vermiş oldukları cevaplarda pandemi döneminde, dijitalleşmenin bireylerin temel işlerinin halledilmesinde daha çok etkisinin hissedildiği ve tercih edildiği görülmektedir.

“Zamanı daha verimli kullanmak. Kısa zamanda daha fazla iş yapmak.” (K5X)

“Zaman tasarrufu açısından çok iyi bir şekilde hayatımıza etkisi var...Sıra bekleme olayları çok oluyordu.” (K1Z)

“Olumlu tarafları da var tabiki. Bir tıkla her işinizi halledebilirsiniz...Tabiki suistimal edilmezse insanlar zamanlarını iyi kullanmasında yardımcı bir şey.” (K3Z)

“...Dijital bankacılığı kullanıyorum. Benim için kullanışlı. Zaman kaybımı engelliyor. İşten izin almak durumunda kalacaktım diğer türlü. Yol gidiyodum. Ekstra masrafi oluyodu. Kolaylık sağlıyor bana çok fazla.” (K6X)

“Bankalarda her gün yığılma vardı. Şimdi dijital bankacılıkta her şey daha kolay oldu ve insanların yükünü azaltıyor. Ve insanların kendilerine daha fazla zaman ayırmalarına olanak sağladı.” (K7X)

“Veya mobil bankacılık; bankaya gidip kuyrukta bekleyeceğime bu uygulama üzerinden işlerimi kolaylıkla halledebiliyorum. Alışveriş yapıyorum.”(K8X)

“Kurumlar bütün işleri dijitalle yapıyorlar. Kâğıt kullanılmıyor. Zaman kaybı yok, masraf yok. Pratikleşti...”(K4X)

“Maddi tasarrufta sağlamaktadır. Zaman tasarrufu...” (K6Z)

Verilen cevaplardan yola çıkarak, dijitalleşmenin ön plana çıkardığı kolaylık ve hızlilik aynı zamanda tüm katılımcılar için gündelik hayatın bir parçası olan zaman olgusunu da etkilediği görülmektedir. Dijitalleşme birçok engelleri ortadan kaldırarak kısa zamanda çok fazla iş yapılmasına olanak sağlamaktadır. Katılımcı K1Z, K7X ve K8X'in ifadeleri göz önünde bulundurulduğunda özellikle banka işlemlerinde sırada beklemenin büyük bir zaman kaybı olarak değerlendirdiklerini söylemek mümkündür. Katılımcılar bu yüzden dijital bankacılığını veya diğer dijital mobil uygulamalarını kullanarak zamandan tasarruf ettiklerini ve hemen hemen her işi dijitalleşme sayesinde yaptıklarını dile getirmektedirler. K4X ve K6Z ise dijitalleşmenin hem zamanda hem de maddi anlamda tasarruf sağladığını söylemektedirler. Böylece dijitalleşme ve gündelik hayat arasındaki ilişki kolaylık ve hızlilik hususunda önemli bir etki sağlamaktadır. Bu durum ise zamanı verimli kullanmayı ve daha çok zamana sahip olmayı aynı zamanda maddi açıdan da kâr sağladığı şeklinde yorumlanabilir.

“Sizinle görüşmeden önce dahi dünya turu yapıyordum. Hava durumunu, trafiği canlı olarak seyredebiliyorum...yeni çıkmış bir filmi seyredebiliyorum. Teknoloji her alanda imkanlar sağladı. Haber kanallarını seyredebiliyorum.” (K10X)

K10X'in verdiği cevap çerçevesinde dijitalleşme ile gündelik hayat içerisinde birçok konuda zaman ve mekânda sınırların aşılması ile yeniliklerden anında haberdar olma durumu söz konusudur.

“Geçmişte yaptığımız şeyleri günümüzde teknoloji ile hallediyoruz. İnternet bankacılığı kullanmıyorum. E-devlet üzerinden sağlıkla ilgili bilgilere ulaşıyorum.” (K4X)

“Örneğin; tapu senetlerinin e-devlet sisteminde olması. Hayatın içindeki yavaş ilerleyen, belgelerle, arşivlerle çalışan işler veri tabanlarına kaydedilerek, yapılarak gidilmesi.” (K3Z)

“Hiçbir yere gitmeden istediğimiz bir bilgiye ulaşabiliyoruz. ‘e-devlet’ örneği. Eczaneye gitmeden hangi ilaçları daha önce de aldığımızı öğrenebiliyoruz. Bu internetin yararlı tarafı.”(K6Z)

Katılımcıların ifade ettikleri üzere dijitalleşme sayesinde e-devlet uygulamasında sağlık alanında veya diğer alanlarda bilgilerin yer aldığı şeklinde yorumlanabilir. Katılımcılar gündelik hayat içerisinde dijital ortamı e-devlet uygulaması üzerinden deneyimlediği ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda devlet kurumları ile bağlantılı resmi

nitelik taşıyan bilgilere e-devlet uygulaması üzerinden kolaylıkla ulaşıldığını söylemek mümkündür.

5.1.1.1. Dijitalleşme ve Çalışma Hayatı

Dijitalleşme ve gündelik hayat ilişkisine atfedilen özellikleri çalışma hayatı üzerinden ön plana çıkartan beş katılımcı şu sözlerle argümanlarını ifade etmektedirler:

“Aracsız satışlar, girişimler, arada bir komisyoncu olmadan meydana gelen girişimler akla gelmektedir.....Çalıştıracak elemana gerek kalmıyor. İşveren için maaş sıkıntısı da olmuyor böylelikle. İşçiye verecek maaşı sermaye olarak da değerlendirebiliyorsun.” (K2Z)

“Doğru kullanılırsa sıfır sermaye ile daha yüksek karla elde edebiliyor.” (K6Z)

K2Z ve K6Z’nin ifade ettiği üzere dijitalleşmenin getirmiş olduğu imkânları fırsata çevirerek bir kâr amacı gütmeye şeklinde yorumlanabilir. Üretici ve tüketici ilişkisinde herhangi bir kişinin araya girmeden gerçekleşmesiyle dijital ortamda oluşan ve birebir kurulan bir iletişim durumu söz konusudur.

“Paranın her şeyin önüne geçtiği sistem var.... Bugün ortada olmayan para var. Bitcoin. Sanal bir para. Ama adam zengin oluyor. Youtuberlar var. Sanal parayla zenginlik. Bu sanal parayı satabiliyor. Bunun adı üretimden çalmaktır.” (K5X)

K5X’in aktarımına göre dijitalleşme ile çalışma hayatı ve buna bağlı olan argümanların başka bir gerçekliğe dönüştüğü açık bir şekilde görülmektedir. Somut olan bir gerçeklikle sermaye elde edilirken ya da kazanç sağlanırken dijitalleşme ile sanal mekânda hiper bir gerçeklik üzerinden üretim ya da gelir sağlanmaktadır. Bu bağlamda, dijitalleşme ile çalışma hayatının değişmesine paralel olarak üretim şeklinin de değişiklik gösterdiğini söylemek mümkündür.

“Ders verirken de açıkçası zorlanan biriyim. Dijitalleşme bana çok uzak olan bir terim. Pandemi süreci nedeniyle zorunlu olarak bilgisayar ortamında aktif olmaya başladım.” (K1X)

“Pandemi sürecinde çok olumlu etkisi oldu. Babam işi gereği özellikle teknoloji ortamında bilgileri aktarması gerekiyordu. Vazgeçilmez bir durum oldu.” (K5Z)

K1X ve K5Z’nin ifadeleri göz önünde bulundurulduğunda çalışma hayatı içerisinde mecburi olarak yapılması gereken işleri pandemi sürecinde işe gitmeden dijitalleşme sayesinde halledildiği ortaya çıkmaktadır. Özellikle pandemi sürecinde

K1X'in çalışma hayatı gereği dijital bilgi araçlarından en az birini kullanmaya mecbur bıraktığı şeklinde yorumlanabilir.

5.1.1.2. Dijitalleşme ve Sağlık

Dijitalleşme ve gündelik hayat ilişkisine atfedilen özellikleri sağlık üzerinden ön plana çıkartan beş katılımcı şu sözlerle argümanlarını ifade etmektedirler:

“Kendimi kötü hissettim ve test verdim geçenlerde. E-nabız sistemi olmasaydı hastaneye gidip sonucumu bulmak zorunda kalacaktım fakat sonuçlarımı e-nabızdan öğrendim.” (K4Z)

“Önceden hastanede filmler veya MR çıktıları ellerinde olurdu hastaların ama şu an öyle değil. Hasta TC'sini söyleyip ben ekrandan geçmişteki tüm sonuçlarına bakabiliyorum. E-nabızdan da buna hasta ulaşabilmekte. Bütün sonuçlarına erişebiliyorum. İşleri tamamen kolaylaştırdı, masrafları da azalttı, tasarruf sağladı.” (K7X)

“...Ben de kalp/şeker hastalığı var. Bununla ilgili tahlillerim var. Hastaneye gitmeden e-nabızdan ulaşabiliyorum bilgilerime.” (K10X)

“Bence olumlu bir ilişki var. Örneğin; sabah erken kalkıp kan vermeye hastaneye gittim. Sonucu için öğleden sonra gel dedi doktor. Sonucun direk olarak sisteme düşmesi işimi kolaylaştırıyor. Zamandan tasarruf, yakıttan tasarruf. İstedğim doktoru seçip istediğim saatte muayene olma durumu var. İnternette randevu alırken.” (K7Z)

K4Z, K7X, K10X ve K7Z'nin ifadelerine bakıldığında dijitalleşmenin sağlık alanında ön plana çıkardığı *e-nabız* uygulaması ve *MHRS* (Merkezi Hekim Randevu Sistemi) katılımcıların gündelik hayatında çok önemli olduğu şeklinde yorumlanabilir. Sağlık bilgileri dijitalleşme ile elektronik sistemden aktarılan verilere dönüşmektedir. Bu bağlamda katılımcıların aktarımına göre hasta, hastaneye gitmeye gerek kalmadan *e-nabız* üzerinden muayene bilgilerine, tahliller ile ilgili sonuçlarına ulaşabilmekte; muayene olmak için *MHRS* üzerinden istediği doktordan randevu talep edebilmekte olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca K7Z'nin aktarımında görüldüğü üzere dijitalleşme ve sağlık arasında olumlu bir ilişki betimlenmektedir. Dolayısıyla dijitalleşmenin sağlık alanındaki etkisinin olduğunu destekler nitelikte cevap vermektedir.

“Şöyle söyleyeyim: Telefonuma ‘Hayat Eve Sığar’ uygulamasını yükledim. Baktım ki İstanbul'daki kızım riskli görünüyor ve kızım bu bilgiyi bizden saklamış. Eğer bu bilgi bu uygulamada olmasaydı biz bunu öğrenemeycektik.” (K8X)

K8X'in ifade ettiğine göre pandemi nedeniyle gündeme gelen ve son zamanlarda hayati bir önem taşıyan *Hayat Eve Sığar* uygulaması sağlık alanının üretim alanı olarak dijitalleşmenin yorumlanmasını destekleyici niteliktedir. Dijitalleşmenin etkisi ile bu uygulamanın katılımcı tarafından özellikle pandemi süreci içerisinde tercih edilmesinin büyük bir oranda yararı olduğu şeklinde yorumlanabilir.

5.1.1.3. Dijitalleşme ve Değişen İletişim Biçimleri

Dijitalleşme ve gündelik hayat ilişkisine atfedilen özellikleri değişen iletişim biçimleri üzerinden ön plana çıkartan dokuz katılımcı şu sözlerle argümanlarını ifade etmektedirler:

“Dijital ortamda çok fazla bilgiye ulaşıyoruz. Ki çocuklar dahi bir tuşla her şeye ulaşma şansına sahip. Günümüzde özellikle dijitalleşme ve bilgi iç içe....Eskiden biz ansiklopedilerle öğretmenlik yapardık. Ama şu an sınıfta dijital ortam var. İlk olarak bir bilgiyi edinmede dijital ortama, internete başvuruyorum....Bugün teknoloji olmasaydı derslerimizi yapamayacaktık. İletişim kurmakta olmayacaktı. Teknoloji araçlarının bilgiye erişiminde çok faydalı olduğunu düşünüyorum...Dijitalleşmeyi eğitim alanında, haberleşmede kullanıyorum...” (K1X)

“Bilgiye daha kolay ulaşma, bilgiyi kullanma, iletişimde çok rahat kullanma bu alanlarda dijitalleşmenin gerekli olduğunu düşünüyorum ve kullanıyorum. e-kitap: para ödmeden bilgiye ulaşmak. Bu noktada yararı var. İstedğin kitabı bulabiliyorsun....” (K5X)

“Hayatta yaptığımız herhangi bir şeyi dijital ortama aktarmak gelmektedir. Bilgisayar, internet ağı, e-kitap, medya dosyaları gelmektedir” (K4Z)

“Sosyal medya, sosyal ağ, sosyal alem aklıma gelmektedir. Bilgi alışverişi, oyun.” (K8Z)

“Oyun, keyfi ve interneti ayrıntılı kullanıp bilgiye erişme. Facebook yaşlı kuşak; Instagram ve Youtube her kesime yayılmaya başladı. Genç kuşak bilgi alışverişi, oyun, keyif, vakit geçirme, yaşlı kuşak Whatsapp, Facebook iletişim için daha çok kullanmaktadır.” (K9Z)

Katılımcıların vermiş oldukları cevaplarda dijitalleşme ile bilgiye ulaşım ve iletişim arasında bir ilişki olduğu ve bu bağlamda dijitalleşmenin olumlu bir etki yarattığı şeklinde betimlenmektedir. Bilgiye ulaşım ve iletişimde öncelik olarak dijital ortamın tercih edildiği ortaya çıkmaktadır. K4Z, K8Z ve K9Z'nin ifade ettiklerine göre hem bilgiye ulaşım hem de iletişim biçiminde dijital uygulamalar veya dijital platformlar kullanılmakta ve bu bağlamda kullanımda alternatiflerin arttığı da görülmektedir. K1X ve K5X'in aktarımlarına göre ihtiyacın hissedildiği her ortamda bilgiye

online(çevrimiçi) olarak ulaşıldığı ve özellikle e-kitap, bilgiye ulaşımında ücretsiz bir şekilde olanak sağladığı şeklinde yorumlanabilir.

“Sinop merkezde görev yapmaya başladığımda sınıfıma akıllı tahta aldım, internetten dersleri daha kolay ve çocuklara okuma- yazmayı daha iyi öğrettim. Flaş belleğine bilgileri aktarıyorsun, çocuklara videolu, görsel/ işitsel olarak konuları sunuyorsun...Eskiden hiç böyle değildi. Sadece kitaplardı. İnternetten anında bilgileri alıp sınıfta paylaşma imkanına sahip oluyoruz...Şu an ders veriyorum ya öğrencilere müzik kitabım yok. Bu kitabı bakanlık siteye koymuş e-kitaptan indiriyorum, bakıyorum...e-kitap kolaylık. Elimizdeki kitaplarla dolaşmamıza gerek yok. E-kitapla istediğimiz yerde istediğimiz zaman bilgiye ulaşp kullanabiliriz. Analogdan dijital geçmede teknolojinin ilerlemesiyle alakalı bir durum. Teknoloji ilerledikçe eskilerin yerine yeni bilgiler, formatlar meydana geliyor.”(K3X)

K3X’in aktarımında görüldüğü üzere mesleği gereği okulda ders verirken dijitalleşmenin sunduğu imkânlardan yararlanmaktadır. Geçmişle kıyaslama yapması dijitalleşme alanındaki gelişmelerin farkında olduğunu göstermekle birlikte derste dijital ortamın sağladığı ses, fotoğraf veya video özelliklerini kullanmaktadır. Fiziksel anlamda gerçekliği olan bir kitabın artık e-kitaba dönüşmesiyle dijital ortamda bilgiye anında ulaşılabilir olduğunun bilincindedir.

“...Yüz yüze konuşmanın yerini teknoloji aracılığıyla iletişim aldı. Bu da kolaylaştırmıştır iletişimi. Görüntülü konuşma, WhatsApp her alana ulaşım sağlamaktadır.”(K6Z)

“Ülkemizin, bütün insanlarımızın iletişim kurmaları. Dünyadaki haberlere kolaylıkla ulaşabilmek. Görüşemeyeceğimiz insanlarla dijital araçlarla imkanın olması.”(K10X)

K6Z ve K10X’in vermiş oldukları cevapta dijitalleşmenin iletişim şeklini değiştirmesi nedeniyle geçmişte olan yüz yüze iletişimin yerini dijital ortamın aldığı şeklinde yorumlanabilir. Buradan hareketle geçmişte uzun sürede gerçekleşen iletişim, dijitalleşme sayesinde istenilen herkese kısa sürede kolay bir şekilde ulaşmanın mümkün olduğu ortaya çıkmaktadır.

“Dijitalleşmenin katkısı burada bilgiye çok kolay erişim olmasıdır. Bilgi alışverişi için dijital ortamı kullanırız. Özellikle pandemi döneminde sanal ortamda toplantı, kongreler oldu.” (K7X)

K7X’in ifade ettiği üzere dijitalleşmenin bilgiye ulaşım üzerinden pandemi sürecinde eğitim alanında yapılan platformlarda önemli bir rol üstlendiği görülmektedir.

5.1.1.4. Dijitalleşme ve Teknolojik Araçlar

Dijitalleşme ve gündelik hayat ilişkisine atfedilen özellikleri teknolojik araçlar üzerinden ön plana çıkartan dört katılımcı şu sözlerle argümanlarını ifade etmektedirler:

“Uydular, uzay çalışmaları, bilgisayar, cep telefon, tablet, dizüstü bilgisayar, yazıcı, bunlar uyumlu elektronik cihazlar, fotoğraf makinesi. Bunlar telefonla uzaktan kontrol edilebiliyor...Ben çocukken teypler, plaklar vardı. Zamanla plaklarla birlikte kasetler de çıkmaya başladı...yerini cd lere bıraktı . Cd lerde müzik setlerine dönüştü. Flaş belleklere bıraktı yerini. Flas belleklerde taşınır oldu. Günümüzde artık bir kulaklıkla müzik dinleyebiliyoruz.”(K3X)

“Biz çocukken Almanya’ dan gelen kişiler “uzaktan kumandalı TV olduğunu söylüyorlardı. Bunu algılayamıyorduk bile. Uzaktan kumanda nasıl bir şey ve televizyon nasıl kullanılıyor. Lise çağında izlediğimiz Uzay 1999 gibi filmler şimdiler de çok çok basit kaldığını görüyoruz. Örneğin; sensörlü ışıklar, kendiliğinden açılan kapılar.”(K2X)

“Teknolojik aletlerin yaygın olarak kullanılması. Kavram olarak robotlaşma, tv, cep telefonu, bilgisayar, süpürgeler aklıma gelmektedir.”(K9Z)

“Tuşların becerisi, yapay zeka, robot olarak kavram tanımı yapabilirim.”(K8X)

Katılımcıların aktarımında görüldüğü üzere dijitalleşme insanın karşısına çıkabilecek her türlü ortamda teknolojik araçlarla varlığını ortaya koyarak etkisini gösterdiği şeklinde yorumlanabilir. Hemen hemen her alanın dijital teknolojilerde karşılığının olması sonucunda insan gücünün yerini artık makinalara ya da teknolojik araçlara bırakıldığını söylemek mümkündür.

5.1.2. Dijitalleşmeye Yüklenen Olumsuz Anlamlar

Gündelik hayatı değiştiren dijitalleşme her ne kadar olumlu sonuçlar doğursa da diğer yandan olumsuz bir tarafı da bulunmaktadır. Dijitalleşme önceden bilinen mekânsal algıları değiştirerek yerini dokunmatik ekranlara bırakmıştır (Aydoğan, 2014, s. 31). Dijitalleşme, her açıdan köklü değişimlere yol açmaktadır. Dolayısıyla katılımcıların birçoğu dijitalleşmeye olumsuz açıdan da anlam yüklemektedirler. Bu bağlamda dijitalleşmeye atfedilen özellikler belirlenirken aynı zamanda birtakım olumsuz özellikler ortaya çıkmaktadır.

5.1.2.1. Yüz Yüze İletişimi Koparma

Dijitalleşmeye olumsuz anlam yüklemeye atfedilen özellikleri yüz yüze iletişimi koparma üzerinden ön plana çıkartan üç katılımcı şu sözlerle argümanlarını ifade etmektedirler:

“Kolaylaştırıcı, hızlandırıcı maliyeti azaltan bir durum fakat güvensiz ve köleleştirici.....Fakat insanların bu durumda sosyal yetenekleri sekteye uğrayabiliyor. İnsanlar bir tuşla işlerini hallettiği için artık konuşarak yapmaktan aciz kalıyor..”(K3Z)

“Geçmişe oranla bu durumu kıyasladığımda daha zevkli. İnsanlarla birebir iletişim vardı...Uzun zamandır görmediğin birini görmek, kuyrukta beraber beklemek zevkli. Dijitalleşme işlerimizi anında hallediyor ama (yüz yüze) iletişimi kesiyor.” (K4Z)

“Bir ekran aramızda. Yüz yüze olmakla bir ekran üzerinden bağlantı kurmak farklı. Dijitalleşme her şeyin bir ekrana dökülmesi gibi geliyor...Dijitalleşme bağları koparan bir şey.” (K5Z)

Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde dijitalleşmenin iletişime olan etkisini olumsuz olarak değerlendirdikleri ortaya çıkmaktadır. Geçmişteki iletişim biçimiyle bugünkü arasında bir değişim söz konusudur. Geçmişteki iletişim biçimine olumlu anlam yüklenirken bugünkü dokunmatik ekran ile gerçekleşen iletişim biçimine olumsuz anlam yüklenmektedir. Bu bağlamda dijitalleşme kolaylıklar sağlasa da aynı zamanda fiziksel bir gerçekliği bulunan bir ortamda yüz yüze yapılan bir iletişim biçimi ortadan kalkmaktadır. Bu noktada katılımcıların günümüzde kurulan iletişimde dokunmatik ekranın varlığı ile insanlar arasındaki ilişki düzeyine olumsuz bir nitelik yüklediğini söylemek mümkündür.

5.1.2.2. Eve Hapsolma

Dijitalleşmeye olumsuz anlam yüklemeye atfedilen özellikleri eve hapsolma üzerinden ön plana çıkartan katılımcı şu sözlerle argümanlarını ifade etmektedirler:

“Dijitalleşme ile bazı işlemleri evden yapmaktayız ama bizi de eve hapsedmektedir. Kolaya kaçıyoruz.”(K2X)

K2X’in ifade ettiğine göre önceden dışarda yapılan işlemlerin dijitalleşme ile evden yapılması hapsolma olarak betimlenmektedir. Bu noktada gündelik hayat içerisinde dijitalleşmeye eve hapsolma olarak olumsuz bir anlam yüklemenin yanı sıra kolayca kaçıldığı şeklinde yorumlanabilir.

5.1.2.3. Bağımlı Olma

Dijitalleşmeye olumsuz anlam yüklemeye atfedilen özellikleri bağımlı olma üzerinden ön plana çıkartan iki katılımcı şu sözlerle argümanlarını ifade etmektedirler:

“...isteyenlerin ona ulaşması gibi gözüксе de bunun için mutlaka bir bedel ödenir fazlasıyla. Dijitalleşmenin içerisinde girdiğin an artık sen ona bağımlısın” (K5X)

“Teknoloji iyi bir şey aynı zamanda zararlı da. Zararlı olan durumu, tarafı bağımlı yapabilmekte. Anlamadan bilgisayarın başında 5-6 saat farkında olmadan geçebiliyor. Sağlığa da zararlı. Masa başında ölenler, yemek yemeyi unutanlar olabilmekte.” (K2Z)

K5X ve K2Z’nin ifade ettikleri üzere dijital teknolojilerin gönüllü olarak kullanılması birçok alanlarda kolaylıklar sağlasa da bunun karşılığında dijital hayata bağımlı olunarak yaşandığını söylemek mümkündür. Dijitalleşmenin genel anlamda olumlu tarafının olduğu gibi olumsuz bir tarafı da bulunmaktadır. Gereğinden fazla dijital ortamda zamanın tüketilmesi ve bu bağlamda bireyin sağlığına zarar vermesi dijital hayata bağımlı hale gelerek bir bedel ödendiği şeklinde yorumlanabilir.

5.1.2.4. Tembellik

Dijitalleşmeye olumsuz anlam yüklemeye atfedilen özellikleri tembellik üzerinden ön plana çıkartan iki katılımcı şu sözlerle argümanlarını ifade etmektedirler:

“Geçmişle kıyasladığımızda faturalar, yakınından biri gittiyse o da ödeyebiliyordu. Kolaylaştırdı hayatımızı fakat insanı da tembelliğe doğru götürmektedir. Keyfe düşkün olmaya başladık. Bunu arttırdı.”(K6Z)

“Toplumumuzda herkes tembel. Çünkü teknoloji elinin altında. Hiçbir şeyi araştırmayıp merak etmiyorlar. Bir soru sorduğumuzda cevabı bilmeyen insanlar hemen internete yazıp ulaşıyorlar. Hemen kolay ulaşıncı tembellik geldi. Başka bir anlamda ise örneğin; yemek yapmaya uğraşmıyorsun, öğrenmiyorsun; pizza yetiyor...” (K7Z)

K6Z ve K7Z’nin ifadeleri göz önünde bulundurulduğunda dijitalleşme ile rahata düşkünlüğün artmasıyla tembelliği beraberinde getirdiği şeklinde yorumlanabilir. Bu bağlamda dijitalleşmenin gündelik hayatı kolaylaştırması ile insanları pasifize ettiğini söyleyerek olumsuz bir anlam yükledikleri görülmektedir.

5.1.2.5. Hazıra Konma

Dijitalleşmeye olumsuz anlam yüklemeye atfedilen özellikleri hazıra konma üzerinden ön plana çıkartan iki katılımcı şu sözlerle argümanlarını ifade etmektedirler:

“Dijitalleşmeyle öğrenme çok kolay ama kalıcılık açısından iyi olmadığını düşünüyorum. Çocuklarda bunu yaşıyorum. Kitap özeti istiyoruz. İnternette özetin özetini bize veriyor. Hazırcılık var, emek yok. Önceden ders planlarını tek tek yazardık. Şimdi internetten hazır planları indiriyoruz.”(K1X)

“Geçmişte bir uğraş, çaba, emek vardı. Bugünkü toplum çok iyi şartlarda. Ama çabasız. Hızlı ama çabuk unutuluyor. Kazanım açısından sıkıntı var. Çabalamadan öğrenme söz konusu... hazıra konmuşluk oluyor.”(K10X)

K1X ve K10X'in ifadelerine bakıldığında hiçbir çaba göstermeden ya da emek sarf etmeden hazır konma durumu sonucunda yüzeysel öğrenmenin olduğu aynı zamanda kalıcılığın azaldığı şeklinde dijitalleşmeye olumsuz anlam yükledikleri görülmektedir. Bu bağlamda katılımcılar üzerinden değerlendirildiğinde gündelik hayat içerisinde dijitalleşmeye hazır konma olarak olumsuz bir anlam yükledikleri görülmektedir.

5.1.2.6. İşsizlik

Dijitalleşmeye olumsuz anlam yüklemeye atfedilen özellikleri işsizlik üzerinden ön plana çıkartan katılımcılardan biri şu sözlerle argümanlarını ifade etmektedirler:

“.... Kurumlarda çalışan insanlara ihtiyaç azalabilir. Bu yüzden de işsizlikte artabiliyor.”(K1Z)

K1Z'nin aktarımında görüldüğü üzere dijitalleşme işsizliğin artış göstermesi olarak betimlenmektedir. Bu bağlamda insanların yerini dijital teknolojilerin alması ile istihdamın azaldığını söylemek dijitalleşmeye yüklenen olumsuz bir anlam şeklinde yorumlanabilir.

5.1.2.7. Uyum Sağlayamama

Dijitalleşmeye olumsuz anlam yüklemeye atfedilen özellikleri uyum sağlayamama üzerinden ön plana çıkartan dört katılımcı şu sözlerle argümanlarını ifade etmektedirler:

“Dokunarak, hissederek, elektronik ortamda pek beceri sahibi değilim.” (K1X)

“Bakarak, dokunarak, görerek, temas ederek okuduğumuz zaman bilgide daha fazla kalıcılık olduğunu düşünüyorum.” (K3X)

“E-kitaba sıcak bakamıyorum. Kitabın kokusunu, o yaprakları çevirmeyi daha çok isterim.” (K6X)

“Kitabın sayfalarını çevirirken yaşanan o his yok. Bir şeyi okuyorum, öğreniyorum ama gerçek hayattakinden farklı hissettiriyor...”(K4Z)

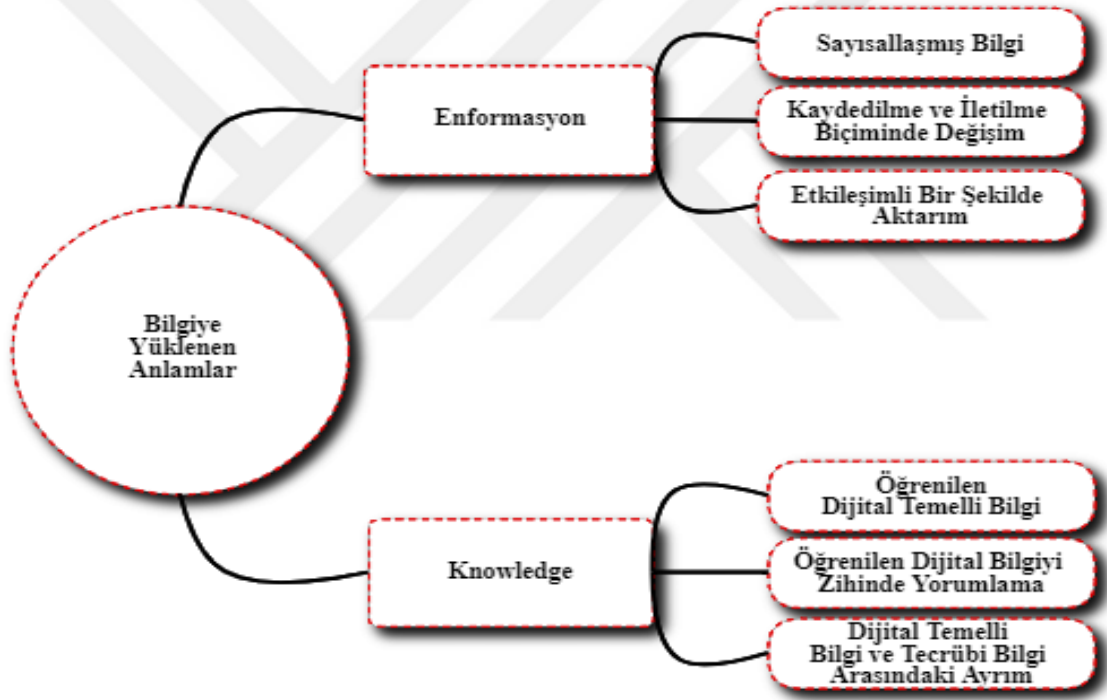
“Dünyayı soyut hale getirme durumu. Soyut ama somut etkileri olan bir şey.”(K5Z)

Katılımcıların ifadeleri göz önünde bulundurulduğunda gündelik hayat içerisinde yaşanan gerçeklik hissinin dijital ortamda yaşanan gerçeklik hissini tam anlamıyla karşılayamadığı şeklinde yorumlanabilir. Özellikle K5Z'nin aktarımında

görüldüğü üzere dijitalleşmeyi fiziki bir oluşumun dışında değerlendirmesi sanal dünyanın içerisinde yaşanan hiper gerçekliğin göstergesidir. Bu bağlamda dijital ortamdaki gerçekliğin somut bir şekilde geri dönüşü olmaması ya da her şeyin soyut bir anlam kazanması sanal dünyanın içerisinde var olan bir durumdur. Böylece katılımcıların gerçek dünya ile sanal dünya arasında uyum sağlama konusunda zorluk yaşadığını ve bu bağlamda dijitalleşmeye olumsuz bir anlam yüklediğini söylemek mümkündür.

5.2. Bilgiye Yüklenen Anlamlar

Araştırmaya katılan katılımcıların “*bilgiye yüklenen anlamlar*” a yönelik olarak ifade ettikleri görüşler ve bu görüşlerde ortaya çıkan ifadelerde önemli olan noktaları şekil 2’de görülmektedir.

Şekil 2. Bilgiye Yüklenen Anlamlara Yönelik Katılımcı Görüşleri

Şekil 2 incelendiğinde katılımcıların bilgiye yüklenen anlamları ifade ederken verdikleri cevapların iki kategori altında sınıflandırılmaktadır. Bu kategorilerde bilgiye

yüklenen anlamların “knowledge” ve “enformasyon” olarak nitelendirildiği görülmektedir.

5.2.1. Enformasyon

Verilerin bir araya getirilmesiyle oluşan anlam kazandırılmış veya kodlanmış bir bilgi olarak nitelendirilmektedir. Herhangi bir dijital bilgi aracılığıyla iletilme ve kaydedilme özelliğine sahip olduğu için somut bir karşılığı vardır (Yılmaz, 2009, s. 100). Ham bilgilerin dijital ortama işlenmesiyle oluşan enformasyon anlamındaki bilgi belge, dosya ve doküman gibi verilerin görsel, işitsel veya canlı video şeklinde aktarıldığı kullanıcılar tarafından görülmektedir. Katılımcıların bilgiye yüklenen anlamlar içerisinde enformasyon anlamındaki bilgi ile ilgili ifadeleri dikkat çekmektedir.

5.2.1.1. Sayısallaşmış Bilgi

Bilgiye yüklenen anlamlara atfedilen özellikleri sayısallaşmış bilgi üzerinden ön plana çıkartan iki katılımcı şu sözlerle argümanlarını ifade etmektedirler:

“Tabi ki bilginin formatı, hızı dönüşmüştür. Kâğıt üzerinde yazılı bir şeyden veri tabanlı bir sayılar topluluğuna dönüşmüştür...Bir veri tabanından alır ve aktarır. Kime ulaştığını bilmeden kullanılmakta.” (K3Z)

“Bilgi bizim kitaptan aldığımız bir şeydi daha çok. Somut olarak elde ettiğimiz her şey kodlanarak veri tabanlı ortama aktarıldı. Soyut bir ortam. Sayfalara dokunduğumuz şeyler artık ekrana dokunuyoruz.” (K5Z)

K3Z ve K5Z’nin ifade ettikleri üzere enformasyon anlamındaki bilginin bulunduğu alan internet ile bağlantılı dijital ortam olduğunu söylemek mümkündür. Ham bilgilerin veri tabanında meydana gelen kodlanmış veya sayısallaşmış bir bilgi olduğu görülmektedir. Buradan hareketle, fiziksel veya somut olan verilerin dijital ortama aktarılmasıyla soyut bir özellik kazandığı şeklinde yorumlanabilir. K3Z’nin ifadesine göre veri tabanında bulunan bilgilerin aktarılma işlemi yine veri tabanında sayısallaşan bilgi anlamlı hale gelerek birçok kitleye ulaşımı gerçekleştirdiği görülmektedir.

5.2.1.2. Kaydedilme ve İletilme Biçiminde Değişim

Bilgiye yüklenen anlamlara atfedilen özellikleri kaydedilme ve iletilme biçiminde değişim üzerinden ön plana çıkartan iki katılımcı şu sözlerle argümanlarını ifade etmektedirler:

“Bilgiyi var etme noktasında teknoloji vazgeçilmez bir gerçek. En iyi ortam bunun için teknoloji...Bu ortamda bilgi belge, grafik, dosya, video şeklinde dönüşmektedir.” (K9Z)

“Çok hızlı değişiyor, dönüşüme uğruyor şimdi. Eskiden böyle bir durum söz konusu değildi...Bilgi bu süreçte her şeyden daha çok önemli hale gelmiştir. Dijital ortama aktarılan bilgi sesli ve görsel olarak iletilmektedir.” (K6X)

K9Z ve K6X'in ifade ettikleri üzere enformasyon anlamındaki bilgide verilerin işlenerek anlam kazanmasının sonucunda dijital ortamda kaydedilme ve iletilme biçiminde değişim ya da dönüşümlerin olduğu şeklinde yorumlanabilir. K9Z'nin aktarımına göre enformasyon anlamındaki bilginin belge, dosya, fotoğraf, video şeklinde kaydedildiğini ya da depolandığını ve K6X'in aktarımına göre görsel ve işitsel şeklinde iletildiğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda K9Z'nin ifadesine göre verilerin dijital ortama kaydedilmesiyle dijitalleşme sayesinde bilgiye yeni bir alan inşa edildiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca K6X'in aktarımında geçmiş ile kıyaslama yapıldığında bugün bilginin değişimi hususunda dijital ortamda büyük bir ivme kazandığı ve her konuda daha çok ön plana çıktığı şeklinde yorumlanabilir.

5.2.1.3. Etkileşimli Bir Şekilde Aktarım

Bilgiye yüklenen anlamlara atfedilen özellikleri etkileşimli bir şekilde aktarım üzerinden ön plana çıkartan üç katılımcı şu sözlerle argümanlarını ifade etmektedirler:

“...Bizim yaparak yaşayarak öğrendiğimiz şeyler sanal ortamda var olmaktadır. Bir belge veya bilgi bir gruptan diğer gruba sanal ortamda çok kolay bir şekilde yayılmakta.” (K5X)

“Artık kütüphane olayı evimize tek tuşla taşındı. İnternet ortamında... Bilgi karşı tarafa aktarılan ve o kişinin de başkasından öğrendiğidir.” (K2Z)

“Mesajlaşarak konuşarak, internet ortamında paylaşarak bilgi var olmaktadır. İnternet ortamında grup kurarak. Paylaşılan bilgiler eşliğinde gruplaşmaların olduğunu görüyoruz... İstenmeyen bilgiler internet ortamında arttırıldıkça özgürleşerek insanlar kendi de bu bilgileri aktarmaya başlamaktadır...” (K6Z)

K5X, K2Z ve K6Z'nin ifadeleri göz önünde bulundurulduğunda enformasyon anlamındaki bilginin bireyler arasında karşılıklı bir aktarımı veya etkileşimi olduğunu söylemek mümkündür. Bu noktada dijital ortamdaki etkileşimli bir şekilde aktarımı kişiler ve gruplar arasında hem çok hızlı bir şekilde aktarıldığı hem de interaktif özelliği sayesinde öğrenme eyleminin gerçekleştiği görülmektedir. Bir başka açıdan bakıldığında gruplaşmanın aynı fikir ve düşünceye sahip olan kişilerin bir araya gelmesi olarak düşünüldüğünde K6Z'nin aktarımına göre enformasyon anlamındaki bilginin dijital ortamda gruplaşmayı ön plana çıkardığı şeklinde yorumlanabilir.

5.2.2. Knowledge

Bilgi; tecrübe veya deneyim, toplumsal değişimler, demografik özellikler, kalıtsal nitelikler, sosyal ve kültürel faktörler gibi bireyin hayata bakış açısını etkileyen durumlardan bağımsız düşünülmemektedir. Enformasyon anlamındaki bilginin bu durumlar ve yorumlarla bir araya gelmesinin sonucunda knowledge anlamındaki bilgi meydana gelmektedir. Doğrudan dijital ortamdan öğrenilmektedir. Knowledge anlamındaki bilgi, dijital ortamlar aracılığıyla toplumdaki tüm bireyler tarafından ulaşılabilen organize hale getirilmiş, insan aklının kavradığı ve içselleştirdiği anlamlı ve buna bağlı veriler olarak tanımlanmaktadır (Gürdal, 2003, s. 1). Burada kastedilen bilgi(knowledge), bahsi geçen olay ve olgular hakkında birey tarafından yorum yapmayı gerektirir. Katılımcıların bilgiye yüklenen anlamlar içerisinde knowledge anlamındaki bilgi ile ilgili ifadeleri dikkat çekmektedir.

5.2.2.1. Öğrenilen Dijital Temelli Bilgi

Bilgiye yüklenen anlamlara atfedilen özellikleri öğrenilen dijital temelli bilgi üzerinden ön plana çıkartan iki katılımcı şu sözlerle argümanlarını ifade etmektedirler:

“Deneme- yanılma yöntemi vardı. Yaşamayla... Bugün ise dün yapılan çalışma anında internette yayınlanıyor. Büyüklerinden öğrenirdi, okuldan aldığı bilgileri kullanırdı. Ama şimdi dijital ortamdan da öğrenip kullanılıyor.” (K7X)

“Bilgi, aktarmadır... İnsanlardan az bilgi alıp dijital ortamdan daha fazla bilgi almaya başladık. İnsanlar gündelik hayatlarında çalıştığı insanların tecrübelerinden ve dijital ortamdan bilgi alırken, şimdi sadece dijital ortamdan bilgi elde etmektedir.” (K4Z)

Katılımcıların ifade ettikleri üzere knowledge anlamındaki bilginin oluşum aşamasında ilk olarak dijital ortam yer almaktadır. Bu bağlamda geçmişle kıyaslama

yapıldığında öğrenme eylemi sadece tecrübe veya deneyimle var olurken bugün ise dijital ortamdan anında gerçekleşmektedir.

5.2.2.2. Öğrenilen Dijital Bilgiyi Zihinde Yorumlama

Bilgiye yüklenen anlamlara atfedilen özellikleri öğrenilen dijital bilgiyi zihinde yorumlama üzerinden ön plana çıkartan iki katılımcı şu sözlerle argümanlarını ifade etmektedirler:

“İnternette. Örneğin; google, safari. Bilgiyi kendi akıl süzgecimden geçirerek, daha önceki bilgilerimle kıyaslayarak kullanıyorum.” (K7Z)

“Şu an internette öğrenilerek kullanılan bilgi mevcut. Şimdi hazır bilgiyi öğreniyorlar...Buradan elde ettiğim bilgileri geçmişteki tecrübelerimle karşılaştırarak yorumluyorum, kendi yorumumu katıyorum...” (K4X)

“Biz daha çok yaparak, yaşayarak öğrendik. Dijital ortamdaki bilgiler hazır bir bilgi. Birilerinin sunduğu, veri olarak bu ortama yüklediklerini alıyoruz. Tecrübelerimle, önceki bilgilerimle buradaki bilgileri karşılaştırıyorum, süzüyorum, harmanlıyorum... İhtiyacımız olduğunda öğreniyoruz artık bilgiyi o şekilde kullanıyoruz.” (K8X)

K7Z, K4X ve K8X’in ifade ettiği üzere dijital ortamdan öğrendiği bilgileri zihninde kendi tecrübe veya deneyimi ile karşılaştırması ve yorumlaması knowledge bilgi olarak betimlenmektedir. Bu bağlamda katılımcıların dijital ortamdan elde edilen bir bilgi hakkında çıkarım veya yorum yapması sonucunda öznel bir bilgiye dönüşmesi, zihinde anlamlandırılması ve herhangi bir dijital bilgi aracılığıyla iletilmemesi bilgiye yüklenen anlam içerisinde knowledge bilgiyi destekler niteliktedir.

5.2.2.3. Dijital Temelli Bilgi ve Tecrübi Bilgi Arasındaki Ayrım

Bilgiye yüklenen anlamlara atfedilen özellikleri dijital temelli bilgi ve tecrübi bilgi arasındaki ayrım üzerinden ön plana çıkartan iki katılımcı şu sözlerle argümanlarını ifade etmektedirler:

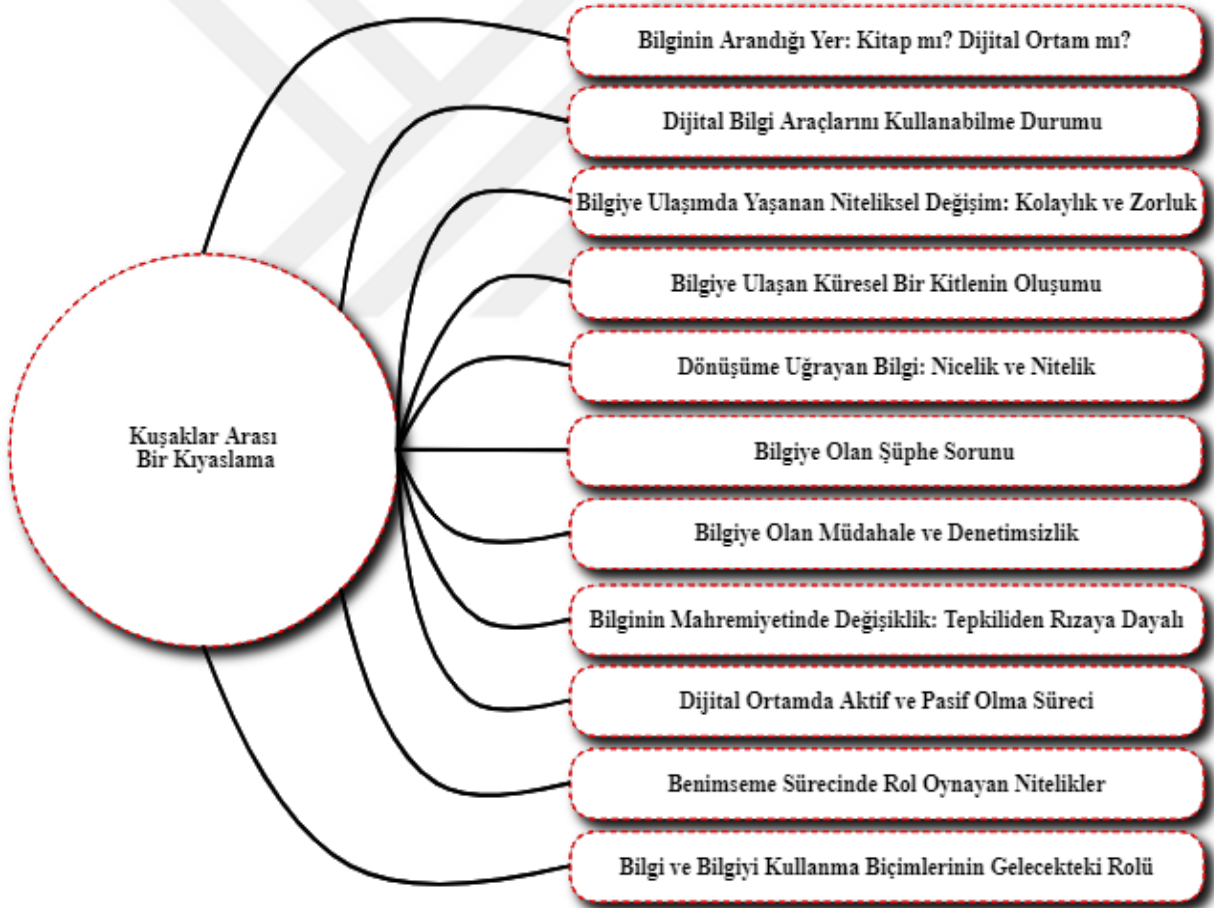
“Bir gün köyden bir çeşit ot toplamıştım. Ben onu internette araştırmıştım. Fakat babaannem bana doğrudan o ot hakkında bilgileri saymıştı. O da tecrübeleriyle bunu aktardı. Ben daha çok internette bilgisini öğreniyorum. Ama babaannem o bitki hakkında daha kısıtlı bilgi vermişti. Ben içildiğini de öğrenmişim.” (K7Z)

“İnternette aldığım bilgiler gündelik yaşantımızda da karşımıza çıkmaktadır. İnternet üzerinden araştırıyorum en çok. Her bilgi konusunda bilen birini bulmak geçmişte çok zordu. Bugün büyüklerimden öğrendiğim bilgiyi ön planda tutmam. Çünkü onların yaşadığı çağdaki tecrübe veya öğrendiği şeyler o dönemde geçerliydi. Bugün farklı bir çağda yaşamaktayız.” (K8Z)

K7Z ve K8Z'nin ifadesinde görüldüğü üzere bir bilgi ihtiyacı hissedildiğinde ilk olarak dijital ortamdan öğrenilmesinin yanı sıra deneyimle öğrenilmiş bir bilgi ile dijital ortamdan öğrenilmiş bir bilgi arasında farklılığın olduğunu söylemek mümkündür. Bu noktada deneyim sonucunda kısıtlı bir bilgiye sahip olup yorum yapılırken; dijital ortamda herkesin ulaşabildiği organize edilmiş birçok bilgiyi öğrenip deneyimlerle kıyaslama yapılarak yorum yapıldığı görülmektedir.

5.3. KUŞAKLAR ARASI BİR KIYASLAMA

Araştırmaya katılan katılımcıların “*kuşaklar arası bir kıyaslama*” ya yönelik olarak ifade ettikleri görüşler ve bu görüşlerde ortaya çıkan ifadelerde önemli olan noktaları şekil 3'te görülmektedir.

Şekil 3. Kuşaklar Arası Bir Kıyaslamaya Yönelik Katılımcı Görüşleri

Katılımcıların bir kısmı bilgi ve bilgiyi kullanma biçimlerini ifade ederken dijitalleşme sürecinde değişen bilgi araçları ile bu bağlama paralel olarak değişen bilginin ulaşılabilirliği arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadırlar. Bu kapsamda bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri hususunda yaşlı kuşak ve genç kuşak arasında kıyaslama yapılacak olursa ortaya çıkan noktaları şu şekilde betimlemek mümkündür:

5.3.1. Bilginin Arandığı Yer: Kitap mı? Dijital Ortam mı?

Yaşlı kuşakta “*kitap*” hâlâ bilgiye ulaşma bağlamında genç kuşağa kıyasla gücünü korumaktadır. Genç kuşakta ise dijital ortamda bilgiye ulaşma tercihi kitaplara göre daha baskın çıkmaktadır. Böylece yaşlı kuşak ile genç kuşak arasında önemli bir kopuş veya makas farkı yaşanmaktadır. Bu konuda dikkat çeken aktarımlara bakıldığında şu noktalar ön plana çıkmaktadır:

“Dijital ortamda çok da tarihi de araştırmadım, tercih etmedim. Onu orda (dijital ortamda) uğraşana kadar elimdeki kitapla yetinmeyi tercih ederim.” (K2X)

“Kitaplar içerisinde sayfa sayfa bilgiyi aramaya çalışıyorsun. Ben dijital ortamda daha rahat erişebiliyorum.” (K5Z)

K2X ve K5Z’nin ifadelerine göre bilgi ve bilgiyi kullanma biçiminde ulaşım konusunda dijitalleşme sürecinde dijital ortamda ulaşılabilen bilgi araçlarının bulunduğu şeklinde yorumlanabilir. K2X’in kitabı tercih etmesinin sebebi daha kolay bilgiye ulaştığı ve dijital ortamda bilgiye ulaşımın büyük bir oranda çaba gösterdiği bir durum olarak düşünürken K5Z’nin aktarımında ise tam tersine bir kitapta bilgiye ulaşımın zorluk yaşadığını ve dijital ortamdaki bilgiye ulaşımın daha kolay olduğunu söylemek mümkündür.

Bilgiye Ulaşmada Araçların Oynadığı Role Dair Çıkarımlar

Bu noktada bilgiye ulaşımında K5Z dijital bilgi araçlarına öncelik verirken, K2X ise analog bilgi araçlarına daha çok öncelik vermektedir.

5.3.2. Dijital Bilgi Araçlarını Kullanabilme Durumu

Bilgiye ulaşma bağlamında hem kitabı hem dijital ortamı tercih eden yaşlı kuşak dijital bilgi araçlarını kullanabilmede genç kuşağa kıyasla daha fazla zorluk yaşamaktadır. Bu durumun en önemli nedeni olarak yaşlı kuşağın dijital bilgi araçlarını kullanabilme yetisinin genç kuşağa göre zayıf olmasından kaynaklanmaktadır. Genç

kuşakta ise bu durumun daha kuvvetli olması, bilgiye ulaşımında dijital ortamdaki seçenekleri kullanabilmede yaşlı kuşağa kıyasla önde olmasını sağlamaktadır. Böylece yaşlı kuşak ve genç kuşak arasında önemli derecede bir ayrım bulunmaktadır. Bu konuda dikkat çeken aktarımlara bakıldığında şu noktalar ön plana çıkmaktadır:

“Bilgisayar kullanabilen o bilgiye sahip olabiliyor ama kullanamayan sahip olamıyor, gençler daha çabuk ulaşıyor...Bana göre internet bilgi aracıdır. Ben hem internet hem de kitaptan yararlanıyorum.” (K4X)

“Seçenekler çok fazla. WhatsApp, Discord, Skype gibi uygulamalarla aktarılıyor. Bir yandan da Google, Wikipedia, yabancı üniversitelerin makaleleri. Ben daha çok internet kaynağına başvuruyorum.” (K9Z)

K4X ve K9Z'nin ifadelerine göre bilgi ve bilgiyi kullanma biçiminde dijitalleşme sürecinde bilgiye ulaşımında dijital ortamdan yararlanıldığı ortaya çıkmaktadır. K4X'in aktarımına göre bilgiye ulaşım ile dijital bilgi araçlarını kullanabilme yetisi arasında bir ilişki olduğunu ve bu bağlamda hem dijital ortamdan hem de kitaptan bilgiye ulaştığını söylemek mümkündür. Buna karşın K9Z'nin aktarımında ise bilgiye ulaşımında dijital bilgi araçlarının çeşitliliğini öne sürmesi, istediğini seçebilme potansiyeline sahip olması ve daha çok dijital ortamı tercih etmesi ile kolay bir şekilde dijital bilgi araçlarını kullanabildiği görülmektedir.

Bilgiye Ulaşmada Araçların Oynadığı Role Dair Çıkarımlar

Bu noktada K9Z en çok dijital bilgi araçlarını tercih ederken, K4X ise bilgiye ulaşımında sadece analog bilgi araçlarını tercih etmeyip aynı zamanda dijital ortamdan da faydalandığı görülmektedir.

5.3.3. Bilgiye Ulaşımında Yaşanan Niteliksel Değişim: Kolaylık ve Zorluk

Günümüzde bilgiye ulaşmada hem genç kuşak hem de yaşlı kuşak tarafından kolaylık yaşanmaktadır. Önceden bilgiye ulaşımında zorluk yaşayan yaşlı kuşak bu bağlamda genç kuşağa kıyasla bilgiye daha çok değer vermektedir. Eskiye göre bugün bilgiye ulaşmada çok fazla kolaylık yaşanması genç kuşakta ise bilginin değeri azalmaktadır. Böylece yaşlı kuşak ile genç kuşak arasında önemli derecede farklılık söz konusudur. Bu konuda dikkat çeken aktarımlara bakıldığında şu noktalar ön plana çıkmaktadır:

“Eskiden bilgiye ulaşmak çok zordu. Oysa şimdi dijitalleşme sayesinde elinin altında olduğu için kıymetini, önemini, hassasiyetini bilmiyorlar. Onların şu anda parmağının ucunda olan bilgiyi biz ne zahmetlerle, güçlüklerle ulaşmaya çalışıyorduk.” (K3X)

“Bilgiye ulaşım dijitalleşmeyle çok kolaylaştı. Hatta internet eski kaynakların toplamının daha fazlası olmaktadır. İnternetle her bilgiye erişebiliyorum. Sınırlı, kısıtlı, kurallar olmadan...Anlık aktarabiliyor.” (K4Z)

K3X ve K4Z’nin ifadelerine göre bilgi ve bilgiyi kullanma biçiminde dijitalleşme sürecinde dijital ortamda bilgiye ulaşmada zorluk ve kolaylık bakımından değerlendirildiğini söylemek mümkündür. K3X’in ifade ettiğine göre analog bilgi araçlarına olan ulaşımındaki zorlukların, imkansızlıkların bilgiyi değerli kıldığı ve buna karşın K4Z’nin aktarımında ise dijital bilgi araçlarına olan ulaşımında hem engeller olmadan hem de özgürce istenildiği anda ulaşılabildiği şeklinde yorumlanabilir.

Bilgiye Ulaşmada Araçların Oynadığı Role Dair Çıkarımlar

Bu noktada K4Z’nin ifadesine göre dijital ortamda yer alan bilgi araçlarının analog bilgi araçlarından daha fazla özelliğe sahip olduğunu söylemek mümkündür.

5.3.4. Bilgiye Ulaşan Küresel Bir Kitlenin Oluşumu

Yaşlı kuşak genç kuşağa kıyasla okuma-yazma bilen çok az kişinin bilgiye ulaşabildiği zaman diliminde yaşamış bulunmaktadır. Genç kuşakta ise okuma-yazma bilmeyen küçük çocuklarında bilgiye ulaşabildiği zaman diliminde yaşıyor olmasının sonucunda küresel bir kitlenin oluşması daha çok belirgin olmaktadır. Yaşlı kuşakta bilgiye ulaşmada değişen kitlenin niceliği hususunda farkındalık genç kuşağa kıyasla daha fazla olmaktadır. Bu konuda dikkat çeken aktarımlara bakıldığında şu noktalar ön plana çıkmaktadır:

“Eskiden direk olarak 3-5 kişiye ulaşırken, şimdi binlerce, milyonlarca kişilere ulaşmakta. Oysa şimdi öyle mi! Dijitalleşme, büyük kitlelere bilginin ulaşımını sağlamıştır. Okula başlamamış küçük çocuklar dahi her türlü bilgiye erişebiliyor.” (K5X)

“Her şeye yararlı veya zararlı ulaşıyorum. Yeni bir bilgiye her kitleden insan ulaşabiliyor. Böylece herkesin bir yorum yapabilme durumu oluştu.” (K5Z)

K5X ve K5Z'nin ifadeleri göz önünde bulundurulduğunda bilgi ve bilgiyi kullanma biçiminde dijitalleşme sürecinde dijital ortamda bilginin küresel anlamda bir kitleye ulaşıldığı şeklinde yorumlanabilir. Özellikle K5X'in aktarımına göre önceden sadece okuma-yazma bilen kişiler bilgiye ulaşırken günümüzde dijital bilgi araçlarını kullanabilen herkesin hatta küçük çocukların dahi kendisinden büyüklerle aynı bilgiye ulaştığını ifade ederken K5Z ise bu bağlamda dijital ortamda doğru ya da yanlış her türlü bilginin artışına değinerek herkesin ulaşabildiğini ortaya koymaktadır.

Bilgiye Ulaşmada Araçların Oynadığı Role Dair Çıkarımlar

K5X'in aktarımına göre analog bilgi araçlarında tek taraflı bir bilgi paylaşımının olduğunu, aktarıldığı kadarıyla bilgiye sahip olduğunu ve bireyin bu bilgiye yorum yapmadığını söylemek mümkündür. Buna karşın K5Z'nin dijital ortamda dijital bilgi araçlarında ulaşılan bir bilgi üzerinde her iki tarafında etkileşim sağlayabildiğini ve yorum yapabildiğini betimlemektedir.

Katılımcıların bir kısmı bilgi ve bilgiyi kullanma biçimlerini ifade ederken dijitalleşme sürecinde değişen bilgi araçları ile bu bağlama paralel olarak bilginin dönüşümü arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadırlar. Bu kapsamda bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri hususunda yaşlı kuşak ve genç kuşak arasında kıyaslama yapılacak olursa ortaya çıkan noktaları şu şekilde betimlemek mümkündür:

5.3.5. Dönüşüme Uğrayan Bilgi: Nicelik ve Nitelik

Günümüzde bilginin dönüşümü bağlamında nicelik anlamda yaşlı kuşak ve genç kuşak tarafından bilgide artış meydana gelmektedir. Nitelik anlamda ise yaşlı kuşakta ve genç kuşakta bilginin dijital ortama hem görsel hem de işitsel olarak aktarıldığı konusunda ortak bir düşünce yer almaktadır. Böylece yaşlı kuşak ve genç kuşak arasında bilginin dönüşümü hususunda önemli oranda benzerlikler bulunmaktadır. Bu konuda dikkat çeken aktarımlara bakıldığında şu noktalar ön plana çıkmaktadır:

“Bilginin yayılması bakımından bilgi patlaması oldu ve ilerde bu daha çok olacak...Bir ünlü roman ve bu romanın filmini düşündüğümüzde inandırıcılık açısından kitabı tercih ederim. Filmi 2 saatte seyrederiz ve hazır karakterler, mekân, vs. var. O romanı en az 5-10 günde okuyup kahramanı kendi kafanızda canlandırıyorunuz..”(K10X)

“Geçmişte bu kadar bilgi yoktu. Sınırlıydı her şey. Geçmişte bilgiyi kitaplarda kullanırken şimdi dijital ortamda hem görsel hem işitsel olarak çok kolaylıkla aktarıyor...Bilgisayar, internet aracılığıyla, telefonla, E-kitap, youtube var bi de.

Dijitalleşmiş bir ortamda bir sosyallik kurulmuş ve bilgi aktarımı en fazla sosyal medya üzerinden olmaktadır...”(K7Z)

K10X ve K7Z’nin ifadelerine göre bilgi ve bilgiyi kullanma biçiminde dijitalleşme sürecinde dijital ortamda bilginin niteliği ve niceliğinde bir dönüşüm meydana geldiğini söylemek mümkündür. K10X’in aktarımına göre eskiye oranla bilgi artışının olduğu, dijital bilgi araçlarının bu durumu önemli derecede etkilediği ve bunun devam edeceği şeklinde yorumda bulunurken K7Z ise aynı anlamda geçmişte günümüzdeki kadar bilginin olmadığı şeklinde yorumda bulunarak bilginin dönüşümünü nicelik konusunda olduğunu söylemektedirler. Bu bağlamda K10X’in ifadesine göre romanı okuyan kişi romanla ilgili betimlemeleri zihninde kendisi oluşturduğunu fakat filmini seyrettiği zaman karşısına hazır bir şekilde geldiğini buna karşılık K7Z ise daha çok bilginin fotoğraf, ses, canlı video gibi özelliklerin içinde yer alması bilginin dönüşümünü nitelik konusunda da olduğunu ifade etmektedirler.

Bilgiye Ulaşmada Araçların Oynadığı Role Dair Çıkarımlar

K7Z’nin aktarımına göre yazılı bilgi araçlarının dijitalleşerek çevrimiçi (online) ortamda bulunması ve sosyal medya araçlarının hem iletişim hem de bilgi aracı olarak kullanıldığını söylemek mümkündür.

Katılımcıların bir kısmı bilgi ve bilgiyi kullanma biçimlerini ifade ederken dijitalleşme sürecinde değişen bilgi araçları ile bu bağlama paralel olarak bilginin doğruluğu arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadırlar. Bu kapsamda bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri hususunda yaşlı kuşak ve genç kuşak arasında kıyaslama yapılacak olursa ortaya çıkan noktaları şu şekilde betimlemek mümkündür:

5.3.6. Bilgiye Olan Şüphe Sorunu

Yaşlı kuşakta ve genç kuşakta dijital ortamda bilginin doğruluğu bağlamında kasıtlı veya kasıtsız yalan, yanlış, sahte ya da gereksiz, vb. bilgilerin çok fazla yer aldığı ve şüpheyile bakıldığı hususunda ortak düşünceye varılmaktadır. Fakat dijital ortamda doğru bilgiyi kullanma konusunda yaşlı kuşak genç kuşağa göre daha fazla önem vermekte ve özen göstermektedir. Genç kuşakta tecrübe sahibi kişilerin söylediği bilgi ya da dijital ortamda çok fazla karşılan bilgi doğru olmaktadır. Yaşlı kuşakta ise kendi deneyimleri ile elde edilen bilgi daha doğru sayılmaktadır. Böylece yaşlı kuşak ile genç kuşak arasında benzerliklerin yanı sıra önemli derecede farklılıklar yaşanmaktadır. Bu konuda dikkat çeken aktarımlara bakıldığında şu noktalar ön plana çıkmaktadır:

“Gereksiz, yalan ve yanlış bilgiler çok fazla bu ortamda. Manipüle etmede mümkün olabilmektedir bilgiyi. Dünya görüşüne, siyasi görüşüne...Kendi yaş grubum bilgiyi doğru kullanmada daha önde. Çünkü genç kuşağın yaşam tecrübeleri olmadığı için gelişigüzel kullanıyor”. (K7X)

“Dijital ortam bilgi üzerinde çok fazla yanıltıcı bilgiler vermekte...Çünkü ben dahi bir platform açıp oraya istediğimi yazabilirim....Doğru olup olmadığını çevremdeki büyüklerime soruyorum. Ayrıca sosyal medya da en fazla üzerinde durulan bilgi bana daha doğru gelmektedir.”.(K1Z)

K7X ve K1Z’nin ifadelerine bakıldığında bilgi ve bilgiyi kullanma biçiminde dijitalleşme sürecinde dijital ortam ile bilginin doğruluğu arasında olumsuz bir ilişki olduğunu ve bu bağlamda dijital ortamda doğru bilginin dışında yanlış, yalan, yanıltıcı bilgilerin yer aldığını söylemek mümkündür. Buna göre dijital ortamda K7X bir bilginin bireyin düşünce biçimine göre şekilleneceğini ifade ederken K1Z ise kendisinin herhangi bir hesap açıp bilgiyi istediği şekilde yönlendirebileceğini ifade etmektedir. Ayrıca K7X’in aktarımına göre dijital ortamda kendi akranlarının tecrübe sahibi olmasından dolayı bilgiyi daha doğru kullandığı şeklinde yorumlanabilir. Dijital ortamda doğru bilgiye ulaşmada ise K7X kendi tecrübeleriyle elde ettiği bilgi ile sentez yaptığını buna karşılık K1Z ise kendisinden büyük olan yakınlarına sorduğunu ya da sosyal medya da çok fazla tekrarı ile karşılaştığı bilgiyi doğru bulduğunu ifade etmektedirler.

Katılımcıların bir kısmı bilgi ve bilgiyi kullanma biçimlerini ifade ederken dijitalleşme sürecinde değişen bilgi araçları ile bu bağlama paralel olarak bilginin güvenilirliği arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadırlar. Bu kapsamda bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri hususunda yaşlı kuşak ve genç kuşak arasında kıyaslama yapılacak olursa ortaya çıkan noktaları şu şekilde betimlemek mümkündür:

5.3.7. Bilgiye Olan Müdahale ve Denetimsizlik

Yaşlı kuşakta ve genç kuşakta dijital ortamda bilginin güvenilirliği bağlamında denetim mekanizmasının bulunmadığı hususunda ortak düşünceye varılmaktadır. Yaşlı kuşakta analog bilgi araçlarında alışılan gelen bir durumdan kaynaklandığı üzere genç kuşağa kıyasla dijital ortamda bilgi ile ilgili kaynak yetersizliğinden dolayı kesin bir şekilde güvenilirlik olmamaktadır. Genç kuşakta ise dijital ortamda siteler arasında kıyaslama yaparak bilginin güvenilirliğini tespit etmekte ve bu bağlamda bilgiye müdahale edilen dijital ortamlarda güvenilirlik olmamaktadır. Dijital ortamda genç

kuşakta bilginin güvenilirliği konusunda hem olumlu hem olumsuz bir yaklaşım söz konusu olurken yaşlı kuşakta yalnızca olumsuz bir yaklaşım söz konusudur. Bu noktada yaşlı kuşak ile genç kuşak arasında büyük bir oranda ayrışmalar söz konusudur. Bu konuda dikkat çeken aktarımlara bakıldığında şu noktalar ön plana çıkmaktadır:

“geçmişte bir makaleyi defalarca kez gözden geçirip birilerine kabul ettirdikten sonra dergilerde yayınlattınız. Burada müdahale etme hakkımız yok, bu yüzden daha fazla güvenilir. Dijital ortamda bulunan bilgilerde kaynak eksikliği çıkmaktadır. Bilgiyi belgeye dayandırmadan çok fazla bilgi ortaya çıkıyor. ...geçmişteki kadar denetim mekanizması olmadığı için yanlış payı daha yüksek.”
(K8X)

“kitap kadar olmasa da internette güvenilir kaynaklar çok fazla...diğer sitelerle karşılaştırarak güvenilirliğini tespit ederim. Aklımıza yatmayan herhangi bir şeyi video olarak deneyseliğini seyredebildiğimiz için güvenilir gelebiliyor. Ama forum ve tartışma siteleri, sosyal medya da denetleme mekanizması yok, herkes bilgi yazabiliyor, güvenilir değil.” **(K6Z)**

K8X ve K6Z’nin ifade ettiği üzere bilgi ve bilgiyi kullanma biçiminde dijitalleşme sürecinde dijital ortam ile bilginin güvenilirliği konusunda olumsuz bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Her iki katılımcının aktarımına göre dijital ortamda kontrol ya da denetim mekanizması bulunmadığı için bilginin güvenilir olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Bu bağlamda dijital ortamda K6Z güvenilir olmayan birtakım sitelerinde olduğunu aynı zamanda bir bilginin ispatını görsel ya da işitsel olarak sunmasından dolayı inanılır ve güvenilir sitelerin bulunduğunu da ifade ederken K8X ise bilgilerin güvenilir bir kaynağa veya belgeye dayanmadığı için her türlü bilginin oluştuğunu ifade etmektedir. Diğer yandan K8X’in aktarımına göre önceden bilginin yayımlanma esnasında birçok aşamadan geçmesi ve bilgiye hiçbir şekilde müdahale edilmemesinden dolayı bilgide güvenilirlik oluştuğunu ifade ederken K6Z’nin ifadesine göre ise dijital ortamda siteler arasında kıyaslama yaparak bilgide güvenilirlik oluşsa da kitaptaki bilgide bu durumun doğrudan oluştuğunu ifade etmektedir.

Bilgiye Ulaşmada Araçların Oynadığı Role Dair Çıkarımlar

Her iki katılımcının ifadeleri göz önünde bulundurulduğunda önceden yazılı bilgi araçlarında denetim mekanizmasının sıkı bir şekilde yürütülmesinden dolayı bilginin güvenilirliği artarken bugün ise dijital bilgi araçlarında denetim mekanizmasının esnek bir şekilde olması ve K8X’in aktarımına göre dijital ortamda

doğru veya yanlış bilgilerin ayırt edilemeyecek bir duruma dönüşmesi sonucunda bilginin güvenilirliği azalmaktadır.

Katılımcıların bir kısmı bilgi ve bilgiyi kullanma biçimlerini ifade ederken dijitalleşme sürecinde değişen bilgi araçları ile bu bağlama paralel olarak değişen mahremiyet algısı arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadırlar. Bu kapsamda bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri hususunda yaşlı kuşak ve genç kuşak arasında kıyaslama yapılacak olursa ortaya çıkan noktaları şu şekilde betimlemek mümkündür:

5.3.8. Bilginin Mahremiyetinde Değişiklik: Tepkiliden Rızaya Dayalı

Yaşlı kuşakta bilginin gizliliği veya mahremiyeti konusu genç kuşağa kıyasla daha fazla önemsenmekle birlikte tepkili karşılanmakta ve önlem alınmaktadır. Genç kuşakta ise bu durumun dijital ortamda rızaya dayalı olduğu ve normal olarak karşılandığı daha belirgin görülmektedir. Böylece yaşlı kuşak ile genç kuşak arasında önemli derecede ayrılmalar bulunmaktadır. Bu konuda dikkat çeken aktarımlara bakıldığında şu noktalar ön plana çıkmaktadır:

“Bilgilerin gizliliği çok önemli, şifresini kimseye vermemeli. Eskiden çok fazla kontrol edemiyorlardı. Şimdi bilgisayarlar, telefonlar ile artık her şeyinle gözetleniyorsun adım adım....” (K6X)

“Geçtiğimiz yıllarda Facebook’un kişisel verilerimizi nasıl verdiğini gördük. Bir wifi ağına bağlanırken, herhangi bir şirkete hesap açarken tüm kişisel bilgilerimizi o ağa teslim ediyoruz. Siz bunu veri tabanına yüklerseniz dünya üzerindeki milyonlarca hackerlardan birinin o kasaya o bilgiye ulaşmasıyla her şeyiniz berbat olabilir.” (K3Z)

K6X ve K3Z’nin ifadelerine bakıldığında bilgi ve bilgiyi kullanma biçiminde dijitalleşme sürecinde dijital ortamda bilgi mahremiyetinin yok olduğunu söylemek mümkündür. K6X dijital bilgi araçlarına koyulan şifrenin paylaşılmaması ile bilgi mahremiyeti arasında ilişki kurarken buna karşın K3Z’nin internet ağı ya da wifi ağı ile bilgi mahremiyeti arasında bir ilişki kurduğu görülmektedir. Buna göre K6X önceden kullanılan bilgi araçlarında bireylerin bilgilerine denetleme ve gözetleme durumunun pek fazla olmadığı fakat dijital ortamda kolay bir şekilde ulaşıldığı bu yüzden şifre ile bilgilerin gizli tutulması gerektiğini ifade ederken K3Z ise dijital bilgi araçlarındaki veri tabanına herhangi bir uygulama yüklenirken karşılığında bilgilerin kaydedilmesi ile dünyanın diğer ucundaki bir hacker tarafından sessizce ve farkında olmadan kişisel

verilere erişim sağlamanın sonucunda bilgi mahremiyetinin yok olduğunu ifade etmektedir.

Katılımcıların bir kısmı bilgi ve bilgiyi kullanma biçimlerini ifade ederken dijitalleşme sürecinde değişen bilgi araçları ile bu bağlama paralel olarak tüm kuşaklardaki aktif rolü arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadırlar. Bu kapsamda bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri hususunda yaşlı kuşak ve genç kuşak arasında kıyaslama yapılacak olursa ortaya çıkan noktaları şu şekilde betimlemek mümkündür:

5.3.9. Dijital Ortamda Aktif ve Pasif Olma Süreci

Yaşlı kuşakta aktif olma bağlamında dijital ortamda bulunma ya da dijital bilgi araçlarını kullanma durumu genç kuşağa kıyasla çok fazla pasif olmaktadır. Genç kuşakta ise bu durum en üst seviyede aktiflik söz konusudur. Yaşlı kuşak ihtiyaçlarını halledebildiği süre kadar dijital ortamda aktif olmaktadır. Genç kuşak ise ihtiyacı dışında da tüm vaktini dijital ortamda harcadığı için yaşlı kuşağa kıyasla daha aktif olmaktadır. Böylece yaşlı kuşak ile genç kuşak arasında büyük bir oranda farklılık yaşanmaktadır. Bu konuda dikkat çeken aktarımlara bakıldığında şu noktalar ön plana çıkmaktadır:

“Eğitim sitelerine bakıyorum, Facebook, WhatsApp kullanıyorum. Televizyon, radyo var ama kitap, dergi daha çok ön planda. Sesli aratmakta örneğin kolaylık sağlıyor ama ihtiyaçlarımı giderebildiğim sürece kullanmaktayım. Çok fazla aktif olduğumu söyleyemem.” (K9X)

“Yaşlı kuşağa göre daha aktifim. Yaşlı kuşak dijitalleşmenin, elindeki aracın tam bilincine sahip değil, ben farkındayım.. Dijital araçları arasında bilgisayar, telefon, tableti kullanmaktayım. Ben daha çok sosyal medyada Instagram, Twitter da aktifim.” (K8Z)

K9X ve K8Z’nin ifadeleri göz önünde bulundurulduğunda dijitalleşme sürecinde dijital ortamda aktif olduğu şeklinde yorumlanabilir. K9X’in aktarımına göre dijital ortamda ihtiyacını karşılayabildiği ölçüde zaman harcadığını ifade ederken K8Z ise bu ortamda neler yapabileceği konusunda farkındalığı olması nedeniyle ihtiyacı dışında da zaman harcadığını ifade etmektedir.

Bilgiye Ulaşmada Araçların Oynadığı Role Dair Çıkarımlar

Buna göre dijital ortamda hem iletişim hem bilgi araçları arasında K9X’in ifadesine göre Facebook ve WhatsApp’ta aktif olurken K8Z’nin ise Instagram ve Twitter’da aktif olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra K9X’in aktarımına göre televizyon, radyo, kitap ve dergi gibi hem yazılı hem analog bilgi araçlarını

kullandığını ifade ederken K8Z ise bilgisayar, telefon ve tablet gibi dijital bilgi araçlarını kullandığını ifade etmektedir.

Katılımcıların bir kısmı bilgi ve bilgiyi kullanma biçimlerini ifade ederken dijitalleşme sürecinde değişen bilgi araçları ile bu bağlama paralel olarak dijital bilgi araçlarını kullanma durumu ve benimseme süreci arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadırlar. Bu kapsamda bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri hususunda yaşlı kuşak ve genç kuşak arasında kıyaslama yapılacak olursa ortaya çıkan noktaları şu şekilde betimlemek mümkündür:

5.3.10. Benimseme Sürecinde Rol Oynayan Nitelikler

Yaşlı kuşakta benimseme bağlamında dijital bilgi araçlarını kullanabilme yetisi genç kuşağa kıyasla daha yavaş ve zor olmaktadır. Genç kuşakta ise bu durum daha hızlı ve çok kolay bir şekilde gerçekleşmektedir. Yaşlı kuşak yanlış yapma endişesini taşıması nedeniyle genç kuşağın yardım ettiği kadarıyla benimseyebilmektedir. Böylece yaşlı kuşak ile genç kuşak arasında önemli derecede farklılık yaşanmaktadır. Bu konuda dikkat çeken aktarımlara bakıldığında şu noktalar ön plana çıkmaktadır

“Alışma sürecinde zorlandığım çok oldu. Hala zorluk yaşıyorum. Ama çocuklarımdan, genç birilerinden yardım aldım ve onların öğrettiği ile de kaldım. Dijitalleşme aracını kullanırken yanlış bir yere girer miyim? Tedirginlik, korku oluyor ben de. Yeni bir şey öğrenmeye hemen alışamıyorum.” (K1X)

“Çok çabuk benimsedim çünkü 4-5 yaşlarında dijital araçlarla tanıştım. Her gün yeni bir şey öğreniyorum, işimi kolaylaştırıyor. Hâlen teknoloji ile iç içeyim.” (K5Z)

K1X ve K5Z’nin vermiş oldukları cevapta dijitalleşme sürecinde bilgi araçlarını benimseme hızında farklılıkların olduğunu söylemek mümkündür. Dijital bilgi araçlarını benimseme süreci içerisinde K1X’in ifadesine göre alışma döneminin kolay olmadığını, gençlerden yardım alarak öğrendiğini ve bu bağlamda aracı kullanma esnasında çok fazla tedirginlik yaşadığını ifade ederken K5Z ise küçük yaşlarda dijital bilgi araçları kullanarak büyüdüğünü ve çok kolay bir şekilde kullanabildiğini ifade etmektedir.

Katılımcıların bir kısmı dijitalleşme sürecinde değişen bilgi araçları ile bu bağlama paralel olarak gelecekte kuşaklar arasında bilgi ve bilgiyi kullanma biçimi arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadırlar. Bu kapsamda bilgi ve bilgiyi kullanma

biçimleri hususunda yaşlı kuşak ve genç kuşak arasında kıyaslama yapılacak olursa ortaya çıkan noktaları şu şekilde betimlemek mümkündür:

5.3.11. Bilgi ve Bilgiyi Kullanma Biçimlerinin Gelecekteki Rolü

Yaşlı kuşak ve genç kuşak kendi içerisinde bugüne kıyasla daha fazla dijital ortama başvuracak olup aynı zamanda yaşlı kuşak gelecekteki yeniliklere bağlı olarak değişen dijital bilgi araçlarına uyum sağlama konusunda genç kuşağa göre zorluk yaşayacaktır. Her iki kuşak gelecekte bilgi ve bilgiyi kullanma biçimlerinden bilginin ulaşılabilirliği ve bilginin dönüşümü hususunda dijital ortamdan faydalanacaklardır. Bununla birlikte yaşlı kuşak bilginin doğruluğu, güvenilirliği ve mahremiyeti konusunda genç kuşağa göre daha fazla tedirginlik yaşayacaktır. Böylece yaşlı kuşak ile genç kuşak arasında gelecekte ayrışmalar yaşanacaktır. Bu konuda dikkat çeken aktarımlara bakıldığında şu noktalar ön plana çıkmaktadır

“Bilgi ve bilgiyi kullanma biçiminde bizden önceki kuşağın bizimle farkı olduğu gibi bizimle sonraki kuşak arasında da fark mutlaka olacaktır. Çip yöntemi uygulanabilir. Her kuşak bilgiyi kullanmada dijital ortama başvuracak. Ama yaşlı kuşağın uyum sağlayamayacağı durumlarda olacak. O dönemdeki genç kuşak en aktif olacaktır. Bu kuşak bilgilerin manipüle edilmesini kolaylaştıracak. Böylece güven hiç kalmayacak ve daha doğru tahlil etmek gerekecek.”(K3X)

“Gelecekte dijitalleşme daha fazla gelişeceği için bütün kuşaklar daha fazla aktif olacaktır. E. Musk’un beyine cihaz yerleştirme projesi hayata geçirilirse kuşaklar arasında bilgiye ulaşmada, aktarımda farkın kalmayacağını düşünüyorum. Yani bu proje bilginin dönüştürülmesidir. Genç kuşak tarafından yalan, yanlış bir bilgi bugünden daha fazla olacak. Bugünkü gibi bilgiyi bilinçsiz kullanacaklar.” (K2Z)

K3X ve K2Z’nin ifadelerine bakıldığında dijitalleşme sürecinde gelecekte kuşaklar arasında bilgi ve bilgiyi kullanma biçimi bağlamında aktif rol alma hususunda farklı düşüncelere sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu noktada her iki katılımcının ifadelerine göre gelecekte bütün kuşakların bilginin paylaşılmasında, aktarılmasında ya da ulaşılmasında dijital ortamdan yararlanacağını söylemek mümkündür. Fakat bilgi ve bilgiyi kullanma biçiminde K3X’in aktarımına göre kuşaklar arası farkın her zaman olduğunu ve bundan sonra da dijital ortamda farkın olacağını ifade ederken K2Z ise tam tersine gelecekte bu konuda kuşaklar arası farkın ortadan kalkacağını ifade etmektedir. K3X’in ifadesine göre bilginin yanlış yönlendirilmesi sonucunda bilginin güvenilirliğinin daha fazla zedeleneceğini ve bu yüzden daha detaylı analiz edilmesi gerektiğini ifade ederken K2Z ise insanın en iyi konumda olacağını, bilginin dijital araçlarla bir bütün haline gelerek daha aktif olacağını ve dönüşüme uğrayacağını fakat

bilginin doğruluğu ve güvenirliliği konusunda olumsuz sonuçlar yaşanacağını ifade etmektedir.

SONUÇ

Dijital teknolojiler gün geçtikçe gündelik hayatımıza daha çok entegre olarak gelişimini devam ettirmektedir. Dijitalleşme sürecinde yaşanan gelişmelerle oluşan sanal dünya bugün birçok alanda vazgeçilmez bir konuma yükselmiştir. 21. yüzyılın en önemli olgularından biri olan dijitalleşme, içerisinde bulunulan yüzyılın “*dijital bilgi çağı*” olarak tanımlanmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda dijital teknolojilerle yaşanan gelişmeler bilgi toplumu üzerinde hız yaratmıştır. Özellikle internetin keşfinden sonra büyük bir oranda dijital bilgi araçlarının kullanımında bireyler arasında farklılıklar meydana gelmiştir. Yaşanan bu farklılıklar birçok alanı etkilediği gibi kuşaklar arasında da kendini göstermeye başlamıştır. Dolayısıyla dijitalleşme sürecinde yaşanan gelişmeler, bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri üzerinde kuşaklar arasında da büyük bir değişim ve dönüşüm etkisi yaratmıştır.

Mevcut araştırmada X Kuşağı ve Z Kuşağı’nın dijitalleşme sürecinde bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri bağlamında kıyaslama yapılarak incelenmiştir. Araştırmanın bulgularından çıkarılacak sonuca göre her iki kuşakta gündelik hayattaki pratiklerini dijital ortamda gerçekleştirmektedir. Dijital ortam toplumda gündelik hayatın bir parçası haline gelmiştir. Dijitalleşme ile gündelik hayat arasında doğrudan bir ilişki olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu ilişki biçimi sağlık, çalışma hayatı, değişen iletişim biçimleri ve teknolojik araçlar olarak belirlenmiştir. Nitekim her iki kuşakta dijital ortamın gündelik hayata olan kolaylık, hızlilik ve zaman yönetimi konusunda etkisi olduğu ve böylelikle dijital yaşam tarzı içerisinde insanın “*dijital insan*” olarak görülmeye başladığı şeklinde açıklanmaktadır. Günümüzde insan dijital bir kimliğe bürünmüştür. Bu noktada her iki kuşakta gündelik hayat içerisinde dijitalleşmenin olumlu yönlerinin olduğu kadar birtakım olumsuzlukları da doğurduğu görülmektedir. Bu olumsuzluklar, mekânsal algının değişmesi bakımından her iki kuşakta oldukça anlamlı bulunmuştur. Yüz yüze iletişimi koparma, eve hapsolme, bağımlı olma, tembellik, hazır konma, işsizlik, uyum sağlayamama şeklinde yaşanan durumlar dijitalleşme çerçevesinde gündelik hayatın olumsuz boyutlarıyla olan ilişkisini göstermektedir.

Araştırmanın sonuçlarına göre dijitalleşme sürecinde bilgi terimi, enformasyon ve knowledge(bilgi) olarak iki tür anlamda tanımlanmaktadır. İlk olarak kodlanmış özelliğe sahip olması, depolanması, aktarılması ve interaktif nitelikte olması dijital temelli bilginin oluştuğunu göstermektedir. Ham bilginin sayısal kodlara dönüşerek

işlenmesi sonucunda enformasyon ortaya çıkmaktadır. Alt yapısı dijital şekilde üretilen bir bilgi enformasyon olarak sonuçlanmaktadır. Bu bilgi türünden farklı olarak knowledge(bilgi) ise enformasyon ortamında öğrenilmesi ve daha sonra zihinde yorumlanması yatmaktadır. Günümüzde birçok şey dijitalleşmenin bir uzantısı olarak görüldüğü üzere bilgi de dijitalleşme temelinde varlığını ortaya koyarak her iki kuşak tarafından büyük bir oranda tercih edilmektedir. Bilginin üretildiği, bulunduğu ve öğrenildiği alan değişim ve dönüşüme uğramıştır. Bu noktada her iki kuşaktaki bireylerin bilgiyi enformasyon ve knowledge(bilgi) olarak ayırması araştırmanın önemli bir sonucu olmuştur.

Araştırmanın sonuçlarına göre her iki kuşak, eskiye oranla dijitalleşme sürecinde bilgi araçlarının hem nicelik hem de nitelik olarak farklılaştığını ve bu bağlamda bilgiyi kullanma biçimlerinin değiştiğini belirtmektedirler. İnternetin dijital teknolojilerle bütünleşmesiyle bilgi araçlarının değişim ve dönüşüm yaşamıştır. Buradan hareketle araştırmanın sonucuna göre dijital bilgi araçlarının etkileşim, eşzamansızlık ve kitlesizleştirici niteliklerde olduğu görülmüştür. Buna göre küresel bir kitlenin oluşması etkileşim; gündelik işleri ya da resmî işleri yerine getirmede ve bilgiye erişimde zaman kısıtlamasının yaşanmaması eşzamansızlık; bilgi araçlarında bilgi alışverişinin bireyselleşmesi kitlesizleştirici bir gerçekliği ortaya çıkardığı anlamlı sonucu ortaya koymuştur. Bu bağlamda kuşaklar arası kıyaslama yapıldığında yaşlı kuşak dijital bilgi araçlarını kısmen kullansa da analog bilgi araçlarını ilk olarak tercih etmiştir. Yaşlı kuşak içerisinde hem analog hem de dijital bilgi araçlarını kullananların olduğu görülmektedir. Ayrıca alışkanlıklarının ön planda olduğu düşünülerek analog bilgi araçlarını kullanmada istikrarlı oldukları ortaya çıkmıştır. Genç kuşakta ise dijital bilgi araçları daha çok tercih edilmektedir. Bu durumda dijital bilgi araçlarının çok yönlü tarafını en çok kullanan kuşak konumundadır. Yaşlı kuşak ve genç kuşak bilgi araçlarının değiştiğinin farkında olmaktadır. Fakat en çok genç kuşak değişen ve gelişen taraflarını kullanmakta ve ayrıntısı hakkında daha fazla bilinçli olmaktadır. Özellikle genç kuşak yaşlı kuşağa kıyasla hem iletişim hem de bilgi aracı olarak sosyal medya sitelerinin de kullanıldığının bilgisine sahip olmakta ve kullanma konusunda daha fazla aktif olmaktadır. Yaşlı kuşak belirli sosyal medya platformlarını kullanmakta olup genç kuşağın ise daha geniş kapsamlı kullandığı görülmektedir. Yaşlı kuşakta alışkanlıklarından vazgeçmede zorluk yaşadığı ve bu yüzden hem benimseme de hem de aktiflik konusunda geri planda kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca dijital bilgi

araçlarını fiziksel anlamda kullanabilme yetisinin her geçen gün zayıflaması da yaşlı kuşak açısından önemli bir etken olduğu anlaşılmaktadır.

Dijitalleşme sürecinde bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri kuşaklar arasında kıyaslama yapıldığında benzerlikler yaşansa da daha çok farklılık görülmektedir. İlk olarak bilginin dijital ortamdan elde edilmesi sayısallaştığı veya dijitalleştiğini göstermektedir. Bu bağlamda bu ortamda bilginin niceliğinde artışın yaşandığı görülmektedir. Bu durum bilginin dönüşüme uğraması konusunda dikkat çeken nokta olmuştur. Buna göre yaşlı kuşakta bilgiye sahip olma pratiğinde kitaplar önemli olmuştur. Genç kuşakta kitaplar yerine her zaman dijital ortam tercih edilmiştir. Bu durumun gerekçesi ise, genç kuşakta bilgiye dijital ortamdan ulaşmak daha kolayken fakat yaşlı kuşakta dijital bilgi araçlarının kullanımı çok az da olsa kitaptan bilgiye ulaşmak daha kolay olmuştur. Yaşlı kuşağın günümüzde bilgiye ulaşımı kolay olarak değerlendirmesi eskiden zorluklarla ulaşmasından kaynaklandığı ortaya çıkmıştır. Böylece her iki kuşakta benzerliğin yaşandığı taraf, günümüzde dijital bilgi araçlarıyla bilgiye ulaşımı kolay olduğu yönündedir. Bu noktada farklı olan taraf ise genç kuşakta bilgiye ulaşımın değeri pek fazla önemsenmezken yaşlı kuşakta bilgiye ulaşımın değeri büyük bir önem taşımıştır. Ayrıca dijital ortamda herkesin bilgiye ulaşıyor olması da değişime veya dönüşüme uğrayan önemli özelliklerden biri olmuştur. Analog bilgi araçlarında bilgiye okuma-yazma bilenler tarafından ulaşılırken günümüzde okuma-yazma bilmeyenlerde ulaşabilmektedir. Küçük yaştaki çocuklar dijital ortamın ses, görüntü ya da canlı video özelliği ile her türlü bilgiye yaşlı kuşakla sahip olabilmekte ve aradaki fark ortadan kalkmaktadır. Dijitalleşme sürecinde bilgiye ulaşımında kitlenin niceliği ve niteliği değişmiştir. Bununla birlikte bilgi ulaşımının ya da aktarımının dijital bilgi araçlarında daha küresel bir özellik taşıdığını ve buna kıyasla bu durum analog bilgi araçlarında daha kısıtlı olduğu belirtilmiştir. Her iki kuşakta başka bir benzer taraf ise bilginin mahremiyetinin ortadan kalktığının farkında olmasıdır. Bu bağlamda yaşlı kuşak eskisi kadar tepkili olmasa da daha fazla tedbirler alma eğilimi göstermiştir. Genç kuşak ise bu konuda tepkisiz bir şekilde dijital ortamda bunun normal bir durum olarak değerlendirmiş ve pek fazla önlem almadığı görülmüştür. Çünkü genç kuşağa göre dijital ortamda bilgiler gizli tutulsa da bir şekilde hacker ya da bunun türevleri tarafından ele geçirilebileceği yönünde düşünceleri bulunmaktadır. Her iki kuşak tarafından bilgi araçlarında olduğu gibi bilginin doğasında da nicelik ve nitelik olarak değişim ve dönüşüm konusunda etkisi oldukları ortaya çıkmıştır. Buna bağlı olarak bilginin

doğruluğu ve güvenirliliği konusunda hem yaşlı kuşağın hem de genç kuşağın önemli bir etken olduğu görülmektedir. Her iki kuşak dijital ortamdaki bilgileri doğruluğundan şüphe etmekte ve bu yüzden bilgilere güven duymamaktadır. Yaşlı kuşak kendi tecrübeleri doğrultusunda dijital ortama bilgi aktardığı ve kendi tecrübeleriyle kıyaslayarak doğru bilgiye ulaştığı görülmektedir. Genç kuşak ise doğru bilgiye dijital ortamdaki siteleri karşılaştırarak ya da tecrübe sahibi büyüklerine sorarak ulaşmaktadır. Her iki kuşakta dijital ortamda kendi tecrübe ve düşüncesine göre bilgi aktarımı yapmasından dolayı doğru bilgi konusunda şüphelerin meydana geldiği ortaya çıkmıştır. Bu durum ise dijital ortamdaki bilginin güvenirliliği sorunu açığa çıkarmıştır. İlk olarak bilgi araçlarının özelliklerinin değişmesine paralel olarak bilgiye olan güven konusunda da problemler yaşanmıştır. Günümüzdeki dijital bilgi araçları bütün duyu organlarına hitap etse de bilgi güvenirliliği hususunda yeterli olmadığı görülmektedir. Diğer yandan bilginin güvenirliliği hususunda yaşanan sorunun en önemli nedeni dijital bilgi araçlarının ve dijital ortamdaki bilginin denetleme mekanizmasının olmamasıdır. Her iki kuşakta bu durum belirtilmiştir. Nitekim dijital ortamda bilgiye müdahale edilmesi denetimin olmadığını göstermektedir. Böylece her iki kuşak güvenirlilik noktasında sorunun olduğunu ortaya koymuştur. Buna karşılık, özellikle yaşlı kuşakta kitaplardaki bilgilerin sınırlı olduğunu bilmesine rağmen burada yer alan bilgilerin daha güvenilir olduğu yönünde düşünceleri bulunmaktadır.

Araştırmanın sonucuna göre bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri bağlamında kuşaklar arası kıyaslama yapıldığında gelecekte bugünkü gibi benzerlikler olsa da büyük bir oranda farklılıkların olacağı düşünülmektedir. Dijital teknolojiler her geçen gün yeniliklerini ya da gelişmelerini sürdürmektedir. Gelecekte de bu duruma bağlı olarak gelişen dijitalleşme olgusu kendi içerisinde değişim ve dönüşüm inşa edecektir. Bu durumda bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri üzerinde de o dönemde kuşaklar arasında farklılıkların benzerliklerden daha ön planda olacağı tahmin edilmektedir.

Dijitalleşmenin her alanda olduğu gibi bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri üzerinde de toplumu etkisi altına alan bir olgu olduğu açık ve net bir şekilde ortaya çıkmıştır. Toplumsal anlamda değişim ve dönüşüm açısından önemli olup üzerinde ayrıntılı bir şekilde durulması gerekmektedir. Dolayısıyla toplumsal değişim ve dönüşüm meydana gelirken hem olumlu hem de olumsuz yönleri ortaya çıkmaktadır. Dijitalleşme sürecinde bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri hususunda olumsuz

taraflarının azaltılması ya da ortadan kaldırılması için daha iyi bir gelecek modeli gerçekleştirebilmesine ihtiyaç vardır. Bu durumda öncelikle dijital ortamda bilgi ve bilgiyi kullanma biçimlerinde her türlü olumlu ve olumsuz etkenlerin belirlenmesi gerekmekte olup daha sonrasında yaşanan ya da yaşanacak olumsuz noktaların yok edilmesi günümüzde zorunlu bir ihtiyaç haline gelmektedir. Dijitalleşme sürecinde bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri içerisinde yer alan bilginin dönüşümü, ulaşımı, doğruluğu, güvenilirliği ve mahremiyeti konuları üzerinde toplumda sorunların hâlâ devam ettiği görülmektedir. Böylece bu konudaki endişe ve tartışmalar varlığını sürdürmektedir.

Dijital teknolojiler, toplumun en küçük birimi olarak nitelendirilen aileyi ve ailedeki bireylerin yaşam tarzını değiştirmektedir. Bu yeni yaşam tarzına uyum sağlayabilme ya da bunu benimseyebilme bir süreç içerisinde meydana gelen ve emek gerektiren bir durumdur. Böylelikle dijital teknolojilerin etkisiyle meydana gelen değişimler toplum üzerinde psikolojik ve sosyolojik etkilenmeleri beraberinde getirmektedir. Bu noktada, uzmanlar tarafından aile ve ailedeki bireylere farkındalık yaratılmalı, bilgilendirilmeye çalışılmalı ya da eğitici etkinlikler yapılmalıdır. Bireylerin dijital ortama olan ilgisi bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri bağlamında bilinçli bir tüketici eğitim faaliyetleri ile desteklenmelidir. Her statüdeki ve düzeydeki bireylere dijital bilgi araçları ile bilgi ve bilgiyi kullanma biçimi konusunda eğitim programı kapsamında kurslar, seminerler, konferanslar, vb. yollarla eğitim verilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, S., Gürsoy, H., & Ünsal, Ö. N. (2014). İlişkisel Toplumda Sosyal İş Ağlarının Kariyer Gelişimi Açısından Önemi: LinkedIn Örneği. *Electronic Journal Of Vocational-Ağustos 2014 Bürokon Özel Sayısı*, 4(3), 17-34.
- Acun, F. (2008). Küresel Rekabette Dijital Kültür. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Çalışmaları (HÜTAD)*, 9, 11-46.
- Acun, F. (2020). Dijital Tarih ve Dijital Tarihçiliğin Tarihyazımına Etkisi Üzerine. *Tarihyazımı*, 2(1), 66-90.
- Adıgüzel, O., Ekşili, N., & Batur, H. Z. (2014). Kuşakların Değişen Yüzü ve Y Kuşağı İle Ortaya Çıkan Yeni Çalışma Tarzı: Mobil Yakalılar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(19), 165-182.
- Ak, E. (2006). Bilgisayar Teknolojisi Eşliğinde Mekân Kavramının Dönüşümü-Yeni Mekân Tanımları (Tez No. 223588). *[Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]*.
- Akgül, H., Akgül, B., & Ayer, Z. (2018). Sanayi 4.0 Sürecinde Gazetecilik Bölümü Eğitim Programı Oluşturmada Yeni Yaklaşımlar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 5(8), 190-197.
- Akyazı, A. (2018). Dijitalleşen Ticaret: Yaşlı Dostu E-Ticaret Siteleri Üzerine Bir Araştırma. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication(TOJDAC)*, 8(4), 602-614.
- Alaca, E., & Yılmaz, B. (2016). Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Kullanımı ve Bilgi Toplumuna Dönüşüm:Türkiye'de Durum. *Türk Kütüphaneciliği*, 30(3), 507-523.
- Alar, H. (2001). Kütüphaneciliğin Tarihçesi ve İlk Kütüphaneler. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*(16), 295-308.
- Aldemir, C., & Avşar, M. N. (2020). Pandemi Döneminde Dijital Vatandaşlık Uygulamalar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 7(5), 148-169.
- Alikılıç, Ö. A. (2011). *Halkla İlişkiler 2.0 Sosyal Medyada Yeni Paydaşlar, Yeni Teknikler* (1. b.). Ankara: Efil Yayınevi.
- Altaş, N. (2003). Felsefenin Temel Soruları Bağlamında Orta Öğretimde Felsefe Öğretimi ve Din Kültürü-Ahlak Bilgisi Öğretimi İlişkisi (Öğretim Programları ve Ders Kitapları Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme). *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (AÜİFD)*, XLIV(1), 227-270.

- Altuğ, F. (2019). İnovasyonun Coğrafyası: Bilgi Türleri ile Bilgi Yayılma Kanalları Arasındaki Yapısal İlişkiler. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 17(1), 1-24.
- Altunay, A. (2015). Bir Sosyalleşme Aracı Olarak Yeni Medya. *Selçuk İletişim*, 9(1), 410-428.
- Altuntuğ, N. (2012). Kuşaktan Kuşağa Tüketim Olgusu ve Geleceğin Tüketici Profili. *Organizasyon Ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 203-212.
- Arabacı, İ. B., & Polat, M. (2013). Dijital Yerliler, Dijital Göçmenler ve Sınıf Yönetimi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(47), 11-20.
- Ardıç, E., & Altun, A. (2017). Dijital Çağın Öğreneni. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 1, 12-30.
- Arklan, Ü., & Taşdemir, E. (2008). Bilgi Toplumu ve İletişim: Bilginin Yayılması Sürecinde Kitle İletişim Araçları ve İnternet. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 5(3), 67-80.
- Arslan, A., & Staub, S. (2015). Kuşak Teorisi ve İçgirişimcilik Üzerine Bir Araştırma. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (KAÜ İİBF Dergisi)*, 6(11), 1-24.
- Arslan, H. (1991). Epistemik Cemaat (Bir Bilim Sosyolojisi Denemesi) (Tez No. 16848). [Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi].
- Askeroğlu, E. D. (2017). Dijitalleşme Sürecinde Dönüşen Kültür ve Yaşam Tarzları: Kuşaklar Üzerine Bir Tipoloji Araştırması (Tez No. 470216). [Doktora Tezi, Maltepe Üniversitesi].
- Askeroğlu, E. D., & Karakulakoğlu, S. E. (2019). Geleneksel Medyadan Yeni Medyaya Geçiş Sürecinde Değişen Gazetecilik ‘Yurttaş Gazeteciliği’:Kuşaklar Üzerine Bir Araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi(E-Gifder)*, 7(1), 508-536.
- Ata, A., & Atik, A. (2016). Alternatif Bir Eğitim-Öğretim Ortamı Olarak Video Paylaşım Siteleri: Üniversitelerdeki Youtube Uygulamaları. *Social Sciences*, 11(4), 312-325.
- Atabek, Ü. (2001). *İletişim ve Teknoloji* (1. b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Atik, H., & Dura, C. (2002). *Bilgi Toplumu Bilgi Ekonomisi ve Türkiye*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.

- Aydın, A. F. (2020). Post-Truth Dönemde Sosyal Medyada Dezenformasyon: Covid-19 (Yeni Koronavirüs) Pandemi Süreci. *Asya Studies-Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar*, 4(12), 76-90.
- Aydın, G. Ç., & Başol, O. (2014). X Ve Y Kuşağı: Çalışmanın Anlamında Bir Değişme Var Mı? *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 4(4), 1-15.
- Aydın, M. (2008). Bilgi Sosyolojisi ve Toplumumuzun Bilgi Sistemi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 6(11), 195-222.
- Aydoğan, D. (2014). Romanda Dijitalleşme:E-Kitap. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication(TOJDAC)*, 4(4), 16-32.
- Aymaz, G. (2018). İletişim Araçlarının Toplumsal Tarihi İçin Bir Giriş. *Global Media Journal TR Edition*, 8(16), 124-139.
- Ayvaz, A. (2007). Çocukların Sanal Ortamlarda Nasıl Mekanlar Tasarladıklarının Araştırılması (Tez No. 222122). *[Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]*.
- Bağcı, E., & İçöz, O. (2019). Z ve Alfa Kuşağı İle Dijitalleşen Turizm. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 232-256.
- Balay, R. (2004). Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 61-82.
- Ballı, Ö. (2020). Günümüz Sanatında Dijitalleşme; Posthümanizm Bağlamında Sanat ve Sanatçının Yerini Alan Algoritma: Post-Sanatçı (Tez No. 628242). *[Sanatta Yeterlilik, Hacettepe Üniversitesi]*.
- Baudrillard, J. (2011). *Simülakrlar ve Simülasyon*. (O. Adanır, Çev.) Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Bauman, Z. (2012). *Küreselleşme* (4. b.). (A. Yılmaz, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2014). *Akışkan Modern Dünyadan 44 Mektup* (2. b.). (P. Sıral, Çev.) İstanbul: Habitus Yayıncılık.
- Bayar, B. (2019). Y Kuşağı ve Türkiye’de Y Kuşağı’na İlişkin Çalışmalar (Tez No. 619254). *[Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi]*.
- Bayhan, G. (2019). Dijital Çağda Genç Kuşağın Bilgiyle İlişkisi: Parçalanma, Belirsizlik, Seçicilik ve Maruz Kalma (Tez No. 545509). *[Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi]*.
- Bayhan, V. (2014). Milenyum veya (Y) Kuşağı Gençliğinin Sosyolojik Bağlamı. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 8-25.

- Bayhan, V. (2017). Gençlik ve Kuşaklar: Kuşaklara Göre Gençliğin Değer ve Davranışları. M. Zencirkıran (Dü.) içinde, *Davranış Bilimleri* (s. 311-342). Bursa: Dora.
- Bayraktaroğlu, A. M., & Bayraktaroğlu, B. (2009). Gazetelerde Yer Alan Haber Fotoğraflarında Kötünün Sunumu Üzerine Bir İnceleme. *Art-e Sanat Dergisi*, 2(3), 1-25.
- Bayraktutan, F. (2005). İnternet Üzerindeki Enformasyon Arama ve Erişimi Sorunlarının Çözümünde Enformasyon Arama Stratejilerinin ve Metadata'nın Önemi ve Kapsamı (Tez No. 214149). *[Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]*.
- Berg, B. L., & Lune, H. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (H. Aydın, Çev.) Konya: Eğitim Yayınevi.
- Binark, M. (2007). Yeni Medya Çalışmaları. M. Binark (Dü.) içinde, *Yeni Medya Çalışmaları* (s. 5-21). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Bingöl, Y., & Tanrıver, N. (2011). Bilgi Çağında Değişen Sosyal Hareketler: Sanal Eylemler. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, VI(I), 131-141.
- Bozkurt, A. (2014). Ağ Toplumu ve Bilgi. *Türk Kütüphaneciliği*, 28(4), 510-525.
- Bozkurt, V. (2012). *Değişen Dünyada Sosyoloji* (8. b.). Bursa: Ekin Yayınevi.
- Bozkurt, V. (2020). Pandemi Döneminde Çalışma: Ekonomik Kaygılar, Dijitalleşme ve Verimlilik. D. Demirbaş, V. Bozkurt, & S. Yorğün (Dü) içinde, *Covid-19 Pandemisinin Ekonomik, Toplumsal ve Siyasal Etkileri* (s. 115-136). İstanbul Üniversitesi Yayınevi.
- Bulunmaz, B. (2015). Yeni İletişim Teknolojileriyle Değişen Medya Yayıncılığı: Yeni Medyada İçerik Üretimi ve Sunumu. *Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi*, 321-333.
- Cansever, B. A. (2016). Bilgi Toplumunda Bir Kavram Kargaşası: Bilgi Mi? Enformasyon Mu? *Sosyoloji Dergisi*(1), 41-50.
- Castells, M. (2008). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür (Ağ Toplumu'nun Yükselişi)*. (E. Kılıç, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cebir, Ö. B. (2018). Toplumdan Sanal Topluma, Değerlerden Sanal Değerlere, İnsanın Anlam Arayışı (Tez No. 529681). *[Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi]*.
- Cıbaroğlu, M. O. (2020). Bilgi Teknolojilerinin Bilgi Erişime Etkileri: Literatüre Dayalı Nitel Bir Çalışma. *Bilgi Yönetimi Dergisi*, 3(1), 11- 24.

- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri (Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni)* (3. b.). (M. Bütün, & S. B. Demir, Çev.) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma Deseni* (4. b.). (S. B. Demir, Çev.) Ankara: Eğiten Kitap.
- Çalışkan, M., & Mencik, Y. (2015). Değişen Dünyanın Yeni Yüzü: Sosyal Medya. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*(50), 254-277.
- Çaycı, B., & Karagülle, A. E. (2016). İletişimin Dijitalleşmesi ve Kültürel Melezleşme. *Global Media Journal TR Edition*, 6(12), 570-586.
- Çelik, S. (2014). Sosyal Medyanın Pazarlama İletişimine Etkileri. *Erciyes İletişim Dergisi*, 3(3), 28-42.
- Çetin, B., & Celep, C. (2003). *Bilgi Yönetimi* (2. b.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çetin, M., & Özgiden, H. (2013). Dijital Kültür Sürecinde Dijital Yerliler ve Dijital Göçmenlerin Twitter Kullanım Davranışları Üzerine Bir Araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (E-Gifder)*, 2(1), 172-189.
- Çevik, S. B. (2019). Sosyal Medyada Kuşak Farkı: Facebook Kullanıcılarının Mahremiyet Algısı Üzerine Bir Araştırma (Tez No. 580813). *[Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi]*.
- Çiftçi, A., & Karakaş, Y. (2019). Dijitalleşen Zamanın İzdüşümünde: Kimliğin, Bedenin ve İletişimin Dönüşümü. *AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi* , 10(37), 7-30.
- Çizmecici, E. (2015). Yeni Medya ve Serbest Zaman. F. Aydoğan (Dü.) içinde, *İletişim Çalışmaları* (s. 81-99). İstanbul: Derin Yayınları.
- Çüçen, A. K. (2003). Bilgi Kuramına Giriş. *Bilimname*, 2003(2), 3-12.
- Dalkıran, Ö. (2018). Ağ Kuşağının Bilgi Davranışları:Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme (Tez No. 492366). *[Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi]*.
- Değirmen, G. C., Özbükerci, İ., & Vural, Z. B. (2016). Bilgi Toplumu Ve Dijital Uçurum Unsurlarının Ülkelerin Gayri Safi Milli Hasıla'sına Göre Yorumlanması: Bir Durum Saptaması. *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1(2), 102-118.
- Delal, Ö. (2018). Sosyal Medyanın Geleneksel Medyada Temsil Pratikleri:Arap Baharı ve Gezi Parkı Olayları Örneği (Tez No. 510257). *[Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi]*.

- Deloitte Eğitim Vakfı. (2013). *Y Kuşağı İnovasyon Araştırması*. Ekim 2020 tarihinde https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/tr/Documents/Other/TR_Y_Kusagi_Inovasyon_Arastirmasi_11072014.pdf adresinden alındı
- Denizci, Ö. M. (2009). Bilişim Toplumu Bağlamında İnternet Olgusu ve Sosyopsikolojik Etkileri. *Marmara İletişim Dergisi*(15), 47-63.
- Dijital Dönüşüm Dergisi. (2020, Mart). *Dijital Dönüşüm Nedir? (Digital Transformation)*. Şubat 15, 2021 tarihinde <https://medium.com/@dijitaldonusumdergisi/dijital-d%C3%B6n%C3%BC%C5%9F%C3%BCm%C3%BCn-en-%C3%B6nemli-9-%C3%B6zelli%C4%9Fi-7c3f8579f2c7> adresinden alındı
- Dilber, F. (2012). Seçmenlerin Kitle İletişim Araçlarından Aldığı Siyasal İçerikli Bilgilerden Etkilenme Düzeyi; Karaman İli Seçmenleri Üzerine Bir Alan Araştırması. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi(E-Gifder)*, 1(4), 83-105.
- Doğan, İ. (1996). *Sosyoloji-Kavram ve Sorunlar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dolgun, U. (2016). Kitle İletişim Araçları ve Yeni Medya. U. Dolgun, A. Arslan, & M. Çağlayandereli (Dü) içinde, *Sosyoloji: Günlük Yaşamı Anlamak* (s. 345 – 369). İstanbul: Paradigma Akademi.
- Dumlu, Ş. K. (2019). Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Bağlamında Annelerin ve Çocukların Yeni Medya Araçlarını Kullanımı ve İletişim Düzeylerine Etkisi (Tez No. 591578). *[Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi]*.
- Durna, U., & Demirel, Y. (2008). Bilgi Yönetiminde Bilgiyi Anlamak. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*(30), 129-156.
- Ekşili, N., & Antalyalı, Ö. L. (2017). Türkiye’de Y Kuşağı Özelliklerini Belirlemeye Yönelik Bir Çalışma: Okul Yöneticileri Üzerine Bir Araştırma. *Humanities Sciences (NWSAHS)*, 12(3), 90-111.
- Engin, A. O. (2005). Bilginin İnsan Hayatındaki Yeri ve Önemi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*(11), 428-453.
- Erkayhan, Ş. (2013). Küresel Yerel Ölçekte Ağ Kültürü ve Sosyal Medya. C. Bilgili, & G. Şener (Dü) içinde, *Sosyal Medya ve Ağ Kültürü-2 Kültür, Kimlik, Siyaset* (s. 15-38). İstanbul: Ege Basım.
- Eroğlu, Ş. (2018). Dijital Yaşamda Mahremiyet (Gizlilik) Kavramı ve Kişisel Veriler: Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğrencilerinin

- Mahremiyet ve Kişisel Veri Algılarının Analizi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 35(2), 130-153.
- Eroğlu, Ş., & Çakmak, T. (2020). Post-Truth Dönemini Anlamak: Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğrencilerinin Yeni Medya Araçları Kapsamında Bilgi Bozuklukları ve Doğrulama Algılarının Değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(39), 307-325.
- Fındıkçı, İ. (1998). Enformasyon Bilgi Toplumu Dosyası; Bilgi Toplumunda Eğitim ve Öğretmen. *Bilgi ve Toplum Dergisi*, 1, 83-92.
- Fletcher, R. (2018). Misinformation and Disinformation Unpacked. . (Dü.) içinde, *Reuters Institute Digital News Report 2018* (s. 37-41). Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism.
- Gani, A. (2016, Mart). *Millennials At Work: Five Stereotypes-And Why They Are (Mostly) Wrong*. Nisan 4, 2021 tarihinde theguardian.com: <https://www.theguardian.com/world/2016/mar/15/millennials-work-five-stereotypes-generation-y-jobs> adresinden alındı
- Giddens, A. (2005). *Sosyal Teorinin Temel Problemleri*. (Ü. Tatlıcan, Çev.) İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Göktepe, I. B. (2013). Gerçek Mekân, Sanal Mekân ve Kurumsal Kimlik İlişkisi (Tez No. 331918). *[Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]* .
- Göncü, S. (2018). Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Çerçevesinde Y Kuşağının WhatsApp Kullanımı Üzerine Bir İnceleme. *Trt Akademi*, 3(6), 590-612.
- Güngör, F. S. (2019). Postmodern Dünyanın Mekân Anlayışında Sanal Mekân. *Turkish Studies Dergisi*, 14(5), 93-104.
- Gürdal, O. (2000). *Tekstil Endüstrisinde Enformasyon Olgusu* (1. b.). Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Gürdal, O. (2003). İnternet'te Bilgi Erişim ve Bilgi Erişim Kaynakları. *Ünibilgi:Ankara Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Bülteni*, 27, 1-3. Mayıs 4, 2021 tarihinde <http://bultenler.ankara.edu.tr/dergiler/9/108/sayi> adresinden alındı
- Güvenç, A. Ö. (2014). İnternet Folkloru Üzerine Önerilen Bir Terim:E-Folklor. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(2), 31-46.

- Güzelkahraman, B. Ö. (2019). Mekân ve İnsan İlişkisinde Yer Duygusunun Sanal Gerçeklikle Deneyimlenmesi Üzerine Bir İnceleme (Tez No. 607906). [*Yüksek Lisans Tezi, Tobb Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi*].
- Haberli, M. (2019). Dijital Çağda Din ve Dindarlığın Dönüşümü. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 307-315.
- Harvey, D. (2010). *Postmodernliğin Durumu* (5. b.). (S. Savran, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- İsmayılzade, L. (2017). Sanal Dünyada Sanal Dönüşüm. *Yeni Medya Elektronik Dergi*, 1(3), 227-236.
- İspirli, M. (2000). *Medya Gerçeği ve Haberciler* (1. b.). Ankara: Akçağ Yayınları.
- İşık, M. (2000). *İletişimden Kitle İletişimine*. Konya: Mikro Yayınları.
- İşlek, M. S. (2012). Sosyal Medyanın Tüketici Davranışlarına Etkileri:Türkiye'deki Sosyal Medya Kullanıcıları Üzerine Bir Araştırma (Tez No. 320279). [*Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi*].
- İşliyen, F. Ş. (2020). Dijital Çağda Bilginin Değişen Niteliği ve İnfobezite: Z Kuşağı Üzerine Bir Odak Grup Çalışması. *Selçuk İletişim*, 13(1), 246-272.
- İşman, A., Buluş, B., & Yüzüncüyıl, K. S. (2016). Sosyalleşmenin Dijitale Dönüşümü ve Dijital Benliğin Sunumu. *TRT Akademi Hakemli Dergi*, 1(2), 608-619.
- Jensen, P. E. (2005). A Contextual Theory of Learning and the Learning Organization. *Knowledge and Process Management*, 12(1), 53-64.
- Kandemir, B. (2020). Dijital Medya Teknolojilerinin Kullanımında Kuşaklararası Farklılıkların Gelişimsel Süreçlerdeki Yansımaları. M. Fiğan, & Y. D. Özdemir (Dü) içinde, *Dijital Kültür, Dijital Eşitsizlikler ve Yaşlanma* (E. Ağaoğlu, & M. B. Özdemir, Çev., s. 49-60). Ankara: Alternatif Bilişim Derneği.
- Karabacak, E. (1993). Medyanın Tüketici Davranışları Üzerindeki Etkisi ve Pazarlama Yönetimi Açısından Önemi (Tez No. 26343). [*Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi*].
- Karabacak, Z. İ., & Sezgin, A. A. (2019). Türkiye'de Dijital Dönüşüm ve Dijital Okuryazarlık. *Türk İdare Dergisi*, 1(488), 319-343.
- Karabulut, B. (2015). Bilgi Toplumu Çağında Dijital Yerliler, Göçmenler ve Melezler. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(21), 11-23.

- Karakaş, Y. (2019). Dijitalleşmenin Modern Gündelik Hayata Yansımaları ve Hikikomori Örneği (Tez No. 580635). *[Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi]*.
- Karakoç, E., & Taydaş, O. (2013). Toplumsal Dönüşüm Bağlamında Sosyal Medya ve Değişen Aile Kavramı. A. Büyükaslan, & A. M. Kırık (Dü) içinde, *Sosyal Medya Araştırmaları I* (s. 207-224). Konya: Çizgi Kitapevi.
- Kavaklı, N. (2019). Yalan Haberle Mücadele ve İnternet Teyit/Doğrulama Platformları. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 663-682.
- Kavuran, T. (2003). Sanat Ve Bilim’de Gerçek Kavramı. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(15), 225-237.
- Kaya, H. (2020). Dijitalleşme Sürecindeki Bir Hastane Çalışanlarının E-Sağlık Sistemlerinin Hizmet Sunumuna Etkileri Konusunda Bilgi, Tutum ve Beklentilerinin İncelenmesi (Tez No. 638177). *[Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medipol Üniversitesi]*.
- Kaya, K. (2000). Yirmibirinci Yüzyıla Girerken İdeoloji ve Sosyoloji. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi*(26), 165-176.
- Kılıç, Ç. (2015). Gündem Belirleme Kuramı Çerçevesinde Siyasal Karar Verme Sürecine Sosyal Medya Etkisinin İncelenmesi (Tez No. 383522). *[Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi]*.
- Kılıç, S. (2014). Kitle İletişim Araçlarının Gelişimi ve Sosyal Medyanın Siyasal İletişimi Etkileme Rolü (Tez No. 381158). *[Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi]*.
- Kıran, Ö. (2016). Gençlerde Kitle İletişim Araçları Kullanımının Değerler Üzerindeki Etkisi (Samsun Örneği) (Tez No. 429565). *[Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi]*.
- Kırboğa, Z. (2020). Genç Bireylerin Mahremiyeti Toplumsal Alana Sunumunda Etkili Olan İhtiyaçlar ve Dijital Dünyanın Rolü. A. G. Baran, O. Hazer, & M. S. Öztürk (Dü) içinde, *Gençlik ve Dijital Çağ 2020* (s. 110-123). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Kırık, A. M. (2017). Yeni Medya Aracılığıyla Değişen İletişim Süreci: Sosyal Paylaşım Ağlarında Gençlerin Konumu. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (E-Gifder)*, 5(1), 230-261.

- Kocabay, H. (2007). Bir Dedikodu İletim Mekanı Olarak İnternet Sitelerinin Forumları. *Millî Folklor Dergisi*, 19(75), 121-125.
- Koç, M., & Karabatak, M. (2012). Sosyal Ağların Öğrenciler Üzerindeki Etkisinin Veri Madenciliği Kullanılarak İncelenmesi. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 7(1), 155-164.
- Koçak, H., & Memiş, K. (2018). Bilgi Toplumunda Korku: Bilgi Güvenliği ve Risk Toplumu. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(3), 1-10.
- Koray, E. T. (2019). Sanal Ortamda Özne Olmak:3 Boyutlu Animasyonla Etkileşim Arayışları (Tez No. 566423). *[Sanatta Yeterlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi]*.
- Köktener, A., & Akgün, N. (2020). Mahremiyet Algısının Dönüşümü: Instagram Anneleri Üzerinden Bir Analiz. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 7(9), 235-247.
- Kul, S., & Gezen, M. (2020). Dijitalleşmenin Değerlendirilmesi. S. Karaman (Dü.) içinde, *Yükseköğretimde Dijital Dönüşüm* (s. 172-183). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kurt, A. A., Günüş, S., & Ersoy, M. (2013). Dijitalleşmede Son Durum: Dijital Yerli, Dijital Göçmen ve Dijital Göçebe. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 46(1), 1-22.
- Kurtulan, S. (2017). Popüler Kültür ve Sosyal Medya: Moda Bloggerları Üzerine Bir Saha Çalışması (Tez No. 483119). *[Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi]*.
- Kuyucu, M. (2014). Y Kuşağı ve Facebook: Y Kuşağının Facebook Kullanım Alışkanlıkları Üzerine Bir İnceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(49), 55-83.
- Kuzucanlı, G. (2019). Suriyeli Sığınmacıların, Toplumsal Entegrasyon Sürecinde Sosyal Medya Araçlarını Kullanım Alışkanlıkları: Şanlıurfa Örneği (Tez No. 550257). *[Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi]*.
- Külcü, Ö. (2010). Belge Yönetiminde Yeni Fırsatlar: Dijitalleştirme ve İçerik Yönetimi Uygulamaları. *Bilgi Dünyası Dergisi*, 11(2), 290-331.
- Kültekin, S. (2006). Bilgi Toplumu ve Eğitim Programları (Tez No. 206476). *[Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi]*.
- Lagree, J. C. (1991). "Générations!". *Les Annales de Vaucresson*, n°30-31.

- Latif, H., & Serbest, S. (2014). Türkiye'de 2000 Kuşağı ve 2000 Kuşağının İş ve Çalışma Anlayışı. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 132-163.
- Lister, M., Dovey, J., Giddings, S., Grant, I., & Kieran, K. (2009). *New Media: A Critical Introduction*. Newyork: Routledge Publishing.
- Maıgret, E. (2019). *Medya ve İletişim Sosyolojisi* (6. b.). (H. Yücel, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mazrui, A. A. (2006). Evrensellik İddiası: Küreselleşen Bir Çağda Batı Kültürü. K. Bülbül (Dü.) içinde, *Küreselleşme: Temel Metinler: Ekonomi-Siyaset-Kimlik-Kültür-Medeniyet* (H. Arıkan, Çev., s. 415-432). Ankara: Orion Kitabevi.
- Meder, M. (2001). Bilgi Toplumu ve Toplumsal Değişim. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(9), 72-81.
- Mengüşoğlu, T. (1955). Bilgi Fenomeninin Felsefi Antropoloji Bakımından Tahlili. *Felsefe Arkivi*, 3(2), 53-75.
- Mercan, N. (2010). Dijital Dünyada Zaman, Mekân, İnsan İlişkileri ve Yabancılaşma. *Silahlı Kuvvetler Dergisi*(403), 100-111.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber* (3. b.). (S. Turan, Çev.) Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Mert, S. (2019). Sanal Etkileşim ve Sanal Kimlikler: Facebook Örneği (Tez No. 572111). *[Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi]*.
- Mustafa, B. H. (2018). Sosyal Medyanın Gelişimi ve Toplumda Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları: Erbil Salahaddin Üniversitesi Örneği (Tez No. 532717). *[Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi]* .
- Neuman, W. L. (2014). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar* (Cilt I (7.Basım)). (S. Özge, Çev.) Ankara: Yayın Odası.
- Neuman, W. R. (2018). *Dijital Fark: Gündelik Hayatta Dijitalleşme ve Medya Etkileri Kuramı*. (G. Metin, Çev.) İstanbul: The Kitap.
- Numanoğlu, G. (1999). Bilgi Toplumu-Eğitim-Yeni Kimlikler-I Bilgi Toplumu ve Eğitime Yansımalar. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 32(1), 331-339.
- Odabaş, H. (2005). Bilgi Yönetimi Sistemi. C. C. Aktan, & İ. Y. Vural (Dü) içinde, *Bilgi Çağı Bilgi Yönetimi ve Bilgi Sistemleri* (s. 101-120). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Olgun, C. K., & Öztürk, E. (2020). Sosyal Medya ve Dolayımı Gündelik Yaşam: Goffman ve Castells Ekseninde Sosyal Medya Kullanımının Gençler Üzerindeki

- Etkisi (Adıyaman Üniversitesi Örneği). A. G. Baran, O. Hazer, & M. S. Öztürk (Dü.) içinde, *Gençlik ve Dijital Çağ* (s. 139-154). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Onan, B., & Arısoy, A. M. (2013). Türkçe Öğretiminde Epistemolojik Bir Yaklaşım. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 77-91.
- Onursoy, S. (2019). Mobil İletişim Çağında Kuşaklararası Koordinasyon Biçimleri. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 353-372.
- Orhan, A., & Genç, S. Y. (2018). Bilişim Teknolojisindeki Gelişmenin Sosyoekonomik Etkileri. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi Özel Sayısı*, 16, 264-275.
- Ortaş, İ. (2018). Bilgi ve İletişim Çağında Bilimsel Bilgiye Erişimin Önemi ve Türkiye'nin Bilgiye Erişim Potansiyeli. *Türk Kütüphaneciliği*, 32(3), 223-232.
- Özata, F. Z. (2013). Sosyal Medya Platformları. M. C. Öztürk (Dü.) içinde, *Dijital İletişim ve Yeni Medya* (s. 76-99). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Özbay, M. (2005). Bilim ve Kültür Aktarıcısı Olarak Yazı. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları(HÜTAD)*(2), 67-74 .
- Özdemir, İ. (2012). Sanal Kültür:Yanılsama Mı, Gerçeklik Mi? *Folklor/Edebiyat*, 18(71), 13-34.
- Özdemirci, F., & Torunlar, M. (2018). Bilgi-Değişim-Siber Güvenlik-Bağımsızlık. *Bilgi Yönetimi Dergisi*, 1(1), 78-83.
- Özkan, G. (2017). Küresel Eğilimler Doğrultusunda İşin Geleceği: Y Kuşağının Beklentileri ve Kamu İstihdam Kurumlarının Rolü. *[Uzmanlık Tezi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü]*.
- Özmen, M., & Ersöz, B. (2020). Dijitalleşme ve Bilişim Teknolojilerinin Çalışanlar Üzerindeki Etkileri. *Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 11(42), 170-179.
- Özsağır, A., & Küllük, M. (2003). E-Devlet Yatırımlarının Geri Dönüşümü ve Ekonomik Büyümeye Etkisi, II. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi: Bildiriler Kitabı. Kocaeli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, 565-576.
- Peltekoğlu, F. B. (2007). *Halkla İlişkiler Nedir?* (5. b.). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Prensky, M. (2001a). Digital Natives, Digital Immigrants. *On the Horizon*, 9(5), 1-6.
- Prensky, M. (2001b). Digital Natives, Digital Immigrants Part II; Do They Really Think Differently? *On the Horizon*, 9(6), 1-6.

- Punch, K. F. (2016). *Sosyal Araştırmalara Giriş (Nitel ve Nicel Yaklaşımlar)* (4. b.). (D. Bayrak, H. B. Arslan, & Z. Akyüz, Çev.) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Reeves, T. C., & Oh, E. (2008). Generational differences. J. M. Spector, M. Merrill, J. Merriënboer, & M. Driscoll (Dü) içinde, *Handbook of Research on Educational Communications and Technology* (s. 295-303).
- Saatçioğlu, C., & Öncel, P. (2018). Küreselleşme Çağında İnternet'in Ekonomi Politikası:Türkiye Üzerine Bir İnceleme. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 6(4), 10-17.
- Sağır, A., & Aktaş, Z. (2019). Simulakr Öznenin İnşası:Belirsizliklerinden Belirliliklere Post-Truth Bir Kayma. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 4(8), 1-19.
- Sarsar, F., Başbay, M., & Başbay, A. (2015). Öğrenme-Öğretme Sürecinde Sosyal Medya Kullanımı. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 418-431.
- Seçim, M. Ö. (2017). Radyonun Bir Haber Alma Aracı Olarak Kullanılması: Adnan Menderes Üniversitesi Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 302-317.
- Serin, A. P., & Aksoy, M. (2020). Bilgi ve İletişim Teknolojilerindeki Dönüşümün Zaman-Mekânda Sınır Algısına Yansımaları. *Tasarım + Kuram Dergisi*, 16(30), 1-20.
- Sevgi, A. (2016, Nisan). *Dijital Dönüşüm ve Mobil Uygulamalar Dosyası*. Mart 9, 2021 tarihinde Dijital Dönüşümde Yeni Evre: <http://www.bthaber.com/> adresinden alındı
- Seymen, A. F. (2017). ve Z Kuşak İnsanı Özelliklerinin Milli Eğitim Bakanlığı 2014-2019 Stratejik Programı ve Tubitak Vizyon 2023 Öngörülerini ile İlişkilendirilmesi. *Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi*, 10(4), 467-489.
- Sine, R. (2016). Geleneksel Medya İle Alternatif Medya Haberlerinin Analizi: Gezi Parkı Olayları Örneği (Tez No. 471150). *[Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi]*.
- Sucu, İ. (2014). Kullanımlar ve Doyumlar Yaklaşımı Açısından Sosyal Medya Sanal Dünya Oyunu Olarak Second Life Örneği (Tez No. 358138). *[Doktora Tezi, Maltepe Üniversitesi]*.
- Şahin, İ. D. (2010). Yerel Kültür Mirasının Dijitalleştirilmesi ve Halk Kütüphaneleri: Yalova Örneği (Tez No. 257827). *[Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi]*.

- Şahin, M. C. (2009). Yeni Bin Yılın Öğrencilerinin Özellikleri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 155-172.
- Şener, N. K. (2018). Doğruluk Kontrol Merkezi” ve “Yalan Haber” Kavramlarına İlişkin İçeriklerin Medyada Yansımalarının Araştırılması. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi Özel Sayısı*(29), 355-373.
- Şener, S. (2014). *Sosyoloji-Sosyal Bilimlere Alternatif Bir Yaklaşım* (6. b.). İstanbul: İnkılâb.
- Şentürk, H., & Şendurur, E. (2017). Sosyal Ağ Sitelerindeki Bilgilerin Güvenilirliği: Lisans-Yüksek Lisans ve Günlük-Akademik Karşılaştırmaları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 906-918.
- Taş, H. Y., Demirdöğmez, M., & Küçükoglu, M. (2017). Geleceğimiz Olan Z Kuşağının Çalışma Hayatına Muhtemel Etkileri. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 1031-1048.
- TDK Felsefe Terimleri Sözlüğü. (2021). *Güncel Sözlük*. Mart 7, 2021 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Tekin, E. C. (2020). Kitap Tarihi Araştırmalarının Önemli Bir Alanı: Ansiklopedilerinin Gelişimi Ve Ansiklopedi Kültürü Araştırmalarının Önemi. *ÇAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(2), 195-214.
- Topakkaya, A. (2018). M. Heidegger’de Köklere Bağlılık (Ortsverbundenheit) Kavramının Tahlili. *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*(8), 64-73.
- Topdemir, H. G. (2016). *Felsefe* (3. b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Toprak, A., Yıldırım, A., Aygöl, E., Binark, M., Börekçi, S., & Çomu, T. (2009). *Toplumsal Paylaşım Ağı Facebook: "Görülüyorum Öyleyse Varım"*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Toruntay, H. (2011). Takım Rollerini Çalışması: X ve Y Kuşağı Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma (Tez No. 303673). *[Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi]*.
- Tosun, G. (2013). Sosyal Medyanın Yazılı Basında Gündem Oluşturmadaki Rolü (Örnek Çalışma: Twitter) (Tez No. 331888). *[Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi]*.
- Törenli, N. (2004). *Enformasyon Toplumu ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye* (1. b.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

- Tubitak-Bilgem. (2020). *Dijital Dönüşüm Nedir?, Dijital Dönüşüm Portalı*. Şubat 3, 2021 tarihinde <https://cbddo.gov.tr/dijital-donusum/> adresinden alındı
- Tur, S. (2019). Dijital Sosyalleşme Sürecinde Kuşaklararası Sosyal Ağ Kullanımına Yönelik Facebook Kullanımı Üzerine Bir Araştırma (Tez No. 572801). [*Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi*].
- Turan, M. (2016). Kurumsal Belleklerin Geleceği (Dijitalleştirme-Elektronik Arşiv-Elektronik Belge Yönetimi). *e-BEYAS 2015 Sempozyumu* (s. 121-134). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt İstatistikleri. (2020). Nisan 4, 2021 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayal%C4%B1-N%C3%BCfus-Kay%C4%B1t-Sistemi-Sonu%C3%A7lar%C4%B1-2020-37210&dil=1> adresinden alındı
- TÜİK Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması. (2020). Mart 23, 2021 tarihinde <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33679> adresinden alındı
- Türkoğlu, H. S., & Doğan, B. Ö. (2018). Sosyal Medya Üzerinden Okurun Değişimi ve Bilgi Güvenirliği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 371-385.
- Uçak, N. Ö. (2010). Bilgi: Çok Yüzlü Bir Kavram. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(4), 705-722.
- Uysal, M. T. (2020). Yaşlı Bireylerin Sosyalleşmesinde Dijital Teknolojinin Rolü: Dijital Yaşlılar Üzerine Bir Çalışma. *Sdü Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*(50), 43-59.
- Uzun, K., & Aydın, C. H. (2012). Kullanıcı Profilinin ve Bireylerarası İlişkilerin Gerçek Yaşamla Karşılaştırılması:Second Life Örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 7(2), 263-290.
- Ünal, M. (2012). Bilgi Çağında Değişim ve Liderlik . *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, XXXII(I), 297-310.
- Vatandaş, S. (2020). Mahremiyetin Dönüşümü ve İletişim Araçları. *Humanitas-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(16), 437-458.
- We Are Social. (2021, Ocak). Şubat 5, 2021 tarihinde <https://wearesocial.com/blog/2021/01/digital-2021-the-latest-insights-into-the-state-of-digital> adresinden alındı

- We Are Social. (2021, Ocak). *Digital 2021:Global Overview Report*. Mart 20, 2021 tarihinde <https://datareportal.com/reports/digital-2021-global-overview-report> adresinden alındı
- Yalçın, O., Sökmen, A. B., & Kulak, H. (2013). Kuşakların Temel Özellikleri ve Hava Harp Okulu Uygulamaları. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 12(24), 133-179.
- Yankın, F. B. (2019). Dijital Dönüşüm Sürecinde Çalışma Yaşamı. *Trakya Üniversitesi İ.İ.B.F. E-Dergi*, 7(2), 1-38.
- Yayla, O. T. (2015). Dijitalleşme Çağında Eşitsizlik ve Ayrımcılık. *Liberal Düşünce Dergisi*(79), 43-53.
- Yengin, D. A. (2016). Sosyal Medya ve Akıllı Mobil Teknoloji:Akıllı Sosyal Yaşamlar. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication(TOJDAC)*, 6(2), 105-113.
- Yeşilorman, M., & Koç, F. (2014). Bilgi Toplumunun Teknolojik Temelleri Üzerine Eleştirel Bir Bakış. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 117-133.
- Yıldız, M. Z., & Alaeddinoğlu, F. (2011). Küreselleşme Çağında Değişen Mekân Algılayışları. *38.İCanas (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi:Kültürel Değişim, Gelişim ve Hareketlilik)*. 2, s. 845-862. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.
- Yılmaz, A. (2020). Küreselleşme Ekseninde Kitle İletişim Araçları ve Toplumsal Olaylara Etkisi (Tez No. 648174). *[Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi]*.
- Yılmaz, M. (2009). Enformasyon Ve Bilgi Kavramları Bağlamında Enformasyon Yönetimi Ve Bilgi Yönetimi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 49(1), 95-118.
- Yılmaz, N. (2018). Türkiye’de Dergi Yayıncılığının Dijitalleşmesi (Tez No. 533093). *[Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi]*.
- Yurttaş, Ö. U. (2010). Blogların Markalar Üzerindeki Gücü. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(8), 107-122.
- Yüksekbilgili, Z. (2013). Türk Tipi Y Kuşağı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(45), 342-353.
- Yüksekbilgili, Z. (2015). Türkiye’de Y Kuşağının Yaş Aralığı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(53), 259-267.

Yüksel, H. (2014). İnternet Gazeteciliğinde Bilgi Kirliliği Sorunu. *Atatürk İletişim Dergisi*(6), 125-138.

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1.Farklı Kaynaklara Göre Kuşakların Sınıflandırılması.....	82
Tablo 2.Dünyada Yaygın Olarak Kullanılan Kuşak İsimleri ve Dönemleri	84
Tablo 3.Türkiye’de Sessiz Kuşağın Nüfus Dağılımı	85
Tablo 4. Türkiye’de Bebek Patlaması Kuşağı’nın Nüfus Dağılımı	86
Tablo 5. Türkiye’de X Kuşağı’nın Nüfus Dağılımı.....	89
Tablo 6.Türkiye’de Y Kuşağı’nın Nüfus Dağılımı.....	92
Tablo 7.Türkiye’de Z Kuşağı’nın Nüfus Dağılımı	94
Tablo 8. Demografik Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	110
Tablo 9. Katılımcıların Diğer Bağımsız Değişkenleri.....	111

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1.** Dijitalleşmeye Yüklenen Anlamlara Yönelik Katılımcı Görüşleri ... 118
- Şekil 2.** Bilgiye Yüklenen Anlamlara Yönelik Katılımcı Görüşleri 130
- Şekil 3.** Kuşaklar Arası Bir Kıyaslamaya Yönelik Katılımcı Görüşleri 135

EKLER

EK 1: Görüşme Formu

DİJİTALLEŞME SÜRECİNDE BİLGİ VE BİLGİYİ KULLANMA BİÇİMLERİ: KUŞAKLAR ARASI BİR KIYASLAMA

Değerli Katılımcı,

Bu çalışma dijitalleşme sürecinde bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri üzerine yapılacak nitel bir araştırmanın sorularını içermektedir. Araştırma süresince dile getirecekleriniz tümüyle gizli kalacak olup, herhangi bir kişi veya kurumla paylaşılmayacak, yalnızca bu araştırmanın amaçları doğrultusunda kullanılacaktır.

Araştırmaya gösterdiğiniz ilgi ve bulunmuş olduğunuz katkılardan dolayı şimdiden teşekkür ederiz.

Doç. Dr. Adem SAĞIR-Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

Sergül TOPAKTAŞ-Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

Görüşme No:

Görüşme Tarihi:

Cinsiyet :

Yaş:

Meslek :

Medeni Durum :

Yaşadığı Yer:

Soru 1: Dijitalleşmenin sizin için çağrıştırdığı şeyleri anlatabilir misiniz?/

Dijitalleşme denilince aklınıza neler gelmektedir?

*Soru 2: Dijitalleşmenin bilgiyle ilişkilendirilme biçimleriyle ilişkili neler söylemek istersiniz?/ **Dijitalleşme ve bilgi arasındaki ilişki hakkında neler söylemek istersiniz?***

Soru 3: Dijitalleşmenin bilgiyi kullanma biçimleri üzerinde oluşturduğu etkileri anlatabilir misiniz?

3.1. İnternette öğrendiğiniz bilgiler hakkında neler düşünüyorsunuz?

3.2. Öğrendiğiniz bilgiler ile dijitalleşmenin etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Soru 4: Dijitalleşmenin gelişimi ile bilginin dönüşümü arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

4.1. Teknolojinin gelişmesiyle kurumların dijitalleşmesi arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Soru 5: Günümüzde toplumun bilgisayar teknolojileri aracılığıyla bilgiye erişim konusundaki düşüncelerinizi anlatabilir misiniz?

5.1. Bugün toplumun teknoloji araçlarıyla bilgiye ulaşımını nasıl değerlendiriyorsunuz?/ Bilgiye ulaşmada teknolojinin rolü nasıldır?

Soru 6: Bugün ile geçmişi kıyasladığınızda toplumun bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

6.1. Neler değişti?

6.2. Neler sabit kaldı?

6.3. Neler dönüşüme uğradı?

Soru 7: Dijitalleşme araçlarının (bilgisayar, ayped, akıllı telefon vb.) bilginin doğası ve bilgiyi kullanma biçimleri üzerinden nasıl bir etki yarattığını düşünüyorsunuz?

7.1. Dijitalleşme araçlarının bilgi üzerinde nasıl bir etkisi vardır? Açıklar mısınız?

7.2. Dijitalleşme araçları bilgiyi nasıl aktarmaktadır ve kullanmaktadır?

Soru 8: Dijitalleşmenin tüm kuşaklardaki (genç/orta/yaşlı) aktif rolüyle ilişkili gözlemleriniz nelerdir?

Soru 9: Bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri arasında kuşaklar arası farklarla ilgili gözlemleriniz nelerdir?

9.1. Kuşaklar arası kıyaslama yaptığınızda bilgi kaynağı neler olmaktadır ve bu bilgileri nasıl kullanmaktadırlar?

Soru 10: Dijitalleşme sürecinde bilgi ve bilgiyi kullanma biçimi bağlamında genç kuşağın rolünü nasıl açıklıyorsunuz?

10.1. Genç kuşağın dijitalleşme sürecinde bilgi kaynağı hakkında gözlemleriniz nelerdir?

10.2. Genç kuşak öğrendiği bilgileri nasıl kullanmaktadır?

Soru 11: Yaşlı kuşağın, genç ve orta kuşağa göre internet ağlarını kullanma durumu ve benimseme sürecini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Soru 12: Size göre gelecekte bütün kuşaklar ile bilgi ve bilgiyi kullanma biçimleri konusunda aktif rol alma durumu nasıl olacaktır?

EK 2: Katılımcılar

X KUŞAĞI

- K1X:** 51 yaşında, Kadın Evli, Sınıf Öğretmeni, İzmir
K2X: 56 yaşında, Erkek, Evli, Tarih Öğretmeni, İzmir
K3X: 51 yaşında, Erkek, Evli, Sınıf Öğretmeni, İzmir
K4X: 56 yaşında, Erkek, Evli, Sınıf Öğretmeni, İstanbul
K5X: 53 yaşında, Erkek, Evli, Sınıf Öğretmeni, Ankara
K6X: 50 yaşında, Kadın, Bekar, Hemşire, İstanbul
K7X: 53 yaşında, Erkek, Bekar, Doktor, İstanbul
K8X: 53 yaşında, Erkek, Evli, Sınıf Öğretmeni, Ankara
K9X: 53 yaşında, Kadın, Evli, Hemşire, İzmir
K10X: 51 yaşında, Erkek, Evli, Sınıf Öğretmeni, İzmir

Z KUŞAĞI

- K1Z:** 20 yaşında, Kadın, Üniversite Öğrencisi, İzmir
K2Z: 17 yaşında, Erkek, Lise Son Sınıf Öğrencisi, İstanbul
K3Z: 19 yaşında, Erkek, Üniversite Öğrencisi, İstanbul
K4Z: 18 yaşında, Erkek, Mezun, Ankara
K5Z: 20 yaşında, Kadın, Mezun, Ankara
K6Z: 20 yaşında, Erkek, Üniversite Öğrencisi, İstanbul
K7Z: 20 yaşında, Kadın, Üniversite Öğrencisi, Ankara
K8Z: 17 yaşında, Kadın, Lise Son Sınıf Öğrencisi, İstanbul
K9Z: 18 yaşında, Erkek, Mezun, İzmir

EK 3: Etik Kurul İzni

T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL ve BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU
KARARLARI

TOPLANTI TARİHİ : 24.12.2020
TOPLANTI NO : 2020/13

Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu toplanmış ve aşağıdaki kararı almıştır.

Karar 12:

28/11/2020 tarihli Doç. Dr. Adem SAĞIR'ın Etik Kurul form ve ekleri görüşüldü.

Karabük Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Adem SAĞIR danışmanlığında yürütülen “Dijitalleşmenin Dönüştürdüğü Bilgi ve Bilgiyi Kullanma Biçimleri: Kuşaklararası Kıyaslama” konulu çalışma kapsamında uygulanmak üzere ekte sunulan çalışmasının etik kurallara uygunluğu oy birliği ile kabul edilmiştir.

ÖZGEÇMİŞ

Sergül TOPAKTAŞ; ilk, ortaokul ve lise öğrenimini Osmaniye’de tamamlamıştır. 2013 yılında başladığı Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji lisans programından 2015 yılında Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji lisans programına yatay geçiş yaparak 2018 yılında mezun olmuştur. Hâlen 2019-20 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı’nda başladığı yüksek lisans eğitimini devam ettirmektedir.

